

K 120916
3

საქართველოს
პატარავთა რესპუბლიკის
საბავშვო გამომცემლობა

მანის მბრძანებელი
სულთან
ყვავილენი

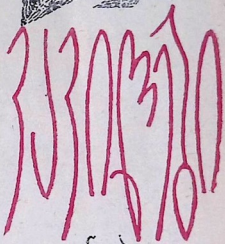
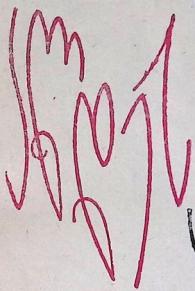
„საბავშვო“

აქაი
სსსთიანი

K 190.916
3

სეველი

«საქალაქი»

19 თბილისი 66

Г2
899.962.1-3
ა871

მამია ასათიანის შემოქმედებას კარგად იცნობს ქართველი მკითხველი.

ამ კრებულში მხოლოდ ლეგენდები შევიდა. მათგან რამდენიმე პირველად იბეჭდება.

სამშობლოს სიყვარული, მეგობრობა, ადამიანის კეთილშობილება, სულიერი სიმტკიცე და მხნეობა ამ ლეგენდების ძირითადი თემაა.

სპეზ-2000
შეპროდუქციული

საქართველოს
საბავშვო
საბჭო

თქმულება ქუთაისზე

გულზეიადი მამა ჰყოლია დადამ გულბანს. ჭაბუკს მშვილდ-ისრით ღმერთებისათვის ნიშანდაკრული ხარჯიხვი მოუკლავს. მამა განრისხებულა — ღვთაების შესაწირს კაცის ხელი არ უნდა შე-ხებოდანო. ორი დღე სდია შვილს მოსაკლავად სისხლიანი თვალე-ბით. ფაზისის ბობოქარ ტალღებზე ფიჭვის ორი მორი გააწვინა დადამმა, თვითონ ზედ შედგა, ბარისკენ გაცურა, მამის თვალს მიე-ფარა და ტივიდან კავკასიონის უკანასკნელ კლდეფერდზე გადახტა.

იქ, სადაც ახლა უქიმიერიონის კალთებია, მაშინ ძელქვის გაუვალი ტყე ყოფილა. ძელქვები ვაზის მტევნებით იყო დახუნძ-ლული. ვაზის ფესვებთან ჭაბუკს კარავი მოუღობავს, კერა გაუ-ჩენია და ცხოვრება დაუწყია. ზემოთ, წიფლნარსა და მუხნარში, გარეული ღორი იცოდა, ცამდე ამოლტილ მთვლემარე უღრანში კი — ირემი და შველი; აბა, სანადიროს რა დაუღვედა დადამის გამ-ჭრიახ თვალს და ვეფხის ბწყალივით მკლავს. მისი ნასროლი ისარი ორი დღის სავალზე ეწეოდა ცაში ფრინველს თუ მიწაზე ნადირს. მაგნე სულისაგან დადამს მკერდზე დედის ხელით შებმული დევის კბილის აგგაროზი იცავდა. მწვერვალთა სიახლოვეს დაბადებულს და გაზრდილს სიკეთის განსახიერებად არწივი მიაჩნდა. ამიტომ დაბინავდა თუ არა, ჯერ კიდევ შეუბუმბლავი მართვე დაიჭირა და გამოზარდა.

კლდის ქანი შემოიტანა და კარვის კუთხეში გაუმართა ბუდე.

მართვე ჯერ ღინღლით შეიმოსა. მერმე ფრთები გაუმავრდა, მის-
კარტსა და ბრკყალებზე მუხის კანის ფერი დაედო. გაიწვრთნა,
გონება გაუმახვილდა. დადაში დილით მშვილდ-ისარს დადგინებულ
და, მართვეს წინ აიფრენდა და ფაზისის კიდეებს დაუყვებოდა.
არწივის თვალს არაფერი გამოეპარებოდა. ნადირს რომ შენიშნავდა,
ზევიდან დაიყოვლებდა, გამზრდელს მის ადგილსამყოფელს ანიშ-
ნებდა. ნანადირევს ერთად შეექცეოდნენ, შინაც ერთად ბრუნდე-
ბოდნენ — არწივი ცის ბილიკით, დადაში — ტყის საცალფეხოთი.

ერთ საღამოს მართვე შინ არ დაბრუნდა. დადაშმა თეთრად გა-
ათენა. დილით ფრთების შრიალი მოესმა. კარვის წინ, ძელქვის
ტოტზე წყვილი არწივი შენიშნა. ერთში მისი გაზრდილი შეიცნო,
მეორე კი უცხო იყო. მიხვდა დადამ გულბანი, დაწყვილების დრო
დასდგომოდათ. ახალგაბრუნებული შველი მათ მიუვლო, თვითონ
კი რატომღაც სევდამ შეიპყრო.

ზამთარ-ზაფხულ ბოდმამორეული დადიოდა დადაში, დარდის
წამალი კი ვერ ებოვა. ამასობაში არწივებმა მართვეები გაიჩინეს.

იქ, სადაც ფაზისის ტალღები უფრო მშვიდი და წყალუბვი
ხდება, ერთ დღეს ძელქვას მოფარებულმა დადაშმა ვეება ნავი შე-
ნიშნა. მწვანეზე უცხო ადამიანები ჩამომსხდარიყვნენ და ნანადი-
რევს შეექცეოდნენ. ცოტა ხნის შემდეგ მათ ორი ქალი გამოეყო
და ტყისკენ წამოვიდა. ერთი ახალგაზრდა იყო, მეორე უფრო ხნიე-
რი და დარბაისელი ჩანდა. ახალგაზრდა დაწინაურდა და სწორედ
იმ ძელქვას მოაშურა, რომელსაც დადაში ეფარებოდა. ვაჟკაცმა თა-
ვი მოიმძინარა. ქალწულს შეეშინდა, ალბათ მკვდარი ეგონა, ჩაი-
ხოქა და ვაჟის მკერდზე ყურის დადება დააპირა. დადაშის გულის-
ცემა ერთი დღის სავალზე ისმოდა. ქალს ღიმილი მოერია. გუმა-
ნით მიხვდა მის ეშმაკობას და ტყის ნაპირზე ჩუმში კისკისი გაისმა.
ჭაბუკმა თვალეები გაახილა.

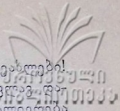
— თქვენ ვინ ბრძანდებით? — ჩურჩულით იკითხა ქალწულმა.
რბილი და ხავერდოვანი ხმა ჰქონდა.

დადაშმა სიტყვა ვერ დასძრა.

— მუნჯი ხარ? — გაიღიმა ქალმა.

— შენმა ხილვამ დამამუნჯა, — ჩაილულულა ქაბუკმა.

ქალმა არაფერი თქვა, მხოლოდ უკან დაიხია და მსლებელს
შეეხმიანა:

— დედა-ძაძუ, შენ უკან დაბრუნდი, მეც მალე გეხვები!
 ხნიერი ქალი უსიტყვოდ გაბრუნდა, ქალიშვილი კი მძვინვარე
 დაშთან მივიდა, ნელი რხევით მშვილდი აიტაცა და თვალბრუნება
 დაუწყო. ლარის მოზიდვა სცადა, მაგრამ რაჟი ვერ შესძლო, ვაჟკა-
 ცის გულ-მკერდზე გადაიტანა მზერა.

— უჰ, რა ღონიერი ყოფილხარ?!

— დათვი მომიკლავს მუშტის ერთი დარტყმით. — ქალმა
 ეჭვით შეხედა. ვაჟი შეცბა, თავისივე ნათქვამი ეუხერხულა.

უცებ, დადაშის ბედზე, შრიალი გაისმა და ციდან ჩამოსსლე-
 ტილი მისი გაზრდილი არწივი ზედ ბექის თავზე დააფრინდა.

ქალს შიში დაეტყო.

— ავი სული ხომ არა ხარ?

— ავი რად ვიქნები, ეს ჩემი გაწვრთნილი არწივია, — ამაყად
 თქვა დადაშმა.

— შენი გაწვრთნილი?! — ფერი მოუფიდა ქალს.

— ჰო, ჩემი, ამ უშიშარს თავისი ცოლ-შვილიცა ჰყავს. ამქვეყ-
 ნად მგონი მარტო მე დავიარები უცოლოდ. — უნებურად წამოსც-
 და ჰაბუქს გულის დარდი.

ქალმა პირდაპირ შეხედა და თვალები დახარა. მზერაში ისეთი
 ელვა-კოცონი შენიშნა, თვითონაც ათრთოლდა და ყრუანტელმა
 დაუარა.

— ენა ჩვენი გაქვს და უცხო კი ჩანხარ, — შეეხმაურა ვაჟი.

— მე აიეთის მეფის ასული ვარ...

— მეფის?! — გაიკვირვა ვაჟმა. — მე კი კავკასიონის მაღალი
 მთების შვილი გახლავარ, ჩვენ მეფე არასოდეს გვყოლია. მამისა-
 გან გამიგონია კი, ბარის მცხოვრებლებს მეფე წინამძღოლობსო.

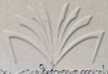
— ჰოდა, მე მისი ქალიშვილი ვარ, ერთადერთი ასული.

— ამბობენ მეფეები გულგოროზნი არიანო, ერთმანეთს ეომე-
 ბიან, ადამიანებს დილეგში ამწყვდევნო.

— მამაჩემი მამაცი მემოარია, მაგრამ გულკეთილი, მტერს არ
 ებუება, კეთილ ადამიანებს კი არაფერს ერჩის, — წყენა დაეტყო
 ქალს.

— ნუ გამიჯავრდები, — შეტოკდა ვაჟი. — ეს მამას უამბნია
 ჩემთვის. ახლა მე მარტოდმარტო ვარ ამქვეყნად. მამისაგან დევ-
 ნილი ტყე-ტყე დავეხეტები, ცოცხალთაგან მხოლოდ ეს ზვიალი
 ფრინველი სუნთქავს ჩემს ახლოს.

ქალმა არწივს თვალბში ჩახედა. ვაჟი გააცოცხლებულს ლმობიერებამ. იცოდა დადამმა, ფრინველი ყოველ ნიხლოვანობაში, ერჩოდა მის გარდა. ახლა კი მუდამ ბრაზიან მხერაში თითქოს სიკეთე ჩადგომოდა.

— ეტყობა, არწივსაც მოეწონა ეს ასული, ჩემი გულის ნადები თუ იგრძნო მტაცებელმაო, — გაიფიქრა.

ქალმა ფრთებზე ნაზად დაუსვა ხელი ფრინველს, არწივი გაიტრუნა, არ იუცხოვა.

— კარგი ყოფილა შენი გაზრდილი, — ღიმილით თქვა.

— ეტყობა, მოეწონეთ, ჩემსა და თავის ფრთოსან მეგობარს გარდა ამდენ ხანს არავის იკარებდა. ახლა მესამე მეგობრად გიგულათ.

— მეც ვუმეგობრებ, სიკვდილამდე ვუმეგობრებ, — ჩაიჩურჩულა ასულმა და ვაჟს მორცხვად შეხედა.

დადაუს თითქოს ცეცხლი შემოენთო. არწივს ჩაღობილ ნისკარტზე ხელი წაავლო, თავისკენ მიაბრუნა და თვალბში ჩახედა.

— რას იტყვი ახლა? — ხმამალა ჰკითხა ზვიად ფრთოსანს.

— გრანგი-ჰე-ჰე, — შეეცვლა არწივმა ცის ტატნობს.

— გრანგი-ჰე-ჰე, — მოესმა პასუხად ზვევიდან და ცოტა ხნის შემდეგ ღრუბლებს ქვემოთ მობოინე დედალი არწივი შენიშნა ასულმა.

ქალმა უნებლიეთ გაიწია ვაჟისკენ. ვაჟმაც უნებლიეთვე მოხვია ხელი.

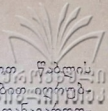
— წამოხვალ ჩემთან?

ქალი გაინაბა, ხმა ვერ ამოიღო.

— იქ კარგია, მდინარის ტალღები მეხივით ასკდება კლდეებს, ცივი წყაროები გადმოსჩქეფენ მღვიმეებიდან; ყურძნის მტევნებით დატევრილია ძელქვის ტოტები. იქ კარგია... — სუნთქვა გაუხშირდა დადაუს. — ცა უფრო სუფთაა და ვარსკვლავმრავალი, მიწაც უხვია და თბილი. ჩვენი სამყოფელიც კლდეებით არის შემოზღულული. დასასვენებლად უშიშარია და სანეტარო. წამოხვალ ჩვენთან?

— არ ვიცი, მე შენთან მინდა, მაგრამ მამას მაინც უნდა ვკითხო. უიმისოდ გადაჭრით ვერაფერს გეტყვი.

— იქ კარგია, — ისევ აფეთქდა ვაჟი. — ზემოთ არწივთა საბუ-

დარი მწვერვალებია, ქვემოთ გაშლილი ველები. ზემოთ წაბლის ტევრებია, ქვემოთ ძელქვის გაუვალი აშოლტილი ტყეები. ლეხა გარემო. მათა მწვერვალებზე ჯიხვების ჯოგები დანავარდობენ, ქვემოთ ხარიჩმები დარბიან. ხეთა ტოტებზე თვალთვალავი ფრთოსანია და ფუღურობებიდან თაფლის წყაროებიც გამოუღველად მოჟონავს, კარგია-მეთქი, ხომ წამოხვალ აიეთის მეფის ასულს, ჩემთან?

ქალი ათრთოლდა. ვაჟმა კიდევ ახლო მიიზიდა იგი.

— იქ კარგია, ჩემო სიცოცხლევ, არწივები ხომ მოგვეფერნენ და ბედი დაგვილოცეს. ციხეს ავაგებ სალ კლდეზე, სასახლეს გავშლი მწვანე მდელოზე, კიბე-სვეტს მარმარილოსას დავუგებ, თაღებს ვარსკვლავთა გუნდებით მოვჭედავ; გუმბათს იალბუხის წვერს ვუსწორებ, კედლებს ცის დასალიერში ამოვიყვან, ხომ წამოხვალ, ჩემო დედოფალო?

ქალმა კოჭებამდე ჩაშვებული ნაწნავები აიკრიფა, ჯერ ცაში მობონინე არწივს შეანათა შავი, დანამული თვალეები, მერე ისევ დადამის მხარზე ჩამომჯდარ ზვიად ფრთოსანს მოეფერა და ჰკითხა:

— წამოვიდე თქვენთან, ფრინველთა მეფევ?

— გრანგი-ჰე-ჰე, — შეყვილა ისევ მამალმა დედალს ცის ლურჯ გუმბათში.

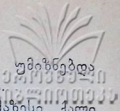
— გრანგი-ჰე-ჰე, — ისევ მოისმა საპასუხო ყვირილი ზემოდან. ასულმა გაიღიმა, ვაჟს ხელი კისერზე შემოხვია და წყნარად ჩასჩურჩულა:

— მთვარე რომ თორმეტჯერ დაილევა და გაიბადრება, მაშინ მელოდე. მამას ნებართვას ვთხოვ, მისი სიყვარული ღონეს მისცემს ჩვენს ცოლქმრობას. იცოდე, დამელოდე და მოვალ.

შვილზე გამწყრალმა შერგილ გულბანმა ცოლის გული ვერ მოიგო. ქმრის გულზვიადობამ მეტად განარისხა დედა-ძაძუ.

— ღმერთი სულგრძელია, — ამბობდა იგი, — ჩემს შვილს შეცდომას მიუტევებდა, შენ კი ღმერთიც გასწირე, როცა შვილზე მახვილი აღმართე და მეც გული მომიკალი. უშალ გავარჯარებულ ქვის კეცზე დავწვები, ვინემ შენი მკლავის სიახლოვეს ვიგარძნობ.

ძაძუ კოშკში ჩაიკეტა და შვილს დაუწყო ლოდინი. ქერის გამხმარი პურის ყუას წყალში ალბობდა და იმით ცხოვრობდა. ქმრის

ნანადირევი ახლოს არ გაიკარა. ალბათ მათაც ისე უმიზნებდა მშვილდ-ისარს, როგორც ჩემს დადაშს მიჰმართა იგივე.

თანდათან დადნა შერგილ გულბანის ცოლი. ულამაზესი ქალი კი იყო თურმე. პირველად ჯარობაზე ენახა იგი განთქმულ მონადირეს და ნადირობის ქალღმერთი ჰგონებოდა. გორაკზე მდგარი ასულის წამწამები ყოჩნის გაშლილი ფრთებივით შრიალებდა. მათი ნიავი ათ ნაბიჯზე ბალახსაც არხევდა და აღელვებდა. ტანი ალვის ხესავით მაღალი ჰქონდა და თმები შავი ღრუბელივით სინათლეგაუვალი. ძლიერ უყვარდა შერგილ გულბანს ლამაზი მეუღლე, მისი თვალის შუქით ინათებდა ცხოვრების გზას, მისი გუმანის გამომცნობი და შემსრულებელი იყო. ახლა კი ოჯახში დატრიალებულმა უბედურებამ საგონებელში ჩააგდო.

„შვილიც დაგვარგე და ცოლიც დავღუპე, ვაი ჩემს მოსწრებას!“ — ფიქრობდა იგი და გალიგვებული თვალებით შესცქეროდა კოშკის ცივ კედლებს. დრო კი გადიოდა. დადაშის კოშკში დედის ძუძუ-მკერდი ჰკნებოდა, კოშკის ძირას მამის მხარ-ბეჭი ილეოდა.

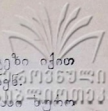
ქვეყნად არაფერია შვილზე დაფიქრებული დედის გუმანზე ძლიერი.

მისი გულ-ღვიძლი შორით გრძნობს შვილის ბედსა თუ უბედობას, შვილის ღიმილს თუ თვალზე მომდგარ ცრემლს. და აი, ერთ გათენების ჟამს კოშკის წვერს შემყურე შერგილ გულბანმა დაინახა, მისი ცოლი ტაატით, მაგრამ პირმოდიმარი ჩამოდიოდა კოშკის კიბეზე.

— წადი, შე უბედურო შერგილ, შვილს მიეშველე, წუხელ გულმა მითხრა მისი ბედნიერება. ეტყობა, მამის ხელი სჭირდება. სახლიკაცებიც წაიყვანე, ვგრძნობ, ისინიც გამოგადგებიან. გუმანით იმასაც მივმხვდარვარ — ჩემს შვილს სასახლის აშენება განუზრახავს და ხუროები აურჩიე. ჩემი თმის ფთილები თან წაიღე და ციხე-ქალაქის ბალავერს დაატანეთ. შთამომავლობას დედის თბილი სიყვარული დაყვება, ძუძუკეთილი ქალები დაიბადებიან, სამართლიანი ვაჟკაცები დაიზრდებიან.

სიტყვა არ უთქვამს შერგილს, ცოლის ბრძანება ღმერთის ძახილად მიუჩნევია და მზის ამოსვლისას გზას გასდგომია.

მღინარის პირას რომ ჩასულა, მხოლოდ მაშინ შეუნიშნავს მის თავზე მობორიალე ორი არწივი.

შამასაც მიმხვედრი გუმანი ჰქონია, ამიტომ მასაც გეზი იქით აუღია, საითაც არწივები ფრთის შრიალით მიუძღვებოდნენ. თვითონ აიეთის მეფე ამოსულიყო ამალით. ორი და ხის ოსტატი ამოეყვანა თან, შერგილ გულბანის სახლიკაცებს ისინიც დაემატნენ და ციხე-ქალაქის კედლებმა ცისკენ აიწიეს.

შთამომავლობა რომ პირიანი და ვაჟკაცური დამდგარიყო, გალავნის ოთხივე კედელში ბალავერს დედის თმის ფთილებთან ერთად მამების თითო უღვაშის ღერიც ჩააყოლეს.

თქმულემა იმასაც ამბობს, თითქოს აიეთის მეფეს ვეფხის სამი ბოკვერი მოეყვანოს. ხუროები მათი ნერწყვით ზელდნენ კირს და საშენ ქვასაც მათ ალოკვინებდნენ, ციხეში გაზრდილ თაობებს ვეფხური ძალა და ბწყალი რომ დაჰყოლოდათ.

თალის შეკვრაზე რომ მიდგა საქმე, არწივთა გუნდი მოიხმო და დაშმა. თითოს თითო ფრთის ნაბტკენი დააძრო და გუმბათის კალთებს ჩაატანა. შენობა ჰაეროვანი და მძლავრი იქნება, დასაზრდელელებიც არწივების საბუღარს თავისად იგულეზენო.

აშენდა კლდეზე ციხე-ქალაქი. წყაროები იღუშალი გზით შემოიყვანეს, ბილიკები და გზები მოკირწყლეს... აღმოსავლეთით ფაზისის ტალღები ასკდებოდა ციხე-ქალაქის კედლებს, დასავლეთით კი ქვესკნელს ჩათხრილი, გაზაფხულით გაგიჟებული პატარა მდინარე უვლიდა ირგვლივ. ამ მდინარის პირას ბალ-ბოსტნები გააშენეს, ხეებზე სხვადასხვა ჯიშის მაღალი ვაზი მიუშვეს, ყურძენ-მტევნები გაამრავლეს და შეატოტეს.

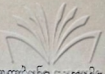
მთვარე რომ თორმეტჯერ დაიღია და გაივსო, მაყრიონიც მოუახლოვდა ციხეს.

საპატარძლო და მისი ამაღა დარახტული ცხენებით შემოაფრინეს გალავანში. ცხრა სამთავროს ულამაზესი ქალწულნი ხლებია აიეთის ასულს. მათი მშვენება თვალს სტაცებდა დაღაშ გულბანის დევგმირ სახლიკაცებს.

ქალები გააკვრვა მთის ვაჟკაცების სილამაზემ და ახოვნებამ. მეფემ თქვა:

— სამი დღე მომიცია ქალ-ვაჟათვის დრო. ერთმანეთს თვალი დაადგან, გაეცნონ და შეუღლებისათვის მოემზადონ. სამი დღის შემდეგ მათი ქორწილი და ახალ ციხე-ქალაქში დასახლება მიბრძანებია. მზითვეს თვით მე ვიღებ თავს. მამაკაცები ჩემ მხედ-

რებად ჩამირიცხავს, უფროს მთავრად შერგილ გულბანის დაბრუნებას..

სამი დღე-ღამე ხარობდნენ და ეცნობოდნენ ერთმანეთს ქალ-ვაჟები. მეოთხე დღეს ხალდეს საზაფხულო მინდვრებიდან სამასი ხარი ჩამოვალეს და დაკლეს, ორი ამდენი წვრილფეხიც მოაყოლეს, დიდი ნადიმი გამართეს.

ქალებს ტკბილნაყოფიერების სიმბოლო — წაბლის რტოები ეკავათ ხელში.

ვაჟებს ლომთავიანი ვერცხლის სატევრები შემოერთყათ — სიმდიდრის, სიბრძნისა და ვაჟაკობის დამამტკიცებელი.

შვიდი დღე-ღამე იქორწინეს და მერვე დღეს ძაძუ-დედა მოადგა ახალ ციხე-ქალაქს. შერგილ გულბანის მეუღლეს კარიბჭეზე შვილის სიდედრი, აიეთის სამეფოს დიდი დედოფალი გამოეგება.

— ყოველ დედას ერთი ფიქრი აქვს, — თქვა დედოფალმა, — შვილის ბედნიერება, დავლოცოთ შვილები, ჩემო დაო!

— დედის გულწრფელი ბაგით დამილოცნია ორივე, — წყნარად თქვა ძაძუმ, — დამილოცნია ჩვენი ხალხის გასახარად, ჩვენი მიწის ასაყვავებლად, შთამომავლობის ბედნიერი გზის გასაკვალად.

მუხლი მოუერთხამს ძაძუ-დედას დიდი დედოფლის წინაშე. შეჩქვიფებულა დედოფალი, მძახალისთვის დაჩოქება არ დაუნებებია, მკერდზე მოხვევია და დარბაისლურად უთქვამს:

— ამქვეყნად თანასწორთა შორის მხოლოდ დედები არიან თანასწორნი. ჩვენც ხომ დედები ვართ, მძახალო ჩემო, მიგულებთ თქვენ სისხლად და ხორცად. ერთად ვიფიქროთ მათთვის!

მერმე დამსხდარან, საუბარი გაუბამთ, როგორც ეს დედებშია იციან ბედნიერ წუთებში, მოუგონებიათ შვილების სიყრმე, აქა-იქ ქმრების ავ-კარგიც გამოურევიათ და დაახლოვებულან.

მეფის ბრძანებით ახალ დაქორწილებულთათვის სახლ-კარი გაუმართავთ, წყვილი ხარი და ცხენი უჩუქებიათ, მათი დიდი ცხოვრებისათვის საძირკველი ჩაუყრიათ.

ვიდრე ქალაქი გაშენდებოდა, აიას მთის კალთები და ველ-მინდვრები ორხელ დაითოვლა და ამწვანდა. მესამე გაზაფხულზე ციხე-გალავანს ქონგურები ამოუშენეს, კოშკის თავს დარაჯები განამწესეს.

როგორც ვეფხსა და ლომს ბწყალი აქვს მძლავრი, ისე მაში-

ნდელ კოლხეთს ახალი ციხე მიუჩნევია ქვეყნის ფესვ-სიმაგრედ და როცა აიას მეფეს შვილიშვილი შეეძინა, სამეფო ნაღმის მემკვიდრე ქალაქში გადაუხდიათ.

თქმულება ამბობს: დადაშ გულბანსაც ბავშვობიდან ქვასავით მაგარი, უჩვეულო ღონის მუჭი გამოჰყოლია.

ჯერ კიდევ ჩვილს წაბლის ხის აკვნის რიკული მოუფშვნია თითებშუა.

— ვეფხის თათი ჰქონია! — გაკვირვებია მეფე-პაპას.

— ქვის თათი დაჰყვა ჩემს შვილიშვილს, — უთქვამს შერგილ გულბანს.

— ციხე-გალავანიც ხომ სიბ ქვაზე დგას, ალბათ მისი ფესვი თუ ასაზრდოებს ჩვილის ძარღვს! — დაუდასტურებია დიდ დედოფალს.

— სახელიც ქვათათი დაენათლოს! — უთქვამს ძაძუ-ბებოს.

— ამ ციხე ქალაქსაც ქვათათისი დაერქვას! — უბრძანებია მეფეს.

შემდეგ ხშიადი გაუტეხიათ, ბიჭისთვის ყურძნის წვენიც ჩვილი ტუჩები მოუბანიათ. მთელ სამეფოში მალემსრბოლებიც უფრენიათ.

— შვილიშვილი მეყოლა, ჩემი ერთადერთი მემკვიდრე ის არის და სახელადაც ქვათათი დამინათლავს. ახალი ციხე-ქალაქისთვისაც ქვათათისი დამირქმევია, იცოდეთ, ამიერიდან ჩემი სამყოფელიც აქ იქნება!

მალემსრბოლები ჯერ კიდევ წასული არ ყოფილან, რომ სამხრეთიდან და ზღვისპირეთიდან ავი მაცნე მოსულა. ქვეყანას მომხდურთა უთვალავი ლაშქარი შემოსეოდა.

მტერთან შერკინება მეფეს ახალ ციხე-სიმაგრეში განუზრახავს. ლაშქარი სამად გაუყვია: მარჯვენა ფრთის მეთაურად შერგილ გულბანი დაუნიშნავს, მარცხენასი — დადაში, ხოლო მეწინავედ თვითონ მეფე გასძლოლია მეომრებს.

მტერი მოძალებულა. ისარნატყორცნ წრიახი კლდის ქიმებს ნაპერწკლები ბლუჯა-ბლუჯად სცვიოდა. მეციხოვნენი გაზინთულ ჩერებს ამ ნაპერწკლებზე ცეცხლს უკიდებდნენ და მომხდურთ ესროდნენ. დახოცილ მეომართა გვამებით აღიდებულ მდინარეზე

ხიდი გაკეთებულა, მდინარე შეგუბებულა და გაღმა-გამოტყდა მხარე ზღვასავით დაუფარავს.

ციხე-გალავანში მყოფთ ამ ხილით უსარგებლიათ. ღამით, მტრის შეუმჩნევლად ჯარი მდინარის მარცხენა ნაპირზე გადაუსხამთ, ზურგით მოუვლიათ, მწვანე ტყითა და ყვავილნარით დაფარული გორაკები გაუკავებიან და თავდამსხმელები გაურეკიან. მტერს ერთხელ კიდევ გაუბრძოლია, და ციხე-ქალაქს ისევ შემორტყმია მრისხანე ტალღად. სწორედ ამ დროს მეფის ლაშქარს ჩრდილოეთიდან ჰერეთლები მიშველებიან და მტრის ურდოები ისე უწყალოდ უკაფავთ, ამბის მთხრობლად მხოლოდ სარდალი და მისი მცირე ამაღა გადაარჩენილა.

თქმულემა იმასაც ამბობს, დამარცხებულსა და შერცხვენილ თავდამსხმელთა სარდალს გაქცევის წინ ცხენი ახალი ციხე-ქალაქისკენ მოუბრუნებია და შეუთხოვია: მთელი ქვეყნები გამარჯვებით მომივლია, ათასი ციხე-ქალაქი დამიქცევია, აქ კი ამხელა ლაშქარი ამომიხოცეთ, ვაი, რომ არც ციხე-ქალაქის სახელი ვიცი და არც მისი პატრონისაო.

მაშინ, თვით მეფეს, ქვათათა ბიჭი ხელში აუყვანია და შეუძახნია: ამ ციხე-სიმაგრის ბატონი აი, ეს ვაჟკაცია, მისი სახელი ქვათათა გახლავთ, ციხე-ქალაქსაც ქვათათისი ჰქვინაო.

გამარჯვებულ მეციხოვნეებს კი ზევიდან ვეფხის თათები და არწივის ფრთანაპტკენები გადმოუყრიათ — ნახეთ, ასეთი ვაჟები ჰყავს ამ ციხე-ქალაქს, ვეფხის თათების და გაფრენილი არწივის ძალ-ღონის პატრონები არიანო. შერცხვენილ სარდალს თავი ჩაუქინდრავს, ცხენი შეუბრუნებია და უკან გაბრუნებულა. მის ამაღაში ერთი ჰქვინაი კაცი ყოფილა, სარდალს პირდაპირ შეხედა თურმე და ასე უთხრა:

— ციხე გალავანი ვეფხის ნერწყვით უშენებიათ, მკლავშიც ვეფხის და არწივთა ძალ-ღონე ჰქონიათ. აბა, ვინ მოსპობს მათ ნაშეერთ, ან ვინ ძღვეს მათ ქვეყანას?!

ნირწამხდარი სარდალი სპარსეთის საზღვრამდე სულ ერთსა და იმავეს გაიძახოდა:

— ქვათათისი, ქვათათისი, ბიჭი ქვათათა, ქვათათისი...

ასე მთავრდება ეს ლეგენდა ქუთაისზე. მაგრამ თქმულეებს ვანა დასასრული აქვს?

ახლა, როცა რიონის ტალღებით აბრუნებულ გენერატორებს
ელექტრონის სინათლით გაუჩირაღდნებიათ ამ უძველესე ქალაქის
ქუჩები და მოედნები, როცა ქუთაისელი ვაჟკაცების ხელით ჩამო-
ნილი მძლავრი მანქანები ჩვენი ქვეყნის მალაროებსა თუ ველ-
მინდვრებზე სახალხო სიმდიდრეს კმნიან, ამ ლეგენდას მეტი ძალა
და ღონე ეძლევა. ჭეშმარიტად ქვათათიანი ვაჟკაცები აკეთებენ ამ
დიდ საქმეს.

აფხაზური თქმულება

შოთა ძიძიგურს

— შუალამე თუ გადავიდა, დედი?

— ჯერ აღრეა, ასთამურ! — დედის მაგიერ უბასუხა უფროსმა ძმამ და ქალამნების თასმებს დაუწყო შეკვრა.

ჭალარა დედა, სვანის ქალი დაჯილი, ნელა წამოდგა, კარი გამოაღო, ხელი მოიჩრდილა და ღამეს გახედა. დიდხანს უყურა, მერე თავი ასწია და მოკრიალებულ ცას მიაპყრო თვალი.

„რამდენი ვარსკვლავია ამ დალოცვილ ცაზე, ჩემი ბიჭების თვალეზივით ციმციმებენ, დედა ენაცვალოთ. ალბათ ეს ვეებერთელა ცის გუმბათი დედის კალთაა, ვარსკვლავები კი ჩვენი ბავშვების გამოხედვა. აი, ორი წვრილი ვარსკვლავი რომ კიაფებს ცის კიდურზე, ჩემი შვილიშვილის თვალეზია. ეჰ, ქმარი რომ ცოცხალი მყოლოდა, რაღა მიჭირდა, ჩემზე ბედნიერი ქალი დედამიწაზე არ იქნებოდა.“ — გაიფიქრა და გულისპირზე ისე მოისვა ხელი, თითქოს ოდესღაც ქმრის ხელით დაბნეულ ქინძისთავს იმაგრებდნო. მერე სახლში შებრუნდა.

— გათენებას, შვილებო, ერთი ძილისპირი აკლია, წასვლის დროა, დამილოცინხართ დედის ლოცვით.

— ძალღი გამოუშვი, დედი, — შეეხვეწა უფროსი შვილი.

— კი, შვილო, კინალამ დამავიწყდა, აბა უძალლოდ მონადირე ვინ გაიგონა! — დაჯილი გარეთ გავიდა.

ძმებმა თავი ყაბალახით გაიკრეს, თოფები გადაიკიდეს და წასავლელად მოემზადნენ.

— შუქშიარას არ დაემშვიდობები? ბავშვი არ გააღვიძო, ასთამურ, — მზრუნველად უთხრა მათემ.

— ბარემ მინდოდა, მაგრამ... — ასთამურმა კრძალვით შეხედა ძმას, მერე ხელი ჩაიქნია და ჩაილაპარაკა: — ბავშვს რომ აძინებდა, თვითონ შემეხვეწა, უჩემოდ არ წახვიდეო.

უფროსმა ძმამ ცხვირწინ სიცილით მიუხურა კარი.

— არ დაიგვიანო, დედა ჭიშკრამდე მიგვაცილებს.

დიდი კაკლის ძირში მათეს ძალი შემოეგება, ღამეზე უშავესი ვეფხო ამ სიბნელეში საოცრად დიდი ჩანდა. იგი პატრონს თვალეში შეაჩერდა და რაკი ალერსი შენიშნა, საკინძეზე შეეტოტავა.

— პატ! — შეუწყრა მათე. ძალიც უხასიათოდ დახტა მიწაზე. ერთ ხანს მიწას დაუწყო ფხოვნა და მერე კაკლის ტოტებს შეუყეფა.

— ასთამური მალე დაგვეწევა. — კაცივით შეეხმიანა მათე. — პატარა ბიჭს აკოცებს, ვეფხო, ხომ უნდა დაემშვიდობოს ცოლ-შვილს.

მოახლოებულმა დაჯილმა ჩურჩული გაიგონა.

— თქვენ კი გენაცვალეთ, რომ ძმებს ასე გიყვართ ერთმანეთი, — დედამ ცისკენ ალაპყრო ხელები. მიცვალეზული მეუღლე მოაგონდა, — ვაი შენი ბრალი, მათეს და ასთამურის დავაყკაცებას რომ ვერ მოესწარი, შე უბედურო!

— ვის ელაპარაკები, დედი?

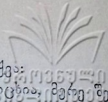
— თქვენს ლოცვას ვამბობ, შვილო, ხომ იცი, დედის გულს შვილებზე ფიქრი და ლოცვა ამაგრებს.

— შუქშიარას და ბიჭს მიხედე, დედი, ჩვენ რა გაგვიჭირდება, პირველად ხომ არ მივედივართ საჯიხვედ.

— პირველად არა, მაგრამ რალაც გული მიკვნესის, შვილო. — დედა უცებ შეჩერდა, ეს რა წამომცდაო, გაიფიქრა და უნებლიეთ კინალამ ხმამალა დააყოლა, — ვაი, რომ ძუძუს თავებიც ამეწვა, ბიჭო.

მათე მიუახლოვდა.

— დედა, თუ გული გიშლის, აღარ წავალთ.

დაჯილმა სახლის კარს გახედა და წყნარად თქვა:

— ასთამური არ იზამს, შვილო, ხომ იცი, ფეცხია, მერე შენი ბედი მაწუხებს და ბევრი რამ მედარდება.

— რა მაქვს საწუხარი?!

— სად გაგონილა ბიჭო, უმცროსმა ცოლი შეირთოს, უფროსი კი უცოლოდ დარჩეს.

— ეჰ, დედი, ნუ ჩქარობ, არ დავრჩები, ხომ იცი, თავს არ დაეჩაგრავ.

— ნუ გერიდება შვილო, ძმისა, განა მას არ გაუხარდება შენი ქორწილი? — მათეს გაეღიმა, მერე დაფიქრებით თქვა:

— ხომ იცი, დიდი ხარჯია საჭირო. ახლახან ერთი ქორწილი გადავიხადეთ, მეორე ასე უცებ გაგვიძნელებდა. კიდევ ცოტა დედიც მოფრინდება.

— ვიცი, შვილო, ვინც მოგწონს, მისი ბადალი აფხაზეთში არ არის.

— მე სხვა მინდა, დედი, — გაიღიმა მათემ.

— ვიცი, შვილო, დედის გულს ვერ მოატყუებ.

— კარგი, დედაჩემო, ასთამურმა არ გაიგონოს, იდარდება აქაოდა ხელი შევეუშალო.

— კი, შვილო, ხელი მართლაც შეგიშალა. თუმცა რა მისი ძალია, შენ დაიყინე, საქვეყნო წესი დაარღვიე, უმალ უმცროს ძმას მოაყვანიე ქალი.

— ასთამურის მეტი ვინ გვყავს, დედი, მისი ერთი დღის დარდი მეც დამადნობდა და შენც.

— ახლა, ბიჭო, შენ რომ დნები იმ ქალის სიყვარულით?

— ჩემი მოითმენს, — მათემ სახლისკენ გაიხედა. ჯერ კიდევ არავინ ჩანდა.

— მარულაზე ვნახე, ცხენზე იჯდა, დალალები უზანგამდე უწევდა, თავი თეთრი დარაიას ყაბალახით აფხაზურად წაეკრა, თვალს ვერ მოვაშორე.

მათე გაილურსა.

— თვალები ჩვენი პატარა ბიჭივით სუფთა აქვს.

— კარგი, დედი!

— დოდშიც ყველას აჯობა, შვილო.

— გაჩუმდი, დედი, გაჩუმდი, — ბავშვივით მოეხვია მათე და დას და შუბლზე აკოცა.

— კარგია ჩვენი შუქშიარა, მაგრამ იმ. შენი რჩეული გულზე მეჩქარება, დედის გული ასე მეუბნება, შვილი! სახლის კარი გაიღო და ასთამურთან ერთად შუქშიარაც გამოჩნდა სანთლით ხელში. სინათლე ფარშევანგის ფრთასავით გაიშალა და მწვანე ბალახებში აკანკალდა.

— არაფერი თქვა, დედი, შუქშიარამ ეჭვი არ აიღოს, — ჩასჩურჩულა მათემ დედას და თბილ ლოყაზე აკოცა.

თენდებოდა. კავკასიონის ცად აზიდული მწვერვალები ღრუბლებსზემოდან დასცქეროდნენ ქვეყანას. კრიალა ცის ვუმბათის დიდებულ სილურჯეში მთათა თეთრი წვერები თვალისმომკრელად ქათქათებდნენ. გუგუნებდნენ ჯერ კიდევ ბინდით მოცული ხევები, ქვესკნელში შეფაბოლებული მდინარეები ასკდებოდნენ კლდეებს. ხევებს შორის ფერდობებზე შეფენილი ტყე შრიალებდა.

— ჰამ, ჰამ, — გაისმოდა ხვეისპირზე ძაღლის ყეფა და ამ ხმას მთის კალთებზე აშოლტილი ტყეები იმეორებდნენ.

— გაჩუმდი ვეფხო, ახლა ყეფა აღარ შეიძლება, საჯინხეებს ვუახლოვდებით, — უტევდნენ ძმები ძაღლს.

აქელებული ვეფხო შორდებოდა ხვეის პირებს და აღმადაკიდებულ ბილიკებზე გარბოდა.

ზევით და ზევით თეთრი სამყარო იწყებოდა. ჯერ თოვლის და მოხეტეილი ზვავების გუნდები გამოჩნდა აქა-იქ, შემდეგ ყინულის კლდეები. მზე ნელ-ნელა ამოიწვერა მთების კალთებზე. თვალისმომკრელი სინათლის ბული დაიბნა. ძმებმა სასაუზმოდ შეისვენეს.

— თითო ჭიქა არაყი დავლიოთ, ასთამურ.

— დავლიოთ, — ჩაფიქრებით თქვა უმცროსმა.

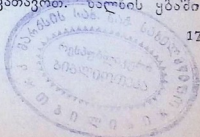
მათე ასთამურს დააცქერდა.

— რამ ჩაგაფიქრა, შენი ბიჭი გაგახსენდა?!

— ჰო, გაგახსენდა, — გაელიმა ასთამურს, — რომ მოვდიოდი, პატარა ხელებით უღვაში დამაწიწქნა, — მოკრძალებით შეხედა ძმას.

— თუ კარგი ნადირობა გვექნა, დაბრუნებისთანავე ნათლობა უნდა გადავიხადოთ.

— არა, ჯერ შენი ქორწილი უნდა მოვათავოთ. ხალხის ყბაში

ვართ ჩავარდნილი, ამბობენ უმცროსმა ქალი მოიყვანა, უფროსმა კი არაო.

— სხვას ყურს ნუ უგდებ, ჩემო ძმაო, ჩვენი უფროსნი სჯობენ ჩვენ ვიცით.

— ალბათ დედასაც გული ეთანადრება, თვალში ვერ შემისხედავს მისთვის. შენიც მრცხენია, მათე! ვიცი, ჩემ სულწასულობას აპატიეთ ყველაფერი.

— რას ამბობ, ბიჭო, სულწასულობა კი არა, ასე იყო საჭირო, მე ჯერ არავინ მიდევს გულში.

— ვითომ?

— გეუბნები და დამიჯერე.

— მე კი მგონია, შენ ჩვენს ძმობას მოეფერე და ჩემი სულმოკლეობა სოფელს დაუმალე.

მათემ ძმას ბეჭებზე მოხვია ხელი. — ასეთი რამ გულში არ გაივლო. მე ჯერ თვალი არავისთვის დამიდგამს.

ასთამურმა ოდნავ დამცინავი ღიმილით მოკუტა თვალი.

— არც ხიმური მოგწონს, თარკილის ქალიშვილი?

მათეს აღმურმა გადაუარა სახეზე. შუბლი ოფლმა დაუცვარა.

— აი, ლამაზი ქალიაო, ხიმურზე ითქმის. ნაწნავეები ყაბალახის ფრთებზე გრძელი აქვს. მისი ტანი სიარულის დროს ფშანში ამოსული ლერწამივით ირხევა. ჩემმა შუქხიარამ გუშინწინ თვითონ მითხრა, მათეს შესცქერის თვალეზშიო. ქალმა ქალისა უკეთ იცის.

— ჰაუ, ეტყობა, შუქხიარას თვალი ატყუებს. სად მე და სად ხიმური. — ასთამური გააკვირვა ძმის წამოძახილმა.

— ვითომ რატომაო?

მათემ უცებ ვერაფერი მოისაზრა და გაწითლებულმა ისეთი რამე წამოროშა, თვითონაც ინანა.

— ხიმურს ჩვენი ძუძუმტე უნდა უყვარდეს.

გაოცებული ასთამური ქარივით წამოიჭრა.

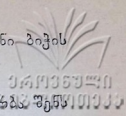
— რომელი ძუძუმტე?!

— ხერიფს თარბა.

ასთამური ისე შეტოკდა, თითქოს შუბლში ქვა მოხვედროდეს.

— შეუძლებელია! — ჩაილაპარაკა თავისთვის, — აბა რაღა გვეშველება?

მათეს ღიმილი მოერიდა.

— რას ჩააცვივდი თარკილების ქალიშვილს? ჯერ შენი ბიჭის ნათლობა გვიდევს წინ, მერე ვნახოთ.

უმცროსმა ისევ ახედა, შუბლზე ნამი შეამჩნია.

— არა მათე, ნუ მოატყუებ ასთამურს, ხერიფს ამორჩეულს ბოროტი თვალით არ შეხედავს.

— არც მე შევხედავ ცუდად მის საცოლეს.

ასთამურმა არაფერი უბასუხა. ცოტა ხანს იყუჩა, მერე მთებს გადახედა და წყნარად თქვა:

— მე კი უკვე რძლად ვიგულებდი ხიმურს.

მზემ მთელი ძალით დააცხუნა. ყინულის ზოდებს წვეთები ნელ-ნელა სწყდებოდნენ და ვერცხლის წყლის ცვრებად მოცივოდნენ. ზოგან ერთმანეთს უერთდებოდნენ და პატარა ღარებს იკეთებდნენ. სხივთა საოცარ ლივლივში ეს მარგალიტის შხეფები ბეწვისხელა ნაკადულებად მიჩხრიალებდნენ ყინულის კედლებზე.

— ასთამურ, თოფებს შალითა გავაძროთ!

— ჯერ ადრე არ არის ვითომ?

— საჯიხვეთი უკვე იწყება. რა იცი, სად წავაწყდებით ჯოგს.

— კარგი, — არ შეედავა ასთამური, — შენი ნება იყოს. ყანწები და ნარჩენი შოთები ხურჯინში ჩაალაგეს, თასმები გაიკრეს, თოფებს შალითები გააძვრეს და ზევით აუყვნენ.

შუადღემდე „თეთრ ხევს“ მიაღწიეს. გაღმა-გაშორდა თვალუწვდენი ყინულის კალთები იყო დაკიდებული. ქვემოთ მდინარე მიშხოდა. გადასასვლელზე მათეს მოულოდნელად ფეხი დაუცდა და კოჭი შეუბრუნდა.

აი, დედაჩემის ნათქვამიო, — გაიფიქრა, თქმით კი არაფერი უთქვამს.

ჯერ არ დაიმჩნია ფათერაკი, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ კოჭლობა დაიწყო.

— ფეხზე გაიძვრე, შევხედოთ!

მათემ ქალამანი გაიხადა და კოჭს დახედა. ფეხი ორივე მხარეს შესიებული ჩანდა.

— ცუდი ნადირობა მოგვიხდა, მათე, უნდა დავბრუნდეთ.

— არაფერია, სიარულს შევძლებ, მხოლოდ ვიჩქაროთ.

— ფეხი გისივდება, ამ წრიახებს უნდა გავშორდეთ.

— თითო ჯიხვი თუ არ მოვინადირეთ, სოფელში არ ნაკვეთ-
ლება, ბიჭო.

— უფეხოდ ჯიხვზე ნადირობა ვინ გაიგონა, ფათეხაძეშვი-
შინია.

— ასთამურ, ნათლობა მალე უნდა გადავიხადოთ, უმისობა არ
შეიძლება.

უმცროსს ფერმა გადაჰკრა.

„ნათვლა ეჩქარება“ — გაიფიქრა და კინაღამ ხმამაღლა წამოი-
ძახა: მიგიხვდი, ამას რომ მოვილევთ, მერე შენ ქორწილსაც გადა-
ვიხვდით.

— კარგი, შენი ნება იყოს. მხოლოდ მეშინია, არ დაეცე, — ეს
სიტყვები კი ხმამაღლა თქვა.

ყაბალახები შემოიხვიეს და ციცაბოზე ცოცვა დაიწყეს.

წინ ახლა ასთამური მიდიოდა, უკან მათე მიჰყვებოდა. უჭირ-
და სიარული, სიმსივნე თანდათან მატულობდა, ფეხი უხურდა.
ძმის ნამალევად ჯერ პაჭიჭი გაიძრო, მერე ორი წინდიდან ერთი
გაიხადა.

ვეფხო ისევ წინ გარბოდა. უგუნებოდ ჩანდა. არ ყეფდა, კუდ-
დაშვებული მიყვებოდა ბილიკებს. ხანდახან მობრუნდებოდა,
დაიცდიდა და მათეს თვალბში შეხედავდა. თითქოს წუხილს
მიუხვდაო, ფეხით ყინულს მოფხოჭნიდა და ისევ წინ გაიქცეოდა.

მზე გადაიხარა. ძმებს განზრახული ჰქონდათ ღამე საჯიხვე მთე-
ბის მისასვლელზე გაეთიათ. საღამო ხანს ნისლებმა ქვევიდან ზე-
ვით იწყეს სვლა. აღარაფერი ჩანდა. უცებ გაღმა მთის მწვერვალს
ვეება ყინულის კლდე მოსკდა და ქვემოთ წამოვიდა. ზვავი ყველა-
ფერს მიიხვეტდა და საოცარი სისწრაფით იზრდებოდა. ძმებს ფე-
რი ეცვალათ. გრგვინვით მოხეტქილი ყინულეთი თითქოს პირდაპირ
მათკენ მოექანებოდა.

— უნდა გადავინაცვლოთ, ასთამურ!

მზის სიმხურვალით ყინულის ქერქი შემლხვალყო და ფეხი
უტურავდათ. ძლივძლივობით მიიკვლევდნენ გზას. ორიოდ ნა-
ბიჯზე ასთამურს კენესა მოესმა.

მიიხვდა.

მათე ყინულზე გამხლართულიყო.

ჯიხვივით გადმოხტა ძმისაკენ და მხრებში სწვდა.

— ისევ გადამიბრუნდა ფეხი, — დაიკვნესა.

— ვაი ჩვენს უბედურებას!

სიტყვა არ დაესრულებინა, რომ ზვაგი გამოღმა მთის კალთას მოასკდა, თვალუწვდენი ყინულის კედლები გრიალით მიექანებოდნენ უფსკრულისაკენ.

ძმები უნებლიეთ ერთიმეორეს ჩაეკრნენ და ყინულზე გაწვნენ. თვალი რომ გაახილეს, აზვირთებული თოვლის მდინარე უსუილით და ზათქით მიჰყვებოდა ზვავის ნაკვალევს.

— გადავრჩით! — გაუბედავად თქვა მათემ.

— გადავრჩით! — ლოცვასავით გაიმეორა ასთამურმა. მწვერვალის ჩრდილო კალთაზე მინდორივით გაშლილი პატარა ფლატე მოჩანდა. მათემ იქით გაიწია.

მაგრამ ფეხის გადადგმა ვერ შეძლო და ისევ დაიკვნესა.

— ვნახოთ, რა დაგვემართა, — ჩუმად, ხმის კანკალით თქვა ასთამურმა. მათემ წინდის ყელი ჩაიწია, სიმსიენე წვივზე ასულიყო, მუხლისთავამდე ფეხი აფუებული პურის ცომივით მოჩანდა.

— ახლავე უნდა დავეშვათ, — გადაჭრით თქვა უმცროსმა ძმამ.

— ხელცარიელი უკან წასვლა ვერაფერი ბედენაა.

უცებ თვალები გაუშტერდათ. სწორედ მათ ზემოთ, მწვერვალის ქიმზე ჯიხვების ჯოგი გადმომდგარიყო. წინ ვეება ყოჩი იდგა. ჩამავალი მზის სხივებზე მისი რქები ნასისხლარი ხმლებივით ელავდნენ. ქვევიდან ისე მოჩანდა, თითქოს ცის თალის გასამაგრებლად შებჯენოდნენ სამყაროს.

— ახლა რა ვიღონოთ? — აღმოხდა მათეს. ასთამურს თვალები გაუფართოვდა.

— წამოვებარები! — ჩასჩურჩულა ძმას.

— ღამდება, — ბოლმით თქვა მათემ, — ასვლასაც ვერ მოვასწრებთ.

— მარტო წავალ.

— მარტო წახვალ? — თითქოს ბურანში გაიმეორა უფროსმა, — არა, არ შეიძლება!

— გამიშვი, თორემ, არ ვიცი, რა მომივა!

— გვიანია-მეთქი! — გაჯავრდა მათე.

— მოვასწრებ, ბიჭო, მოვასწრებ.

— ღამდება ასთამურ. ხედავ, მზე ჩავიდა.

ასთამურმა ჯიხვებს გახედა.

— გავგიჟდები თუ არ წავედი! — მტკიცედ გადაწყვიტა და წინ წაიწია ნულზე გახობდა.

— დაილუპები, ბიჭო, ოჯახს დამიქვე! — ამოსკდა გულიდან მათეს.

ასთამურს ეს სიტყვები არ გაუგონია. იგი უკვე ბეწვივით დაკიდებულ ყინულის ღარს მიჰყვებოდა, ციცაბო კედელი ძნელად სავალი იყო, ასთამური ფორთხვით მიიწევდა ზევით. მათე შიშით ადევნებდა თვალს.

— ნაპრალს დაუკვირდი, ასთამურ, თვალმა არ მოგატყუოს.

ასთამურმა ღარს დახედა და გააჟრჟოლა. ადგილ-ადგილ ხახა-დაღებულ ნაპრალები ჩანდა; ზევით გახედა ჯიხვებს და უცებ ყველაფერი გადაავიწყდა.

„ან დავილუპები, ან იმ მამალ ჯიხვს მოვკლავ, ძირს ჩავეიტან და მათეს გავახარებ.“ — გაივლო გულში.

მათე ყინულზე იწვა და ძმასაც და ჯიხვებსაც ერთ ხანს კარგად ხედავდა. ფეხი კვლავ სტკიოდა. ასთამური მწვერვალის ყინულთან ცხვირზე მუცლით გადახობდა და ბინდ-ბუნდში გაუჩინარდა.

— ნეტავ კი მოასწრებდეს ჩამოსვლას! — გმინავდა მათე. ზევიდან ისევ ხრიალი მოისმა, მათეს ტკივილი დაავიწყდა, ძმას გახედა. სწორედ ის ღარი, რომელსაც ასთამური მიყვებოდა, მის ფეხებთან შუაზე გატყდა და ძირს სრიალით წამოვიდა. მათემ სიბნელეში თვალი ჰკრა უმცროსი ძმის ლანდს. მან არაადამიანური ნახტომი გააკეთა და კლდეს ჩაებღაუჭა. რიბრაბოში ისიც გამოჩნდა, როგორ ჩაიმუხლა ჯიუტმა მონადირემ ყინულის პატარა მინდორზე.

— გადარჩა, დალუპვას გადარჩა! — გამშრალ ყელში ჩაიხრიალა მათემ. ცოტა ხნის შემდეგ ვეფხოს ლანდიც შენიშნა. ძალღი ასთამურისკენ მიიწევდა.

— ველარ დაბრუნდებიან! — ელვასავით გაჰკრა ფიქრმა. — ვაი, რომ მართალი გამოდგა დედის ეჭვი? — გულზე ცეცხლი შემოენთო მათეს. ვარსკვლავები დამსხვილდნენ და უფრო აკაშკაშდნენ. გაღმა მწვერვალები ახლა ვეება ლანდებივით აღიმართნენ ცამდე. არც ჯიხვები ჩანდნენ და არც მონადირე, მხოლოდ ძაღლის ყეფა ისმოდა.

— მოემწყვდნენ, ძალი უმიზეზოდ არ აყეფდებოდა, კვლავ
შხამი ჩაეწვეთა გუნებაში ისედაც ტკივილებით გატანჯულს.

— ჰაუუ, ასთამურ! — გასძახა ბნელ სივრცეს.

— ჰაუუ! — მოესმა ასთამურის ხმა. თეთრ ყინულზე ძალი და
მონადირე აჩრდილებად გამოჩნდნენ, ცის თაღზე კი უთვალავი
ვარსკვლავი ციმციმებდა.

— ჩამოსვლა არ გაბედო!

— ერთ მტკაველ ყინულზე ვდგავარ, გზა უნდა ვნახო.

— არ გაბედო! დაიღუპები, უსათუოდ დაიღუპები!

— გავიყინები, ბილიკი უნდა ვიპოვო!

მათემ კარგად იცოდა, ზეავმომსკდარ მწვერვალზე ამ სიბნელე-
ში ბილიკის ძებნა უცილობლად სიკვდილს ნიშნავდა.

— ასთამურ, დამიჯერე, ბიჭო, გადაიჩეხები!

პასუხის ნაცვლად ხვნეშა მოისმა. უფროსი ძმა მიხვდა, ყინულ-
ზე თითებჩაფრენილი ასთამური ფეხით ეძებდა ბილიკს.

— ვერ იპოვე, ხომ?

— ირგვლივ უფსკრულია.

— არ გაინძრე, გეხვეწები, ასთამურ, არ გაინძრე!

სივრცეში ისევ ხვნეშა გაისმა.

ვეფხო ახლა გაბმით აყმუვლდა.

— ყმუილი დაიწყო! — შეწუხდა მათე, — ეს ცუდის ნიშანია.

— ასთამურ! — თითქოს თვითონაც ყმუილით გასძახა ძმას.

— რა გინდა, კაცო! — მათეს მოეჩვენა, რომ ძმა კი არა, ვილაც
უცხო ეხმიანებოდა.

— არ დაიძრა, ბიჭო! შექზიარა მაინც შეიცოდდე!

— სწორედ ამიტომ უნდა მოვნახო ბილიკი!

— დაიღუპები ბიჭო!

— უნდა ჩამოვიდე-მეთქი!

— გადაითენე ასთამურ, როგორმე გადაითენე!

— არ შემიძლია, ვიყინები.

— ხელები ისრისე, ვეფხოს ჩაეხუტე, ხომ იცი, ძალის ბალანს
ნაპერწკალი აქვს და გაგათბობს.

— ეჰ, — მოესმა პასუხის ნაცვლად.

— დილა ბილიკს მოგანახვინებს, ძმაო, ახლა კი...

უფხო ისევ აყმუვლდა. მათემ იგრძნო, რომ თრთოდა, კანკა-
ლებდა. ძაღლის ხმა დაღონებით შესძახოდა ცივ მწვერვალზე.

— გაჩუმდი! — გაუწყრა ასთამური.

უფხო მაინც ყმულოდა. ცოტა ხნის შემდეგ მათემ უფსკრულში ჩაქანებული ძაღლის წკავწკავი გაიგონა.

„ფეხი კრა და გადაჩეხა.“ — გაზარა ტანში — „გაგიყდა, ახლა დაეშვება და დაილუბება“.

მთვარე ამოვიდა. გარემო კიდევ მეტად გაირინდა და გაცივდა. მხოლოდ ორი ადამიანის ხენეშა და სუნთქვა ისმოდა ამ ყინულეთში. ცალმუხლზე დაყრდნობილ მათეს სახე მოღრეცოდა, თვალები ველურივით უელავდა, ძმას ისე გასცქეროდა, თითქოს თოფს უმიზნებდნო.

— ასთამურ, ჰაი, ასთამურ! — მის ხმას ახლა სიმტკიცე დაეტყო.

— რა გინდა, კაცო! — გაკვირვებით ჩამოსძახა ასთამურმა.

— სათქმელი უნდა გითხრა.

— რა სათქმელი?!

— ვიცი, შენი წუთები დათვლილია.

— მეც ვიცი, — მოისმა ზემოდან თითქოს უღარდელი ხმა

— ჰოდა, ჩემი გაიგონე.

— მესმის ძმავო, — ახლა ხმას ნაღველი დაეტყო.

— ძმა კი არა, ჩემი მტერი ხარ!

— ჰა?!

— მტერი ხარ-მეთქი, მოსისხლე მტერი.

— მათე, რა თქვი?!

— ამქვეყნად მე და შენ ერთად არ გვედგომებოდა.

ზემოთ ყინული აჩხრიალდა. მათე მიხვდა, ასთამური მაგრად ჩაებლაუჭა კლდეს.

„მით უკეთესი“ — გაიფიქრა და ხმაში რკინა და ფოლადი ჩაისხა.

— ასთამურ-მეთქი, კარგად გამიგონე, სანამ ჩემი თვალები შუქ-ზიარას დაინახავდა, შენი ძმა ვიყავი... — გესმის თუ არა? — დაიგრგვინა მათემ.

— თქვი!

— იცი, ქალს რატომ არ ვირთავდი?

- თქვი-მეთქი!
- შენი ცოლი მიყვარდა!
- ტყუილია! ვაი ჩემ დღეს, მათე შეიშალა, ღმერთო მიშვე-
ლე! — აბღავლდა ასთამური.
- მათე გაირინდა.
- ეს ტყუილი არ არის, მართალია! — ისევ შეაზანზარა მისმა
ხმამ ყინულეთი.
- რას ამბობ მათე, რას?!
- სიმართლეს. მე შენი ცოლი მიყვარდა.
- „გაგიჟდა, ნამდვილად გაგიჟდა!“ — ისევ თავისთვის ჩაილა-
პარაკა.
- მე კი არა, შენ იყავ გიჟი; შუქშიარა შემიყვარდა, შენ კი
ვერ მიხვდი!
- ამას რას მოვესწარი?!
- გათავდა, დღეიდან ველარაფერს შეესწრები
- რა თქვი?
- დაილია შენი დღე.
- როგორ თუ დაილია?!
- ამაღამ დაილუპები.
- ჰა!
- დაილუპები, შენს გარშემო უფსკრული იზრდება.
- მერე? — ახლა სხვანაირი შხამი ჩაეწვეთა ხმაში ასთამურს.
- შენ კი ერთ მტკაველ ყინულზე დგახარ, უფსკრულიდან
სიკვდილი გიწვდის ხელს.
- შენ რაღა ეშმაკი გახარებს?
- შუქშიარა დარჩება, ასთამურ.
- რას ამბობ, წყეულო!
- მიხარია, როგორც იქნა გზიდან ჩამოგიცილე, ქონებაც მე
დამრჩება, შენ ხომ ჩემი მენახევრე ხარ.
- „ნამდვილად შეიშალა.“ — ისევ დაეჭვდა უმცროსი ძმა.
- არ გჯერა?
- გაჩუმდი, შეშლილო გველო!
- არ გავჩუმდები, შენს გარშემო ყინულეთის ქვესკნელია,
ასთამურ, შენ კი დაუოკებელი კაცი ხარ. ერთ ადგილას, ვიცი, ვერ
გაძლებ. გაინძრევი და დაილუპები.

— ასე ფიქროს?

— კი არ ვფიქრობ, მჯერა. შუქზიარა მე დამრჩება, ისევე ვერ მოგკლავდი, ძმა იყავ, ქვეყანა დამცინებდა. — ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ისროდა სიტყვებს მათე.

— ვაი, ჩემს დღეს. ძმა კი არა, გველი მყოლია სახლში.

— ჩქარა, ნუ აყოვნებ, გაინძერ, რომ უფსკრულში გადაიჩეხო.

— მაშ, ჩემი სიკვდილი გინდა?!

— მინდა და ასეც მოხდება.

— ასე ფიქრობ? — ისევ შეეკითხა ასთამური.

— გაინძერ-მეთქი! — შებღავლა მათემ.

— არა, რახან ასე გინდა, შეიძლება სხვა რამ ვიღონო. — მოისმა გესლიანი ხმა. წუთით ორივენი დაჩუმდნენ. ცოტა ხნის შემდეგ მათემ ყინულზე თოფის დუგლუგის დარტყმის ხმა გაიგონა „ალბათ მუხლის ჩასადგამ ორმოს იღრმავებს“, — იაზრა მან და ცას გახედა. ვარსკვლავები თანდათან კარგავდნენ ფერს, აღმოსავლეთით გუმბათი შეთეთრებულიყო, ნისლში გახვეული ყინული კი ისევ გარინდებით სუნთქავდა.

„მაღე გათენდება და შეიძლება მეშველოს!“ — გაიფიქრა მათემ.

*
* *

შამფრიანის ქალი, დაჯილი, სვანეთიდან მოიყვანა თემჰვამ — მათესა და ასთამურის მამამ. აფხაზმა მონადირემ ღამე გაათია სვანეთში, მონადირისავე ოჯახში და მის ქალიშვილს თვალი დაადგა.

სვანეთიდან ქალის წამოყვანა არც ისე ადვილი იყო, მით უმეტეს, ლამაზი ქალისა. დღეობაზე დაჯილის გამოსვლა სვან ვაჟკაცებს ნათელს უმატებდა თვალში.

საკრავზე დაამდერებდა დაჯილ და მის ხმას და სიმების კენესას, თითქოს ერთი სიტყბო დაჰყოლოდა ადამიანის საამებლად. იცეკვებდა და სვანი ვაჟკაცების გულის ძგერას ისე აჩქარებდა და ანელებდა, როგორც მოესურვებოდა. მისი დალალები ნადირობის ღმერთქალს შეშურდებოდა, სწორედ ამიტომ იყო ძნელი დაჯილის სვანეთიდან წამოყვანა. თემჰვამ ქალს თვალი

მოჰკრა თუ არა, დაიფიცა: ჩემი ცოლი მარტო შენ იქნები ამქვეყნადო.

ფიცი ფიცად დარჩებოდა, მისი განზრახვა დროზე რომ შეეტყოთ სვანებს.

შეხედა თუ არა დაჯილმა აფხაზ მონადირეს, გულმა უთხრა — აი, შენი ბედი და იღბალიო.

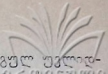
არც შეიძლებოდა ქალწულს თემჰვა არ მოსწონებოდა. მის თეთრ, მაგრამ მზით გარუჯულ სახეზე გრძელწამწამა შავი თვალები იმდენ ცეცხლს აფრქვევდნენ, რომ დაჯილს ეგონა მათი სითბო სვანეთის მყინვარებსაც დაადნობდა. ოდნავ კეზიან ცხვირს ქვემოთ უღვაშის შავი ზოლი ბიბინებდა. სწორი ნიკაბი და ფართო შუბლი ვაჟკაცურ იერს აძლევდა მის სახეს. კონტად შეკობილი თეთრი ყაბალახის ქვემოთ შავი თმის კულული უჩრად ჰქონდა გადმოშლილი. ნაცრისფერი შალის ჩოხა ტანზე მოხდენილად ადგა. მის ბეჭებს ვაჟკაცის მკლავი ვერ შემოსწვდებოდა, წელს კი მუჭში მოიქცევდა ქალწულის ხელი. შავი ყაითნით პირმოქობილი პაჭიჭები ეცვა. ამოკობილი ქალამანი თეთრი თასმით ჰქონდა ამოკრული.

ვარსკვლავებივით ციმციმა თვალები შეანათა თემჰვას დაჯილმა, მონადირემ კი ვეფხვივით ჩამოხედა ზევიდან ქალწულს.

ორი კვირა იარა მთებზე თემჰვამ, ვითომდა სანადიროდ. ამ ხნის მანძილზე ხუთი დამე საპატარძლოს ქონგურმალ ქვიტკირის სახლში გაათენა და მეექვსე დამეს დაჯილი ფარულად წამოიყვანა აფხაზეთში. განრისხებული შამფრიანები ორი წელი უვლიდნენ სიძის კარ-მიდამოს სამტროდ. ქალი კი მშობლებს ერთსა და იმავეს უთვლიდა. თემჰვას რომ თქვენი მიზეზით რამე დაუშავდეს, თავს არ ვიცოცხლებო.

იგრძნეს შამფრიანებმა, მათ ასულს სვანი ქალის ჩვეული სიყვარულით შეჰყვარებოდა აფხაზი მონადირე და მტრობას შერიგება არჩიეს.

ერთ დილას დაჯილის მამა ქალიშვილის სახლის ჭიშკარს მიადგა. სიძე თავაზიანად შეეგება საპატო სტუმარს. დაჯილი აკვანში ჩაკრულ მოღულუნე მათე-ბიჭს ვალერსებოდა. შვილიშვილი დიაკარში შემოსულ მზის სხივსა და პაპას ღიმილით შესციცინებდა. ყველა წყენა დაავიწყდა დაჯილის მამას.

ეს იყო და ეს, ამის შემდეგ შამფრიანები გულდაგულ უვლიდნენ სიძის ოჯახს, ვინმეს სამტრო თვალით რომ არ გასტანებდნენ. ადამიანის ბედი ვარსკვლავებით მოქედნილ მოკვამყვანებს ჰგავს. ერთი წამი და ამ კრიალა ზეცას ყველაზე დიდი ვარსკვლავი მოსწყდება, სივრცეში გაიფრთხილებს და მის კვალსაც ვერაფერს ნახავს. ასე მოუვიდა დაჯილსაც. ორი ჩვილი ბიჭის პატრონს საყვარელი მეუღლე მოულოდნელად გამოეცალა ხელიდან.

მას შემდეგ კარგა ხანმა განვლო. ძმისწული ივაკი შამფრიანი მზრუნველობას არ აკლებდა ადრე დაქვრივებულ მამიდას. დაჯილს ვაჟები დავაჟკაცდნენ, განთქმული მონადირენი დადგნენ. ბედნიერი დედა ახლა ყოველთვის გულისთანაცქალით ელოდა შვილების ნადირობიდან დაბრუნებას.

დაჯილს ჯიხვის ხორცი უყვარდა.

— ნანადირევს სხვა გემო აქვს, შინ გაზრდილი ოთხფეხი აბა რა საქმელია? — იტყოდა ხოლმე.

იცოდნენ შვილებმა დედის ხასიათი და მარილდაყრილი და კვამლში გამოშრალი ჯიხვის ბეჭები გამოუღეველად იყო ოჯახში.

შვილებს რომ არ მოეტანათ, მამიდას ივაკი ჯიხვის ხორცს მოაკლებდა?

თავს ერჩია თანშეზრდილი მამიდაშვილები. მათე და ასთამურა რომ ცხენებზე შესხდებოდნენ და ის შუაში ჩაუდგებოდა, დაჯილი ცქერით ვერ ძლებოდა, მათზე ამოსდიოდა მზე.

სვანმა თავგადადებული და უღალატო ნათესაობა იცის. ივაკის რომ ძმები ჰყოლოდა, მათესა და ასთამურზე მეტად არ ეყვარებოდა.

მართალია, აფხაზი მამიდაშვილებივით სხარტი და ლამაზი არ იყო. მაგრამ მისი ბეჭების ჩრდილში ხუთი კაცი მოიგრილებდა. სამწყურთიანი სატევარი მოუშორებლად ეკიდა. ატოტებულ დათვის ერთი მოქნევით წააცლიდა თავს, მისი ტყვია უცილოდ მიზანში ხედებოდა.

ამ ვეება ვაჟკაცს საოცარი ჩვილი გული ჰქონდა. სხვისი ცრემლის დანახვაზე თვითონაც ატირდებოდა. ერთხელ მათე და ივაკი ჭალებში სამწყურაოდ ჩასულან. შემოდგომა იყო და მწყერი ზღვის კიდეს ასდევნებოდა. ელვა სამართებელივით სერავდა ამღვრეულ ზეცას. ასეთ ამინდში ღამით მწყურაობა ხელსაყრელია. პატარა

ასთამური დედას გამოპარვია და მათ შორიანს ასდევნებია. ივაკიმ და მათემ მწყურებით ჩონის კალთები გაივსეს თურმე, და ივაკიმ შინისკენ პირი ჰქნეს, ბუჩქებიდან ბავშვის ტირილი შეესმათ. ივაკიმ ახლოს მივიდნენ, ნახეს, — ასთამური ტირის. ბავშვი მოეფერნენ ბავშვს. ის კი არაფერს ამბობს და ტირილსაც არ წყვეტს.

— თქვი, ბიჭო, შეგეშინდა? — ეხვეწებოდა მათე ძმას.

ბიჭი ტირის და სიტყვას არ ამბობს. ივაკიმ ბავშვი ხელში აიყვანა და შინისკენ გასწიეს. ასთამური მაინც ზღუქუნებს, ვერაფერი მოუხერხეს, ვერ გააჩუმეს.

უცებ ივაკიმ ჩონის კალთაზე ხელი მოისვა და მისმა სისველემ შეაცბუნა. დანამული თითები დაყნოსა. სისხლის სუნი ეცა.

— მათე, ასთამურს სისხლი სდის მგონი.

— რაო?! — გაოცდა ძმა.

— თქვი, გენაცვალე, რა გტკივა? — ისევ შეეხვეწა ივაკი მამიდაშვილს.

ასთამურმა ტირილს უმატა, სიტყვა კი მაინც ვერ დააცდენინეს. სოფელში რომ შევიდნენ, გულს შემოეყარათ. ბიჭს მართლაც სისხლი სდიოდა.

თხელ წულა-მესტში ვეება ეკალი შესობოდა, ჭრილობა არც ისე პატარა იყო.

ახლა ივაკის წასკდა ცრემლი. არავინ იცის, ბავშვის ჭრილობამ აატირა ბიძაშვილი, თუ ამტანობამ და სიტყვის უთქმელობამ. ეკალი ამოუღეს, ფეხი შეუხვეიეს, ასთამური დაშოშმინდა, ივაკის კი დიდხანს სდიოდა ცრემლი.

ასეთი ბიძაშვილი ჰყავდათ მათესა და ასთამურს. მათი ჭირისა და ლხინის მოზიარე იყო სვანი ვაჟკაცი.

სანადიროდ წასულ ძმებს რომ ფათერაკი შეემთხვათ, ივაკის გულმა უგრძნო მოახლოებული უბედურება, შინ ვერ გაჩერდა, ცხენი შეკაზმა და მამიდასკენ გამოსწია.

დიდხანს არ დასძინებია იმ ღამით დაჯილსაც, ცუდი წინათგრძნობა ჰქონდა. თვალი რომ მილულა, დაესიზმრა, ფრთები გამოსხმოდა და კავკასიონის კალთებს შუა დაფრინავდა. ნახა, ბილიკზე მისი ქმარი თემჰვა მოაბიჯებდა. ნანადირევი წყვილი ჯიხვი გაედომხარზე. ვეება რქები ყინულზე ფართო კვალს სტოვებდა. ნაკვა-

ლევში ისე მოჩქრიალებდა წყალი, როგორც წისქვილის ღარში. შინისკენ კი არა, აღმა, მწვერვალებისკენ მიჰყვებოდა ბილიკს თემჰვა.

— სად მიგაქვს ნანადირევი, კაცო? — შეეკითხა ქმარს.

— ბიჭებთან, — უბასუხა მონადირემ.

— ბიჭებს რად უნდათ შენი ნანადირევი, თავიანთიც თავსაყრელად აქვთ.

— შენ ისე გგონია, — ჯავრით თქვა თემჰვამ.

— წუხელ წავიდნენ, თვალო, სანადიროდ.

— ჰოდა, ხორცი ენატრებათ ჩემს შვილებს.

— ნამცხვარიც ბევრი გავატანე.

— უკან დაბრუნდი, ქალო, — გაუჯავრდა ქმარი, — სახლს მიხედე, პატარას არაფერი მოუფიდეს.

თემჰვა ნელა აჰყვა ყინულის წვერებზე შვეულად დაკიდულ ბილიკს, დაჯილიც ფრენით გამოედევნა.

უცებ თვალი მოჰკრა სანახაობამ, მაღალ მყინვარებს ბრიალით მოსდებოდა ცეცხლი.

— სად არიან ჩემი შვილები? — დაიკვივლა დედამ.

— რად გამოუშვი შინიდან? — ახლა მამამაც დაიბღავლა, მყინვარებიდან ავარდნილი ცეცხლი და კვამლი ცას შეტოტებოდა, ცის გუმბათი გავარვარებულ თონესავით ისროდა ჩინჩხლებს. დაჯილმა თვალი მოჰკრა მათესა და ასთამურს, ორივენი წრიახებზე ეკიდნენ თოკებით.

არა, ესენი მისი შვილები არ იყვნენ, არც ერთს სხეული აღარ ჰქონდა: არც მხრები, არც თავი, არც ხელ-ფეხი, მხოლოდ გულები, მფეთქავი გულები დარჩენოდნენ. გულის ბეჭებზე არწივის ფრთები გამოსხმოდათ და ისე ბოინობდნენ აგიზგიზებული უფსკრულის თავზე.

— ვაი თქვენს დედას, შვილო! — დაიკვნესა დედამ.

— ვაი ჩემს გაჩენას! — დაიბღავლა მამამ.

— რა დაგმართნიათ, მათე? — შეჰკვივლა დედამ უფროს შვილს.

— ასთამურს ჰკითხე, დედი! — გულმოსულად ჩაიბუზღუნა მათემ.

— რა მოხდა, ბიჭო! — მიაფრინდა დაჯილი ახლა ასთამურს.

— ოჯახი შეგვირცხვინა მათემ! — დაიყვილა ასთამურის არწივ-ფრთიანმა გულმა.

— რა თქვი, შვილო? — დაიბუხუნა შუბლშეკრულმა მამამ.

— შენმა უფროსმა შვილმა გვარი შეარცხვინა, მთელს აუხა-ზეთს შუბლი გაუტალახიანა.

— ტყუი, ეს არ მოხდებოდა! — გაუწყრა თემჰვა ასთამურს.

— შემცდარი ხარ, შვილო, — ჩაიქვითინა დედამ.

— არ დაუჯეროთ, მამა! — სასოწარკვეთით დაიბღაველა მათემ. იმ ხმაზე, მწვერვალებს მთელი ყინულეთი მოსკდა და ხანძრის კერებს გადაეფარა. ნელ-ნელა დაიწმინდა კვამლი, ცეცხლი ჩაქრა და გამოიძარა. ცისა და მიწის შუა სივრცე ფირუზისფერი ჰაერით გაივსო, მზის სხივებმა ლივლივი დაიწყეს, წყაროები ჩქრილით დაეშენენ დაბლა. დაწყნარდა მთელი ქვეყანა.

— აი, დედიკო, შეხედე, — განაგრძო მათემ, — ასთამურის ნათქვამი ჯოჯოხეთის ცეცხლს იწვევს ამქვეყნად, ჩემი კი — სიმშვიდეს, მზისა და მიწის ბედნიერებას. მე მართალი ვარ, დედი, მართალი!

აღმოსავლეთიდან ნიავმა დაჰბერა, ზევით და ზევით ამაღლდნენ არწივფრთიანი მობოინე გულები. თანდათან ნათლად გამოჩნდნენ მათესა და ასთამურის სახეები.

მათე ღიმილით შეჰყურებდა მშობლებს. მხოლოდ ასთამურის სახეს ეფარა თაღნი.

— ვაიმე, უბედურსო! — მოესმა დაჯილს უმცროსი შვილის ამოკვნესა.

*

* *

მზე კარგა მალლა იყო, როცა ივაკის ჭიმქართან შექზიარა შეეგება:

— აბა, ბიჭი მომაწოდე, რძალო, — გაუწოდა ხელები ბავშვს და გულზე მიიკრა. არც პატარამ იუცხოვა, ღიმილით მიეყრდნო მის ვეება მკერდს და მამის უღვაშებს მიჩვეული ხელი წაუბოტინა.

— უღვაში არ შემირცხვინო! — გაეღიმა ივაკის. ფრთხილად

მოიშორა ბავშვის ჩვილი თითები, ცალ ხელში აიყვანა. მისი კენ
გასწია და ისე გახედა თითქოს კვერცხს ლანდავდა.

— რა ბიჭი გამხდარა, რძალო, ეს ჩემი ძმისწულია? — მისი ჩა-
მონაობივით სხივიანი კაცი დადგება. ხომ ხედვს? — უფროსის კენ
მიუბრის ხელი. მალე დავაყვაცებულს ვნახავთ.

— ასთამურმა მიაჩვია ამ სიცელქეს. — გაიმართლა თავი შუქ-
ზიარამ.

— მამიდაჩემი სად არის, შუქზიარა!

— სასიმიინდეში შევიდა საკენკისათვის.

— მათე და ასთამურიც არ უნდა იყვნენ სახლში! — სიფრთხი-
ლით იკითხა ივაკიმ და რძალს დააცქერდა.

— ჯიხვებზე სანადიროდ წავიდნენ, ივაკი, ბატონო!

შამფრიანს არ მოეწონა ნათქვამი, მაგრამ არ შეიმჩნია.

— რა უჭირთ მერე, შე ქალო! — თითქოს თავის დასაიმედებ-
ლად ჩაილულლულა.

— ივაკი, ხომ მშვიდობაა! — კალთაში საკენკჩაყრილი დაჯილი
სასიმიინდედან სირბილით ჩამოვიდა.

— მშვიდობა ნუ მოგვეშალოს, მამიდა, ავი ამბავი როდის მო-
მიტანია, ახლა რომ დავიბედო.

— მე კი მუხლი მომეკვეთა, ცული სიზმარი ვნახე, ბიჭო! იმ
შენს მამიდაშვილებს არაფერი გაუჭირდეთ, ნეტავ, — ისე წყნარად
თქვა დაჯილმა, თითქოს შიშობდა ზედმეტი არაფერი წამომცდესო.

— ცული სიზმარი ნახე, დედი? — შეჭკივლა შუქზიარამ, — ვაი
ჩემს თავს უბედურს, ბავშვსაც მთელი ღამე არ სძინებია, ბორგავდა
და ტიროდა.

— სიზმარს რა შეუძლია შვილო? — გული დაუჟამა რძალს და-
ჯილმა, — უბედურებისა ცხადში უნდა გეშინოდეს.

— მითხარი, ბიჭო, — მიუბრუნდა მერე ძმისწულს — შენ რამ
ჩამოგიყვანა სვანეთიდან, სხეულმა ხომ არ გიგოძნო ფათერაკი?

ივაკის ტანში გასცრა. მამიდას მიხვედრილობამ ნაპერწკლები
დაუნთო ძარღვებში. კინაღამ წამოსცდა მოსვლის მიზეზი. თავი
მაინც შეიმაგრა, დაჯილს თვალელებში შეხედა და წყნარად თქვა:

— უბედურება ჩვენს მტერს მისვლოდეს ოჯახში, ჩვენთან მას
რა ხელი აქვს.

უცებ, ქათმები დაფეთდნენ და ქოთქოთით დაიფანტნენ. უაღრესად
მიიხედა.

— რა ტურა მოელანდათ? — იკითხა ივაკიმ. ჭიშკართან მივსული
გასისხლიანებული თავი გამოჩნდა. ცოცხალ-მკვდარი ძაღლები
ფეხებს ძლივს მოათრევდა.

ივაკის ფერი ეცვალა.

„მამიდაჩემმა არ შეხედოს, თორემ დაეიღუბე“, უმაღლ გაიფიქრა
და ისე შებრუნდა, თითქოს არაფერი დაენახოს.

— არაფერია, დღეს ყველაფერი გეჩვენებათ. შინ შემიყვანეთ,
ჩემი მოსვლა ხომ არ გეწყინათ?..

— მოდი შენი ჭირიმე, მოდი, მამიდა გენაცვალოს, — მოეფერა
დაჯილი ძმისწულს.

შუქშიაბრა ბავშვით ხელში შინ შებრუნდა, ივაკიმ რძალ-დე-
დამთილი მიაცილა და შესვლისთანავე კარი ისე მიიხურა, თითქოს
ეშინოდა უკან არ გამომექცნენო. ცოტა ხნის შემდეგ ისევ ეზოში
გამოვიდა. დაკვირვებით მიიხედ-მოიხედა და რაკი შენიშნა, არაფერ
უყურებდა, ჭიშკართან მიიჭრა.

ძაღლი ძელქვეშ იწვა, ადამიანივით კვენესოდა და ქშენდა: სველ
ტანზე ოხშივარი ასდიოდა. ივაკიმ ფრთხილად მოკიდა თავზე ხელი
და თვლებში ჩახედა.

„ფერდები აქვს ჩამტვრეული, უკანა ფეხებიც მოტეხილი
ჩანს. — გაიფიქრა და დაასკვნა: — ზვავი დასტაკებიათ, დავლუბულ-
ვართ,“ — მერე მთებს გახედა. მზე მთავარ კავკასიონს დაჰყურებ-
და, მწვერვალებს ქვემოთ თეთრი ნისლი ირეოდა, ისფერ სივრცე-
ში აზიდული მყინვარები ღმერთთან მისასვლელი კიბეებივით
მოჩანდნენ აქედან.

— ნუთუ იქ, იმ ღმერთების სამყოფელში ვოჯოხეთური ამბავი
დატრიალდა? — ხმამაღლა წამოიძახა ივაკიმ, ჭიშკარი გამოაღო და
მწვერვალებს მიაშურა.

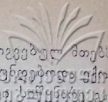
*

* *

ღამე მწვერვალებთან გაათია ივაკი შამფრინმა. დილით უკვე
ყინულის სამყაროში იყო და მსუბუქად მიიკვლევდა გზას ბილი-
კებზე.

3. მ. ასათიანი

— ჰე-ჰე-ჰე-ე-ე. — გასძახებდა დროდადრო გალიგვებულ მთებს და რამდენი ხევი და მთა იყო, იმდენჯერ უკან უბრუნდებოდა ფქვი-
 ცოტა ხნის შემდეგ ხმაური მიწყდებოდა და საოცარად მწყვდებოდა
 დაუვლიდა ქვეყანას.

ხანდახან ცის ლურჯ კამარაში ქათქათა თოვლის ნაზი სინათლე
 რომ აღივლივდებოდა, თითქოს ნიაგი ამოვარდებოდა, ისეთი
 შრიალიც მოისმოდა — ეს ფრინველები გადაუფრენდნენ უფსკრუ-
 ლებსა და მწვერვალებს ზემოდან. ჰე-ჰე-ე-ე! — ისევ გასძახებდა
 ივაკი მწვერვალებს. ერთს გადაიგრიანებდა მთებიდან მთებზე მი-
 სი ხმა და ისევ ჩაჩუმდებოდა ყველაფერი.

„ძადლი რომ წამომეყვანა, კარგი იყო, ფიქრობდა თავისთვის.
 აღარ შეეძლო ვეფხოს სიარული, იქნებ ახლა მკვდარია კიდეც,
 საწყალი!“

თანდათან მალლა იწევედა შამფრიანი, თანდათან უახლოვდებო-
 და მწვერვალებს.

— შრრრ. — ახრაშუნდა უცებ ყინულთა ნაფხვენი. დაფეთე-
 ბულმა ჯიხვმა ყინულ-ფლატეს არწივივით გადაუფრინა და კლდის
 უკან გაუჩინარდა.

ივაკიმ უნებლიეთ თოფისკენ წაიღო ხელი.

— რა ეშმაკად მინდა, სად ვათრიო, — თავისთვის ჩაილაპარაკა
 და ხელი ჩაიქნია.

შუადღის მზე აცხუნებდა, მყინვარებიდან ახლად გამდნარმა
 წვეთებმა დაიწყო ცრემლებივით ჟონვა. ადგილ-ადგილ ჩხრიალით
 რბოდნენ წვრილი ნაკადულები. დილით მოსიპული ყინულის ქერ-
 ქი, ახლა მოლხვა და სასიარულოდ ადგილი გახდა.

ივაკი დაეინებით გაჰყურებდა პიტალო, შვეულ კედლებს,
 ჩასცქეროდა უფსკრულებს, მაგრამ მამიდაშვილების კვალი არსად
 ჩანდა. დაღლილი და დაქანცული კლდის ქიმზე ჩამოჯდა.

უცებ თვალეში დაჰკვესა. გაღმა მწვერვალის კალთაზე კაცი
 დაინახა. „ცოცხლები ყოფილან, მაგრამ მეორე რატომ არ ჩანსო“, —
 გაიფიქრა და „ჰე-ჰეო“ გასძახა. უცნობი ერთ ხანს შეჩერდა და მე-
 რე ისევ განაგრძო გზა. ივაკიმ ახლა შენიშნა, რომ ის რაცრაციო
 მიჰყვებოდა კლდის პირს.

— ჰე-ჰე-ე-ე, — ისევ გასძახა — ივაკი ვარ, ივაკი შამფრიანი!
 უცნობი ტყვიანაკრავივით ჩაიკეცა. ივაკის სული შეუგუბდა.

სწრაფად მოავლო თვალი იქაურობას და უფსკრულისაკენ წავიდა.

ოდესღაც ზეგად წამოსული ყინული და ხერგი მთებშუა გაჭედილიყო, მერმე კიდევ თოვლყინული დაჰყროდა და ახლა ორ მთაშუა ხიდად იყო გადაბული. ზემოთ ვიწრო იყო საცალფეხო გზილი, კივით, ადგილ-ადგილ ადამიანის ტერფიც არ დაედგმებოდა. ქვეშ, თვალუწვდენელ უფსკრულში მდინარე გარბოდა. მის მშფოთვარე ტალღებს ყინულის გული გამოეწვივნა და ათასნაირი ზღაპრული დარბაზებივით გამოეცქეთა.

შეიძლება ფეხქვეშ ჩამექცეს ეს ყინულეთი, — გაიფიქრა ივაკიმ, მაგრამ შეჩერებით არ შეჩერებულა.

ფრთხილად მიიწევდა წინ. ზოგან ვიწრო ყინულის ზურგს უნაგირივით გადააჯდებოდა და ისე მიფოფხავდა მის ხმლის პირივით გაბასრულ ზედაპირზე. გაღმა კი ის კაცი გაუნძრევლად იწვა.

„ვაითუ უცხოა, მე კი თავს ვიკლავ, ქართველი კაცი ხომ იქნება, ეტყობა, უჭირს“, — ფიქრობდა ცოცვით მიმავალი ივაკი.

ვაი-ვაგლახით მიადწია გაღმა კალთას, ზეგად მომსკდარ ვეება ვორაკს გვერდი აუარა და მგზავრს თავზე დაადგა.

— ასთამურ, შენა ხარ, ბიჭო?! — გოცებულმა შეანჯღრია მამიდაშვილი. წაქცეულმა ხმა არ გასცა. ივაკიმ ყაბალახის შემოხსნა დაუწყო. ყველაფერი ტანზე შემოყინვოდა, გამხმარი ქერის პურის ყუასავით ტყდებოდა ყაბალახის ტოტებიც და ჩოხის კალთებიც.

— მომკვდარა კაცი, — თავისთვის ჩაილაპარაკა შამფრიანმა, მათარიდან არაყი გაღმოსახა და სახის ზელა დაუწყო, ცოტა ხნის შემდეგ ასთამურმა თვალები გაახილა.

— ხმა ამოიღე, ასთამურ! — ჩასძახა ივაკიმ. ასთამური უცებ გამოფხიზლდა, ოდნავ წამოჯდა, მარჯვენა ხელით კლდეს დაეყრდნო და ბიძაშვილს თვალების ბრიალით შეხედა.

— შენ აქ როგორ გაჩნდი, — გაიკვირვა მან.

— მათე სად არის, ბიჭო?!

— ეჰ, — ჩაიქნია ხელი ასთამურმა და თვალმიღებული ისევ კლდეზე მიწვა.

— „ეძინება, გონზე არ არის“, — გაიფიქრა ივაკიმ. მათარი პირთან მიუტანა და სითხე რამდენჯერმე ჩააყლაპა.

— კიდევ მოსვი, ბიჭო, კიდევ, ჩვენებური არაყია! — ჩასძახა ისევ.

ასთამურმა არაყი რამდენჯერმე უაზროდ მოსვა და თვალი გაახილა.

— მათე სად არის-მეთქი, ასთამურ?

— არ ვიცი, — წყნარად თქვა მან.

ნათქვამი არ მოეწონა შამფრიანს.

— როგორ თუ არ იცი, შენთან არ იყო საჯიხვედ წამოსული?

— არ ვიცი, თავი დამანებე!

ივაკის ნერწყვი გაუშრა, უცებ სიტყვა ვერ თქვა. ამოიგმინა, მამიდაშვილს დასწვდა, მისი ბეჭები ნიჩბებივით გაშლილ ხელებში მოიქცია და წამოაყენა, ალბათ ეგონა გონს კიდევ არ მოსულაო და ყურში ჩაჰყვირა:

— გაიხსენე, ასთამურ, გაიხსენე, ბიჭო, სად დაშორდი მათეს?

ასთამური შეინძრა, ხელიდან გაუსხლტა, წინ გაიწია და მერე შემობრუნდა. ისე ცახცახებდა, კბილს კბილზე აცემინებდა.

— რას ჩამაცივდი, ალბათ შენც იცოდი მისი კაიკაცობა და მიმალავდით, უთუოდ დედამაც იცოდა, ყველამ იცოდა, ვაი სირცხვილო, ოჯახის შერცხვენავ!

ივაკი შეშფოთდა.

„ნამდვილად ჭკუაზე გადამცდარა, დავიღუბეთ“, — გაიფიქრა და ბეჭებზე მოხვია ხელი.

— კარგი, ასთამურ, არაფერს გკითხავ, ბიჭო, სახლში წავიდეთ! — ახლა მოეფერა მამიდაშვილს.

აქვითინებული ასთამური ცხვარივით დაემორჩილა, ცახცახით გაჰყვა.

მალე ყინულის გორაკები ჩამოათავეს, დაბლა უკვე მოჩანდა ბალახზე მიშვეებული საქონლის ჯოგები, თხისა და ცხვრის ფარა, ძაღლების ყეფაც ამოდიოდა.

— რატომ მომდევ! — უცებ შემოტრიალდა ასთამური, — შენ იმას მიხედე, იქნებ ცოცხალია. — შამფრიანი შეტორტმანდა.

— მითხარი, ბიჭო, რა უბედურებაა ჩვენს თავს? — შეეგებრა და თვლებში ჩააჩერდა.

— გეთი გგონივარ ხომ?! უარესი მეკუთვნის, ვაი, ჩემს დედას, რომ შვილის მაგივრად ოჯახის შემარცხვენელი გაუზრდია უბედურს.

— ვისზე ამბობ, ასთამურ?!

— შენს უფროს მამიდაშვილზე, ჩემს გამზრდელ ძმაზე! — ლაიყვინა ასთამურმა, რომ კისრის ძარღვები ბაწარივით დასველებულნი იყვნენ, თვალეში სისხლი მოაწვა.

— რაო, რა თქვი?!

— რაც გაიგონე, შეუჭიარა შეპყვარებია ჩემს ძმას!

— გაგიყებულხარ, უბედურო, უთუოდ გაგიყებულხარ?!

— თვითონ მითხრა, თავისი პირით.

— ღმერთო მიშველე! — ივაკის ხანჯალზე დადებული ხელი აუკანკალდა, შუბლზე ცერის სიმსხო ნაოჭები დააჩნდა.

— ტყუილია! მოგჩვენებია, ძმის ნაცვლად ქაჯი დაგლაპარაკებია.

— ქაჯი და ეშმაკი თქვენს თავს, ვიცოდი, არავინ დამიჭერებდა, — სასოწარკვეთით წამოიძახა ასთამურმა. — ვიცოდი, არავინ გამიგონებდა, — გაიმეორა ისევ, სახე ხელებში ჩარგო და აბღავლდა. მისმა ტირილმა ივაკი გამოაფხიზლა, სიდინჯე დაუბრუნა. კარგა ხანს უყურა და მერე მკლავზე მოკიდა ხელი.

— მათე სად დასტოვე, უბედურო!

— სიჩუმის ხევში.

— იქ ვინ ჩაიყვანდა, ბიჭო?!

— მისმა სიკვდილმა ჩაიყვანა, ოჯახის შერცხვენამ გადაჩეხა.

— ვაი მამიდაჩემის ძუძუს! — წაიშინა ივაკიმ თავში ხელი.

ქვემოდან ძაღლების ყეფა მოისმა. მწყემსები მკავე წყაროებზე ამოსულიყვნენ.

ივაკიმ მიიხედ-მოიხედა, ცოტა ხანს შეჩერდა, რამდენჯერმე ამოიოხრა, მერე ასთამურს დაადგა თავზე.

— მწყემსებთან ჩადი, კრინტი არ დასძრა, თუ გკითხონ, ზევით დარჩა-თქო უთხარი, ხომ გესმის, უბედურო, სიტყვა არ წამოგცდეს!

მეტი არაფერი უთქვამს. ყაბალახი შემოიხვია და აღმართს შეუდგა.

ასთამური იალაღებისკენ წალასლასდა. მწყემსებმა შორიდანვე შენიშნეს მომავალი.

— რა უბედურება შეგმთხვევია, ასთამურ! — შემოეგება უხუცესი მწყემსი თემულ თარკილი. ასთამური ახირებული თვალით დააჩერდა დამხვდურს, დიდხანს უყურა და ხიმურის მამა რომ შეიცნო, მიწაზე მოწყვეტით დაეცა.

— აბა, საკაცე, სადგომამდე ჩავეტანოთ! — წამოიჭიჭიქვეს და
და თვითონ ყურების სრესა დაუწყო გონწასულს.

*
* *

სამი მყინვარის კალთებქვეშ გართმულა სიჩუმის ხევი. როცა
კავკასიონის დიდი მწვერვალები ბეჭებს დაიფერთხენ და ქვემოთ
ყინულის ვეება ზვაგებს გზავნიან. ხევი ცივ ჯოჯოხეთსა ჰგავს. ზე-
მოდან დაქანებული ზვაგები გრიალ-გრიალით სკდებიან, ყველა-
ფერს გლეჯენ და ხვეტენ. მიწას ქარიშხალი არყევს და აზანზარებს.
შემდეგ კი ჩაჩუმდება, გაირინდება, ძინავს ხევს წყნარად, უშფოთ-
ველად, სამი მწვერვალის ძირას.

ადამიანის თვალს თუ დაუხედავს ზემოდან, თორემ კაცის ფეხი
არასდროს დაკარგებია. ზევიდან გადმოვარდნილ კენჭს ჩიტის ფრთის
ნიავიც აათამაშებს, ისე მოუპირკეთებია და გაუსარკავს ბუნებას
ყინულის ზედაპირი. მზის შუქი ვერ აღნობს და აცრემლებს, მხო-
ლოდ მიწისქვეშ დაბუდებული სითბო აღნობს მის ქვეშეთს და
წყაროები ჩხრიალით მოჩქევენ. წყაროთა დენას თუ დაუღარავს
ეს მთები და თვალჩაუწვდენელი უფსკრული გაუჩენია. იგაკი შამ-
ფრიანმა ზემოდან დახედა ყინულეთს. ყველაფერი ხელისგულივით
მოჩანდა. აქა-იქ კლდისა და ყინულის ახალი ნამსხვრევები ეყარა.
მისმა გამოცდილმა თვალმა მათეს ცალი პაჭიჭი შენიშნა უფსკრულის
ზედაპირზე, კაცი კი არსად ჩანდა. დიდხანს ათვალიერა ხევი, დიდ-
ხანს და მათეს მაინც ვერსად მოჰკრა თვალი. ახლა მეორე კალთაზე
გადავიდა სვანი მონადირე, ვერც იქიდან შენიშნა რამე.

„პაჭიჭი აქ არის, — ფიქრობდა იგი, — მათეც სადმე აქ უნდა
იყოს“.

შეჩერდა და კლდის კალთებს ააყოლა თვალი. გაღმა ფრიალოზე
რალაც შავი საგანი შენიშნა. დაუკვირდა და მათეს ნაბდის ყური იცნო.
კლდის ბოლოზე თოკი დაამაგრა და ფრიალოზე დაიწყო ჩაცოცება.
გადაჩეხილ მათეს ფიფქი თოვლი დაჰყროდა, ფრთხილად გადა-
ფერთხა და გულმა რეჩხი უყო. ნაბადი მთელ ტანზე შემოხვეულ
შერჩენოდა მამიდაშვილს.

„ცოცხალი იქნება, ნაბადი და თოვლი სითბოს შეუწახავდა“, —

გაუელვა შამფრიანს, ხანჯალი გაიძრო და ბაგე-ცხვირთან მიუტანა.

ხანჯლის პირი ოდნავ შეივრთქლა.

— ცოცხალია, ღმერთო მიშველე! — წამოიძახა ხანჯლის მფრინველი მათარა მოიხსნა. ჯერ სახე დაუხილა არყით, მერმე საკინძე გაუხსნა და გულ-მკერდი დაუსრისა.

მათემ ამოიკვნესა.

— თვალი გაახილე, ძმაო, შენი ჭირიმე, გამოფხიზლდი!

მათემ ვაი-ვაგლახით გახსნა წამწამები.

— შენა ხარ ივაკი?

— მე ვარ, ჩემო მათე, ახლა ეს მოსვი, პო, კიდევ მოსვი, ძალას მოგცემს.

ცოტა ხნის შემდეგ მათე ნელა წამოდგა.

— დალაპარაკებაც არ მაცალა იმ სულელმა, ისე მკრა ხელი და გადამჩხა; — ეს იყო მისი პირველი სიტყვა, რომელიც ბავშვის ლულულს უფრო გავდა, ვინემ ვაჟკაცის ნათქვამს.

— ვინ გადაგჩხა?! — გაოცდა ივაკი.

— ასთამურმა!

— რა თქვი?!

— რაც გაიგონე, ასთამურმა გადამჩხა.

— ორივე გაგიუღით? — არ დაიჯერა ივაკიმ. მათემ წამოდგომა დააპირა, მაგრამ მტკივანი ფეხი არ დაემორჩილა.

— ფეხი რომ არ მტკენოდა, იმ სიტყვასაც არ ვიტყვოდი. მე ზევით ვერ ავედი, ის კი სიბნელეში იღუპებოდა, სხვა გზა არ მქონდა.

ივაკის ვერაფერი გაეგო, გაშტერებული მისჩერებოდა მამიდა-შვილს.

— კარგი, თქმას მოესწრები, ჯერ სამშვიდობოს გავიდეთ.— ივაკი თოკს დაეკიდა და ჯერ თვითონ აყვა კლდის კალთას, მერე მათეს ჩამოუგდო მისი ერთი წვერი. მათემ თოკის ბოლო წელსა და ბეჭზე შემოიხვია, მაგრამ კლდეზე ასვლის დროს სასტიკი სისუსტე იგრძნო. ფეხის სიშხივნი ახლა ისე არ აწუხებდა, ღონე ვერ მოეკრიბა მხოლოდ.

— მთელი ღამე სიცხეს დავუბუგე ვარ, ჰე, ალბათ ამან გადამარჩინა კიდევცო, — გაიფიქრა.

— რას შვრები, იჩქარე, კაცო! — ჩამოსძახა ფრიანმა.

— სისუსტემ დამრია, ცოტა ხანს მაცალე.

ივაკიმ კლდის ბოყვს შემოხვეული თოკი მოხსნა და ფეხადგმულ-მა თვითონ დაიწყო მისი აკრეფა.

— აბა, შენ მსოლოდ ნელა იმოძრავე, მე თოკს დაეჭაჩავ, ბიჭო, — ჩაძახა ისევ.

მათეს ამოსვლისთანავე გული შეუღონდა. ისევ ჩაიკეცა კლდის ქიმზე.

არაყმა თავისი გაიტანა და ცოტა ხნის შემდეგ ხელმეორედ ჩაუდგა ტანში ძალ-ღონე. ივაკი პირმოკუმული და შუბლშეკრული მიჰყვებოდა. მყავე წყლებთან რომ შეისვენეს, მაშინ ამოიღო ხმა შამფრიანმა.

— ახლა მიაშვ რა გჭირთ, ბიჭო! — თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა.

ცაზე ვარსკვლავები ჩნდებოდნენ, მათემ რომ სათქმელი დაამთავრა, ხანჯალზე ხელდადებული ივაკი სახეგაფითრებული მისჩერებოდა.

— დიდი ცოდვა ჩაგიდენია, მათე, — გაგუღული ხმით წარმოთქვა მან.

— სხვა გზა არ იყო, ძმა უნდა გადამერჩინა, ივაკი.

— ტყუი! — ერთი სიკვდილი თუ მეორეში შეანაცვლე, ეს სიკეთედ მიგაჩნია?!

— რას ამბობ, ივაკი?!

— რასაც შენ მაშინ უნდა მიმხვდარიყავი, ჩემო ძმაო. ასთამური მართალია. შენ გულზე მიტანილი სასიკვდილო დანა ააცალე, სატევარი კი თვითონვე ჩაჰკარი უღმერთოდ.

— არა ხარ მართალი, — წამოდგა მათე, — ჩამოვიდა თუ არა, სიტყვა არ მაცალა. სიცხით გათანგული, ფეხდასიებული კაცი კლდეზე გადამისროლა.

— ძმის მოღალატეს სიკვდილი ეკუთვნის!

— მერე მე მოღალატე ვიყავი?

— შუქზიარა ხომ შენი და იყო? — გაბრაზდა შამფრიანი.

— იყო და არის კიდევ.

— სიტყვამ კაცის გულში ნადები უნდა გამოთქვას, მათე.

ქართული
საქართველოს
საქართველოს

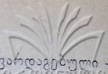
— მერე მე...
 — შენ კი... — გააწყვეტინა სათქმელი შამფრიანმა. — ველმა ესროლე ბინძური ტალახი მამის სახლის საძირკველსა და თავანს.
 — მე მისი სიცოცხლე დავიცავი.
 — სამაგიეროდ, სამი სიცოცხლე გასწირე, — თანდათან ულმობელი გახდა ივაკი.
 — როგორ?
 — როგორ და შენი ნათქვამის შემდეგ არც ცოლი ივარგებდა, არც დედა და არც შვილი.
 — მაგას ნუ მეტყვი, ივაკი. მე ძმა გადავარჩინე.
 — ცუდი გზით მოპოვებულ სიცოცხლეს ვაქვაცი სიკვდილს არჩევს ყოველთვის.
 მათეს ცეცხლი შემოენთო. იგრძნო აფხაზმა მონადირემ, მისი ბიძაშვილი დიდ საწუხარს წუხდა.
 — ხომ იცი, ასთამურს შხამი და ბოღმა აფხიზლებს. გესლიანი სიტყვა რომ არ მეთქვა, ძმა მეღუბებოდა.
 — მამიდაშვილო, აფხაზ კაცს სიკვდილი ურჩევნია ღალატს.
 — შენ ასე ფიქრობ, ივაკი?!
 — სიმართლეს გეუბნები, პირველმა შენ გაუბზარე გული ასთამურს.

— რაღა ექნა მე უბედურმა! — სასოწარკვეთილი მათე წყაროს პირას ჩამოჯდა და თავი ჩალუნა...
 საბალახოებს ქვემოთ ქარი ქროდა. ხეები წელში იზნიჭებოდნენ. ხანდახან მათ შუა სიციარიელე ჩნდებოდა და მაშინ მზის სხივები კაშკაშა ფერით გაიელვებდნენ ხოლმე.
 მათე თავაუღებლად იჯდა.
 ივაკის შეეცოდა მამიდაშვილი.
 — ასეა, ძმაო, უჩრდილო სიყვარულია გამძლე და ბედნიერი, თორემ ის ოხერი ეჭვის ბზარი კაცის გულს კი არა, აი, ამ მთებს გააპობს შუაზე.

*
* *

თემშულ თარკილმა ასთამური თავის სადგომ ფაცხაში შეიყვანა.
 — თბილი რძე ასვით. არყით დაზილეთ! — ბრძანა მან და ახალგაზრდა მონადირე, ქალებს ჩააბარა.

იატაკი და კედლები ნადირის ტყავით იყო მოფარდაგებული — თემშულ თარკილის ქალიშვილიც ჯიხვის ტყავგადაფარებული იჯდა. შეხედვისთანავე იცნო ასთამური ხიმურმა. მისი მხივი რომ განთიადის უამს ცის ტატნობს ფრთას გაჰკრავს და აღმურს მოუქიდებს, ისე მოედო ალი სახეზე. „აღბათ მათეც აქ არის“, — გაიფიქრა და ოდნავ შემკრთალი წამოდგა. ყელმოღერებით, წყნარი და მსუბუქი ნაბიჯით წავიდა კარისაკენ.

ზღურბლს რომ გადააბიჯა, მწყემსებს შეეფეთა. ყველამ მოკრძალებით დაუთმო გზა. თავშეყრილთა შორის წამოძახილები ისმოდა.

— რა დაემართა ნეტავი?!

— ზვავმა თუ ჩაიტანა!

— გაყინულია საწყალი ბიჭი.

— დაღლილი და გატანჯული ჩანს.

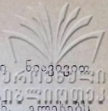
ხიმურმა წყნარად მოავლო თვალი ყველას. მაგრამ ვისაც ეძებდა, ვერ დაინახა. ოდნავ შეჩერდა, მერე თავი დახარა და წყაროს პირისკენ ჩაუხვია.

დიდხანს იჯდა წყაროს პირას ხიმური, იჯდა და მათეს სახე ელანდებოდა.

„მათე მარტო არასოდეს ნადირობს. წასვლის წინ თვითონ მიიბრა, ასთამურიც მოდისო, რა დაემართა? ნუთუ დამღუპა და გადაიჩეხა!“ ქალს ცრემლი მოადგა.

— უშენოდ ერთ წუთსაც ნუ მიცოცხლია, — ჩაილაპარაკა. მისმა ჩურჩულმა წყაროს ზედაპირზე ჰავლები რგოლებად წამოშალა. ქალი წყალს დააშტერდა. რგოლები საყურის რკალივით ჩნდებოდნენ, ნელ-ნელა ფართოვდებოდნენ და თრთოლვით ქრებოდნენ. უცებ წყალში მათე გამოჩნდა: ცხენზე იჯდა, თეთრი დარაიას ყაბალახი ისევე შეენოდა, როგორც პირველად ნახვის დღეს.

წარსულის გახსენებამ ააღელვა თარკილის ქალი. ლხინში, ზედ შერვაშიძის სასახლის წინ გაშლილ ტრიალ მინდორზე დოღი იყო გამართული. ვინ არ იყო მაშინ იქ: შერვაშიძეთა სასახლეს მარშანიების, გარდაფხაძეების, ჩაჩბების ოჯახები წვეოდნენ. ოქროვერცხლში დაღესილი ქალ-ვაჟნი ბედაურებს აჯიბრებდნენ. ქერკინ მარშანიას ნაცრისფერმა კვიცმა გადარია შეკრებილნი. გოგმანით

იწყებდა და თანდათან, ქარიშხლის წინ ამოვარდნილი უმატებდა სვლას.

თავადები სასახლის წინ, ფანჩატურს ქვემოთ იდგნენ, კი საყდრის გალავანში მიეშვათ ცხენები. ვეება მინდორი ხალხით იყო სავსე. მარშანიას კვიცმა ხუთი წრის შემორბენაში ყველა უკან მოიტოვა. ახლა ათი შემორბენისათვის ემზადებოდნენ ბედაურები. ხიმურის ხედავდა, მარშანიას ნაცრისფერი ბედაური სხვა ცხენებით კი არ ცქმუტავდა ადგილზე, დინჯად იდგა, მხოლოდ ლავამს კვნეტდა და თვალებს აბრიალებდა. ისიც კარგად შენიშნა, როგორ შემოგოგდა ჭიშკარში ნესტოებდაბერილი ნისლისფერი ბაჩა კვიცი. იგი ერთი შეხედვით გარეულ ღორს უფრო წააგავდა, ვინემ ცხენს. ჯაგარივით სქელი თმა ზღარბივით აბუქგოდა პატარა და მრგვალ ტანზე. უცებ ხიმურის თვალეში ნაპერწყვლებმა იელვა, მხედარს დარაიას თეთრი ყაბალახით ჰქონდა თავი წაკრული. სწორედ ისეთით, როგორიც თვითონ ხიმურს ეხურა. ცხენზე ლაღად იჭდა, წელი და ბეჭები არ ერხეოდა. ლაჭებშუა ამოკეცილი ნისლისფერივე ჩოხის კალთები მუხლებზე მიკრულივით ჩანდა.

ხიმური სწრაფად გამოეყო ხალხს და წინ წაიწია. მხედარი უღარდელი სახით მიაგელვებდა ცხენს და სტუმრებს ათვალეირებდა. ხიმურს რომ გაუსწორდა, მისკენ მოიხედა. ქალს ახლაც ჟრუანტელი უვლის ტანში, მისი შეხედვა რომ გაახსენდება.

შეხედა თუ არა ხიმურს, ცხენოსანს თვალეში გაუფართოვდა, ქალწულივით გაწითლდა. უნებლიეთ შუბლზე მოისვა ხელი. ხიმურმაც მონუსხულივით გაიწია მისკენ. მოსულმა სადავე მოქაჩა და ცხენი ადგილზე გააშეშა.

— მე ხომ არაფერს მიბრძანებთ, ქალიშვილო? — ვაქვაცის ხმამ ცეცხლი მოუკიდა თარკილს.

ხიმური დაიბნა.

— ცხენი მომეწონა, ჩვეულებრივს არ გავს.

მხედარი თვალის გახელის უმალ დაქვეითდა.

— ჰოი, თქვენი საჩუქარი იყოს, — რეტდასხმულივით თქვა და აღვირი გაუწოდა.

— ჰა, როგორ გეკადრებათ.

— ნეტავი მე შემხედოთ ასეთი თვალით, ჩემს თავსაც არ დავიშურებდი.

— ვითომ?! — გამომწვევად აათვალიერა დაქვეითებულად ჩაგრულნი ჩოხის კალოები კოჭებამდე უწევდა მოსულს და უფროსად უფროსად აჩენდა. მისი წელი ხიმურის ნეკის ბეჭედში გაძვრებოდა. ბრტყელი და განიერი ბეჭები მიძიმედ ირხეოდნენ ჩოხაში, ხოლო თვალები სულშებერილ ნაკვერცხლებივით ბრიალებდნენ. ხიმურმა წამწამები დახარა და უთქმელად გამობრუნდა. ვაჟი ისევ იმ ადგილზე დარჩა.

მალე დოდი დაიწყო, ქარიშხალივით მიჰქროდა დაწინაურებული მარშანიას ბედაური, ნისლივით მსუბუქად მიყვებოდა გვერდი-გვერდ ბაჩა-კვიცი.

წრის ექვსჯერ შემორბენის შემდეგ ის ყველაზე წინ იყო, ძალ-ღონის დაუზოგავად ეშურებოდა ფინიშისაკენ.

მარშანია სირმის მათრახს სცემდა ისედაც ფიცს ბედაურს. თან-დათან დაჯაბნა მისი ცხენი ბაჩა-კვიციმა და მინდვრის მეთედ შემოვლისას, უკვე ერთი რკალით გაასწრო.

— ის პატარა ცხენი თევზივით გვერდიგვერდ იყურება! — შენიშნა ვილატამ.

— მხედარს შეხედეთ?! — გაიოცა შერვაშიძემ. — როცა ცხენებმა სულ ახლოს გაუქროლეს, სუნთქვაც არ გახშირებია, წამწამსაც კი არ ახამხამებს. აი, ცხენოსანიც ამას ჰქვიან.

— ვინ არის ნეტავი? — იკითხა შერვაშიძის ქალიშვილმა.

— თემპვას უფროსი ბიჭია, ქალბატონო, სვანი-ქალის, დაჯილის ვაჟი.

ხიმურს გული გადაუტრიალდა. მიხვდა, რომ თავადის ქალს თვალი ეჭირა ბაჩა-კვიცის მხედარზე. მათემ კი ამ დროს ეკლესიის გალავანთან მიაგლო ცხენი. მეგობრები შემოეხვივნენ და გამარჯვება მიულოცეს.

— ცხენს შეხედეთ, ერთი ცვარი ოფლი არ დასდენია! — გაიოცეს მოჯირითებმა.

— ჯიქის ძუძუნაწოვია, — გაიღიმა მათემ.

— რაო?! — ახლა კი ვერ შეიმავრა თავი ხიმურმა. მათე მისკენ შემოტრიალდა.

— კვიცი რომ იყო, ჯიქის ძუძუს ვაწოვებდით, ქალიშვილო!

— ჯიქი როგორ მიიქარებს კვიცს! — ხელები გაშალა ხიმურმა.

— ცოცხლად დავიჭირე დედა ჯიქი თავისი ბოკვერით, კვიციც შეეჩვია, არც მე დაეუშალე.

შერვაშიძის ქალი ახლო მისულობით და გაცეხული უსმენდა.

— ჩვენ კი გვასწავლეს ჯიქი არ შინაურდებაო, — ნელა თქვა მან.

— შეიძლება ასეა, ქალბატონო, — ჩაფიქრებით თქვა მათე, — ალბათ შვილთან ერთად რომ შევიპყარ, ამან დააოცა, ძუძუს საწოვრად ბოკვერთან ერთად კვიციც მიუშვა. მის თვინიერებას კი ვერც ახლა დავიქადებ, რკინის პალოზე მიზია ჯაჭვით.

იმ დამით თვალი ვერ მოხუჭა ხიმურმა — შერვაშიძის ქალის გამჭვალავი თვალები ელანდებოდა. ვერც მეორე დამეს დაიძინა გულდამშვიდებით. მამამ დალონება შეატყო ერთადერთ ასულს.

— ავად ხომ არა ხარ, გოგო?!

ხიმური შეცბა. მამას მხრებზე მოეხვია.

— არა, მამა, ცოტა უგუნებოდ შევიქენი.

— საძოვრებზე ავიდეთ, შვილო, ჯოგში, მთის ჰაერი მოგიხდება. ხიმურს შეეშინდა. იფიქრა, ვაითუ წამიყვანონ და მათეს მთელ ზაფხულს ვერ ვნახავო.

— ვერ წამოვალ, დედას ვერ მივატოვებ.

სწორედ ამ დროს ჭიშკარი გაიღო და მათეს ძმამ, ასთამურმა პატარა ჯიქი შემოიყვანა.

— ჩემმა უფროსმა ძმამ მოგიძღვნათ, — წყნარად თქვა და ხიმურს შეხედა.

თარკილის ქალიშვილი სიხარულით თითქოს ცას ეწია.

— მობრძანდით, — არ დაიბნა იგი, მოსული სახლში შეიბატონა. გაცეხული მამა ჩაფიქრებით მიუძლოდა სტუმარს. მიხვდა ძველი მეჯოგე, მათეს საჩუქარი რაღაც მნიშვნელოვანს მოასწავებდა.

დიდი პატივით მიიღო ასთამური ოჯახმა.

ხიმური თავს ევლებოდა. მეორე დღეს უმცროსი ძმა მათეს თარკილების უხვ მასპინძლობაზე უამბობდა.

დალალები კოჭებამდე უდელავსო. — ქება-დიდებას ასხამდა სარძლოს და ძმას ეშმაკურად უღიმოდა...

მას შემდეგ არა ერთხელ მოუსმენია ნიაცს მათეს მკლავზე დაყრდნობილი თარკილის ქალის ჩურჩული. ახლა კი წყაროს თვალში უყურებდა ხიმური თავის გულისტოლს.

— არა, ასთამურს უნდა ვკითხო! — გადაწყვიტა მან და კარვისკენ წამოვიდა.

გონწასული ასთამური შფოთავდა; ზღურბლზე გადაბიჯა თუ არა. ხიმურმა მის ბოდვას მოჰკრა ყური.

— ტყუილია, არ მჯერა. შეუძლებელია, გაგიყდა... — *მისხდნენ მჭკნო
გონწასული*

— იწვის უბედური. — ჩაიჩურჩულა ხიმურმა, თავსაფარი დაასველა და ავადმყოფს შუბლზე დააფინა.

ასთამური ერთ ხანს გაინაბა, გაყურდა. ცოტა ხნის შემდეგ ისევ აფორიაქდა და უფრო ხმამაღლა აყვირდა.

— რა თქვი: როგორ გაბედე! ოჯახი შეარცხვინე! არა, ტყუი. ვერაგო, შექზიარა არ მიღალატებდა, ძმა კი არა, გველი ყოფილხარ!.. ეს შენ დასწამე ცილი ჩემს ცოლს.

— ხიმურს მუხლები უკანკალვბდა.

— გაგიყდა, სიცხემ გააგიჟა. რა ექნა, მათეს რა ვუთხრა! — სიმწრით ხელებს იმტვრევდა ხიმური.

— არაა! — ახლა ისე დაიყვირა ავადმყოფმა, რომ კარავი შეზანზარდა — მაშ, გვატყუებდი ხიმური მიყვარსო, თვალს გვიხვევდი მეც და დედასაც არა?! არ დაგინდობ, დილამდე როგორმე გავძლებ და მაშინ ნახე შურისძიება!

თავისი სახელის ხსენებაზე ხიმურმა უკან დაიხია.

— ღმერთო ჩემო, ეს რა გავიგონე! ეს რა წამოროშა ასთამურმა. აქ რალაც სხვა ამბავია! — გონის მოსაკრებლად კედელს მიეყრდნო. ლოყები გაუყვიოთლდა, ათრთოლდა.

— არა, მათე ჩემ მიყვარულს არ უმტყუნებს! — გულდაჯერებით თქვა და გარეთ გავარდა, უცებ კარს უკან მიყუდებულ ურდულს წამოედო და მუხლზე კაბა გადაიხია. ხიმურს ეს არც გაუგია, ხმაურით გამოალო კარი და მთებს გახედა. მწვერვალებსა და საძოვრებს შუა მზის სხივები თვალისმომკრელად იბნეოდნენ. თეთრი მწვერვალები პირქუშად აზიდულიყვნენ.

— სად წავიდე, როგორ მივაკვლიო? — თრთოლვით ჩაილაპარაკა ქალმა.

— ხა, ხა, ხა! მოკვდი, უბედურო! — ისევ დაიდრიალა ასთამურმა.

ხიმური შემობრუნდა.

„უნდა გავადვიძო, გამოგვითხო!“ — გაიფიქრა და კარავში შევიდა.

ასთამურს ცალი ხელი საბნიდან გამოეყო, შუბლზე ოფლის წვე-
თები დაჰყროდა.

— ასთამურ! ასთამურ! — ჩასძახა ქალმა ავადმყოფს. აქნავე
ბული ასთამური წამოჭდა და უაზრო თვალეებით მიაჩერდა.

— მითხარი, რა დაემართა მათეს? — შეევედრა ხიმური.
ასთამურმა ხმა არ ამოიღო. ისევ გარინდებით მისჩერებოდა ქალი-
შვილს.

— ჰა, შენ ხარ, უბედურო?

— უბედურს რატომ მეძახი, ასთამურ?

— განა შენ არ გიყვარდა ის დაუნდობელი კაცი?

— ვინ არის დაუნდობელი?!

— ვინ და ჩემი ძმა, მათე.

ქალი მივარდა და ხელეზზე მოექცა.

— გარკვევით მითხარი, გული ნუ დამილიე.

— რა გითხრა, ჩემო დაო. ორივეს გვიღალატა, ორივე დაგვღუპა.
შუქშიარა შეყვარებია.

— ტყუილია! — ამოცდა ქალს გულიდან. — სიცხე გაქვს და
ბოღავ.

— თვითონ თქვა, თარკილის ქალო, ჩემი ყურით გავიგონე.

— ტყუი, საზიზღარო! — ხიმურის თვალეები ახლა მრისხანედ
კიაფობდნენ.

— ნეტავი მართლაც გავგიჟებულიყავ, ბედნიერ კაცად ჩავთვლი-
დი თავს. — ასთამურს ცრემლები წასკდა.

— გიჟმა კაცმა ცრემლი არ იცის, — გაახსენდა მამის ნათქვამი
ქალს.

— სად არის მათე ახლა? — ამოიკვნესა.

— ჯანდაბას, მეწყერს მისი თავი. ნურათფერს მკითხავ. ის უკვე
ჩემი ძმა აღარ არის.

გადებულ კართან ნიაგმა დაჰქროლა და ქალს მუხლისთავზე
გახეული კაბა აუფრიალა.

— ნუ მომკალ, გარკვევით მითხარი სათქმელი.

ასთამურმა ტირილი შეწყვიტა. თვალეები ნაკვერცხლებივით
შეღავდა. ხიმურს დაჟინებით მისჩერებოდა. თარკილის ქალს არ
მოეწონა მისი ასე უცებ შეცვლა. ვაჟის მზერას თვალი გაადგენა და
მუხლზე დაიხედა, შიშველი მუხლისთავი თეთრად შეღვარებდა.
სახელაღწილი, გველნაკბენივით წამოვარდა.

— ფუი, შენ ძმობას! თვითონ ვერაგი და უნდო უოფილსა. ვანა მე არ ვარ შენი სარძლო? მათე კი, ჩემი მათე სამოდაც ვაციბ და საქმროდაც შეუცვლეღია, იცოდე!

იგი გარეთ გამოვარდა. კარვის სვეტზე დაკიდებულ ნახანს და ყაბალახს ერთად წაატანა ხელი, მერე შეჩერდა, გარემოს თვალი მოავლო და ბალახზე მიშვებული ცხენისაკენ გაიქცა. ენა-ჩავარდნილი ასთამური ერთ ადგილზე გაშეშდა. თვალთა ელვარება ჩაუქრა, სხეული მოუდუნდა, ნერწყვი გაუშრა, ხმა ვერ ამოიღო, რაცრაცით მიადგა კარს. ხიმური ცხენზე ჯდებოდა.

— არ წახვიდე, ხიმურ, ვეიცავარ, შენთვის უნამუსო თვალით არ შემინედავს, გოგო!

*

* / *

ცასა და მაღალ მწვერვალებს შორის ბადრი მთვარე ისე მიცურავდა, თითქოს უნდოდა ეთქვა, — აბა, შემომხედეთ და დატკბით. განა ქვეყნად ჩემზე ლამაზი, ჩემზე მშვენიერი რაიმე გინახავთ? ღამის სიწყნარეში მის სხივებს მოევერცხლათ ცის თაღში შეტყორცნილი მყინვარწყვერი, მთები, ზღვები და მინდორ-ველები, მხოლოდ დაჯილის ფაცხის წინ, ცაცხვის დიდ ტოტებქვეშ ვერ ჩაედწიათ.

ჩაბნელებულ ხის ძირას ორი ლანდი ჩურჩულებდა.

— მამიდაჩემო, თუ გიყვარვარ, დრომდე არაფერი მკითხო, მათე ამაღამე უნდა წავიყვანო სვანეთში, საქმე მაქვს.

— ხომ ცოცხალია, ბიჭო!

— ცოცხალიც არის და ჯანზედაც.

— ასთამური სად არის?

— თარკილებთან დარჩა, საძოვრებზე.

— ხომ არაფერი უჭირს?

— არა, ისიც კარვად არის.

— დედას არაფერი დაემალემა, ივაკი!

— ხომ გითხარი, მამიდა, მათე აუცილებლად ჩემსას უნდა წავიყვანო-მეთქი.

— შენ რა გაგიჭირდა, რატომ მიმაღავ?!
.

— მალე გაგაგებინებ, ახლა ჩემს თავს გაფიცებ, არაფერი მკითხო.

— ცოტა ჩემსკენ მოიწი, — დაჯილმა ძმისწულს თვალებზე მოუსვა ხელი.

— ცრემლი არა გაქვს, მაგრამ გეტყობა თვალები გიხურს, ბიჭო!

— მამიდა, შენთვის ოდესმე ტყუილი მიკადრებია?

— არა, მაგრამ ცუდი სიზმარი ვნახე ბიჭებზე.

— ხომ დავიფიცე, ორივენი ჯანზე არიან-მეთქი.

— კარგი, წაიყვანე, დამილოცინხართ. იცოდე კი, სანამ თქვენ ამბავს არ გავიგებ, დავილევო.

— თუ იღარდებ, ამაღამვე ჩამოვიყვან ორივეს.

— არა, თუ გჭირდება, შენი ძმები არიან და წაიყვანე, ოღონდ სასიფათო არაფერი ჩაიდოთ გულში.

ივაკიმ ფრთხილად გადმოიყვანა ცხენი, ჭიშკართან მამიდას გადაეხვია და ისევ მთებისაკენ გასწია.

— რახან კარგად არიან, აღარაფერს დავეძებ. — ჩაიჩურჩულა დაჯილმა და ჭიშკარი მიხურა.

*

* *

მათე მომჯობინდა, სვანეთის ჰაერმა, ივაკის მზრუნველობამ და ახალგაზრდულმა ჯან-ლონემ თავისი გაიტანა. მხოლოდ ის აფიქრებდა, რომ ხიმურის არაფერი ისმოდა. აგერ ორი კვირა გავიდა და აფხაზეთიდან ამბავი არ მოსდიოდა.

— თუ ჩვენი ამბავი გაიგო, დავილუბე, — ეტყოდა ბიძაშვილს.

— არ ვიცი, — დაიბუხუნებდა ივაკი, — ნეტავი მეც არ გამეგო და მოვმკვდარიყავი.

— თუ შეიტყო, რა მომელის, ივაკი?

— არც ეს ვიცი, ვერაფერს გეტყვი.

— უმისოდ ვერ ვიცოცხლებ, იცოდე.

ივაკი შუბლს შეიკრავდა, ხანჯალზე ვეება ხელებს დაიწყობდა და მხრებს აიჩეჩდა.

სვანეთში რამდენი კოშკია, იმდენი გზაა. ყოველი გზა კოშკის ძირას თავდება. ერთ დილას ივაკიმ ორი ცხენოსანი შენიშნა. ისინი ბოგირზე გამოვიდნენ და ჭენებით წამოვიდნენ ზევით.

„ვინ უნდა იყვნენ ნეტავი?“ — გაიფიქრა და მათეს უხმო.

— ხიმური და დედაჩემია! — გაიოცა მათემ და ფერი ეცვალა. ცოტა ხნის შემდეგ ცხენოსნები კოშკის ზღუდეს მოადგნენ. კარი გაუღეს. დაჯილს მათესთვის არც კი შეუხედავს. პირდაპირ ივაკის ეცა პირში:

— ჩემი ოჯახის მტერი ხომ არ იყავი, ამხელა უბედურება რომ დამიმალე?!

ივაკი შეკრთა, მაგრამ არ დაიბნა.

— ჭირს დრო აქარევებს, მამიდაჩემო, მეც ასე მინდოდა მისი განვლება.

— ტყუილია! — დასჭექა დაჯილმა, — ასეთ ჭირს დრო უფრო აღრმავებს და საქვეყნო ჭირად ხდის.

— ქვეყანა რა შუაშია, დედაჩემო! — ბორძიკით წაილულლულა მათემ.

— გონება დაგბნელებია, შვილო? განა ოჯახის შერცხვენა ქვეყნის ჭირი არ არის?

— ასთამური იღუპებოდა, დედი!

— გაჩუმდი, შერცხვენას სიკვდილი არ სჯობიან?

ხიმური ჯერ გარინდებული უგდებდა ყურს დედა-შვილის საუბარს. დარაიას თეთრი ყაბალახიდან დალალები გადმოსცვენოდა, ნაბადიც დარდიმანდულად მოესხა.

— მე რას მეტყვი, მათე? — იკითხა შემდეგ და დალალები ხელში ისე აკრიფა, თითქოს ამით აპირებდა წაქცევისაგან თავის შემაგრებას.

— შენ? — დააბნია მათე თავზარდამცემმა კითხვამ.

— ჰო, მე, მე, რას მეტყვი?

— რა უნდა გითხრა, თუ არ გამწირავ, დღესვე ჯვარს დავიწერ. დაჯილმა ამოიხვნეშა. ხიმურს თითქოს არც გაუგონია.

— მერე გულს რას ეუბნები?

— რა თქვი?! — გაიკვირვა მათემ.

— გულს რას ეუბნები-მეთქი?!

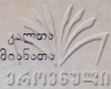
— მე ისევ მიყვარხარ, მე ისევ შენ...

— ტყუი! — გააწყვეტინა სიტყვა ხიმურმა. — თუ ერთი უყვარს, განა პატოსანი კაცი მეორე ადამიანს ეტყვის ამ სიტყვას?!

— არავისთვის მითქვამს მიყვარხარ-მეთქი.

— ხომ თქვი, შუქზიარა მიყვარსო?!

ქალიშვილი მოულოდნელად ცხენს მოახტა, კაბის კალთა ისევ აფრიალდა და ქათქათა მუხლმა ელვასავით მიანათა მათეს.

ხიმურმა უნებლიეთ დაიფარა ხელი შიშველ სხეულზე და მათეს ჩამოხედა.

ვაჟი მისკენ არ იმზირებოდა, იგი ახლა დამბლადაცემულივით იდგა, თვალეზში სიცოცხლის ნიშანწყალი არ უკიაფებდა.

„არ გადარჩება!“ — გაიფიქრა ხიმურმა, ცხენს ქუსლი ჰკრა და წავიდა. — „ღმერთო შენით და, მის ფიქრს სინათლე აკლია, ნისლიანი კაცი ყოფილა. ასეთები ძმასაც გულს მოუკლავენ და თავსაც დაიღუპავენ“. ხიმურის ცხენმა ბოგირი გაირბინა და კლდეზე გაჭრილ გზას დაადგა.

ზემოთ ჩამიჩუმი არ ისმოდა.

არც კოშკიდან გადმოუხედავთ და აღარც მას გაუხედაია იქით.

ამიკანის ქოზილი

ქარიშხალი ცასა და მიწას აზანზარებდა: კავკასიონის მწვერვალები ამ ორომტრიალში თითქოს იზნიქებოდნენ. ჩაბნელებული ხევები გუგუნებდნენ. ხანდიხან გაიღვებდა და მაშინ ერთი წუთით განათებული ქვეყანა დალუპვის პირზე მისულსა ჰგავდა. ელვის სინათლეზე მოჩანდნენ მწვერვალთა ვეება შავი ჩრდილები, ჩალამებული უფსკრულები, აღელვებული მდინარეები. მღვრიე ღრუბლები ერთმანეთს აბობოქრებული ზღვის ტალღებივით ეჯახებოდნენ და ისევ იმალებოდნენ. მათ შუა მომწყვდეული მთათა წვერები განწირული გემებივით გამოჩნდებოდნენ ხანდახან.

პიტალო კლდის კალთაზე, გამოქვაბულის პირას ბრგე ქაბუცი იდგა. მისი ნახევრად შიშველი ტანი მხრებიდან მუხლებამდე ნადირის ტყავით იყო დაფარული. ცერის სიმსხო წვიმის წვეთები შხაუნით სცემდა ბეჭებსა და თავ-პირზე.

— შემოდი, ბიჭო, — ეხვეწებოდა ნაბადში გახვეული დედაკაცი, — ხომ ხედავ, თავსხმაა, ავად გახდები.

— მაცალე ჯედი, ცოტა კიდევ მინდა ვუყურო ქვეყნის ბუმბერაზობას, აი, შეხედე, როგორ გაიღვა, — შეიძლება მეხმა იმ მაღალი მთის წვერს დაჰკრას.

მართლაც, ცა ისევ გაიხსნა, უზარმაზარ მწვერვალს ვეება ორობოძალა შუბივით ჩაუქროლა ელვამ. დიდი სიძლიერით დაიქახუნა და სანამ სინათლე კვლავ ქვეყნის თავზე გადაივლიდა, დედა-შვილმა

თავისი თვალთ დაინახა როგორი ბრიალით და ზათქით შეთქმულა უფესკრულში ნამეხარი კლდე. ზვავად წამოსული ნამსხვრევენი მღეროდნენ ნარესავით დაეშვა დაბლა.

— შინ შემოდი, ბიჭო! — ახლა ბრძანებით უთხრა დედამ შვილს და ძალით შეიყვანა გამოქვაბულში. ავთო-ბიჭი გამოქვაბულის კედელს მიეყრდნო, თვალი კი მაინც გარეთ დარჩა, მერე კედლიდან მშვილდ-ისარი ჩამოიღო და ღრუბლებისაკენ მიმართა. ისევ გაიელვა. ჭაბუკის ვეება სხეული ქანდაკებასავით გამოიკვეთა. სანამ ელვის შუქი ჩაქრებოდა, ისარმა მიმართულება შეიცვალა და ხევისაკენ ჩაექანა. ავთო-ბიჭს არ მოეწონა თავისი სულელური ქცევა და მწარედ გაიღიმა.

— ნეტავი მას, ვინც ამ ელვა-მეხს დაიმორჩილებს, — ფიქრობდა თავისთვის, — აი, კაციც ის იქნება. ჩემი ძმობილი ჯან-ღონით სავსე კაცია, მაგრამ რა მერე?! მეხი რომ წამოეწიოს და დაჰკრას, მასაც იმ კლდესავით დაფშვნის და ხევში ჩახვეტავს. თუმცა, ამბობენ, ნათლია არ გაიმეტებსო! ნეტავი, ნათლიამისი მართლაც ქვეყნის მპყრობელია, ყველაფერი მას ემორჩილება? ერთი თვალთ მაინც დამანახვა?!

— დედი, — მიუბრუნდა დედას, — ამირანი დღეს აქეთ არ ყოფილა?!

— არა, შვილო, არ ყოფილა. მის გზა-კვალს ვინ გაიგებს. დღეს რომ აქ არის, ხვალ ქვეყნის მეორე კიდეზე გადაინაცვლებს. რაც ის ყურშა ძალლი ჰყავს, სხვა კაცად იქცა, გაუჩინარდა, უხილავი გახდა. ავთო-ბიჭმა ამოიხვნეშა.

— კარგი კაცია ჩემი დიდი ძმობილი. ქვეყნის ჭირ-ვარამს ეძებს. ხალხის ტკივილებს აყუჩებს, ჩვენ წუხილს თავისად გრძნობს.

— რა მერე! — გაგულისდა დედა. — რაში გვშველის მისი გულკეთილობა. ჩვენ მაინც გვიჭირს, სიცივით გვაკანკალებს. რაც ჩრდილოეთისაკენ წამოვედით, სხეული ვერ გავავითბია.

ისევ გაიელვა. ამღვრეულ ღრუბელში კვლავ გაფართქალდა ცეცხლის ვეება შუბი, ისევ შეზანზარდა ქვეყანა და გამოქვაბულის წინ მდგარ დიდ მუხას რისხვით დაეჯახა. ერთ წუთს დაბნელდა, სამყარო გაირინდა და მერე, დედა-შვილის გასაკვირად, მუხას უცებ ცეცხლი მოედო. ჯერ გარშემო ყველაფერი განათდა, შემდეგ გამო-

ქვაბულში სითბო შემოვიდა და უამინდობით გაფრქვეულად და-
შვილი თავისკენ მიიზიდა.

აბრიალებული მუხა ხევისპირს გადასცქეროდა. ალი მაღლა მიიწევდა და მის სინათლეზე გაღმა გამოქვაბულებიც გამოჩნდა. გაცი-
ცებული, ნახევრად შიშველი ადამიანები ხევგაღმიდან შიშით შექ-
ყურებდნენ ალადქცეულ მუხას. ხანძრის ახლოს სიცხემ იმატა. კლდის ნაპირებს მიაფიცხა და პიტალო ნაბრალების გარშემო
ორთქლი დააყენა.

— ჰაუუ, — მოისმა ქალიშვილის ხმა გაღმიდან, — ავთო-ბიჭო, ცოცხალი ხარ?!

ქაბუკი ამ ხმამ გამოაფხიზლა. სიამე იგრძნო.

— ცოცხალი ვარ, ცოცხალი, აქეთ მოდი, მზეონა! შეხედე, ჩვენს ბებერ მუხას ცეცხლი მოეკიდა, მოდი, გოგო, გაგათბო!

— მოვდივარ, მოვდივარ.

ავთო-ბიჭმა ცეცხლის შუქზე აარგად დაინახა, როგორ დაეშვა მზეონას ლანდი ზემოდან, როგორ გადმოირბინა ხევზე გაღებულ წაბლის გატოტებული ხე და ხტუნვა-ხტუნვით წამოვიდა გამოქვა-
ბულისაკენ.

— ნამეხარმა ხემ მეხის ხელმეორედ მიზიდვა იცის, ახლოს არ მიხვიდეთ! — გააფრთხილა დედამ და ხელი რომ არ შეეშალა ქალ-
ვაყისათვის, გამოქვაბულში მოგებულ ხმელ თივაზე მიწვა.

— მოდი, მზეონა! — შეეგება ქაბუკი.

ქალიშვილი, რომელსაც დაუვარცხნელი ნაწნავები წელს დაბლა ჩამოშლოდა, ნდობით მოეხვია, ლოყა ლოყაზე მიადო და ჩაუჩურ-
ჩულა:

— გამათბე, ავთო-ბიჭო, გამათბე, შენს ახლოს ყოველთვის თბი-
ლა, სულ კარგია, ყოველჯამს სასიხარულოა. — ბიჭმა ხელში აიტაცა.

— რა ლამაზი ხარ, მზეონა, როგორი პატარა გული გაქვს და მარდი ფეხები! — მის მკერდზე ატატებულ მზეონას თმები გად-
მოეშალა და ავთო-ბიჭს წვივ-მუხლი დაუფარა.

— რა რბილი თმები გაქვს, — რა კარგი ტანი გაქვს; აბა, მო-
მეხვие, ცეცხლს მიგაფიცხებ, კარგად უნდა გაგათბო.

— ძალიან ახლოს არ მიმიყვანო, დავიწვები, — სიცილით ამ-
ბობდა ქაბუკის მკლავებზე გადაწოლილი ქალიშვილი.

გადაიკარა. ცეცხლი ისევ ბრიალებდა, გამოქვაბულის პირი ნელ

ნელა გაცხელდა, კლდის გავარგარებული ფლატე ალაგ-ალაგ დაიშალა. ხევში ცხელმა ნამსხვრევებმა დაიწყო ცვენა.

დედამ თივის ბულულები ქვაბის პირას მიაჩოჩა, მშრალადღობაზე დააგო და ქალ-ვაჟს დაყვავებით მიმართა:

— წამოწეკით, თივაც გაგათბობთ და ცეცხლიც.

ავთომ დედას მადლობის თვალით გადახედა, მზეონა თივაში ჩასვა და თვითონაც გვერდით მიუწეა.

— ოჰ, ასე რა კარგია?! — გაუცინა ქალიშვილმა.

ქარმა ისევ დაუბერა, ჯერ დანაკვერცხლებულმა ტოტებმა დაიწყეს ცვენა, მერმე აღმოდებული მუხაც გადატყდა და თავისივე ფესვებთან ლაწანი მოადინა. ხმელმა ღერებმა ტაკატაკუცი ააყენეს; ჩინჩხლი ცაში ავარდა, ალმა იმატა და ახლა უფრო ბრიალა ცეცხლი გაჩნდა.

თივაზე გაწოლილი ქალ-ვაჟი გაკვირვებული მისჩერებოდა აბრდღვიალებულ ხეს.

— თივის ბულულში ნაკვერცხალი არ ჩაგვივარდეს, — ისევ მოისმა დედის გამაფრთხილებელი ხმა.

არც ერთმა არ გასცა პასუხი. ჭაბუკმა წელზე ღვედით ჩამოკიდებული კაჟის სატევარი მოიხსნა და წინ დაიდო.

— ჩვენი სატევარი! — მოეფერა იარაღს მზეონა.

— ამან გადაგვარჩინა იმ დღეს.

— ამიტომ მიყვარს იგი.

— მაგარი ეშვები ჰქონდა; ზურგზე შეჯდომა რომ არ მომესწრო, გამათავებდა.

— მე ხეზე ვიყავი, მაგრამ მაინც დავინახე, როგორ უფატრავდი კისერს ამ სატევრით.

— სქელი ქონი ჰქონდა. ძლივძლივობით გადავჭერი ყელი. ბარძაყზე მაინც გამკრა ეშვები.

ჭაბუკს წელს ქვემოთ, სწორედ იქ, სადაც ტყავის საფარი თავდებოდა, ცეცხლის შუქზე ნაიარევი მოუჩანდა.

— ჰო, როგორ შემეშინდა! მეგონა ვერ მოერეოდი. ისე ხროტინებდა, ტყეს ზანზარი გაჰქონდა. კინალამ გადმოვვარდი ხიდან. დიდი ტახი იყო, ჯაგარი სავარცხლებად გამოდგებოდა. ხომ გახსოვს როგორ ჩაგეფშვნა ხელში კაჟის დანა.

— სუსტი ქვა გამოდგა, ხოროში, უძარღვო.

— ეს კი მაგარია, — ისევ მოეფერა მზეონა სატევარს.

შუალამე გადავიდა. ალმა თანდათან იკლო, *ქვემოთ* კვერცხლდა, ცის ტატნობზე შუქმა იმატა.

— ერთი იმას შეხედე! — გაიკვირვა ავთომ და წამოდგა. ათითორმეტი წლის თვალეზბრიალა ბიჭი ხევის პირას კლდეზე გადა-
მჯდარიყო და ნაკვერცხლებს მიფიცებოდა — მთელი ღამე არ ეძინა ამ ჭინკას, ალბათ ცეცხლი გაუტება.

— აქეთ მოდი, გამოქვაბულში! — დაუცაცხანა მზეონამ ბაღს. გათამამებული ბიჭი ხტუნვა-ხტუნვით წამოვიდა მათკენ. თივაში მარ-
დად ჩახტა და ქალიშვილს მიუწვა. გაბურძგნული თმები და დახეთ-
ქილი, დამწვირული ფეხები ცეცხლისაგან ისე გაფიცებოდა, რომ წვივებზე მიგლესილი ტალახიდან ოხშივარი ასდიოდა.

— ავთო-ბიჭო! — დაიწყო ყმაწვილმა, — იცი, რა ვნახე?! მუ-
ხის ფესვიდან ცეცხლის მდინარე გამოვარდა და ხევში ჩაიქცა. —
შერე ოდნავ ჩაფიქრდა და განაგრძო: ყველა კი არ ჩაქცეულა, ნახე-
ვარი გაშავდა და მზეონას ნაწნავივით დაეკიდა კლდის პირს. ისე
გაცივდა და გამაგრდა, ახლა კლდეზე უფრო მაგარია. შენს სატე-
ვარსაც კი დაფშვნის, რომ შემოჰკრა.

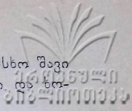
— იპ, — გაიცინა ავთომ, — ჩემმა სატევარმა ტახის კბილები
გადაამტვრია.

— მერე რა! — მე ვცადე, კაჟის დანები მოვუქნიე, ყველა და-
იფშვნა, თუ არა გჯერა, თვითონ გასინჯე.

სამივენი წამოდგნენ. დანაკვერცხლებული მუხის ძირიდან გა-
ვარვარებული ზოლი ქვევით მიიკლაკნებოდა. ისე ბზინავდა და ალაგ-
ალაგ ისეთ ლურჯ ალს აყენებდა, კაცს თვალს მოსჭრიდა.

ყმაწვილმა, რომელსაც ხალიბას ეძახდნენ, ჯოხს ხელი წაავლო
და გავარვარებულ ნაკადულს ღონივრად ჩაჰკრა. ჯოხი ისე რბილად
ჩაეფლო შიგ, როგორც ტალახში და უცებ წვერზე ცეცხლი მოედო.

— ახლა აქეთ მოდი, — ხალიბამ კლდის პირისაკენ გაიწია. რო-
გორც კი შავად მბზინავ ნაწილს დაჰკრა, ჯოხი. იმ წუთსვე გადა-
უტყდა. ნატეხები აქეთ-იქით გადაცვივდა, ავთო და მზეონა გაოცე-
ბული შესცქეროდნენ უცხო ნაკადულს. ახლა ავთო-ბიჭმა წაიწია
წინ, სატევარი გავარვარებულ ადგილზე მოქნევით შემოჰკრა და ეს
ვიწრო ნაკვერცხლის მდინარე ფიჭვივით გადაკვეთა. ქვის სატევარს
ფხა გაუსინჯა. იგი ისევ ბასრი იყო. ავთო-ბიჭმა უთქმელად გასწია

კლდის პირისაკენ. ხევის გადასახედს ვაჟაკის მკლავისსიმსხო შავი ღვლერჭებივით რაღაც გადაჰკიდებოდა. გარშემო ტალახი და სო- შორი მიწა მიეკრა და მუხის ფესვს ჰგავდა.

— ახლა მაგას შემოჰკარი ავთო-ბიჭო! — შეაქეზა ხალიბამ. ჭა- ბუკმა მონდომებით მოიქნია კაეის სატევარი და ვაი სირცხვილო! ხელში მარტო ტარი შერჩა, — იარალი ხმელი ტალახივით დაიფშენა. ნამსხვრევები ხრიალით ჩაცვივდა ხევში.

გაფითრებულმა მზეონამ შეჰკივლა. ავთო-ბიჭმა დანანებით და- ხედა დამსხვრეულ სატევარს და უცნაურ ღვლერჭს დააკვირდა. სა- ტევარის დანაკრავი ახლა სხვანაირად ელავდა. ხელი მოჰკიდა და სწრაფად უკან გამოსწია.

„ისევ ცხელია“, — გაიფიქრა და დამწვარი თითები სველ მიწას დაადო. დანამულმა, ხოშორმა მიწამ ტკივილი დაუამა. ქარი ისევ უბერავდა, ღრუბლები დაიფანტნენ, განთიადი ახლოვდებოდა.

გამოქვაბულის პირზე დედა გამოჩნდა, ავთო-ბიჭს მწუხარე ნაო- ჭი შენიშნა შუბლზე და შეშინებულმა ჰკითხა:

— რა დაგემართა, შვილო, ხომ არაფერმა დაგაშავა?!

— აი, ამან უკბინა, — უჩვენა ხალიბამ ხევის პირზე ვაზივით გადაცოცებული, ფერშეცვლილი, უცნაური საგანი. დედა გაოცებით დააჩერდა მას, მერე უკან შებრუნდა და ბზის ვეება კეტი გამოიტანა. ერთ ხანს კიდევ აკვირდებოდა, მერმე მთელი ძალ-ღონით ასწია და დაჰკრა.

ბზის ჯოხი მოხრილ ადგილს მოხვდა და დაიმსხვრა. ნამსხვრევე- ბი მძიმედ ეცემოდნენ ხევში ჩაკიდულ კლდოვან ფლატეს და უჩ- ვეულოდ ქდარუნებდნენ.

ყველამ იქით გაიხედა. ერთი ნატეხი ყრუდ დაეცა წყლის ნა- პირზე.

ავთო-ბიჭმა არაფერი თქვა. სირბილით წავიდა ქვემოთ. ყველანი გამოედევნენ.

— არ მიეკარო, ისევ დაგაშავებს, — შეჰკივლა მზეონამ.

ხევის პირზე ჩასული ავთო-ბიჭი ახლა დაყინებით დასცქეროდა უცნაურ ნატეხს. მაინც გაბედა და ხელი წაავლო. იგი მდინარის ტალღას გაეცივებინა და ახლა აღარ წვაავდა ხელს. დამწვარ თითებზე სიგრილე ესიამოვნა კიდევ.

ასწია, სახე დაედრიცა, მეტად მძიმე აღმოჩნდა. ორივე ხელით ჩაბღუჯა და წყლიდან ძლივს ამოათრია.

— ამსიმძიმე არაფერი მინახავს. — გაიკვირვა მისი მზერა და მოითმინა და ხელი სტაცა. თითები სწორედ იქ შეაზო, სადაც კაყის სატევრის კვალი ჩანდა. შეეყევილი ნაწილი ბასრი აღმოჩნდა. გადასერილი თითიდან სისხლმა იფეთქა.

— ჰოი, რა მახვილი პირი აქვს! — დაიკვნესა მზერანამ.

ნელი-ნელ გადაყრილი ღრუბლებიდან მზემ გადმოიხედა, ხეშენისლი აბერტყა და ქვეყანას ყველა სხივი ერთბაშად მოჰფინა. ნაყდრალმა ბუნებამ პირდაბანილი ბავშვივით ცოცხლად გამოიხედა.

ავთო-ბიჭმა მხარზე შეიგდო ნაპოვნი და მძიმედ წამოდგა. ზევით კიდევ ღვიოდა ნაკვერცხლები. ვარვარა ნაკადულს ახლა სულ შეეცვალა ფერი, — გაშავებულიყო. ჭაბუკმა მხრიდან ტვირთი გადმოაგდო. ცივი ლითონი ცეცხლს დაეცა, გადაკვეთა და ერთი ნაწილი მოამტვრია, — ვაჰ, ცივი რა მაგარი ყოფილა, ცხელი კი ფიქვივით რბილია! — ბრიალა თვალეზით დააჩერდა ნატეხს. ეტყობოდა, რაღაც გაიზარა, ცხელ, დადღადა ზოლს ხელმეორედ დაარტყა ცივი ლითონი. მოისმა რბილი და მძიმე ხმა. ყოველ დარტყმაზე ნატეხი სხვა ფორმას იღებდა. როცა ხელში აიღო, ყველამ დაინახა, რა ფხიანი და ნის პატრონი გამხდარიყო ავთო-ბიჭი.

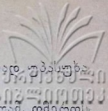
— ერთი მოქნევით მოვკლავ დორს. — განხარებულმა ჭაბუკმა ტაში შემოჰკრა.

ღორღი გადაღმა ხევს იქით სრიალით დაეშვა და გუგუნით ჩაენარცხა. ყველამ იქით გაიხედა.

— ვაიმე, დარისპანი მოდის, — შეშფოთდა დედა.

გორაკზე თმაგაბურძენული კაცი გადმოდგა. დაგრეხილი კუნთები და ვეება ბეჭები მის ღონეზე მეტყველებდნენ. მხარზე გადებული ჯოხის წვერზე მშვილდვით მოკაკული თავგაქეჭყილი მოზრდილი შველი ეკიდა. სიარულის დროს თეძოს ისე იქნევდა, შორიდანაც კოჭლი ჩანდა. ჩანთიდან დახოცილი კურდღლები მოუჩანდა. ბორძიკ-ბორძიკით წამოვიდა ცეცხლისკენ და შუბლშეჭმუხვნილი დააჩერდა ნაკვერცხლებს. ცალი თვალის ფოსოდან გუგის მაგიერ თეთრი ლიბრი უჩანდა. საღ თვალს ნაკვერცხალივით აბრიალებდა.

— საიდან გაჩნდა ეს ცეცხლი? ამირანმა მოიტანა, ალბათ, — უსიამოვნო ხმით ჩაიბუხუნა და იქ მყოფებს დააკვირდა.

— არა, ღმერთმა გამოგიგზავნა, — ყველას მაგივრად უბასუხბა ავთო-ბიჭის დედამ.

— ღმერთმა გამოგიგზავნათ?! — გაიკვირვა ცალთვალამ. ღმერთს თქვენთან რა ესაქმება! — მწყრალად ჩააშტერდა დედაკაცს და მერმე ისეთი სიცილი ატეხა, როხროხი ხევეებმა გაიმეორეს.

— უყურეთ, ღმერთებმა პატივი დასდეს და დამჭუნარ დედაკაცს ცეცხლი გამოუგზავნეს, ისიამოვნეთო, — ქლოშინით ამბობდა ახლა იგი, — მოტყუებასაც რომ მიპირებენ! — უცებ გაჩუმდა, ქალს მაჯაზე ხელი წაავლო და დაიღრიალა:

— ამირანმა მოგიტანათ, ხომ?

— არა-მეთქი! — მუხას მეხი დაეცა და ცეცხლი დაგვიტოვა. დარისპანმა კბილები დააღრჭიალა.

— მერე რატომ დაიტოვეთ, ხომ იცოდით, ცეცხლის მტერი მხოლოდ წყალია; გუდებით ამოვიტანდით და დავასხამდით, ჩავაქრობდით. ცეცხლი ყველაფრის მომსპობია. მის ნაკვალევზე ეკალიც არ ამოდის...

— არა ხარ მართალი, კოჭლო დარისპან! — არ აცალა სიტყვის დასრულება ავთო-ბიჭმა. — ცეცხლი ჩვენ გვათბობს. რაც ჩრდილოეთისაკენ გამოვიწიეთ, იგი ჩვენი სანატრელი მეგობარი გახდა. ნახე, ამ ნაკვერცხლებმა როგორი საჩუქარი მოგვიტანა. ჭაბუკმა ამაყად ასწია ხელი და თითებში ჩაბლუჯული ლითონი მახვილი პირით წაბლის ტოტს გაჰკრა. ტოტი ფართქალით მოწყდა ხეს და მიწაზე მოსხლეტით დავარდა.

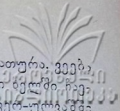
— ეს რა არის?! — გაიკვირვა კოჭლმა.

— ახლა ამას დააკვირდი. დარისპან! — ავთო-ბიჭმა ისევ ამართა მკლავი, კლდის წინ წამოწვდილ ქიმს დაჰკრა და უცბად ყველას გაკვირვების კენესა აღმოხდა. ასი ნაპერწკალი გასცვივდა კაქნარეც კლდეს, დაიფშვნა და ხევში ჩაცვივდა.

— უიმე, — წამოიკივლა მზეონამ, — ნაპოვნისა და ქვის შებრძოლება ცეცხლის მშობელი ყოფილა!

ცალთვალას შუბლის ძარღვები აუთრთოლდა. არაფერი თქვა. ლითონს ხელი წაავლო და დააკვირდა. ჯერ უნებლიეთ ასწი-დასწია, სიმძიმე მოსინჯა, მერე მახვილ პირს დააჩერდა, კლდის ქიმს მიუტრიაუნა.

ლითონმა ეღრიალით ამცნო ცალთვალას თავისი არსებობა; მან

გაოცებით გადახედა ყველას. უცებ წელზე ხელი მოიფათურა. ვეება, სატევარი მოიხსნა და ლითონს შემოჰკრა. ქვის იარაღი წელში ჩაეფშენა, ხოლო წვრილი ნაპერწკლები გაბურძენულ წვერ-ულვაშში რწყილებივით შეუტყვივდა. კოჭლი დარისპანი მთელი ტანით შეთრთოლდა. სად თვალზე შიში დაეტყო.

— აი, სად ყოფილა ცეცხლის გამჩენი, — გაიფიქრა და ლითონი მოიქნია. იგი შხუილით გაიჭრა ჰაერში და მძიმედ ჩაეშვა წყალში.

— რა ჰქენი, კაცო! — მივარდა ავთო-ბიჭი.

— იქით გაიწი, სულელო! — დაიბდავლა დარისპანმა, — ეხედავ, ქვეყნის დაღუბვის სათავისათვის მიგიგნიათ.

— შენ თვითონ გიყო და სულელო! — ვერ მოითმინა ავთო-ბიჭმა. — ქვეყნის დაღუბვის კი არა, ხსნის სათავე გამოგვიგზავნა განგებამ. — ცეცხლისა და ნაღვერდლისა მხოლოდ მხეცებს ეშინიათ.

ცალთვალა დარისპანს ბრაზით სახე მოედრიცა, მკლავებსა და ბეჭის ძვლებზე ამობურცული კუნთები აუთრთოლდა; თვალში გარეული კატის სინათლე ჩაუდგა.

— შენი ძმობილივით წუწკი ხარ, ავთო-ბიჭო! ქვეყნად არაფერი თქვენ არ გაგეგებათ; განა ცეცხლმა არ ამომთხარა მარჯვენა თვალი?! ჰე, თქვენ არ იცით, რას ნიშნავს ცეცხლით მიყენებული ტყვილი. ასი ლომი ვერ დამიბრმავებდა თვალს, ერთმა მუგუზალმა კი შხივილით ამომკორტნა იგი.

— თვალები შენ ქაჯებმა ამოგგლიჯეს, — შეესიტყვა ავთო-ბიჭის დედა.

— ტყუი, ალქაჯო! ამირანმა მესროლა მუგუზალი. ახლაც ვერ მივმხვდარვარ, სად იპოვა იგი. ყველაფერი შენი ბრალი კი იყო, — დაუბრიალა სადი თვალი მზეონას კოჭლმა.

— ჩემი რა ბრალი იყო, რას დამედევნე, ხომ იცოდი, ავთო-ბიჭი მიყვარდა, შენი ცოლი მე არასდროს გავხდები.

— ჰა-ჰა-ჰა, — ისევ გადაიხარხარა ცალთვალამ, — გახდები, უთუოდ გახდები. ნუთუ ფიქრობ, ავთო-ბიჭს ვერ მოუფგრებს კისერს? ან იქნებ ამირანის იმედი გაქვს! ცოტა მაცალე, მასაც უყვლებს დარისპანი!

— თვითონ ის გიყვლებს, — გაიცინა ხალიბამ, — როგორც ამბობენ, ფეხიც მან მოგამტვრია, კაცის მოკვლა არ უყვარს, თორემ...

— აი, შე ქაჯის ლეკვო! — სიტყვა არ დაასრულებინა ბიჭს დარისპანმა და ხელი წაატანა.

— გამიშვი, — ტყვილისაგან დაიკლაკნა ბავშვი.

— ვერ მოგართვეს! დამცინით, არა? გასწავლი ჰკუხას.

— ტყუილად მოგდის გული, ძია დარისპანი! — ნაძალადეგად გაიღიმა ხალიბამ, — აი, შეხედე, კაჯის ქუსლის წვერზე კაჯის მაგივრად ამას თუ წამოვაცმევთ, იცი რა იქნება? იმდენ მიწას მოვხნავთ, იმდენსა, რომ ბელღები გაივსება. — დარისპანი შეერთა, შეფიქრიანდა, გარემოს თვალი მოავლო და ისევ ჩაიხვიხვიანა.

— არა, ტყუილია! ამ დაწყევლილისაგან დანებს და სატევრებს უფრო მრავლად გააკეთებენ, ვიდრე სახნისებს. ასეც სჯობია. უფრო დაჩაგრავენ ურთიერთს, ამირანი რომ სულ ადამიანის ბედნიერებაზე ქადაგებს, მაშინ მიხვდება, ვინ არის მართალი.

— ფუ, — გააფურთხა ავთო-ბიჭის დედამ, — სულ ბოროტებაზე ქირქილებს ეს აფიქრიანი კაცი.

სადღაც შორს, ათ მთას გადაღმა ისევ დაიგრუხუნა. ეტყობა, ავდარმა იქით გადაინაცვლა, — ახლა იქ გაჩნდება ცეცხლი, — გაიღიმა ხალიბამ და ცალთვალას ხელიდან გაუსხლტა.

— დღეს არა, ხვალ დაგიჭერ. ბრიყვო, — გაცეცხლდა დარისპანი, — სულ ერთია, ჩემი მსხვერპლი ხარ. შენ კი იცოდე, — მიუბრუნდა მზეონას, — თუ სიცოცხლე გიყვარს, ხვალვე ჩემს გამოქვაბულში გადმოდი. — მზეონამ პასუხი არ გასცა ავთო-ბიჭისაკენ გადახტა და ისე გადაიკისკისა, რომ მისი ხმა ხვევებმაც გაიმეორეს.

დარისპანს ბრაზით დორბლი წამოუვიდა ჩარბებიდან. ერთი ნახტომით გაჩნდა მზეონასთან, ხელი წაატანა კიდევც... მაგრამ, უცებ მესბაკრულივით გაქვავდა.

— ჰეი, ჰეი, — მოისმა კლდის თავიდან ვილაცის მჭექარე ხმა და ცოტა ხნის შემდეგ თვითონაც გამოჩნდა. შიშველ, ნაძერწ ტანზე წელიდან მუხლამდე ირმის ტყავი ეფარა. შავი ხუჭუჭა თმა და წვერა ერთმანეთში გაბარდნოდა, ვეება ბეჭებზე დათვის ბელი უჭდა. წინ პატარა გოშია ძაღლი მოუძლოდა.

— ამირანი, ამირანი! — გახარებული ხალიბა ადგილიდან მოწყდა და კლდის თავისაკენ გაიქცა. მზე უთვალავი მცხუნვარე სხივით აჭერდა მიწას. სინათლის ამ ნიაღვარში ამირანი ნელი, დარბაისლური ნაბიჯით მოდიოდა გამოქვაბულისაკენ. გოშია ძაღლი ხალიბას

გაეთამაშა. ბიჭმა კისერზე მოჰხვია ხელი და მასთან ერთად მწვანე ქდელოზე გაკოტრიალდა.

— აცალე, ხალიბ, დადლილია ჩემი გოშია, — გაიღიმა ამირანმა, შავ ულვაშებში მისი თეთრი და მაგარი კბილები გამოჩნდა.

— გამარჯობათ, — მიესალმა დამხვდურებს.

ცალთვალას ხმა არ ამოუღია, შებრუნდა და ნელა წავიდა ხევი-საკენ.

— საით გეჩქარება, მეგობარო? — ღიმილით გახედა ამირანმა.

— სადაც შენ არ იქნები, — გამოცრა კბილებიდან ცალთვალამ.

— მე ყველგან ვარ, კოჭლო დარისპან! — შეიჭმუხნა ამირანი.

— მალე აღარ იქნები, — შემობრუნდა მისკენ ცალთვალა. —

იცოდე, მე და შენ ამქვეყანაზე ვერ დავეტევი.

— მაშინ, ჩემო დარისპან, მოუსავლეთში მოგიხდება გამგზავრება, — ისევ გაიხსნა შუბლი ამირანმა.

— ვერ შემაშინებ, ამირან, ღონიერი ხარ, მაგრამ შენ საბელსაც მონახავს დარისპანი.

— აბა, შენ იცი, ცალთვალავ, იცოდე კი, მუგუზალი არ დავიწყდეს და კოჭლ ფეხსაც დახედე, იქნებ რაიმე მოგაგონდეს!

ცალთვალამ არაფერი თქვა, ერთი წყევლისმაგვარი დაუმარცვლავი სიტყვა ჩაიბურტყუნა და გესლიანად გააფურთხა.

— თავი დაანებე, ამირან ძია, — შეეხევეწა ხალიბა ავთო-ბიჭის ძმობილს, — ხომ ხედავ, გული შხამით და ბოროტებით აქვს სავსე.

— გველს შხამი ენის ძირში უდევს, ამას კი გულ-ძარღვში ვასჯდომია. ფუ, — გააფურთხა ამირანმა, — ასეთი აღამიანი ბოროტებამდე თვითონ მიგიყვანს კაცს.

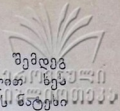
უცებ ჩაფერფლილ ნაკვერცხლებს დაადგა თვალი.

— საიდან გაჩნდა ეს ნაკვერცხლები აქ?! — გაიოცა და ავთო-ბიჭს შეხედა.

— ჩვენ მუხას მეხმა დაჰკრა და დაანაკვერცხლა, — რატომღაც ასე დარცხვენით ჩაილაპარაკა უმცროსმა ძმობილმა, თითქოს მისი ბრალი ყოფილიყოს მუხის დაღუპვა.

— ამირან ძია, მე კი, შეხედე რა ვიპოვე, — მოწიწებით გაუწოდა ხალიბამ გაციებულ ლითონის მოზრდილი ნატეხი.

ამირანმა გაიღიმა, ნატეხს დაკვირვებით დაუწყო თვალიერება, მისმა სიმძიმემ გააკვირვა. ხელში კარგად აწონ-დაწონა და ჩაფიქრებული მის მბზინავ კიდეს კბილით შეეხო.

— კბილებს მოგამტვრევს, — შეჰკვივლა მზეონამ.

ამირანი ამ ძახილმა ვერ შეაჩერა, კბილით მოსინჯვის შემდეგ ლითონი თითებში ჩაბლუჯა, მერე მოიქნია და მთელი ძალისხმევით მიახალა. ლითონი ხის ტანში ისე ჩაეფლო, როგორც ქვის ნატეხი ტალახში.

— თქვენი ჭირიმეთ, ეს რა ვიპოვიათ! — ჩაილაპარაკა და ცას ჩაფიქრებით ახედა.

— მე რამ გამაკვირვა, იცით?! — წყნარად თქვა ავთო-ბიჭის დედამ, — ქვას რომ დავკარით, ცეცხლი გაჩნდა. აი, შეხედე, ამირან! — ქალმა ხელში ჩაბლუჯული ლითონის ნატეხი კაჟნარევ კლდეს შეანარცხა; პერში ნაპერწკლები გაკიანთდა.

— ცეცხლის კოლოებია, ცეცხლის კოლოები! — წამოიძახა ხალიბამ და ამირანს მუხლებზე მოეხვია. — იცოდე, ამირან, პირველად მე შევამჩნიე იგი.

ამირანმა არაფერი თქვა. ხალიბა ხელში აიყვანა, ბეჭზე შეისვა და წყნარად ჩაიბუხუნა:

— შენი სახელიც დაერქმევა შენს ნაპოვნს!

ზაფხული ისე დადგა, ცალთვალას ხეირიანად არ დაძინებია. მუხის ჩანახშირებული ნაკვერცხლები და გამდნარი ლითონის ნატეხები წყალწითელაზე ჩუმად გადაზიდა, გამოქვაბულის წინ დაიწყო და მუშაობას შეუდგა. მდინარეები აიძვრნენ, ადიდდნენ და ტლაშუნით მიასკდნენ ნაპირს; მზემ ჯერ თოვლი გააღბო, მერმე ლორთქო მწვანე ბალახით ააშრილა არემარე. წყალწითელას ყაყაჩოსფერი დაედო, მისი მეწამული ტალღები ახლა აბობოქრებული იმსხვრეოდა გრანიტის ნაცრისფერ ნაპირებზე. მუხის, წიფლისა და წაბლის უზარმაზარი ხეები მწვანედ შეიფოთლა.

დარისპანის სადგომი ხეთა ჩრდილებში უფრო ჩაიმალა. ცალთვალა კოჭლი დღელამ თავის გამოქვაბულს უტრიალებდა: აბრიალებული ნახშირის გროვაზე ლითონს არბილებდა და ყოველდღე ორსამ რგოლს ჭედდა. როცა უქანასკნელი, ცერის სიმსხო რკინა დაამრგვალა, პირველი რგოლი ბოლოს გადააბა და გაშალა. ჯაჭვი საკმაოდ გრძელი აღმოჩნდა. მაშინვე გადმოუშვა გამოქვაბულიდან და ფრთხილად ჩამოჰყვა ძირს ამ უცნაურ თოქს.

— ამას ვერ გაწყვეტ, ამირან! — ბოროტად ქირქილებდა და სი-

ხარულით ხელებს იფშვნეტდა. იმავე კიბით აფოფხდა გამოქვაბულში და ზევიდან ვეება ლითონის ურო და თავისი ხელით გაჭედლი სატევარი ჩამოიტანა.

მთელი დღე გვივით უქნევდა მუხისა და წაბლის ტოტებში ვარს. მწვანე რტოები ერთი მოქნევით ისხიპებოდა. ხანაც უროს ურტყამდა გრანიტის ნაპირებს. ისინიც მძიმედ იმსხვრეოდნენ და ნაფოტებივით ცვიოდნენ ირგვლივ.

— აი, ესეც შენ, ესეც შენ! — ქლოშინებდა და ბოროტად გაპყურებდა სოფლის გამოქვაბულებს.

— მზეონა ჩემია, — ბუყბუყებდა თავისთვის. — მას ვერავის დავუთმობ; ამირანს ამ ჯაჭვით დავაბამ, ავთო-ბიჭს სატევრით გამოვჭკრი ყელს; მაშინ, მაშინ ვინ შემეცილება?!

ხანდახან უღრანი ტყის ფერდობებზე მუხის ან წაბლის ბებერი ხე გაადენდა ზღართანს; დარისპანს მუხლები აუკანკალდებოდა.

— ამირანი ხომ არ მოდის ჩემსკენ? — ხან მოეჩვენებოდა, თითქოს მზეონა მისი გამოქვაბულის პირზე იდგა. მაშინ გაიღიმებდა, ბალნიან მკლავებს გაშლიდა და იმ ადგილს ეხვეოდა, სადაც მისი აზრით, მოჩვენება იდგა.

— ნუ მიდიხარ, ლამაზო, ხომ ხედავ, მე მარტო შენ მინდიხარ! — ბუტბუტებდა იგი, — ავთო-ბიჭი სუსტია და ვერ დაგიცავს ჩემსავით. მე, ცალთვალა და ფეხმტკივან კაცს, ქვეყანაზე შენს გარდა არავინ მიყვარს... — მერე მიეყრდნობოდა კლდის ქიმს; მის გარშემო ყველაფერი აიმღვრეოდა, საღი თვალიც კი ლიბრით დაეფარებოდა.

— გაქცევა გინდა? — დაიკვივლებდა საშინელი ხმით. — ვერ მოგართვი, წყეულო, მკლავებით დაგახრჩობ, გულ-მკერდით გაგქყლევ. — დაფლეთილი და გახელებული დასდევდა რაღაცას, გლექდა ლორთქო წაბლის ხეებს, ბდღვნიდა ბალახს, დაიღლებოდა, გასავათდებოდა, დაეგდებოდა მიწაზე და გონებაწართმეული ქშინავდა. დრო გადიოდა, თვალს გაახელდა, გარემოს შეხედავდა. აღარაფერი ახსოვდა.

— აი, ასე უგონოდ რომ მანახა სადმე ამირანი, მაშინ კი დავჯაქვავდი. — ჩაიროხროხებდა და გამოქვაბულში შევიდოდა.

წაბლის ფართოდ გაშლილ ტოტებზე ყურძნის მტევნები ეკიდა. სუროს ხშირ ფოთლებქვეშ ნაყოფი თაფლივით დაშაქრულიყო.

— ეს მზეონას, ეს ამირანს, ეს ავთო-ბიქს — წყვეტდა ოღონდ
შემხმარ ყურძენს ხალიბა და ხანდახან აღმასივით თეთრი კბილები
თაც კენეტდა გახევებული მტევნის ძარღვებს. ხის ძირას, ჭრისა
ზე მხართქობზე წამოწოლილი მზეონა ბრიალა თვალეზით
ცქეროდა.

— ერთი მტევანი მესროლე, ძამია! — ევედრებოდა ქვემოდან.

— არაფერიც, — ჩამოვალ და ჩამოგიტან, ვერა ხედავ, მარ-
ცვლები ისედაც სცივია. პო, პო, შეხედე, მზეონა, თაფლზე ტკბილია
ეს დალოცვილი და სანთლის სუნით გამაბრუა.

— სანთლის სუნი საიდან გაჩნდებოდა, ბიქო, ხომ არ დაგე-
სიზმრა?!

— მე დამესიზმრა? აბა, ნახე. — ხალიბამ კალათიდან ყველაზე
დიდი მტევანი ამოიღო, ხიდან ჩამოცოცდა და მზეონას ცხვირწინ მი-
უტანა. — აბა, ნახე, ნახე-მეთქი, სანთლის სუნი გცემს თუ არა?

მზეონამ მტევანი დაყნოსა.

— მართლაც, სანთლის სუნი აქვს, — გაიკვირვა მან.

— შენ კი, ჩემი არ დაიჭერე, ახლა გემო ნახე!

მზეონამ კისკისით გამოაჩინა თეთრი კბილები და აღისფერი ტუ-
ჩებით მოლოღნა ათიოდე მარცვალი.

— რომ იცოდე, მზეონა, რა ტკბილი წვენი აქვს ყურძნის მარ-
ცვლებს? თაფლზე უფრო გემრიელია.

— წვენი სად დააგროვე, ძამია?

— ეს ხალიბამ იცის, მარცვლები თაფლის ფიჭასავით მოვჭყლი-
ტე და გავწურე.

— მერე!

— მერედა, ისეთი ტკბილი გამოვიდა, თითებს ჩაიკენეტ.

— გამასინჯე, ძამია, — შეეხვეწა მზეონა.

— გაგასინჯო?! ორი დოქი მაქვს შენახული პირამდე სავსე. ამი-
რანს და ავთო-ბიქს ველოდები.

— პირველად მე გამასინჯე. მე ხომ შენი დაიკო ვარ?

ხალიბა ჯერ დაფიქრდა, მერე გამოქვაბულისაკენ გაიქცა და
დოქი გამოარბენინა.

— აბა, ნახე, ოღონდ სულ არ გამოცალო.

— დიდი ხანია შენახული გაქვს?

— მას შემდეგ ათჯერ შეცვალა მზეემ და მთვარემ ერთმანეთი; მე
მგონია ახლა უფრო ტკბილი იქნება. — ხალიბამ დოქის ყელს ნემო
5. მ. ასათიანი

მოაძრო და ქალიშვილს მიაწოდა. მზეონამ ეჭვით მოიყუდა. დაღრ-
ნებულმა ყურძნის წვენიმა თავისებური ბოლით გააბრუა.

ორი ყლუბი მოსვა და თვალემბიბნედილმა ძირს დადგა.

— ვაი, დედა! ეს რანაირი წვენი ყოფილა?! —
შვილმა. მეორედაც მოიყუდა დოქი და ახლა სამჯერ მოსვა.

— ეი, თქვე ტინეებო, მანდ რას ეშმაკობთ! — მოისმა ტყის პი-
რიდან ნაცნობი ბოხი ხმა.

— ვენაცვალე, ამირანი მოსულა! — დასტყვილა ხალიბამ. მზე-
ონამ ისევ წაავლო დოქს ხელი, რამდენჯერმე მოსვა და მერე დადგა
ამ ტკბილმა წვენიმა სულ სხვანაირი სითბო და სასიამოვნო ყრქოლა
ჩაუყენა ძარღვებში, თვალეები გაუბრწყინდა.

— რა, თავლს ხომ არ გაუბრუებებიხარ, გოგო?

— არა, ამირან, მზეონამ ჩემი მოპოვებული თავლი იგემა; ნახე
როგორია, მართლა თავლი კი არ არის, ყურძნის წვენია.

ამირანი ოფლად იყო გაღვრილი. მისი ფართო მკერდი ისე აღი-
ჩადიოდა, ეტყობოდა, დიდი მანძილი ჰქონდა გამოვლილი. მოწყუ-
რებულიც ჩანდა.

— აბა, მაჩვენე. გავსინჯო, ხალიბა.

ხალიბამ დოქი მიაწოდა. ამირანმა სქელი უღვაში გადაიწია და
წყალივით მოხვრიბა ტკბილი წვენი. ერთი ყლუბის შემდეგ შეჩერ-
და, გემოს და სიტკბოს პატარა ხანს ჰაშნიკი აულო, ალბათ ესაი-
პოვნა, მერე კვლავ მოსვა.

— ბიჭოს! ასეთი კეთილშობილი წვენი არც კი დამილევია! —
განცვიფრებით თქვა.

— ხომ მოგეწონა?! — დაედრიჯა ხალიბა — თუ ნამდვილად მო-
გეწონა, წელს იმდენ ყურძენს დავტყულებ, ამირან, წყაროს წყლის
მაგივრად სულ ესა სვა მთელ წელიწადს. — უცებ მზეონას უცნა-
ური სიცილი აუტყდა. სულ სხვანაირად ეჩვენებოდა ავთოს ძმობი-
ლი. ამირანის მკერდი და კუნთები ყოველ ყლუბზე საბერველივით
იბერებოდა და ეშვებოდა. თითქოს ქვეყნის სასუნთქს მარტო ის
სუნთქავდა.

— ავთო-ბიჭი სად არის, ხალიბა?

— ფაცერს ქსოვს მდინარეში ჩასადგმელად.

— გაიქეცი, ამოიყვანე. მზეონა ავად არის, მიხედოს.

ბიჭი შერცხალივით შეტრიალდა და თავქვე დაეშვა. ამირანი

კლდის ქიმზე ჩამოჯდა. ხელში ისევ დოქის ყელი იგრძნო და წვენი მოუნდა. ისევ დაეწაფა ტკბილ შუშხუნა სითხეს და სანამ არ გამოცალა, არ მოეშვა. დოქი რომ დადგა, ტანში უცნაური სინალისე და ძალა იგრძნო.

— რა მემართება, ნეტავი, — დააყურა თავის თავს დევკაცმა. — მეც ავად ხომ არ შევიქენი?!

ქვემოთ მდინარე შესუოდა. ამირანს მოეჩვენა, რომ თვითონაც სწორედ ასე უშხუოდა საფეთქლები. მხოლოდ ეს შხუილი ტკბილი იყო, გონებას ხალისს ჰმატებდა, თვალში ნათელ ფერს უმრავლებდა. ცოტა ხნის შემდეგ თავის ტკივილიც იგრძნო და ტანში მოთენთილობა შეეპარა.

— ალბათ დავიღალე და ძილი მინდა?! — გაიფიქრა და წამოდგა. ფეხის ვადადგმა რომ დააპირა, დაბარბაცდა.

— ბიჭოს, მგონი, მოვიწამლე. არა, ეს მოწამელას არა ჰგავს. სხეულს უხარია, ღონის მომატებას ვგრძნობ. — უნებლიეთ გაეღიმა, რატომღაც ძალიან მოუნდა მოლზე გაწოლა და ძილი. ჯერ დაიხარა და მერე ლორთქო ბალახზე გაიშხლართა. გრძნობდა, როგორ ეცლებოდა ძალ-ღონე. თვალებიც მიეღულა. ცოტა ხნის შემდეგ ისეთი ფშვინვა ამოუშვა, რომ წაბლის ხის ტოტებზე ფოთლებიც თრთოდნენ.

ავთო და მზეონა ნადირობიდან ჩუმად გაიპარნენ. ამირანის რჩევით ლითონის სატევრისა და ისრის გამოცდის პირველი დღე მალულად დანიშნეს. მზეონა უდარდელი, ლალი რხევით მიჰყვებოდა ტყის ბილიკს და ხანდახან ვარსკვლავივით შეანათებდა საქმროს თვალებს. ნაწნავები ტევრებად დაჰყროდა ხორბლისფერ ტანზე წინ მიდიოდა და დროდადრო გაჩერდებოდა, რომ ავთოს გვერდი-გვერდ ევლო. ავთოს მხარზე მშვილდ-ისარი გადაეკიდა, სატევრები ქამარში ჰქონდა გაჩრილი. წინ დიდი გზა ედოთ. წყალწითელას შესართავთან ტათობი უნდა გადაეჭრა და მდინარის ვაღმა იმ მუხანარში შესულიყვნენ, სადაც წყაროს ფესვთან ამირანი ელოდათ. სწორედ აქ უნდა გამოეცადათ ახალი იარაღი. ფაზის ვაღმა, ცილურჯ გუმბათში, მაღალი, მწვანე მთები მოჩანდა.

მზეონამ კარგად იცოდა, ამ მთების კალთებიდან ყველაზე კრიალა მდინარეები მოიკვლევდნენ გზას დაბლობისაკენ. მათ თოვლივით თეთრ ტალღებში კალმახები დანავარდობდნენ. ყვავილები წე-

ლამდე წვდებოდა ქალ-ვაჟს. მზეონა ნადირის ფეხით ვატყვილ ყვავილებს იცოდებდა, თითებით ეფერებოდა, ჩაქვნილი თამბაქოს მალლა უწევდა და ნელა განავრძობდა გზას.

— ცოდვანი არიან, ავთო-ბიჭო, ეს ყვავილები. ტახებს თუ შვლებს ჩლიქებით გაუთელიათ!

ავთოს ღიმილი მოსლიოდა მზეონას გულჩვილობაზე. გაღმა ხარირემმა ასწია თავი, ერთი დაიფრუტუნა და ძელქვისა და მუხის ტყეს მიაშურა.

— ესროლე, ავთო, ესროლე! — ჩაუჩურჩულა მზეონამ ავთოს.

— წყნარად იყავი, მზეონა, სანამ ამირანს არ შევხვდებით, იარაღის ხმარება არ შემოძლია, დათქმული მაქვს.

ხელმარცხნივ აუხვიეს და როგორც კი ძელქვის ცადამალვებულ ტყეს გასცდნენ, მუხნარში შევიდნენ. ქარისაგან წაქცეული ვეება ხეები გარდიგარდმო ეყარა და ქალ-ვაჟს სიარულს უძნელებდა.

— მალე მივალთ დიდ წყაროსთან. — წყნარად თქვა ავთომ და მხრიდან შვილდ-ისარი გადმოიღო.

— ვინ იცის, ფეთიანი ტახი შემოგვხვდეს, საშიშია! — მზეონა ავთოს მიეკრა. იგი ახლა მხარდამხარ მიჰყვებოდა საქმროს.

— შენთან არ მეშინია, — გაიცინა ქალმა, — არც ისე ღონიერი ხარ, ავთო-ბიჭო, მაგრამ შენი იმედი მაქვს, ვიცი, არ გამწირავ!

— მიყვარხარ და იმიტომ, — ამაყად მიუგო ავთომ.

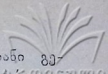
— დარისპანსაც ვუყვარვარ, — ჩაფიქრებით და ოდნავი შიშით თქვა მზეონამ, — ვიცი, რომ ვუყვარვარ, მაგრამ მე არ მიყვარს, მე-შიზღება. თფუ, რანაირი თვალეები აქვს?!

— თუ უყვარხარ წაპყევი, რატომ არ მიჰყვები ცოლად? — გაჯავრება და მუქარა დაეტყო ხმაში ავთოს. მზეონას თვალეები დაუღარდიანდა.

— რას ამბობ, ავთო-ბიჭო, მის ხელში რომ ჩავვარდე, ერთი მთვარის დაღევამდე მე თვითონ დავილევი!

ქალ-ვაჟის ცხვირწინ ფრინველების მთელი ჯგუფი ფრინავდა. ისინი ჯერ დაღანიტ ჩაეშენენ მაცვლის და ასკილის მიუვალ ბარდებში. უცებ საშინელი ტკრციალით უკანვე ამოფრინდნენ და დაფეთებულეები ტყის სიღრმეში გაიხზნენ.

— ნადირი თუ არის ახლო, — თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა ავთო-ბიჭმა.

— დარისპანი არ იყოს! — აკანკალდა მზეონა.

— დარისპანს აქ რა უნდა, მზეონა. შენ სულ ის ბრუციანი გელანდებ! — ახლა ნამდვილად გაჯავრდა ავთო; სიტყვა დასრულებული არ ჰქონდა, რომ ხეებშუა ხალიბა გამოძერა, დამტვერილ ჭებებს იფერთხავდა და სიცილით შესტკეროდა მათ.

— რომელმა ეშმაკმა გადმოგაფრინა აქ? — თავისდაუნებურად დაიყვირა ავთომ.

— შენი ჭირიმე, ხალიბა, ჩემო ძამია, — შემოეხვია კისერზე მზეონა.

— არ დამახჩხო, — ღიმილით მოიშორა ხალიბამ მისი ხელები.

— მითხარი, ხალიბა, როგორ გამოგვასწარი, ან ვინ მოგასწავლა ჩვენი გზა-კვალი?

— ამირანმა მიბრძანა, ყურძენი უნდა დავკრიფო, შეხედეთ! — ორივემ ხალიბას თითს გააყოლა თვალი. უზარმაზარი ხეების ტოტებზე ყურძნის დამკრახული მტევნები ეკიდა.

— მთელი ტყე ასეა ამ ადგილებში. ამდენი ყურძენი ქვეყანაზე არ არის. — წამოდით, რა გაჩვენოთ!

ორივენი ნელი ნაბიჯით გაჰყვნენ. თვალუწვდენელი ძელქვების ძირში წნელის უკარო ქოხი იდგა. ქოხის შუაგულში ძელქვის კანგაუცლელი და გულამოდებული მორი ეგდო, შიგ ყურძენი ეყარა. თეთრი და შავი მარცვლით გაჭედილი მტევნები მზის სხივებზე თვალისმომკრელად ციმციმებდნენ. ერთ კუთხეში მოზრდილი, შიშველი დოქები გამწყრივებულიყვნენ.

— უკვე დაწურე?!

— დავწურე, თორმეტი დოქი ჩავასხი. ორი დღეა, აქა ვართ.

დოქებში ჩაშაქრული ყურძნის წვენი სულს ითქვამდა და შიშინებდა.

— ამირანიც აქ არის?! — გაიკვირვა მზეონამ.

— გუშინ გავიდა ქოხიდან, დღეს უნდა გამოჩნდეს, საცაა მოვა ალბათ.

ავთო-ბიჭი დოქებს მიშტერებოდა. უხმარ, პირველად სითხეჩასხმულ ჭურჭლებს გასდენოდა და მიწა დასველებულიყო. ერთ კუთხეში ორი დოქის ფსკერის კვალი ჩანდა. ჯერ იფიქრა, ალბათ დოქებს ადგილი გამოუცვალა ხალიბამ და მათი ნაკვალევი დარჩენილათ, მაგრამ ახლოს რომ მივიდა, გულმა რეჩხი უყო. მოლამულ

მიწას კაცის ნაფესური აჩნდა. ამირანისას არ ჰგავდა, ხალიბას ფეხზე დიდი იყო.

— ვინ იყო, ბიჭო, აქ? — იკითხა ავთომ.

ხალიბამ ვერ გაიგო კითხვა და მსრები აიჩეჩა.

— მოდი და შეხედე, — თვალთ ანიშნა ავთო-ბიჭმა.

ხალიბა ნაკვალევს დააკვირდა და გაფითრდა.

— დარისპანის ფეხის კვალია, — თრთოლვით წარმოთქვა. უცებ შემობრუნდა, დოქებს მიაჩერდა და თითებზე თვლა დაიწყო.

— ორი დოქი მოუპარავს.

დარისპანის ხსენებაზე მზეონა გაფითრდა, აკანკალდა.

— წავიდეთ აქედან, ფათერაქს გადაგვყრის ის ბრუციანი!

ქობის უკან ისეთი გესლიანი ხარხარი გაისმა, თითქოს ცას ელვა-მეხმა გაჰკრაო.

— ვერ დამემალეებით, ჩიორებო, ჩემი ცალი თვალი უფრო მეტს ხედავს, ვიდრე თქვენი ექვსი. ბრუციანო, ხი-ხი-ხი, — ჩაიხითხითა და ზღურბლზე შემოდგა ფეხი. ბანჯგვლიან ბეჭებზე ლითონის რგოლებად გადაბმული ჯაჭვი შემოეხვია. წელზე ვეება შიშველი სატევრები უპრიალეზდა.

— არ მოგეწონათ ჩემი სტუმრობა?! — ჩაატკერდა ავთო-ბიჭს, — სადაც უნდა დამემალოთ, მოგნახავთ.

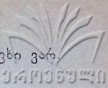
— ქურდი, დოქის ქურდი! — მიახალა ხალიბამ.

— ჭიყუელები ხართ, — არ მიაქცია ყურადღება ბიჭს. — ღმერთმა ნიჭი მოგცათ, ჭკუა კი — არა; ტკბილი და სასიამოვნო წვენი აღმოგიჩენიათ, მოხმარება კი არ იცით. — ზღურბლზე ხელი გადაჰყო და დოქი გამოაჩინა.

— აი, შეხედეთ, როგორ ირაკრაკოს ჩემს ყელში თქვენმა თაფლის წვენმა. — ბრუციანმა კოჭლი ფეხი შეინაცვლა, დოქი მოიყუდა და ერთი სუნთქვით გამოცალა. ცოტა ხანს შეჩერდა, თითქოს სითხის სიტკბოს ამირანივით ჭაშნიკი გაუსინჯაო. მერმე ამოიხენეშა და დოქი ხეს მიახალა.

ცალი თვალი კიდევ უფრო აუბრიალდა, ცხვირი და გამობერილი ლოყები გაუწითლდა. შუბლის ძარღვები აუთამაშდა.

— აქეთ მოიწი, მზეონა. — დაურბილდა უცებ ხმა — შენ ჩემი ხარ, უშენოდ, ქალო, მე არ ვარგივარ. შენ უჩემოდ შავი დღე გე-

ლის. ესენი ჩიორები არიან, პატარა ჩიორები, მე კი ვეფხი ვარ, მელა ვარ, ლომის ბწყალები მაქვს.

— მომშორდი, პირდაღრენილი ვეშაბი ხარ, გულშავი ვაგდოშვილი შენ არასოდეს მოგეკარები.

ნიადაბერილი ფოთოლივით აფორიაქებული ქალიშვილი ავთობიქს მხარზე მიეყრდნო.

— ნუ ეხუტები, — დაიღრიალა ცალთვალამ, — არ მიეკაროთორემ ორივეს ყელს გამოგლადრავთ! — ერთი ნახტომით გაჩნდა ქალ-ვაჟთან და სატევარი იშიშვლა.

ხალიბა თვალს არ უჯერებდა. დარისპანის ხელში ლითონის სატევარი ელავდა.

— მზეონა! — მთელი ძალით დაიბღავლა ჭაბუკმა, — ჩემი ლითონი შოუბარავს, ჩემი ნაპოვნი ლითონი.

მზეონას თვალები გაუფართოვდა: ნესტოები დაებერა, ლოყები გაუწითლდა, ავთო-ბიქის წინ დადგა და თვალამღვრეულ დარისპანს უშიშარი და აცეცხლებული თვალებით ჩახედა.

— მარტო ყურძნის წვენი პარვა არ სცოდნია ამ ლომის ბწყალიან კაცს?! — დაცინვით ჩაილაპარაკა მან, მერმე მობრიალე სატევარს ხელით შეეხო, დააკვირდა და ხალიბას მიუბრუნდა, — ცეცხლშიც გამოუწვავს, გამოუწრთია. ერთი სიტყვით, ყველაფრისათვის დაუყურადებია!

ამას არ ელოდა ცალთვალა კოჭლი. შეკრთა, უცებ სიბრაზე ჩაუქრა, მოითენთა კიდეც.

— ქურდი არა ვარ, მე თვითონ მივაგენი, — ჩაიბურტყუნა თავისთვის.

— თვითონ მიაგნო, — გააქილიკა ხალიბამ, — იცი, ამირანმა რა დაარქვა ჩემს ნაპოვნ ლითონს?! ხალიბი დაარქვა, — ამბობს, ქვეყანამ იცოდეს ეს სახელიო. ამან კი მომპარა, — ცრემლი მოერიბიქს.

— სახელს ვინ გართმევს, რას დავეძებ, გინდ ხალიბა ერქვას, გინდ მზეონა.

— ჩემს სახელთან რა ხელი გაქვს? — ისევ აფეთქდა მზეონა, — სიკეთის დასანახად ცალი თვალი გაქვს, ბრუციანო! ადამიანის საკბენად კი — ოცდათორმეტი გესლიანი კბილი.

— ხი-ხი-ხი! — მოულოდნელად გაიცინა ცალთვალამ. — გეს-

ლი და შხამი რომ არ იყოს ამქვეყნად. მზეონა. სიტყბოც ვერ მიხვდებოდა კაცი.

— ღობე-ყორეს ნუ ედები, ცალთვალა, ისა ფქველები ყოთოვი რად მოიპარე. ქურდი ხარ, ქურდი! — ზიზღით გამოცრა კბილებში ხალიბამ.

— ჭკუით იყავი, ეშმაკის შობილო! — აუბრიალდა სადი თვალდარისპანს. — ჭკუით იყავი, თორემ შენს სიყმაწვილეს არ მიგხედავ, იცოდე!

— ვერაფერსაც ვერ იზამ, ბრუციანო! — გააღიზიანა დარისპანი ავთო-ბიჭმა, — ხელსაც ვერ ახლებ.

— ვითომ?! — გაიოცა ცალთვალამ, — შენც ასე ფიქრობ დაცვას აპირებ თუ?!

— ხელსაც ვერ ახლებ-მეთქი! — ისევ გაუმიერა ავთომ.* მისი თვალეზი ახლა მუხის ნაკვერცხლებივით ლაპლაპებდა.

დარისპანი ავთო-ბიჭის ქამრებში გაჩრილ სატყვერებს დააკვირდა, ისევ დამცინავად ჩაიქირქილა და უცებ ჯაჭვი შემოიხსნა.

— მე გეფერებით, გესიყვარულებით, თქვენ კი დამცინით და მეჩხუბებით, — შემპარავად დაიწყო მან, — ამას ხედავ? — ხელში ზადის ბაწარივით აიკრიფა ჯაჭვის რგოლები.

ყველანი მიაჩერდნენ. როგორც ეტყობა, ლითონის რგოლების უჩვეულო გრიალმა სამივე განაცვიფრა. ცალთვალამ სწორედ ამით ისარგებლა, ერთი მოქნევით შეტყორცნა ჯაჭვის მარყუჟი და ავთო-ბიჭს თავზე გადააცვა.

ბიჭი შეტოკდა, გაიწია. ჯაჭვი ბეჭებზე დაცურდა და სხეულზე მჭიდროდ შემოეხვია. ლითონის რგოლებმა მკლავებსა და მკერდზე ისე წაუჭირეს, სუნთქვა შეეკრა.

— ხი-ხი-ხი! — ახითხითდა ცალთვალა, — გაწყვეტა ხომ არ გინდა, ავთო-ბიჭო! ახლა, სადაც მინდა, იქ წაგიყვან. თქვენ კიდეც არ იცნობთ დარისპანის ჭკუის ფხას. — ავთო-ბიჭმა ისევ გაიწია. ლითონის რგოლები თანდათან კუნთებში ჩააჯდა და, როცა კოჭლმა დარისპანმა მარყუჟი ოდნავ მოუშვა, სხეულზე რგოლების ნაკვალევი ჯერ გაუთეთრდა, მერე სისხლით ავესო და ჩაუქუფრდა.

მიხვდა ბიჭი, ჯაჭვს ვერ გაწყვეტდა.

გაფითრებული ხალიბა და მზეონა ენაჩავარდნილი უცქერდნენ ავთო-ბიჭის ტყვეობას. პირველად ორივე დაიბნა, მიხვდნენ, დარის-

პანთან ვერაფერს გააწყობდნენ. უცებ მზეონას თვალში იმედის სხივმა გაუელვა.

— ამირანი ხომ აქ უნდა მოსულიყო, ხალიბა! — ჩაუჩურჩულა ქმობილს.

ხალიბამ უიმედოდ გააქნია თავი.

— ამირანი დიდი ხანია აქ არის, ხუთი დოჭი ყურძნის წვენი გამოცალა და ახლა თავს ვერ წევს. ისე სვრინავს დიდი ძელქვის ძირში, რომ მთა და ველსაც გუგუნი გააქვს.

მზეონა მიხვდა უბედურებას. კარგად ახსოვდა, რა დღე დააყენა თვითონ მას ხალიბას ტკბილმა წვენმა, როგორ გააბრძოლა მაშინ, ათასი სულელური ფიქრი ჩაუდგა თავში: ისე მოითენთა, ორი დღე გაუნძრევლად ეძინა.

— ვაიმე, რაღა ვქნათ ახლა! — ისევ გამწარებით წასწურჩულა ხალიბას.

ხალიბა აკანკალებული შეჰყურებდა აეთო-ბიჭის წვალებას. უცებ გამწარებული დაიხარა, მის მშვილდს ხელი დაავლო. ისარი მომართა და დარისპანს დაუმიზნა.

— ახლავე ხელი გაუშვი, ბრუციანო, თორემ მეორე თვალსაც ამოგთხრი, იცოდე!

დარისპანი ბიჭისკენ შემობრუნდა, მისი დანაოჭებული შუბლის დანახვაზე მიხვდა, რომ არ დაინდობდა. ინტიბარი მაინც არ გაიტეხა.

— სიკვდილი მოგინდა?! — დაიხრიალა მან.

— გაუშვებ თუ არა?

— ჭკუაზე მოდი, ბიჭო! — ისევ ბრძანების კილოთი უთხრა დარისპანმა.

— მაშ, ინანე, ბოროტო კაცო!

დარისპანი გუმანით მიხვდა ყველაფერს; ოდნავ შეხტა და შებრუნდა. ამან გადაარჩინა კიდეც მისი ცალი თვალი. ისარი ბეჭს ქვემოთ, მკლავში მოხვდა და წვერი მეორე მხარეს გამოყო. პრიალა მახვილს სისხლის წვეთები და ხორცის ნაგლეგი გამოჰყვა. დარისპანი დაიღმიჭა, ისარს დახედა და ახლა მიხვდა, რომ მისი წვერი ლითონისა იყო.

— სადღა წამიხვალ, ძაღლის ლეკვო? — დაიღრიალა ცალთვალამ. ჯაჭვს ხელი გაუშვა და ხალიბასკენ გადმოხტა.

ბიჭმა სწრაფად იბრუნა გვერდი, ლაჭებშია გაუმერა ცალ-
თვალას და ტყვის მისცა თავი. დარისპანი დაედევნა. ბიჭი მსუბუქად
გარბოდა. კოკლოს ფეხებქვეშ კი ლაწალუწით იმტვრეოდა მარშან-
დელი ფიჩხი და ეკალ-ბარდი.

— ნეტავი დაეწევა თუ არა?! — წამოიძახა მზეონამ. ამ თქმაში
ავთო-ბიჭმა უზრუნველი კილო დაიჭირა და გულმოსული შეეკითხა
საცოლეს:

— ვნახოთ და დაეწიოს, ხომ იცი, რომ თავს გაუქვივს.

— ფრინველს კუ ოდესმე დასწევია? — ჩაიკისკისა მზეონამ.
სწორედ ამ დროს ხალიბას ფეხი დაუცდა და ქარისაგან წაქცეულ
ხეს გადააწვა.

— ჰმ, ჰმ, — სიხარულით დაიზმულია ცალთვალამ. მზეონა
შიშმა შეიპყრო. ავთო-ბიჭმა ჯაჭვი გვერდზე გაისროლა და
იქით გაიქცა.

— არ წახვიდე! — გადაუდგა წინ გაფითრებული მზეონა, —
ხომ არ გგონია, დაგინდობს, წიწილივით დაგახრჩობს.

ხალიბა კატასავით ახტა წაქცეულ ხეზე და ხიდივით გაიბრინა.
ცალთვალა ახლო მისდევდა, მოულოდნელად ბიჭი დიდ ძელქვაზე
ასულ ვაზის ძირს მოებლაუქა, აეტოტა და ზედ დაეკიდა, მერმე
ტანი მსუბუქად აიქნია და ხის გაშლილ რტოებში მოექცა.

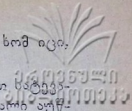
კოჭლი დარისპანი ძირს დარჩა.

ბიჭმა სიცილი დააყარა. ცალთვალამ ბრაზით კბილები გაახრ-
ქილა.

— ათ ზაფხულ-ზამთარს ამ ხის ქვეშ დაგიდარაჯდები, ფეხს არ
მოვიცვლი და მაინც ჩაგიგდებ ხელში.

— ასე იყოს, — არხეინად ჩამოსძახა ბიჭმა და მის გასაჯავრებ-
ლად კარგა მოზრდილ ტოტზე ისე უზრუნველად წამოწვა, თითქოს
არაფერიც არ მომხდარიყოს. ცალი თვალი მაინც დარისპანისაკენ
ეჭირა. კოჭლიც მიუხვდა ეშმაკობას. იქვე დიდ კუნძზე ჩამოჯდა და
გამურულ სახეზე მღვრიე ოფლის წვეთების წმენდა დაიწყო. შორს,
ტყის სიღრმიდან ძაღლის ყეფა მოისმა. ცალთვალამ ყური ცქვიტა,
იცნო ამირანის ყურშას ხმა. თრთოლვით წამოდგა და ტოტზე გა-
წოლილ ბიჭს გახედა.

ხალიბას მოღიმაჩრე სახე და ელვარე თეთრი კბილები გამო-
უჩნდა.

— ძია ღარისპან, გაქუსლე, თორემ გოშია დაგკბენს. ხომ იცი, როგორ ეჯავრები.

ცალთვალამ ხმა არ გასცა. ქარქაშიდან მარჯვენა ხელით სატევარი ამოიძრო. შუბლი საშინლად დაუნაოკდა. საღი თვალი აუწყრიალდა, ნიკაპი მოედრიცა. ბიჭი მიხვდა ღარისპანის ბოროტ მოძრაობას, თვითონაც შეტოკდა და გაყუჩდა.

ცალთვალამ უკან დაიწია და ზევით აიხედა. ძელქვის დიდი, შიშველი ტოტი, რომელზედაც ხალიბა იჯდა, მთელ სიგრძეზე მოჩანდა. ახლომანლო შეფოთლილი რტო არ იყო. იგრძნო ბიჭმა, საფარი უნდა მოენახა. წამოდგა და მეორე ტოტისკენ ფრინველივით გაფრინდა. სწორედ ამ შეცდომით ისარგებლა ღარისპანმა, ცალი თვალით მოზომა მანძილი. სატევრის შხუილს ბავშვის შეკვივლება მოჰყვა. ხალიბას სხეული ტრიალით წამოვიდა. მზეონა და ავთო-ბიჭი აცახცახდნენ.

— მიშველეთ, მიშველეთ! — გაისმა ტყეში მზეონას კივილი. იგა ავთო-ბიჭს ხელიდან გაუსხლტა და ძელქვისაკენ გაიქცა, ხალიბას უსიცოცხლო სხეული მიწაზე ეგდო. სატევარი ზედ ძუძუს თავზე მოხვედროდა და ბეჭს ქვემოთ გასულიყო. ჭრილობიდან სისხლი მოთქრიალებდა და მიწას ატბორებდა. ცალთვალას უკვე მოესწრო სატევრის ამოტაცება. მისი კვალიც არ ჩანდა.

მზეონამ პირადმა დაცემული ბიჭი გადმოაბრუნა. ხალიბამ თვალები გაახილა, გაიზმორა და ისევ დახუჭა. გრძელი წამწამები დაწვებამდე გადაფარებოდა. სახეზე უკვე სიკვდილის სიყვითლე შეჰპარვოდა, მხოლოდ ნიკაპქვეშ უთრთოდა ერთი ვარდისფერი ძარღვი. ეტყობოდა, პატარა ადამიანის დიდი სიცოცხლე იქ შეჩერებულყო. მზეონამ გიჟივით დაუწყო კოცნა ძმობილს. სხეული ისევ თბილი ჰქონდა. ქალიშვილს ეგონა, ახლავე წამოდგება და გამიღიმებსო. ავთო-ბიჭი აკანკალებული მივარდა. დახედა თუ არა, მიხვდა უბედურებას. ჯერ ტყეს მიაშურა, დააყურა, ცალთვალას ფეხის ხმა არ ისმოდა, მერე შემობრუნდა, ხალიბას გვერდით მიწაზე ჩაჯდა და ცრემლები წასკდა.

— რალა ვქნათ, მზეონა? — ჩაილულულა მან. მზეონას აღარაფერი ესმოდა. ბიჭს მკერდზე დამხოზოდა, გაწეწილი თმებით დაეფარა და ყრუდ გმინავდა.

ხალიბამ ისევ გაახილა თვალი და ავთო-ბიჭს მიაშტერდა.

— უფროსო ძმავო, — წყნარად თქვა მან. აეთოს გააქრეოლო.
— ორივეს გახსოვდეთ, — ცეცხლი და ლითონი დარისპანს სუნ-
და წაართვათ, ხომ მიხვდით, ასეთი კაცი ყოველ სიქვეთნს მძაბრებს
ბოროტების ნემოში გახვევს. ამირანს შეეხვეწეთ, სენს უამრავს
ყოს, თორემ მასაც დიდ სიმწარეს აჩვენებს, მე კი ყველაზე მაღალ
მთაზე ჩამფალით, ერთი სახნისი ჩამატანეთ, ხომ გახსოვს, მე რომ
ლითონის წვერი გავუტყეთ?.. — მზეონა წამოიწია. მისი თმები
სახეზე გადაეფინა ხალიბას, ბიჭს, ეტყობა, ესიაშოვნა.

— ეჰ, როგორ მიყვარდი, მზეონა, ჩემო დაიკო, თქვენ შვილს,
იცოდეთ, ჩემი სახელი დაარქვით.

ბუჩქებიდან გოშია გამოხტა წკმუტუნით და ბიჭს კუდის ქი-
ცინით მიუახლოვდა.

— მოდი, გოშია, მოდი, შენც მიყვარდი, ახლა ერთად ვეღარ
ვიკოტრიალებთ და ვითამაშებთ, ჩემი ბრალი არ არის, დარისპან-
მა მომისპო სიცოცხლე.

ცალთვალას ხსენებაზე ძალი ღრენით წამოხტა და ცას ბრა-
ზით შეუყეფა.

მომაკვდავს ღიმილი მოგრია.

— შენ მაინც უკბინე ჩემს მაგივრად... — სიტყვა ვერ დაას-
რულა ბიჭმა. რატომღაც შეკრთა, შეჩერდა. თავისი ნათქვამი არ
მოეწონა.

— მართალი არ გეგონოს, — ისევ ღიმილით, მაგრამ ჩაფიქრე-
ბით თქვა — არავის კბენა და სიგლახე არ მინდა. სხვისთვის ტკი-
ვილის მიყენება მხოლოდ ავგულ ადამიანებს უყვართ, მე კი ამი-
რანს მინდოდა დავხმარებოდი.

თითქოს სახელის ხსენებამ მოიყვანაო, ტყეში შრიალი გაისმა
და ფეხის ხმასთან ერთად ამირანიც გამოჩნდა.

ხალიბას რომ დახედა, ადგილზევე გაქცავდა დეკაკი. ქვედა ყბა
ათამაშდა. სახე ნამეხარი ღრუბელივით ჩამოუშავდა. დინჯად მი-
ვიდა, ცალ მუხლზე დაიჩოქა, მარცხენა ხელი ძელქვის ტანს მიაყრ-
დნო, მარჯვენა კი ნელა დაადო ბიჭს შუბლზე. ბრიალა შავი თვალე-
ბით, ახლა რომ შიგ ასი ნაკვერცხალი უღვივოდა, კრილობას და-
აჩერდა.

ხალიბას თვალი არ მოუშორებია მისთვის. ამირანის შემყურეს
იმედი მიეცა.

საქართველოს
საბავშვო ლიტერატურის
სამეცნიერო ცენტრი

— მეშველება რამე, ამირან ძია? — ნელი ხმით ჰკითხა.

ამირანმა არაფერი უპასუხა, ფრთხილად დასწვდა მომკვდარს და მსუბუქად აიტაცა და მზეონას და ავთო-ბიჭს მიუბრუნდა:

— თქვენთვის ხომ არაფერი უთხოვია ხალიბა-ბიჭს?

კითხვამ გააოცა ქალ-ვაჟი. მზეონამ ავთოს შეხედა. ამირანის ძმობილი გაწითლდა და წაილულულა:

— თქვენ შვილს ჩემი სახელი დაარქვითო.

ამირანმა შუბლი ოდნავ შეიქმუხნა, თვალი ცის გუმბათს მიაბყრო და მტკიცედ თქვა:

— კეშმარიტად, ეს ბავშვი უკვდავების ღირსია. — ახლა იგი ავთოს და მზეონას მიუბრუნდა:

— თქვენ წადით, იმ ბოროტს არ გადაეყაროთ სადმე; მე კი ჯერ ამ ბიჭს მოვუვლი, მერე ცალთვალასაც მოვუნახავ თავის ადგილს.

ისევ ცას შეხედა, დინჯად გააბიჯა და ტყეში შევიდა. გოშიამაც ერთი შეჰყეფა და პატრონს დაედევნა.

მზეონა ათრთოლებული და თვალცრემლიანი მისჩერებოდა ავთოს.

— რატომ ჩვენ არ წაგვიყვანა თან? — ბრაზით თქვა მან, — განა ხალიბა-ბიჭი შენს ძმობილს ჩემზე უფრო უყვარს?!

ავთომ ჯერ არაფერი უპასუხა, მერე მხრებზე მოხვია ხელი და ჩაუჩურჩულა:

— მზეონა, ამირანმა ხალიბა-ბიჭის სურვილის შესრულება გვთხოვა, ხომ მიხვდი, გენაცვალე, ხომ გაიგე, — ქალიშვილმა გაკვირვებით შეხედა საქმროს. ისე დაუტკვირდა, თითქოს პირველად ენახოს თავისი რჩეული.

დიდხანს მისჩერებოდა, დაწვები ალუბლისფერი გაუხდა, თვალეში მორჩილება და უცნაური ცეცხლი ერთად აუკიაფდა.

უცებ ტყის სიღრმეში ძაღლი აყმუვლდა. ორთავეს ტანში ვაცრა, თითქოს ხეებსაც გააძიგძიგათ, ისე ასტეხეს შრიალი.

გაჩუმდნენ, დააყურადეს, ადგილზე გაშეშდნენ. მიხვდნენ, ძაღლი გაციებულ ცხედარს შეჰყამოდა. ავთოს ცხელი ცრემლები გადმოსცვივდა.

— წავიდეთ, ჩემო სიცოცხლე! — ჩასჩურჩულა საცოლეს.

ოცდაცხრამეტი დღე ესვენა ხალიბა-ბიჭის ცხედარი ქავკასიონის მარადთოვლიან მთებში. ამირანმა იგი ყინულოვან გამოქვაბულში, ბუნებრივ თეთრ კვარცხლბეკზე დაასვენა. მიცვალებულს დარაჯად გომია დაუყენა და თვითონ ხალხში გაერია. ორმოცი დღე სდევდა დარისპანს და ვერსად ჩაიგდო ხელში. ელვასავით გაქრა მისი ნაკვალევი. ხალიბას გარდაცვალებაზე ხალხში არავინ არაფერი იცოდა. პირობის თანახმად, ავთო-ბიჭი დმზეონაც დუმდნენ. მათ ქორწილზე კი ყველა ლაპარაკობდა. ამ დღისათვის მდინარისპირა გამოქვაბულებში გულდაგულ ეძებდებოდნენ. — ამირანს უთქვამს, ქორწილის დღეს ქულზე კაცი უნდა დაესწროსო. — მეორმოცე დღეს, დიდ წყაროსთან, გაშლილ ტაფობზე, ირგვლივ წაბლის სურნელოვანი ტყე რომ ერტყა, უთვალავი ხალხი შეიკრიბა. მათი ნახევრადშიშველი, კუნთოვანი და ნაძერწი სხეულები მზის მცხუნვარე ელვარებაში მომჯადოებლად ინაკეთებოდნენ ავთოს და მზეონას ყვავილების გვირგვინი ეხურათ, აქა-იქ გვირგვინში ეკლის წაბლისფერი ისრებიც მოჩანდა.

— ცხოვრება ყვავილებითაც ატკობს ადამიანს და ეკლითაც ჩხვლეტსო, — ამბობდა ხალხი. ავთო-ბიჭს მშვილდ-ისარი ეჭირა ხელში, მზეონას კი — უცხო ყვავილთა კონა. შავი თმა წელს ქვემოთ ვაზის დაგრეხილი ლერწებივით ეყარა. ქალ-ვაჟისათვის გულისპირები წითელი ძაფით ამოქარგათ. მოკლე, უსახელო სამოსზე, მარჯვენა ძუძუს თავზე მწიფე ანწლის წვენივთ ვეფხვის ბოკვერები მოეხატათ. მამაკაცებს წელზე შემოკრულ ხარის ტყავებზე მოკლე, ბასრი სატევრები ეკიდათ. ქალებს თმებში სხვადასხვა ფერად მბრწყინავი ქვები უელავდათ. ქალწულებს ყვავილთა კონებისაგან შეკრული გვირგვინებით დაემშვენებინათ სქელი ნაწნაეები.

სამსრობამდე ჯგუფ-ჯგუფად ისხდნენ და საუბრობდნენ. როცა მზე გადაიხარა, მათს ფერდობზე მღვარმა დარაჯმა ნიშანი მისცა ხალხს. ყველანი წამოდგნენ, აუჩქარებლად, დარბაისლურად შეჯგუფდნენ. თვალი აღმოსავლეთის მთას შეყოლებულ ბილიკს მიაპყრეს.

ნეფე-პატარძალი ხალხის წინ წარსდგა, ცოტაც და, ირმის რქის

ორმა საყვირმა დამხვდურთ სამგლოვიარო ზარი ამცნო. ხალხი გაოცდა, ყველას შიშმა და გაკვირვებამ გადაურბინა სახეზე. აეთოს და მზეონას ცრემლები წასკდათ.

ფერდობის თავზე, ვიწრო ბილიკზე ამირანი გამოჩნდა. წინ ორი კაბუკი მოუძღვებოდა საყვირებით. მისი ფართო შუბლი ნაოჭებს დაელარა, შავი წვერ-ულვაში კიდევ უფრო მოეშვა, თვალები აგზნებოდა, გაშლილ მკლავებზე ხალიბა-ბიჭის გაყინული ცხედარი ესვენა. მიცვალებული, ერთი ადგილის გარდა, სულ შიშველი იყო; თავზე ლაფნის გვირგვინი ეხურა.

ხალხმა ზრიალით დაიხია უკან.

— ქორწილზე მოგვიწვიეს თუ გლოვის დღეზე?! — გაისმა ჩურჩული.

ამირანმა ცხედარი ზევით ასწია.

— შეხედეთ, ხალხნო! — იტყვა მისმა ხმამ. — ხომ იცანით ეს კაბუკი!

ხალხი კიდევ მეტად აზრიალდა. გაისმა ბოლმიანი გაოცების ხმები:

— ჩვენი ხალიბა-ბიჭია!

— ვაი შენს დედას!

— ვინ მოკლა?!

— ჩქარა თქვი, ამირან!

— ბოროტმა ადამიანმა გამოასალმა იგი წუთისოფელს. — განაგრძო აეთოს ძმობილმა. — ამ პატარა ბიჭმა ჩვენს ხალხს დიდი პატივი დასდო. აბა, შეხედეთ! — ყველამ შეხედა ამირანის ხელში ვაღვებულ მახვილს. — ვის აქვს ყველაზე ფხიანი სატევარი?

წინ რამდენიმე თავმომწონე ვაჟკაცი წამოდგა.

— ვისაც ღონე გერჩით, შემოჰკარით ამ მახვილს! — უბრძანა ამირანმა ახალგაზრდებს.

მოუქნია პირველმა და ხელში ნაფშვენები შერჩია.

— ახლა შენი რიგია! — მიმართა მეორეს. რიგრიგობით სცემდნენ მკლავმაგარი, შავულვაშა ვაჟები თავიანთ ნაცად სატევრებს ამირანის მახვილს და სატევრებიც ხმელი ტალახივით იფშვენებოდა.

ხალხი გაოცებისაგან ოხრავდა.

— ამირან, გვითხარი, — წამოდგა წინ ერთი მოხუცი — ჯადოქრობა დაიწყე თუ ნათლიაშენმა თავისი ხმლით დაგასაჩუქრა?

— არც ერთი, არც მეორე, ჩემო მოხუცო, — იგი ამ პატარა

ბიჭმა იპოვა. მისი გონება ყოველთვის ახალს ეძებდა. ხალხის სიკეთისათვის ზრუნავდა, დაუკვირდით, პირველად რა გააკეთა ამ დიდი ბუნების ბავშვმა — ამირანმა შეხვეული გახსნა.

სახნისის წვერი ხელიდან ხელში გადავიდა. ცივი იყო და შავარი. ზოგიერთმა მიწას დაჰკრა, — იგი ღრმად ჩაეფლო შიგ. ზოგმა ქვას მიუტაკუნა — ლითონმა ზრიალი დაიწყო.

— აი, ამით კი მოვხნავდით მიწას! — გაისმა ხალხში.

— ეთილი კაცის ნაბოვნი იმ ბოროტმა ადამიანმა სასიკვდილოდ გამოიყენა, — განაგრძო ამირანმა.

— თქვი, ამირან, ვინ არის მკვლელი?!

— აქვე უნდა დაისაჯოს!

— უნდა ჩაიქოლოს!

ისევ აღელდა ხალხი. ამირანს არ მოეწონა სიკვდილით სიკვდილის დათრგუნვა. მისი აზრით, ეს ბოროტი კაცის ავი ფიქრი იყო.

— მკვლელი გაიქცა, — შექმუხვნით თქვა მან და ავთო-ბიჭი და მზეონა ნელი ხელისკვრით წინ წამოაყენა.

— ამ ქალ-ვაჟის ქორწინება ხალიბას სურვილი იყო. ერთი მოკვდა, მეორე უნდა დაიბადოს. ეს ღვთიური სურვილი უნდა შესრულდეს.

ხალხი ჯერ შეჩოჩქოლდა, აზრი აღდა, მერე გაყუჩდა და გაირინდა. წინ ავთო-ბიჭის დედა წამოდგა. ხალხს წყნარად გადაავლო თვალი და მტკიცედ თქვა:

— მართალი დაუბარებია ხალიბა-ბიჭს, აღსრულდეს მისი კეთილი სურვილი!

— აღსრულდეს, აღსრულდეს! — ამბობდა ხალხი.

— ჭეშმარიტად აღსრულდეს! — მტკიცე ხმით დააბოლოვა ამირანმა და ცხედარი ორ ახალგაზრდას გადასცა.

— აბა, ხალიბა-ბიჭის სიხარულისა და მწუხარების თანაზიარნო! ყურმა წინ გაიძლოლეთ, თქვენ უკან მიჰყევით. იგი მიგიყვანთ დანიშნულ ადგილზე. ცივ ყინულეთში, კავკასიონის ერთი მწვერვალის შვეულ ფერდობზე, გამოქვაბულია შეთხრილი. ზევიდან გრეხილი ბაწრის კიბეა გადმოშვებული. იქ აიტანთ მის ცხედარს. მზე მის სახეს ვერასოდეს დახედავს, იქ განისვენოს, როგორც უკვდავებამ, როგორც ადამიანის კეთილი და გაბედული ფიქრის ძვირფასმა საჭურჭლემ. ეს სახნისი მის სასთუმალთან დადეთ. მშვილდ-ისარიც

გვერდით დაუწყვეთ. ნულარ აყოვნებთ, შორი გზა გაქვთ გასავ-
ლელი.

ქაბუკებმა ცხედარი აწიეს და ნელი ნაბიჯით გაშორდნენ დაქუთუთა-
რობას.

თავდახრილი ხალხი თვალცრემლიანი აცილებდა მათ.

როცა პროცესია გორაკებს გასცდა, ამირანი ხალხისკენ შემო-
ბრუნდა.

— ახლა, ხალხო, ქორწილი იწყება! — დიდებით ასწია მარჯვენა
ხელი.

გაისმა საქორწინო სიმღერა. მწუხარება ანაზღად მხიარულებით
შეიცვალა. ადამიანები სრულიად გადასხვადრდნენ, ახლა მათი თვა-
ლები ბედნიერებით ელავდნენ, ისევ დაიშალნენ და ჯგუფ-ჯგუფად
დაიყვნენ. მხოლოდ მომღერლები და მოცეკვავენი დარჩნენ ქალ-
ვაჟის ახლოს.

ავთო-ბიჭმა ხელი ქალწულის მარცხენას ჩასჭიდა. თავდახრილნი
წავიდნენ მცირე გორაკისაკენ. მწვანე ფოთლებისაგან ახალდაწ-
ნული ფანჩატური ყვავილებით იყო მორთული. კედლები ვაზის
ფოთლიანი ლერწმებით მოედობათ, ზემოდან ვეება წაბლის ხის
რტოები ეხურა. მწიფე ნაყოფი ალაგ-ალაგ მოღიმარი ვაჟკაცის
ტუჩ-კბილივით დაჰყურებდა ფანჩატურს. მზის სხივები ისე ნათლად
და სასიამოვნოდ ციმციმებდნენ, თითქოს ციდან სანთელი იღვენთე-
ბაო. ჰაერში მზისა და სინათლის სუნი იდგა, გარშემო ქორთა ბა-
ლახი ბიბინებდა.

მზეონამ პირველმა შედგა ფეხი ხუთსაფეხურიან, მწვანე რტოე-
ბითა და ყვავილებით მორთულ კიბეზე. ვაჟიც დინჯად მიჰყვა. კი-
ბის თავზე ფანჩატური იწყებოდა. როგორც კი ქალ-ვაჟი თათხში
მიიმალა, სიმღერა საცეკვაო ჰიმნად გადაიქცა. ახალგაზრდები ლამა-
ზი რხევით შემოეხვივნენ ფანჩატურს. ცეკვავდნენ წყვილ-წყვილად,
აღტაცებით, დაულალავად.

კიბის ძირში ამირანი გამოჩნდა. მარჯვენა ხელში წაბლის მწიფე
ნაყოფით დახუნძლული გაფოთლილი რტო ეჭირა, ფანჩატურის სა-
ძირკველზე დაბერტყა. მერე კიბის თავზე დადო და დაბლა ჩა-
მოვიდა.

— აბა, ფერხული! — გაისმა ისევ მისი ხმა.

ხალხმა ერთმანეთს ხელი ჩასჭიდა, წრე შეჰკრა და ფანჩატურის
გარშემო სიმღერითა და ტაშით დაიწყო ტრიალი.

6. მ. ასათიანი

ზამთრის პირი იდგა. მთაში სიარული გაძნელდა. დათოვლილ წრიახებში ნამჭერი მოხშირდა. სიცივემ ყინულოვანი მთებიდან თანდათან დაბლობისაკენ ჩამოინაცვლა. გადაყვითლებულ ტევრებს თოშმა დაჰკრა. აღამიანები სიცივისაგან აკანკალდნენ; გამოქვაბულებს შესასვლელში ნაბდის ფარდები ჩამოათარეს, მაგრამ ოდნავ რომ გადასწევდნენ, სიცივე შხუილით შერბოდა შიგ. ბავშვები აიბუზუნენ, მოხუცები მოიკუნტნენ. ამირანი დაფიქრდა, ხალხს დახმარება სჭირდებოდა. ერთი კვირა გარეთ არ გამოსულა, თავჩაქინდრული იდგა თავის გამოქვაბულში და საშველს ეძებდა. სიცივე მატულობდა, მდინარის ნაპირები თხელი ყინულით დაიფარა. ცაზე ღრუბლები გახშირდა, მაგრამ ელვა-მეხი გაუჩინარდა.

— რატომ ქუხილი არ არის, რატომ მეხი არ ვარდება? — უკვირდა ამირანს და ცის გუმბათში მჭროლავ ღრუბლებს სევდით შეჰყურებდა. რამდენიც არ ეცადა, ვერც ელვის ნაპერწკალს მოჰკრა თვალი და ვერც მეხის ჭახანი გაიგონა.

— განგება გაგვიწყრა, — ამბობდა ავთო-ბიჭის დედა. — მაშინ ჰქუა ვერ ვიხმარეთ და ცეცხლი ვერ შევიინახეთ. ახლა სად უნდა ვიშოვოთ?!

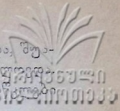
ამირანს ყველაზე მეტად მაინც მზეონა ეცოდებოდა. ფეხმძივე ქალი სიცივისაგან გალურჯებულიყო და საბრალოდ კანკალებდა. ავთო-ბიჭი თვალეზში შეჰყურებდა ძმობილს.

ერთ საღამოს მხარ-თეძოზე წამოწოლილი ამირანი ისე წამოიქრა ფეხზე, თითქოს მუხლებზე ქვა შემოჰკრესო.

მყის მოკლე ხმაღს ეცა, პაერში რამდენჯერმე შეატრიალა და გამეტებით ჩამოჰკრა კლდის ფლატეს.

ნაპერწკლები თვალეზში შეაცვივდა. ახლა კარგად გაახსენდა რამდენი ნაპერწკალი გაყარა კაჟზე შემოაკვრისას ხალიბას ნაპოვნმა ლითონმა.

— მივაგენი! — უნებლიეთ წამოიძახა და ისევ ჩაფიქრდა. საწოლის ახლო, თივის ბულულების გვერდით, ხალიბას ხელით თუთის ხის სოკოსაგან გამოჰრილი პატარა ბურთი ეგდო. ბავშვებს ისე დაებეგვათ, რომ ახლა საკმაოდ გრძელბეწვა ღინღლი ასწეწოდა. ამი-

რანს თვალეზში სხივი ჩაუდგა. აბედის ბურთს ხელი მოჰკიდა, მუ-
ზე გადახლია, გადაწეწა და კაქნარევე კლდის წვეტს მიუახლოვდა.
მარჯვენა ხელით ხმალი შემოჰკრა მის კიდეს. აბედს ნაპერწკლები
მოედო. ცოტაც და, კვამლის წვრილი ძაფი ნელა აიზღაზნა.

ამირანმა აბედს ჩახედა, ნაპერწკალი შიგ ჩაბუდებულყო და
ისე ანათებდა, თიფქოს მისი დაბადება ქვეყნის თვალის გახელას
ნიშნავდა.

— ეი, ავთო-ბიჭო, აქეთ მოდი, ნაპერწკალი ისევ ჩვენი ტყვე
გახდა!

უმცროსი ძმობილი აქლოშინებული შემოვარდა გამოქვამულში.
დღე და მზეონაც შემოჰყენენ. ცეცხლმოკიდებულ აბედს მისცვივ-
დნენ. სამივე გააკვირვა თავიანთმა გულმაფიწყობამ. რატომ ამდენ
ხანს არ მოგვავიგნა ცეცხლის გაჩენაო, გაოცებას ვერ მალავდნენ.
გაღვივებული აბედი კი მათ თვალწინ დადღადებდა.

ავთოს დედამ ფრთხილად გამოართვა იგი ამირანს. მზეზე გამო-
მწვარ თიხის ჯამზე დაადგო და რომ დაისხარა, უნებლიეთ დაიჩოქა.

— ახლავე ჩინჩხვარს მოვიტან, — წამოიძახა ავთო-ბიჭმა და გა-
რეთ გავარდა.

ცოტა ხნის შემდეგ გამოქვამულიდან კვამლმა დაიწყო დენა.
ხალხი ჯერ შორიდან შესცქეროდა ამ საკვირველ სანახაობას. მე-
რე, როცა ამირანმა გამოქვამულს ნაბდის კარი ჩამოგლიჯა, ყველამ
დაინახა გიზგიზა ცეცხლი. მუხის ნაკობები მხიარულად ტკრცია-
ლებდნენ, ყველამ იქით მიაშურა.

სამი დღე-ღამე არიგებდა ამირანი ხალხში ნაკვერცხლებს. ისინიც
რიგრიგობით მოწიწებით დებდნენ თიხის ჯამებზე და ზემით მიჰ-
ქონდათ თავიანთ გამოქვამულეში.

ერთ კვირაში გამოქვამულმა გამოქვამულს გადასცა სითბო და
სიყვარული. ადამიანებს ფერი დაუბრუნდათ.

მზეონა აღაქვამებული ლოყებით ტრიალებდა ეზო-გარემოში.
როცა თოვლმა გორაკები გადაათეთრა, ხალხს სიცივისა აღარ შე-
შინებია.

ავთო-ბიჭი ბედნიერების მწვერვალზე იყო. ახლა მას შეეძლო
მზეონა ცეცხლის ახლოს თბილად დაეტოვებინა და თვითონ სანადი-
როდ წასულიყო.

დარისპანი კი მაინც არსად ჩანდა. სანადიროდ გასული ავთო
ფრთხილობდა — ზურგიდან არ მომეპაროს ცალთვალა და სატყვარი

არ ჩამცესო. მშვილდ-ისარი მუდამ მომართული დაჰქონდა, სატყვე-
რის ვადას მარჯვენას არ ამორებდა. ერთხელ ძალზე შორს მდებდა
წასვლა. დაჰრილ ხარირემს გასდია, მრავალი ტყე და მშენებელი
რა და ერთ ტაფობში უცხო კვალს დაადგა თვალი. თოვლზე ნაკე-
ლვეი კარგად ჩანდა. აუჩქარებლად მიჰყვა მას. ტყის ნაპირას წნე-
ლით მოღობილი ქოხი დაინახა. ქოხიდან კვამლი ამოდინოდა. ხეს
ამოეფარა და თვალთვალი დაუწყო. საღამო ხანს რამდენიმე ნაბ-
დიანი კაცი გამოჩნდა. ავთომ შეამჩნია, ფეხზე წვრილი წნელით ნაქ-
სოვი უცხო რამ ეცვათ. ისიც შენიშნა, რომ ფეხი თოვლში ღრმად
არ ეფლობოდათ.

„რა მსუბუქად დადიან ამ ფაფუკ თოვლზე!“ — გაიფიქრა ავთო-
ბიჭმა. უცებ იგი შეჩქვიფდა და მერე კანკალი აუვარდა. წინა კაცი
კოჭლობდა.

„დარისპანია! — მყისვე გაჰკრა ფიქრმა. — აი, სად ყოფილა. თუ-
რმე?!“ — მართლაც, ქოხში შესვლამდე დარისპანმა ტყეს მოავლო
მხერა და ავთომ კარგად დაინახა გაბარდნილ, დაუვარცხნელ წვერ-
ულვამს ზემოთ ლიბრგადაკრული თეთრი თვალი.

„თუ შეამჩნია, დავიღუპე!“ — ყველანი დაიხარნენ, თასმებით
ამოკრული ბანდულები მოიხსნეს, გარეთ დატოვეს და ქოხში შეე-
დნენ. ცოტა ხნის შემდეგ საშინელი ბურტყუნი მოისმა. ღია კარი-
დან ვეება წაბლისფერი დათვი გამობაჯბაჯდა. დარისპანი ფეხდაფეხ
გამოჰყვა. მხეცი გაუბრბოდა. ავთოს ეგონა, თვალმა მომატყუო, რო-
ცა დათვი ჯერ ჰაერში შეტოტდა, კაცივით აიმართა და მერე ზურგ-
ზე მოსხლეთით დაეცა. წაქცეულმა ოთხივე ფეხი საცოდავად გაასავ-
სავა, რომ წამოხტა, კბილებით რაღაცას ღრღნიდა და ისე იღრი-
ნებოდა, ფიფქით ამოგანგლული ნესტოებიდან თოვლი ბუქ-ბუქად
სცვიოდა.

ავთო დაუკვირდა და კარგად შეამჩნია მხეცის კისერზე შემოხვე-
ული ჯაჭვი. მიხვდა ბიჭი, ბრუციანს დათვი დაეტყვევებინა.

„მხეცსაც ვერ გაუგლეჯია! — გაიკვირვა მან — აბა, მე მაშინ რას
გავაწყობდი?!“

ამასობაში ცალთვალამ ჯაჭვის ბოლო ხელის მოქნევით აწყვიტა,
დათვი კაცივით აღრიალდა.

— მალე ასე ვადრიალებ ამირანს, — მოესმა დარისპანის ხმა
ავთო-ბიჭს.

ახალგაზრდა მონადირეს მკვდრის ფერი დაედო.

„აი, თურმე, რისთვის სჭირდებოდა ჯაჭვის სიმაგრე ცალთესდასუნული აი, რატომ არ ჩანდა ამდენ ხანს! მხეცებზე ცლიდა ლითონის ლეობას, რომ ამირანი დაჯაჭვოს შემდეგ!“ ქოხის წინ გამოფენილი დარისპანის თანამგზავრები სიცილით იჭაჭვებოდნენ. ვერც ერთი ვერიცნო ავთო-ბიჭმა. ამქვეყნიურს არ ჰგაგდნენ. არც ერთს წვერულვაში არ ჰქონდა. ტუჩები ფუტკრის ნაკბენივით დასიებოდათ. ყელზე მსხვილი ბაწრით ქვის სატევრები ჩამოეკონწიალებინათ ავგაროზებივით. უწამწამო თვალის ქუთუთოები დაწითლებოდათ. ყურის ბიბილოზე ზღვის ცხოველის რგოლისებური ფარფლები ეკიდათ. „ზღვისპირელები მოუყვანია დასახმარებლად, ამირანის დასაძლევად!“ — გაიფიქრა ავთომ. ღამეს დაუცადა მონადირემ და, როცა კარგად შებინდა, ქოხს მიუახლოვდა. გარეთ არავინ ჩანდა, არც შიგნიდან ისმოდა ჩამიჩუმი. ეტყობოდა, ყველას ეძინა. ფრთხილად წაიწია წინ. ახლა უკვე ხვრინვა შემოესმა. თოვლზე სასიარულო ბანდულები ქოხის წინ უპატრონოდ ეყარა. ერთი წყვილი ჩუმად ამოიიღლია და ტყეს მიეფარა, — ქვეყნის კიდემდე რომ მომიხდეს ძებნა ამირანი უნდა ვიპოვო, ნახული და გაგონილი ვუამბო. თითქოს ხეებს გაანდო საიდუმლო, ისე ხმამაღლა ჩაილაპარაკა და ორივე ბანდული თასმებით გაიმავრა.

*
* *

— გაზაფხული მალე შემოაღებს კარს, უნდა დავეუჩქაროთ, ბიჭებო, დავეუჩქაროთ! — ეუბნებოდა ამირანი თავის შეგირდებს.

ბიჭებს ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდათ. გრდემლზე უროებით შედდნენ გავარვარებულ რკინას. გრილ ქვიშაში ახალ-ახალი სახნისები და დაფნის ფოთლისოდენა ისრის წვერები ეყარა. მოწიწებით შეჰყურებდნენ უჩვეულო ოსტატს. რაც ისინი ამირანმა შეჰკრიბა, მთვარე სამჯერ დაილია და გაივსო, ბიჭები ახლა უკვე მარჯვედ ხმარობდნენ უროს, რკინის საკეცებით აბრიალებდნენ გავარვარებულ ნაჭრებს, წყაროს წყალში აციებდნენ და ამაგრებდნენ გამოკვერილ რკინას.

ამირანი ვეება უროს ატრიალებდა და შეგირდებს ეუბნებოდა:
— ჩვენ კაცს, ჩემო ძმობილებო, უხილავის დანახვა ეხერხება,

თა მსხვრევა და გუგუნი აყრუებდა სამყაროს. მალე ველ-მინდორზე ყვავილები ამოყოფდნენ თავს, ხეთა კვირტები სკდებოდა და გაზაფხულიც მთელი ძალით მოედებოდა ქვეყანას. ხარჯიხვის ირმების ძახილი ემატებოდა, შურთხების სტვენას ფრინველთა ჭიკჭიკი მოჰყვებოდა. ამირანი შიშობდა, მოხეტიალ ზვავებს სამყედლო კარვები არ წაელეკათ. ამიტომ იყო, რომ ხანდახან, სიფრთხილისათვის, ყინულგადაკრულ მდინარეს სუნთქვაშეკრული აყურადებდა. წყალი ჭერ კიდევ ნელი ჩქეფით იკვლევდა გზას.

— მდინარე რომ გაზაფხულის სითბოს იგრძნობს, შხეფს გაიმრავლებს, გუგუნს დაიწყებს, ხმას აუმაღლებსო, — ამბობდა. კრიალა ცის გუმბათზე ვაჟკაცის მოხრილი მკლავივით სავსე მთვარე ვიდოდა. კარავში დაღლილი შეგირდები ხვრინავდნენ. ქურის ფუძესთან, ყურეში, ძალღი თვლემდა. იქვე შგლის ნუკრი დაკუნტრუშებდა. ზამთრის პირზე ერთმა შეგირდმა ხევში, თოვლის ფიფქში ჩაფლული იბოვა და დასაკლავად ვერ გაიმეტეს. ყურში და ნუკრი ერთმანეთს შეეჩვიენ. ერთად ეძინათ, ერთად თამაშობდნენ. ამირანს უნდოდა მზეონასათვის ჩაეყვანა — ხალისს მოუმატებს, ფეხმძიმობას გაუადვილებსო, — ფიქრობდა.

როცა ორასი სახნისი გამოჰქედეს, იმდენივე სატევარი და ისრის წვერი გამოკვერეს, — ჰაერში სითბომ იმატა, შეყინულმა თოვლმა ხეებიდან ნელ-ნელა დაიწყო ცვენა, ტოტები ფიფქისაგან დაიცალა.

ერთ დღით კაცის ძახილი გაიგონეს. ყველანი გარეთ გამოვიდნენ.

ავთო-ბიჭი მსუბუქად მოაბიჯებდა თოვლზე. ბიჭები გაოცდნენ. ბილიკი არ ჩანდა, მიწაზე ისეთი ფაფუკი თოვლი იდო, რომ ავთო სასწაულმოქმედად მოეჩვენათ. ქალამნის კოპს ზემოთ თოვლი არ ეკარებოდა, არ ეფლობოდა. ღიმილით მიუახლოვდა კარავს.

— ხომ მშვიდობაა?

— მშვიდობაა, ამირან, მომენატრეთ და ამოვედი.

ამირანმა თვალი თვალში გაუყარა. იცოდა, ავთო-ბიჭი ახლა ამ მიზეზით არ ამოვიდოდა. ისიც იგრძნო ავთო-ბიჭს შეგირდებთან არ უნდოდა სათქმელის გამხელა.

სალამოს წყალზე მიმავალ ავთოს ამირანი დაეწია.

— რამ მოგიყვანა, ავთო-ბიჭო?

— დარისპანი ვნახე, შენს შესახვედრად ემზადება.

— შეხვედრას რითი მიპირებს?!

— ჯაჭვებით, ამირან!

— როგორ თუ ჯაჭვებით?!

ავთო-ბიჭმა დაწვრილებით უამბო ნანახი და გაგონილი. თან წრიაპების ამბავიც დააყოლა.

ამირანმა დიდხანს ატრიალა წრიაპები, თვალის დაუხამხამებლად მოისპინა ყველაფერი და ავთოს გასაკვირად, დარისპანი შეაქო: ბოროტია და შხამით სავსე გული აქვს, თორემ ჩემი პირველი ძმაკაცი ის იქნებოდაო.

ავთო გაჩუმდა. ჯერ არაფერი თქვა, მერე კი ვერ მოითმინა და ბოლმით ამოიძახა:

— საქმეც ეგაა, რომ რასაც კი მოიხელებს ეს ბოროტი კაცი, ყველაფერი ხალხის უბედურებისათვის უნდა.

სამი დღის შემდეგ ამირანი ჯიხვებზე სანადიროდ წავიდა. ფეხებზე წრიაპები გაიკეთა და ამხელა კაცი თოვლზე ობობასავით მსუბუქად მიცოცავდა. ყურმა ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა, წინათ ძალი ყოველთვის წინ უსწრებდა, ახლა ოფლითა და თოვლის ფიფქებით გაწუწული, ქლოშინით ძლივს მისდევდა. ზევით თოვლი თანდათან მაგრდებოდა; ყინვისაგან მოსარკული ზედაპირი აღარ ტყდებოდა და ყურმას სირბილი უადვილდებოდა. სიცივისაგან ხევებში მდინარეები გაყინულიყო, მთის ფერდობები აღარ შრიალდებდნენ. მხოლოდ წყაროები მოჩქეფდნენ ლაღად მიწის გულიდან.

ამირანს ძალიან უყვარდა მდინარის სათავესთან ჩამოსვენება. მიწიდან ამოხეთქილი წყაროს ფესვი ამ მდუმარე ყინულეთში ჩქრი-ალით იკვლევს გზას დაბლობისაკენ. მის ზედაპირზე მუდამ ბატყის მატყლივით აწეწილი ფაფუკი ნისლი დაბორიალებს. კლდეებიდან უთვალავი კრიალა წვეთი ამორბის და ნაკადებად უერთდება. იგი თანდათან მატულობს და ძირს მდინარედ ეშვება.

— რა უმტკივნეულოდ იბადება წყალი?! — ფიქრობს მშვილდზე დაყრდნობილი ამირანი და დაჟინებით დაჰყურებს ფასის მთის ძირში მოჩუხჩუხე წყაროს. რა საამო და თვინიერია მისი წვეთები?! ცეცხლი კი ღვთისრისხვით მოდის ქვეყანაზე. მეხთან ერთად იბადება და მისი ნათელი ნაპერწკალი ყველაფერს წვავს, ტკივილს იწვევს. ნეტავი თუ დადგება დრო, რომ აღამიანმა ცეცხლის სტიქია დაიმორჩილოს? — უცებ ფიქრი გაუწყდა. განა იგი უკვე მისი ტყვე არ არის?

რატომ დაავიწყდა ლითონისა და კაქის ქვის ტერციალი? მათი ნაპერ-
წკლის ძალა? განა გამოქვაბულებში ცეცხლი არ ღუღუნებს? მისი
სიცოცხლით არ თბებიან ახლა პატარა ხალიბა და დედამისი? ყველა
ფერი ეს მართალია, — განაგრძობს ამირანი, — მაგრამ ცეცხლი ჯერ
კიდევ საშიშია. ადამიანები დაფეთებული ჰყავს. სხეულზე იარებს
ტოვებს, რასაც კი მოიხელებს და ჩაიხვევს, ნაცარტუტად აქცევს,
ლითონსაც კი არბილებს და დაღეჭილი კევივით აღდგობს.

ყურმა მის ფეხებთან გაწოლილა. გაღმა მწვერვალთა კალთებზე
ჯიხვების ჯღგი მოჩანს. ძაღლს თვალი იქით მიუბრუნს. ხანდახან
პატრონს სევდით შეხედავს, თითქოს ეუბნებოდეს, — ამირან. გახე-
დე, რა ყოფა აქვთ ჯიხვებს, გამართე მშვილდ-ისარი, განა ამისა-
თვის არ მოვედით აქ?!

— ცოტა მაცალე, ყურმა, — თითქოს მიუხვდაო. ჩასჩურჩუ-
ლებს ამირანი. — ფიქრმა წამიღო, ის ბოროტი დარისპანი ავ საქ-
მეს მიქადის. — რატომღაც ხმა ჯერ დაუბრბილდა, მერე თითქოს სულ
ჩაუშრა.

— ნუთუ შემაშინა იმ ბოროტმა? — ეს ჯერ არასოდეს მომსვ-
ლია; ვერ არის კარგი ნიშანი, — ყურმა მის ფეხებთან აწკმუტუნ-
და. — რა, შენც ხომ არ ივრძენი, ერთგულო მეგობარო, მოსალოდ-
ნელი ხიფათი? — ძაღლი ახლა პატრონს არ უსმენდა. გაღმა კლდის
წვერზე მამალი ჯიხვები ერთმანეთს რქებით ეკინწლავებოდნენ.

ამაყად მოდიოდა ჯიხვი, კლდის ნახლეტზე იდგა, ოთხივე ფეხი
გაეჭვებოდა, მეორე ჯერ უკან იწევდა, სამი კამარის გადავლებს შემ-
დეგ კი რქებით ზედ შუბლზე ეჯახებოდა. მათი რქების მძიმე ყრუ
ხათქუნი გამოღმა გამოჰქონდა ქარს.

ამირანმა მშვილდი მოზიდა. ყურმა უკანა ფეხებზე ჩაცუცქადა,
წინა ფეხები გაწვდილად დააბიჯა მიწას, ნახტომისთვის ემზადე-
ბოდა.

ისარი შხუილით წავიდა, ხარჯიხვს მკერდში გაუარა და იქვე ჩააჩო-
ქა. მეორე ვერ მიხვდა ხიფათის მოახლოებას. გაშტერებით დასცქე-
როდა წუთის წინ მასთან მარქენალ მოწინააღმდეგეს. მოძმის სისხლი
რომ დაინახა, აძაგძაგდა, სწრაფად უკან დაიხია, დაიფრუტუნა, რქები
ისე აიქნია, თითქოს რამეს მოშორებას აპირებდა, მერე შეიმართა
და კლდის მეორე მხრიდან წამოწვერილ ფლატესკენ გადაიქროლა.

კიდევ ჰაერში იყო რომ ყურშამ გორაკი აირბინა და თვალი შეავლო. ალბათ ეგონა — საკბილო პირიდან მისხლტებო, თვითონაც კამარა შეჰკრა და უფსკრულის თავზე გაშხვართული ჯიხვის კანკან ტუქტუქს ბასრი კბილები გაავლო. მისმა სიმძიმემ ნადირს წინსწორიონა დაუკარგა. ორივე უფსკრულში ჩაეშვა. ამირანმა ქვესკნელში გადაიხედა. ჯერ არაფერი ჩანდა, აფორიაქებული თოვლის ფიფქი სქელი ნისლივით იმღვრეოდა. ცოტაც და, უფსკრული დაიწმინდა. ყურშას უკვე გამოვლადრა ყელი მსხვერპლისათვის და ამირანს შემოსცქეროდა.

— ჰამ, ჰამ! — შემოჰყეფა პატრონს.

თოვლით ამოვსებული უფსკრულიდან ეს ხმა ყრუდ ამოვარდა და მწვერვალებს მოედო.

— ჰეი, ჰეი, — მოისმა პასუხად უცხო ადამიანის ძახილი. ამირანმა იქით გაიხედა. ორი კაცი მაღალი თხემის პირზე იდგა და აქეთ იცქირებოდა. მათი უწვერულვაშო, წითური სახეები ღრეჭით ჩაშტერებოდნენ გამარჯვებულ ძაღლსა და ყელგამოლადრულ ხარჯიხვს. ერთმა ნაბიჯიც კი გადადგა ქვევით ჩასასვლელად. ამირანმა შეამჩნია თხილამური და მაშინვე მიხვდა სტუმრების ვინაობას. „ალბათ ცალთვალა კოჭლიც ახლომახლო იქნება“, — გაიფიქრა მან.

მართლაც, მწვერვალზე მესამე კაციც გადმოდგა და გარემოს ფრთხილად მოავლო თვალი. ეტყობოდა, ხმაზე იცნო ძაღლი. ყურშამ იგრძნო ბოროტი კაცის სიახლოვე. ჯიხვს თავი მიანება, კბილების კაწკაწით და ყეფით შეხვდა მოსულებს.

— ამირან, იმალები განა?! — მოისმა დარისპანის ხმა.

— ვიმალებიო? — გაოცდა ამირანი და მთელი ტანით აიშართა უფსკრულის პირას.

— რა თქვი, კოჭლო-კაცო?

— ჰა-ჰა-ჰა! — გაისმა ბოროტი ხარხარი, — გამოჩნდი, განა? მთვარე თორმეტჯერ აივსო და დაილია, სანამ შენ გნახავდი, გეძებდი კი, ვერსად შეგხვდი.

— აქა ვარ, ცალთვალავ, შეხვედრის ადგილი არც ისე ცუდია. აბა, აქეთ გამოიწი!

— იპ, იპ, იპ! — ისევ ჩაიქირქილა დარისპანმა. — შეხვედრის ადგილი მართლაც კარგია, ჩემი მოახლოვება კი ცოტა ადრეა, — მაგის დროსაც ვნახავთ. — კოჭლმა ცოტა წინ წაიწია.

— ქორწილი გადაიხადე, არა? წამართვი ის ქალი და უნიათო ბიჭს ჩააბარე, ხომ? გადაგიხდი, ამირან, გადაგიხდი, გნახავს ფეხსადადგომა გეწადოს და ვერ კი დგებოდე.

— ის ქალი შენი საქმე არ იყო, ცალთვალავ! — დინჯად მიუგო ამირანმა. — ავთოც უნიათო ბიჭი როდია. თავი გაანებე! შენ მოხუცი ხარ, ისინი ახალგაზრდები, თავიანთი გზა და ხიდი უნდა გაიარონ ქვეყნად; საკუთარი წილი სინათლე მოაფრქვიონ, შენ კი ხალიბას სისხლი გმართებს. იცოდე, იალბუზის წვერზეც რომ ასვიდე, მაინც მოგწვდება და ყელში წაგიჭერს.

ხალიბას სახელის გაგონებაზე ცალთვალა ცუდ გუნებაზე დადგა, მაგრამ იხტიბარი არ გაიტეხა.

— ისიც ყურშასავით შენი ლეკვი იყო, — გესლით ჩაილაპარაკა. საყვარელი ბიჭის აუგად ხსენება ამირანს შხამად ჩაეწვეთა გულში, უჩვეულოდ აჩქარდა.

— აქეთ გამოხვალ, ცალთვალავ, თუ მე გადმოვიდე შენსკენ? დარისპანი მიხვდა, ამირანი აღარ ხუმრობდა, უნებლიეთ მუხლის კვირისთავეები აუთამაშდა, ბრუციანი თვალი სისხლის წერტილივით დააჩნდა, საღ თვალში ნისლი ჩაუდგა. გაყუჩდა, მერე, ალბათ, თანამგზავრები გაახსენდა და მათ გადახედა. ზღვისპირელები რატომღაც ღრეკითა და დაქინებით მისჩერებოდნენ ამირანს კოჭებში. შიშნაქამ ცალთვალას არ ესიამოვნა მათი სახეები.

„ამათი იმედით წაბლის კაკალსაც ვერ გამოაგდებ მწიფე ბუძვიდანო“. — გაიფიქრა და ერთ მათგანს ხელი წაჰკრა. მან არც კი მოხედა.

კოჭლს შიში შეეპარა და ბრაზით აინთო. ერთ მათგანს მხარილიაგადაგდებული ჯაჭვის ორფა რგოლების ბოლო მოუქნია. ზღვისპირელი წაბარბაცდა, მაგრამ სახე მაინც ამირანისკენ დარჩა.

ცალთვალამ უნებლიეთ თვითონაც მიიხედა, ამირანს ფეხებზე დააკვირდა და გაკვირვებისაგან თვალები მოიფშვინტა.

„ჰო, ჰო, ვაი, საკვირველებავ! აი, ვის მოუბარავს ჩვენი წრიაპები“, — გაუელვა და ღმუილით წამოიძახა, — აკი საქვეყნოდ მე მეძახდი ქურდბაცაცას, შენც გისწავლია ხელციგობა, ღმერთთა ნათლულო!

ამირანი ამას არ ელოდა, ერთ ხანს შეჩერდა, მერე გაიღიმა და ნელა თქვა:

— საზრიანი საქმე მტრისაგანაც რომ ისწავლო, განა სათ-
კილოა?

— მე კი თვითონ ვითავე რკინის გამოჭედვა და მასხარად ამიგ-
დეთ.

— შენ რკინა ხალხის სავნებად გინდა, მოპოვებით კი იგი ხალიბა-
ბიჭმა მოიპოვა.

— ამირან, თავს ნუ იკატუნებ! ამქვეყნად მზეც არ ანათებს ყვე-
ლას საკეთილდღეოდ!

— ვითომდა რატომ?

— ხი, ხი, ხი! — ჩაიხვიხვინა ცალთვალამ, — კითხულობ კი-
დეც. განა მე რომ მზე მჭირდება, იმ დღეს ყველას მისი მწველი
სხივი ენატრება? სხვას შეიძლება შხაპუნა წვიმა ეგუნებება მაშინ!
მტერმოყვარეობა, ამირან, ერთი დღის შვილებია, იცოდე. უმტროდ
მოყვრობას გემო არა აქვს... — სიტყვა დასრულებული არ ჰქონდა
ცალთვალას, რომ ზღვისპირელებმა საშინელი ღრიალი ატეხეს.
ყურმა დარისპანს ეპარებოდა. ისინი თვალების გიჟური ბრიალით
უყურებდნენ უცხო მხეცს. ცალთვალა გაფითრდა, თვალბში სისხ-
ლი ჩაუდგა, შუბლის ძარღვები დაებერა და გაუშავდა.

— ეს არის შენი სიკეთე, რომ ძალღიჯ და კაციც მოსაკლავად
კვალდაკვალ დამდეგთ?

— ყურმა მხოლოდ ნადირს და ბოროტს არ ინდობს, დარისპან!

— ძალი მომაშორე, ამირან! — ისევ დაიღრიალა ცალთვალამ,
— მომაშორე, თორემ არ ვიცი, რას ვიზამ.

— ყურმა, წყნარად იყავი! — ძალი გაყუჩდა, პატრონს გა-
კვირვებით გამოხედა და, რაკი თვალბში ბრაზნარევი ელვარება
შენიშნა, ფორთხვით წავიდა უკან, ზღვისპირელები გაფითრებული
და აკანკალებული უყურებდნენ ამ ამბავს, მათ ჯერ არ ენახათ მხე-
ცის მოშინაურება. ამირანი ქვეყნის მპყრობლად მიიჩინეს.

— ესენი ვინ არიან, დარისპან?

— ჩემი ძმაცაცებია, სხვადასხვა საქმის ოსტატები. — განგებ
გააზვიავდა სათქმელი კოჭლმა.

— კიდეც ვისი სიკვდილი განიზრახე?

ცალთვალამ თვალბი აახამხამა, მიხვდა, ამირანმა გუმანი აიღო.

— ჩემი სიკვდილის მოსურნეს თუ დავასწარ, არ დავინდობ,
იცოდე!

— ნუთუ ხალიბა-ბიქს შენი სიკვდილი უნდოდა, ბრუტიანო? —
დაგესლა ამირანმა.

— თვალი შენ ამომთხარე და ახლა დამცინი კიდევ? არა უშავს,
შენი საბელიც მზად მაქვს. სიკვდილით არ მოგკლავ, მაგრამ მოგა-
ნატრებ კი.

ამირანს გაახსენდა ავთო-ბიჭის ნაამბობი, დარისპანმა ჯაჭვით
დათვი მოთრგუნაო და რატომღაც უსიამოვნოდ გააჟრჟოლა.

— მე კაცის სიკვდილი არ მომიწოდებია, ცალთვალავ, თორემ
ყველაზე ადვილი საქმე სწორედ შენი მოკვლაა.

— ვითომ? იქნებ, გაგიჭირდეს, იქნებ, შენი გორდა ხმალი მოკ-
ლე გამოდგეს!

— ასე ფიქრობ?

— იცოდე, თვითონ შენ გიწერია ჩემი ხელით სიკვდილი.

ამირანს თვალები ნაპერწკლებით აევსო. დაიხარა და მშვილდ-
ისარს წამოავლო ხელი. ცალთვალა შეერთა, მაგრამ გვიანდა იყო.
ისარი შხუილით გაიჭრა. დარისპანი ქვესკნელში გაშვერილი ვეება
ყინულის პირზე იდგა. უკან გადახტომა ვერ მოასწრო და ადვილზე
გაშეშდა; ისარი მის გვერდით, სწორედ ზღვისპირელების ფეხებთან
დაესო.

— შენი სიკვდილი არ მინდა, ძმაცაც უცხოელებს კი მოგამორებ,
ბრუტიანო! — გასძახა ამირანმა.

ყინულს ისარი მოხვდა თუ არა, მყის გაიბზარა და დაიშალა.
ზღვისპირელები უფსკრულში ჩაცვივდნენ.

დარისპანი აკანკალებული ჩასცქეროდა მეგობრებს. ცოტა ხანს
გარინდებული იდგა, მერე გულზე ხელები დაიბაგუნა და დაი-
ბღავლა.

— გადაგიხდი, ამირან, გადაგიხდი. ას კაცს შემოვიკრებ, დროს
მოგინახავ და, იცოდე, განანებ, თუ კაცი ვარ.

შემდეგ სწრაფად მიბრუნდა და ხევში გაუჩინარდა. შუბლშექ-
მუხვნელი ამირანი დიდხანს გასცქეროდა. მერე ძალს დაუსტვინა.

— აბა, მეგობარო, მომეხმარე, ადამიანები არ დამალუბვინო,
იქნებ ცოცხლები გადარჩნენ! — ყურშა მიხვდა პატრონის წუ-
ხილს. ქვევით, უფსკრულის თოვლიან ფსკერზე გონდაკარგული
ზღვისპირელები სულს დაფავდნენ. ცოტა ხნის შემდეგ ყურშამ ორი-

ვე ზევით ამოათრია. დაბეგვილები დიდხანს აზრზე ვერ მოსუღიყენენ. თვალეები რომ გაახილეს, ამირანმა გაიღიმა.

— აბა, ახლა აქეთ გამოიხედეთ, ვაჟკაცებო! — თვალეების ფახურით მიაჩერდნენ. ამირანმა თოვლზე ისრის წვერით ნავი და ზღვის ტალღები მოხაზა და თითი დისავლეთისაკენ გაიშვირა:

— აი, იქით მოქუსლეთ, თქვენს ქვეყანაში წადით, თქვენი ფეხი არ ვნახო ჩვენს არემარეში, თორემ სანანებლად გაგიხდებათ.

ზღვისპირელები მიხვდნენ მისახვედრს. ბანცალით წამოდგნენ და ნაძალადევი ღიმილით გასწიეს ნაჩვენებ გზაზე.

*
* *

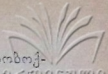
ათი დღე-ღამე წვიმდა. ხეები ისე დაღბნენ, რომ ცულის შემოკვრისას უხმოდ ეცემოდნენ მიწაზე. ცეცხლი არ ეკიდებოდათ. მწარე, მსრჩოლავი კვამლისაგან გაწამებული ბაღეები ხშირ-ხშირად გამორბოდნენ გამოქვაბულებიდან, თვალეებს ისრესდნენ და ცრემლმორეული გაჰყურებდნენ აღელვებულ მდინარეებს. მათი შიშველი, სიცივიტ მოკრუნჩხული სხეული დაუბანლობისაგან მურით და ტილახით იყო დაფარული, ზოგს ცხოველის ტყავი მოესხა, ზოგსაც ჭილოფის ნაგლეჯებით დაეფარა გამხმარი ტანი.

პატარა ხალიბი გარეთ ვერ გამოდიოდა. ექვსი წლის ბიჭი დედის კალთას არ შორდებოდა. ავთო-მამა სანადიროდ იყო წასული. ალბათ აღიდებული მდინარე ვერ გამოცურა და გაღმა დარჩაო. — ფიქრობდნენ დედა და ცოლი.

ამ უამინდობის დროს ამირანი ყურძნის წვენიტ იბრუებდა თავს. ბოლო დროს რატომღაც ბევრს სვამდა. თვალეები დაუსივდა და გაუფერულდა, თითქოს ბეჭებშიც მოიხარა. სახეზე ღიმილი გაუქრა, თვალში ნაღველი ჩაუდგა. მზეონას კითხვაზე, — რატომ იწამლავ თავსო, ამირანი პასუხობდა:

— ვდარდობ, შვილო და რძალო, კაცის მოკვლა ვერ ვისწავლე. დარისბანი გამექცა და ამდენი ხანი ვერსად მოვიხელეო.

— თვითონ ის მოგძებნის, ამირან, გახსოვდეს, არ დაგინდობს. — აფრთხილებდა ავთოს დედა.

მართლაც, ერთ ღამეს მთიდან ნიაღვარმა გადმოხეტქა. აბობოქრებული ტალღები გამოქვაბულებს უტლაშუნებდა. სწორედ ამ დროს შუალამევს საშინელი ოხვრა მოესმათ. ყველანი გაინაზნენ.

- ამირანის ხმაა, — შიშით წასჩურჩულა დედამთილს მზეონამ.
- მგონი შეელას თხოულობს, დიდ გასაჭირში უნდა იყოს!
- ალბათ სიმთვრალის დროს ცალთვალა დაესხა თავს.
- მარტო ვერას გახდება, ამირანს ვერ მოერევა, — დააიშვია რძალი დედამთილმა.
- ვაითუ, მარტო არ არის? — ამოიკვნესა მზეონამ.
- დარისპან გლახას მეგობარი ვინა ჰყავს, ვინ უნდა ახლდეს, ქალო?

— ზღვისპირელები. მათთან არის შეკრული. განა ავთოს ნაამბობი დაგავიწყდა?

— ვაი ჩვენს უბედურებას! — ძუ ვეფხვივით წამოვარდა დედამთილი.

— თუ ამირანს რაიმე დამართა, შერე ჩვენც არ დაგვინდობს!

— ის ბოროტი ჩემს გამო დასდევს ამირანს კვალში. — სიმწრით წამოიძახა მზეონამ.

— ჰოდა, არ დაგვინდობს, ბიჭს მოგვიკლავს.

ხალიბას ტკბილად ეძინა თივით მოფენილ ხის გრძელ ტახტზე. მისი წყნარი სუნთქვა სასიამოვნოდ ეფინებოდა გამოქვაბულს. გვერდზე მამის ნაკეთები ისარი ედო. მარჯვენა ხელი მშვილდის ღარისთვის მოეწყო და ვაჟკაცივით ჩაებლუჯა.

— ვაი, შენს ბებოს, ნუთუ, მწუხარება გველის?

ღამის სიბნელეში ისევ გაისმა ჯერ ოხვრა-კვნესა, ცოტა ხნის შემდეგ კი ხარხარი.

— დარისპანი იცინის, ამირანი მოჰკლევს ალბათ და ახლა ზეიმობენ. — ისევ სიჩუმე ჩამოვარდა. გარეთ წვიმა ხმაურობდა. დედამთილი რძალს მიუბრუნდა.

— ბავშვი ახლავე ნაბადში შეხვიე და მოერიდე, ავთოს მოსვლამდე გადაიმალე! — მზეონა უსიტყვოდ დაემორჩილა. მძინარე ბავშვი აიტაცა, ნაბადი მოხვია და გამოქვაბულის კარებს მიადგა.

— სატევარი წაიდე, დაგჭირდება! — მიაძახა დედამ, — მე კი აქ დავუცდი გათენებას.

მზეონამ ჩუმად აიღო სატევარი, გარემოს თვალი მოავლო და გავიდა. გარეთ ისევ წვიმდა. მდინარეები ღმუროდნენ, ტალღები თანდათან გამოქვაბულისაკენ იწვევდნენ.

მშვილდ-ისარმომარჯვებული ავთოს დედა გამოქვაბულის კართან დადგა.

გათენდა კიდეც. ქარმა ღრუბლები მიმოფანტა. ისინი ახლა ძონძებივით ეყარნენ ცის გუმბათზე. ხანდახან მზის სხივიც გამოიხედავდა და მაშინ სამყაროს სიცოცხლის ნიშანწყალი ემატებოდა. ადამიანები შიშით იცქირებოდნენ იქით, საიდანაც წუხელ ოხვრაკენსა ისმოდა.

ავთო-ბიჭის დედამ გაიხედა და შეჰკივლა.

ამირანის გამოქვაბულის წინ უწვერულვაშო, თვალეზაწითლებული ზღვისპირელები ღრეობდნენ. ბევრი იყენენ. დარისპანი შუაში ჩამდგარიყო. ხელში ვეება ჯიხვის რქა ეჭირა და ყურძნის წვეს დასწაფებოდა. ავთოს დედას გულს შემოეყარა. ამირანი მიწაზე უგონოდ ეგდო, მკლავის სიმსხო ჯაჭვის რგოლები მთელ ტანზე ისე ძლიერად შემოეხვიათ, რომ ადგილ-ადგილ სისხლი თქრიალით სდიოდა. მისი გაყვითლებული სახე და ბრიალა თვალეზაწითლებდნენ, რაოდენი ბრძოლა გადაეხადა თავდამსხმელების წინააღმდეგ.

ჯაჭვის ორივე ბოლოთი მუხაზე იყო მიკრული.

— ვაი ჩემს ბედს! — მოესმა ხალხს მისი ამოკენსა. დარისპანმა ხმა არ გასცა, რქა დასცალა და ზღვისპირელებს შეუტია.

— აბა, იჩქარეთ, სანამ გონს მოვიდოდეს, მანამ უნდა ავიყვანოთ ზევით!

ზღვისპირელები ზლაზვნიით და ღრიალით წამოიშალნენ. ამირანი ხიდან მოხსნეს და წინ წასვლა უბრძანეს. ხალხი სულგანაბული უცქეროდა დევგმირის წამებას. იგი ბანცალით წავიდა წინ, თავი არ აუღია, თვალი არავისთვის გაუმართავს. ავთო-ბიჭის გამოქვაბულს რომ გაუსწორდა, მხოლოდ მაშინ აიხედა ზევით.

— მზეონას და ავთო-ბიჭს ვუბარებ, — ნელა თქვა მან, — პატარა ხალიბას გაუფრთხილდნენ. თავს მოუარონ. შურისგება არ იფიქრონ. ბოროტებას დიდი ხნის სიცოცხლე არ უწერიო. ვაი, რომ ჩუმად დამესხნენ თავს, ყურშაც ავთო-ბიჭს გაჰყვა, თორემ...

სიტყვა არ დაასრულა. ხელი ისე ჩაიქნია, რომ ჯაჭვმა ძვრით ამცნო ქვეყანას თავისი სიმძლავრე.

— ხი, ხი, ხი! — ახითხითდა ცალთვალა. — ავთო-ბიჭსაც ვნახვთ, მზეონასაც მოვაშინაურებ, სულ პატარა ხალიბა-ბიჭს ვზასვუბოვი!

ზღვისპირელებმა მხრებგაკრული ამირანი კავკასიონის მწვერვალებისკენ წაიყვანეს. იგი ვეება მხარ-ბეჭს მოთენთილად მიათრევდა აღმართებზე. გასავათებულს მუხლი ეკეცებოდა. სუნთქვა უჭირდა.

სამიოდე ღამე ატარეს, ყველაზე მაღალი მწვერვალის ყინულკლდესთან მიიყვანეს, ვეება გამოქვაბული მონახეს და შიგ შეაგდეს.

ათი დღე-ღამე უზარმაზარი რკინის სარი ჭედეს, შვიდი დღე-ღამე რკინისავე უროები ურტყეს ზემოდან და მიწის ფსკერამდე ჩაფლეს. მერე ამირანი ცხრაფა ჯაჭვით შეკრეს და ზედ მიაჯაჭვეს.

თქმულება ამბობს, დარისპანმა ყველა გამოქვაბული მოიარა, ხალხს ცეცხლი მოსტაცა და კერიაზე ღადარიც კი წყლით გადააქრო. იმასაც ამბობენ, ამირანმა ეს წინასწარ იახრა, ერთი მუგუზალი თავის ვეება მუჭში დამალა და, როცა მხარბეჭდაჯაჭვულმა კავკასიონის ძირს გაუარა, მიწას ქერქი ახადა და შიგ ჩაფლა, ადამიანები ოდესმე მიაგნებენ და მეც გამიხსენებენო.

ვინ იცის, მართალია თუ არა ეს, მაგრამ ტყიბულელი და გელათელი მენახშირეები ახლაც ამირანის მუჭში გამქრალ ნაკვერცხალს ეძახიან ქვანახშირს.

სვანური თქმულება

კავკასიონის თითქმის ყველა მთასა და კალთას ვიცნობ, ყოველი მათგანისთვის თვალი შემვივლია, ბევრზე ფეხიც დამიდგამს. მაგრამ სვანეთის მთები მაინც სულ სხვაა, ცას მიწვედენილი ყინულოვანი მწვერვალები, აბიბინებული სათიბები და ქვემოთ, გაუფალი, აშოლტილი ტყეები ლივლივა ფერებით ერთიმეორეში იღვრება და ბუნების საღებავების საოცარ სიმფონიას ქმნის. თვითელი მთა, სიცოცხლით აბიბინებული თვითელი მისი კალთა, ბუნების გაზაფხულის პირველი სუნთქვითა ფეთქავს, ყველგან ქვეყნის გაჩენის პირველი დღეების სინედლე და სილამაზე მოფრქვეულა. სვანეთი ბუნების სიზვიადის და დიდებულების ჭეშმარიტად კლასიკური სამყაროა. იგი ქვეყნის დაბადების დღესავით ნედლიც არის და დიდებულიც. შეიძლება ეს იყოს მიზეზი, რომ სვანმა ძველთაგანვე თავისუფლება შეინარჩუნა. სვანეთში ჩასული კაცი თვითონაც სიამაყით ივსება. ბუნების ბუმბერაზობა შენშიც გადმოდის და მის თანაზიარს გბდის.

ეს ლაყვარდი ფერები კი ყველაფერს უახლოებს ადამიანის თვალს, ყოველი წერტილი მისაწვდომია და ნათელი. ამით განსხვავდება სვანეთის მთები ქვეყნის ყველა მწვერვალისაგან. შეიძლება ეს იმის ბრალიც იყოს, რომ ყოველ ორ მთას შუა, ხევეებიდან გიჟმაყი, ქათქათა მდინარეები გადმორბიან. ყოველ ას ნაბიჯზე მწვერვალებიდან თეთრი ცხენის ძუაფაფარივით აღელვებული ნაკადუ-

ლები დაკიდებულან. კანკალებენ, ხტიან ლაქვარდში გახვეული ბუმბერაზი მთის კალთებზე, მზის სხივებით სავსენი ერთმანეთს აწყდებიან და ისე იმსხვრევიან, თითქოს ასი ათასი კვეცი უკიდებდეს ნაპერწკლებს. მაგრამ სულ სხვაა ცუდი ამინდი სხვადასხვაში. ბუნება მრისხანე და დაუნდობელი ხდება. ყველაფერი იცვლება. ჩაშავებული ყრუ ღრუბლები ცასა და მიწას შუა დაქრიან და მერე ელვამენით აზანზარებენ დედამიწას.

შორიდან, ყინულოვან მუდმივსამყოფელიდან, ზვავების გრიალი მოისმის.

აფორიაქებული მდინარეები კლდეებს დასანგრევად ეხეთქებიან. მთისოდენა ქვებს აგორებენ და ერთმანეთზე ამსხვრევენ. თითო ასეთი დარტყმა მეხის გავარდნასა ჰგავს.

აი, სწორედ ახლა, სოფელ ხაიშში ვარ. ზედ ხაიშურას ნაპირას არის ენგურის სამრეწველო სატყეო მეურნეობის დირექტორის ოთარ გამცემლიძის ბინა.

ერთი კვირაა წვიმს და წვიმს. ხაიშურას ტალღები ცას ლოკავენ, ცაც ისე ჩამოწოლილა, რომ ზედ მდინარის აბობოქრებულ ზედაპირს დასწოლია. მღვრიე ტალღები შავ ღრუბელს აქანავენ. ღრუბლის ნაფლეთები და წყლის შხეფები თითქოს ერთად გვაბოლებს სახეში. ჭვიბერში წინა დღით ხიდი წაიღო. ტრაქტორები, ბულდოზერები და ავტომანქანები გაღმა დარჩნენ.

ოთარი დელავს. ჭვიბერში თუ ხიდი მალე არ გაკეთდა, საქმე ცუდადაა. ხე-ტყის გამოზიდვის ყველა საშუალება გაღმაა.

უხიდოდ კი ვინ გავა?!

ჭვიბერა გაგიჟდა და ძალ-ღონე აჩვენა ქვეყანას.

— აი, ასეთი იღბალი მაქვს, — დარდობს ოთარი, — დამცურებლებისათვის ეს ამინდი მისწრებაა, ერთ მორსაც არ დატოვებს, ისე წახვეტს ყველაფერს. მე კი დამზადებას მიშლის. წელს თუ გვემა არ შევასრულე, სირცხვილით თავს სად გამოყოფ.

ასე ადიდებული დიდი ხანია ენგურიც არავის უნახავს თურმე, ხაიშურა ნაკადულივით მოჩანს მასთან შედარებით. ხაიშურა ოთარის სახლიდან ათიოდე ნაბიჯზე უერთდება ენგურს. წყალს ვეება ქვები მოაქვს. მათი ერთიმეორესთან ჯახუნი ქვეყნის დაღუპვას ჰგავს. მიწა ზანზარებს, მთები გუგუნებენ, მდინარის კალაპოტი კვნესის. ენგურზე უზარმაზარი ხის მორები ერთიმეორეს ასკდე-

ბიან, ყალყზე დგებიან, ქვემოთ, ჯვრის მორსაჲერისავენი გაბიან. ხაიშიდან ჯვარამდე კლდეები ჩამოქცეულან, შიგ ენგურში ზათქით და ხმაურით ჩამხობილან, გზები დაუკეტავთ.

ზემოთ თვითმფრინავები აღარ ფრენენ, ქვემოთ კი უკვე ბრუნდება. წვიმა გადაუღებლად, ფარდებივით ჩამოკიდულა ციდან. ოთარი დღეს მეოთხედ იცვლის ტანსაცმელს, ხან ერთ უბანზე გააფრენს მანქანას, ხან მეორეზე, შინ ამოწუწული ბრუნდება.

მისი მეუღლე გულმოდგინედ უვლის ყველაფერს.

როცა ოთარი სატყეო უბნებშია, მეუღლის თვალები ნაღვლითაა სავსე. ხუმრობა ხომ არ არის ასეთ ამინდში მთაში მანქანით სიარული. ყოველ წამს ხიფათია მოსალოდნელი.

— გარეთ რომ გავა, ცოცხალი თუ დაბრუნდება არ მგონია — ამბობს იგი.

— ასე იციან ქალებმა, — ოთარი თვალს ეშმაკურად ჰუტავს და იღიმება, — ათი წელია აქა ვარ და წამწამიც არ ჩამომვარდნია. ესენი კი სულ საცრემლოდ ემზადებიან.

— ხან ქვა ჩამოასხლტება მთას. ხან მთელი მთა ჩამოშვავდება და აბა, ამ მისახვევ-მოსახვევ გზებზე სად რა მოგივა, ვინ იცის, — ისევ ხმამაღლა ფიქრობს თავის საფიქრალს ოთარის მეუღლე.

ბავშვებმა ამღვრეულ ხაიშურაში კალმახი ვერ მიიტყუვეს ანკესთან, გაწბილებულნი ამოვიდნენ. მათი ნაღვლიანი თვალები არ ექაშნიკა ოთარს.

— მოდი, ზევით ავუყვებ წყალს. ისეთი ადგილები ვიცი. ერთ საათში სადილისათვის კალმახებს ჩამოვიყვანთ.

— ამ წვიმაში კალმახობა ვინ თქვა, კაცო?! — შეუტია მეუღლემ.

— სწორედ ახლაა დრო, შენ ერთხელ კიდევ გამომიცვლი დღეს სველ ტანსაცმელს და სხვა ჩემზე იყოს, — ისევ იღიმება ოთარი. ბადე ხელდახელ გამოიტანა, გაშალა, გახედა, გახეული არ იყოსო. ერთ ადგილას ამოკეძსა კიდევ. ბავშვები სიხარულით ერთმანეთს ეხვევიან. მხოლოდ უფროსი გოგონაა სერიოზულად. ეტყობა, დედის აზრს იზიარებს. ამ წვიმაში ჩვენს სახლიდან გასვლას ისიც წუხს.

ათ წუთში მზად ვართ. მანქანაში ვსხდებით და ხაიშურას ამღვრეულ ნაპირებს მივყვებით ზემოთ.

— ახლა აქ სულ ახალი გზა გავიყვანეთ, — მიყვება ოთარი.

კარგი უბანია, ბიჭები ვეფხვებივით ბუღრაობენ, გეგმას მულამ და-
დამეტებით ასრულებენ.—მართლაც, ცოტა გავიარეთ თუ არა? ფარ-
თო შარამ შემოგვანათა. ვეება კლდეები მოურღვევიათ, კენჭებად
დაუფშვნიათ და კლდისავე ნიადაგზე დაუყრიათ. ამაზე გამძლე სა-
მანქანო გზას ვერ შეხვდებით. წვიმებით სველი ცადაწვდილი კლდე-
ები იცრემლებიან. ყოველ მოსახვევში თეთრი კვიცივით გადმო-
გვიხტება ნაკადული. ჩვენი მანქანა ქაფქაფა ლელებზე მიგრიალებს.
ეტყობა, წვიმებს ტალახი გაუტანია და ახლა ისევ კამყამა წყალი
გადმოჩქევს ზემოდან. წიფლის ტევრებში შევჩერდით.

მდინარის პირას მორების ბაქანია. ბიჭები ხრიალით უშვებენ
მორებს ხაიშურაში. გათლილ ხეებს ხრეში და კლდის ნაფლეთები
მიჰყვება და უჩვეულო ხმაურით ეცემა მდინარის ზედაპირს.

ზემო გზიდან ცხენოსანი შემოგვევდა. გვერდით ქალი მოჰყვება,
წყებლაზე აცმული კალმახები მოაქვს. ოთარს თვალები აუბრიალდა.
— ხომ არ მოგეყიდიო?

— როგორ გეკადრებათ, ბატონო, თქვენი „ფეშქაში“ იყოს, —
შემოგვაგება ქალმა სიტყვა და ღიმილით მოგვაჩეჩა ჯერ კიდევ
ცოცხალი, მაგრამ სასიკვდილოდ მითვლემილი კალმახები.

— თუ ვერაფერი დავუმატეთ, ამას მაინც მივიტანთ სახლში. ვი-
თომ ჩვენ ვინადირეთ, ამით ვიმართლებთ თავს მეუღლესთან, თქვენ
კი არ გაგვაძხილოთ, — მიუბრუნდა ოთარი ბავშვებს.

— დედას ტყუილი ვუთხრათ? — გაიოცა ბიჭმა.

მამას სახე აუწითლდა.

— არა, შვილო, გეხუმრები, — ისევ ჩამიკრა თვალი.

ფეხზე არ გაუძვრია, პირდაპირ, ჯიქურ შევიდა წყალში. მაღალ-
ყელიანი ჩექმების იმედი ჰქონდა.

ორიოდე დაწინწყლული კალმახი რომ ამოხსნა ბადიდან, ყველა-
ფერი გადაავიწყდა და წელამდე შეტობა.

ჩვენ მანქანით მივყვებით ნაპირს. კოკისპირულად ასხამს. წვიმს
და წვიმს. ოთარი მთლად სველია, ბეჭებზე ონშივარი ასდის, ბადის
ყოველ გაშლაზე ორი-სამი კალმახი ამოჰყავს. თანდათან შედის
ეშხში. ბავშვებმა ვედარ მოითმინეს, მისკენ გაიქცნენ. ნახევარ საათ-
ში სადილის სამყოფი კი არა, სავახშმო თევზიც დავიჭირეთ.

აივანი სველმა ტანსაცმელმა და გალუმბულმა ფეხსაცმლებმა
დაასველეს. ბავშვები კისკისით იცვლიან.

მეუღლემ ამბავი დაახვედრა:

— ჭვიბერიდან დარეკეს, მდინარეს ყველაფერი წითელია, წუთში ოთარი ისევ მზად იყო წასასვლელად.

— უნდა გავიქცე, ცუდი არაფერი მოხდეს, — გვითხრა და მანქანაში ჩაფრინდა. მეც უსიტყვოდ მივეუჯექი გვერდით. ერთი გაკვირვებით შემომხედა და მძღოლს ანიშნა წასულიყო. ხაიშის ხიდთან მეურნეობის მთავარი ინჟინერი ლევან ჩანტლაძე შემოგვხვდა. ზემო უბნიდან მოდიოდა. ეს ჩაფსკვნილი ვაჟკაცი შემკრთალი ჩანდა.

— საშველი არ არის, არ იქნა და აღარ გადაიკარა, ზაფხულს დღეები აკლდება, ხეები კი ბევრი გვაქვს მოსაჭრელი, არ ვიცი რა გეშეველება.

— ივანე ლიბრა ხომ არ შეგხვედრია? — ჰკითხა ოთარმა.

— სწორედ მასთან ვიყავი. გეგმის შესრულების იმედი აქვს, მაგრამ თუ ცა ჩამოიქცა, რას იზამს, თავს ზევით ძალა არ არის.

გვარი მეუცხოვა, ვინ არის ივანე ლიბრა—მეთქი, ვიკითხე. პასუხი მომცეს და ნათქვამმა გამაოცა.

იმიერკარპატელი ხისმჭრელების მეთაური ყოფილა. წლების მანძილზე ჩამოდიან თურმე და სვანეთის მთების კალთებზე ზაფხულობით ხეს ჭრიან.

— საზრიანი და ვაჟკაცი ხალხია, — მითხრა ლევანმა. — საქმის დიდი მცოდნენიც არიან. თითო სამას-ოთხას მანეთს მაინც იღებს ხელფასს, ზოგიერთი კი თვითრად პროფესორის ხელფასზე მეტს გამოიმუშავებს.

— თვითონ ჩამოვიდნენ თუ მოიწვიეთ?

— ხელშეკრულების საფუძველზე მოგვეშველნენ. ჩვენც ისეთი პირობები შევუქმენით, სტუმრებს რომ შეეფერება. თვითონაც მაღლიერნი არიან და აბა, ჩვენ რა გვაქვს სამდურავი, — მომხმარე ძმა ყველაზე საყვარელი ძმავაო, უთქვამს ხალხს.

მანქანა ჭვიბერისაკენ შემოვებრუნეთ და ენგურის ხიდის გავლით მის ნაპირებს ავყევით, ხიდს გავცდით თუ არა, ოთარმა შენიშნა:

— დაუკვირდით, აქეთ უფრო მსხვილ-მსხვილი და გაუწყვეტელი წვეთი მოცვივა ღრუბლებიდან. — მართლაც, რომ დავუკვირდით, გარშემო სქელი ნისლი გვერტყა. ორ ნაბიჯზე გვიჭირდა გა-

ხედვა. მიწიდან ცამდე წყლის ერთიანი, მღელვარე ფარდა ბობრ-
ქრობდა.

წვიმის განუწყვეტელი წვეთები ცამდე ამართულ ლეკვინებში
რებივით მოჩანდნენ მანქანის სარკელიდან. მთის კალთებიდან ღრი-
ალით გადმოქუხდა მღელვარე ნაკადულები. კლდოვანი გზები მდი-
ნარის კალაპოტს ჰგავდა, ჭვიბერში ხიდის ერთი ყურე წყალს წაე-
ლო. გალმიდან ხალხი იყო მომდგარი. ცოტა მოშორებით ტრაქტო-
რები და ბულდოზერის ვეება რკინის ცხვირი მოჩანდა. დირექტორს
თვალი მოჰკრეს თუ არა, მუშები ნაპირისკენ წამოვიდნენ.

— ხალხო, რას გაჩერებულხართ, ხიდი თავისთავად ხომ არ შე-
კეთდება! — გასძახა ოთარმა.

— ასეთ ამინდში საშიშია მუშაობა. — ჩაილაპარაკა ჩვენს
გვერდით რომელიღაცამ.

— ჰი, — გაიღმა ოთარმა, — უშიშრად ბებიაჩემი ლუკმას ვერ
გადაყლაპავდა, ყოველი ჭამის დროს პირჯვარს იწერდა, ყელზე არ
დამადგეს და არ დამახრჩოსო.

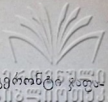
მისი ღიმილი ყველას გადაედო. ორ წუთში ხალხი დატრიალდა,
ზოგმა ცული მოიტანა, ზოგმა მორები მოაგორა, ზოგმა ჩამონგრე-
ულ ხიდის თავს დაუწყო სინჯვა, რომ გაეზომათ, სად ჩაეკვრებინათ
სარტყელი. ცოტა ხნის შემდეგ ყველამ თავისი საქმე მონახა. სამუ-
შაო მეტად სახიფათო და ძნელი იყო.

მაჯის სიმსხო რკინის ბაგირებზე დაბმულ მორებს წყალი აქეთ-
იქით ნაფოტივით ასეთქებდა, უმისოდ კი ერთმორსაც ვერ დააკავებ-
დნენ ამ აღელვებულ ტალღებზე. ბაგირების ბოლოები ტრაქტორზე
იყო გამობმული. ბიჭები ზედ ჯამბაზებივით კონწილობდნენ. სარ-
ტყელი ჯერ კიდევ არ იყო დამაგრებული, რომ ოთარი გაღმა გავიდა.
ახლად გათლილი ხიდის ღირე კინალამ ფეხქვეშ გადაუბრუნდა, ასე
რომ მომხდარიყო, ჭვიბერის ტალღებიდან ეშმაკი ვერ ამოიყვანდა,
მაგრამ დროზე იჩქარა, ქარივით გაფრინდა მეორე მხარეზე.

ხის მორები წყალში ბოძებად ჩაუშვეს. რკინის სალტეები
შეკრეს და ხიდის სარტყელის თავები ხის მუთაქებზე დაკვერეს.

ახლა ჩვენც გადავედით გაღმა ნაპირზე.

გავიწუწუეთ, საწვიმრებში გაატანა იმ დალოცვილმა ცერის სიმ-
სხო სვანური წვიმის კუმპალმა. მაინც კარგ ხასიათზე ვართ. სხეულ-
ში სიხარულსა და ჯანსა ვგრძნობთ.

უკან რომ დავბრუნდით, თითქმის სადამო იყო.

გზაზე მესტიის სატყეო მეურნეობის დირექტორი გერონტი ჩათარძინაძე შემოგვეყარა.

ზორბა, ბექვანიერმა ვაჟაკმა, მანქანიდანვე შემოგვძახა:

— სახლში წასვლა არ იფიქროთ, ზედა დევრას ტყის საჭრელში მივდივარ, თქვენც უნდა წამოხვიდეთ.

გერონტი ტყეს იცავს, უვლის, მისი მეურნეობის ტერიტორია სვანეთს სცილდება, წალენჯიხაშიც გადადის.

— რა ეშმაკი გინდა ზედა დევრაში, ამ თავსხმაში. სხვა დრო ვერ გამოხახე? — გაიკვირვა ოდნავ შეცბუნებულმა ოთარმა.

— სწორედ ასეთ ამინდში იციან შენმა ბრიგადირებმა დაუღდაღვი ხეების მოჭრა. ტყეს ისე გამოქნიან, ბიძია, რომ ხის ფესვის კვალსაც ვერ მიაგნებ.

ოთარს სიწითლემ გადაკრა.

— ასე ლაპარაკი არ ვარგა, მე ისეთი მუშები არ მყავს, უკანონოდ რაიმე გააკეთონ.

— ჰოდა, მეც სწორედ ასეთ ამინდს შევურჩევ, შევხედავ. გულს დავიჯერებ. ისინი ახლა არ მელიან, იქაურობას თვალს გადავავლებ და მოვრჩები.

— ეჭვიანი კაცი ხარ, გერონტი, — ისევ გაეცინა ოთარს, — წამოსვლით მეც წამოვალ, მაგრამ უნაძლეოდ კი არა, თუ შენი ეჭვი არ გამართლდა, იცოდე, დაგსისხლავთ.

გერონტი ძმა ყოფილა ჩემი მეგობრის, ბაჯუ ჯაფარიძის, რომელიც ჩემი ცხოვრების ვიწრო გადასასვლელზე შემხვდა. ისიც სვანეთში, მესტიაში მუშაობს თურმე. გამიხარდა. ეტყობა, არც მას ეწყინა ღვიძლი ძმის მეგობრის გაცნობა.

უნდა შევნიშნო, ნათესაობა და მეგობრობა სვანეთში ყველაზე წმიდათა-წმიდად არის მიჩნეული.

— კაცი დავაწინაურე, ჩემს ადგილზე დავტოვე, ახლა კი მე დამიწყო კონტროლის გაწევა, — ხუმრობს ოთარი.

მართლაც, ოთარი სატყეო-სამრეწველო კომბინატში გადმოსვლამდე დირექტორად იქ ყოფილა. გერონტიც მასთან მუშაობდა ინჟინრად მაშინ.

— შენგან ვისწავლე ყველა ზრდილობა, ბატონო ოთარ, — შემოუბრუნა ხუმრობა გერონტიმ, — მართლა, თქვენებთან გამოვიარე.

თქვენი მეუღლე, ყუყუნა, ჩვეულებრივ დღეებს — ცუდი არათფერი შეემთხვეთო, მე დავუბარე, შეგვაგვიანდება, ზედა დევრაში ხალხი, არ შეშინდეთ-მეთქი, — ახლა სერიოზულად თქვა.

მერე ჩვენს მანქანაში გადმოჯდა, თავისი კი უკან გააბრუნა. დაკიდებულ გზაზე მივიქრით. გზა მტკიცეა, კლდოვანი, ახალგაყვანილი, მხოლოდ ზევიდან გადმოხედვია საშიში, აბობოქრებული ქვესკნელებიდან ათი ათასი ხრამი და უფსკრული შემოგცქერის.

არსად მანქანის მძღოლებს ისეთი თვალი და გულსყური არ სჭირდებათ, როგორც სვანეთის გზაზე. ისინიც ჯადოქრებივით დაქრიან უფსკრულების პირზე. გამოცდილი შოფერი ეშმაკის ბეწვზე გაიყვანს მანქანას. ზუგდიდიდან რომ მესტიისკენ წავედით, ჩვენი მძღოლი, ზუგდიდელი ლევან ჭითანავა, შესანიშნავი ვაჟკაცი და თავისი საქმის კარგი მცოდნე, გვეუბნებოდა:

— ჩვენი ხელობის კაცს აქ ყოველ მოსახვევში ფათერაკი ელის, მხოლოდ სიფხიზლე და ნათელი გონებაა ჩვენი სიცოცხლის გამგრძელებელიო.

ღმერთო, შენით და, ისინიც ვალში არ რჩებიან.

ახლაც, როცა მანქანა ზედა დევრას კლდის კალთებზე გაკიდებულ ვიწრო გზებზე გარბის, არ შეიძლება სადღაც, გონების შორეულ კუნჭულში არ შეშფოთდე, შიში არ შეგეპაროს.

ბრიგადირი გრიგოლ ნარსავიძე და მისი მოადგილე, დავით ჩხვიმიანი, მანქანის ახლოს იდგნენ. გრძელი საწვიმრები შინ ნაქსოვი შალის პაჭიჭებს უფარავდათ. გამიხარდა, ყურიანი წულები რომ დავუნახე. ვნახე და გავოცდი. ახლა მენიშნა, როგორ ჰგავს მოდურ „ნოკასინებს“ ეს ჩვენი ბევრად უფრო ლამაზი და მოსახმარი ყურიანი წულა. მახსოვს, ასეთ წულებს მხოლოდ სააღდგომოდ გვიყიდდნენ ბავშვებს. ენა და ტყავისავე მარყუჟად გამოსკვნილი დილი სხვადასხვა ფერის ჰქონდა, როგორც იტყოდნენ, ფეხებზე „ამოსხმული იყო“.

რამდენი სიხარული განგვიცდია?!

გრიგოლსა და მისი ბრიგადის წევრებს ფართოფართლიანი სქელი ტილოს ქულები ეხურათ. ეს მეტად დარბაისლურ იერს აძლევდა ვაჟკაცებს. ბაქანზე ვეება მორები ჩამოეტანათ. შავ-შავი კამეჩები ტბორში იწვნენ და იცოხნებოდნენ. იქვე სამი ტრაქტორი და ერთი ბულდოზერი იდგა. მუშებს სამხარი ახლახან მოეთავებინათ და თამ-

ბაქოს ეწეოდნენ. ბრიგადაში ჩვიდმეტი კაცია. ზოგი მათგანი ზემოთ, აქედან ორი კილომეტრის მანძილზე, მთაში მორებს. ნახევარი ბრიგადა კი აქ მუშაობდა. გრიგოლმა ორმოცდაათ წელს გადააბიჯა. ხმელ-ხმელი, ცალფა ძაფით ნაკერი კაცია. წვრილი, მაგრამ ლამაზი, მაღალკანჭიანი ფეხებით ახალგაზრდულად აბიჯებს. ამ ვეება მორებსშუა შველივით მსუბუქად მიდის და მოდის. ტყის საიდუმლოების ყველა გასაღები მის ხელთაა. ერთს კი გახედავს ხეს თვალდათვალ, ოდნავ შეფიქრდება, თაფლისფერ თვალებს მოჭუტავს და სანამ წამწამებს გახსნიდეს. გეტყვის: რამდენი მასალა გამოვა მისგან, რისთვის ივარგებს, ელექტრომავთულის ბოძად თუ იატაკის საფიცრედ, ხიდის სარტყლად თუ ყავრის სახდელ ფრთად.

— ზოგიერთი ხე ავადდება — წყნარად გვიყვება გრიგოლი, — ძალზე ბევრი ავადმყოფობა აქვს ხეს. უნდა იცოდე და მიხვდე, თორემ შეიძლება ხიფათს გადაეკიდო. ხემ ერთნაირი სოკო იცის, ის იმ წუთშივე უნდა დაიწვას, სოკოიანი მასალა თუ შენობაში მოხვდა სადმე, სხვა მასალასაც დააავადებს და გააფუჭებს. ერთ ავადმყოფ ფიცარს შეუძლია მთელი შენობა დაშალოს და დაარღვიოს. ხის მოჭრას თავის ასაკიცა აქვს, უსაკოდ მოჭრილი ნაადრევად გახედნილი კვიცივით აღრე ფუჭდება.

ხანდახან, ლაპარაკის დროს, გრიგოლი ისე გადახედავს თავის მოადგილეს, დავით ჩხვიმიანს, თითქოს დასტურს სთხოვდეს. ისიც დარბაისლურად შესცქერის და იღიმება.

— ხელფასს რამდენს იღებთ თვიურად? — ჯიქურ ვეკითხები გრიგოლს. იგი ოდნავ შეფიქრდა, დირექტორს და ინჟინრებს გახედა.

— უფრო ნაკლებს, ვინემ ბევრი ჩვენი მუშა ხისმჭრელი.

— გერცხვინება, თუ რატომ არ ამბობ მართალს? — ახლა დირექტორი ესხმის თავს.

— სასირცხო რა გამიკეთებია, თვეში ორას მანეთზე ნაკლებს არ მივიტან სახლში. აი, სამსონ ჯაჭვლიანი კი ყველაზე მცირე შემოსავლიან თვეს 230 მანეთს მაინც ჩაითვლის სათვალავში.

— შე კაცო, ის ტრაქტორისტია, მექანიზატორი, იმას მე და შენ სად დავეწევით. — ისევ გაეღიმა დავითს. იქვე გამოირკვა, რომ დავითი თვიურად ათი მანეთით ნაკლებს ღებულობს თავის ბრიგადირთან შედარებით, ზოგიერთი ხისმჭრელი კი ორივეს სჯობნის.

— თუ კარგი ამინდი გვიდგას, ყველანი კმაყოფილნი გავქრებით და ასევე დინჯად გრიგოლმა.

წამოვედით.

წელს ასი ათასი კუბმეტრი ხე-ტყე უნდა მოვჭრაო და ჩავაბაროთ. ამას გარდა, ათასი კუბმეტრი ფიცარი მარელისის ქარხანას უნდა დავუშალოთ, ეჰ, ეს ცუდი ამინდი რომ არა...

ალარ დაასრულა სათქმელი ოთარმა.

თ ა მ უ ლ ე ბ ა

ხაიშიდან ათი-თორმეტი კილომეტრის დაშორებით, მესტიისაკენ, ენგურის პირას, ერთი ნაბიჯისხელა მინდორს სახელად „ჯორჯვალი“ ჰქვია. კიდევ ზემოთ აივლი და „თამარშენი“ შეგხვდებათ. ხოლო ცოტა ქვემოთ, ერთი ადგილისათვის „ჩუმად“ დაუტრქმევიათ. სამივე ეს სახელი თამართან არის დაკავშირებული.

ორიოდე მზლებლით და თეთრი ჯორით გადმოსულა სვანეთში თამარი. ჯერ ლენტეხის მოუნახულებია, მერმე უშგულში ასულა და იქიდან კალას გავლით კვირიკეზე შეუსვენებია. ამბობენ, ხალდეშიც ასულა მეფექალიო. როგორც თქმულეა, ხალხის შეწუხება არ სდომებია, არც სამეფო კარისთვის გაუმხელია განზრახვა და ამიტომ ეს მგზავრობა მალულად ჩაუტარებია. სასახლიდან თამარის უგზო-უკვლოდ დაკარგვას მისი ტრფიალი ბრძენი პოეტი გაუხელებია. უძებნია მაგრამ კვალი ვერ აღმოუჩენია. დიდი წვალების შემდეგ, გუმანით დაულანდავს ნაკვალევი და ბედუარით მარტოდ-მარტო დასდევნებია.

თ ა მ უ ლ ე ბ ა

გეგუთის სასახლე ძელქვის ტყეში იყო ჩაფლული. ტიტველი, უბუსუსო და უხორკლო ტყვიისფერი ხეები ცის გუმბათს მიბჯენოდნენ. ტყის ბოლო ქუთაისის ციხე-გალავანს გარს უვლიდა და ლეჩხუმის მისასვლელებთან იკარგებოდა. უსასრულო ხეთა ტევრში სიჩუმე სუფევდა. მხოლოდ რიონის ტალღების ტლაშენი ისმოდა შორიდან.

ტყის ერთი ფრთა მდინარეს მიჰყვებოდა. სწორედ აქეთ მოდიოდა ჯორის კვალი. შოთამ დახედა თუ არა ტყის სიგრილით დალა-

მებულ მიწაზე დაჩნეულ ნატერფალს, მაშინვე მიხვდა, თამარს აქ
გაეგლო. ნალზე ამოტვიფრული ძელქვის ტოტი შლამს დაჩნეულ
სხვა არაფერი ჩანდა.

— ნუთუ მარტოდმარტო წავიდა პირიმზე?! — გაიოცა პირე-
ლად.

— არა, ალბათ მხლებლები მთის ბაჩა ცხენებზე სხედან,
მათი კვალი კი ამ მიწას არ დაემჩნევა, — დაასკვნა შემდეგ და ბე-
დაურს ლეჩხუმისაკენ დაჯერებით მისცა სადავე.

— რატომ გაიქცა და არ გაამხილა თავისი ზრახვანი?! — მეათა-
სედ ეკითხებოდა რუსთაველი თავისთავს.

მზე აჭერდა ხეთა წვრილი ფოთლებით დაძანძულ წვერებს. აქ-
იქ ჩამოპარული სხივები ვეება სვეტებად ციმციმებდნენ გრილსა
და ჩრდილოვან ტყეში. დაურახტავი ბედაური ბილიკზე მიქროდა.
ხანდახან მისი სამკერდე ტყავი გაიტლაშუნებდა და ხმა ტყის კი-
დემდე გავარდებოდა.

— საით აპირებს გაფრენას ნეტავ? — ისევ მოვარდებოდა ვზა-
დავზა ფიქრი. — ნუთუ რაიმე ვაწყენინე, ნუთუ გამიგულისდა ჩემი
მზემთვარე! ვაითუ ახალგაზრდა ოვსთა მთავრისკენ მოისურვა გა-
სეირნება? ვაითუ... აბორგდა გულისმლარავი ეჭვი. კი, ესეც შეიძ-
ლება მოხდეს ჭიმაშტარის თავზე ფონში გაცურავს და მუხურაზე
გავლით საჩხერეზე გადავა, იქიდან კი ერთი მკლავის გაწვდენაზე
ოვსთ მთავარი სოსლანი!

ბედაურს არ ესმის პატრონის დარდი. იგი ლაღად მიქრის ხეებს
შუა და აღდოთი უქცევს მათ კორძიან ტანფესვს. უცებ გათავდა
ტყე და რიონის სარკესავით ზედაპირმა შემოანათა. გაოცდა შოთა.
ახალი სანაო შენიშნა.

იგი, ეტყობა, სულ ახლახანს გააბეს გაღმა-გამოღმა. ზედ პურის
ძნებით დატვირთული ურმები იდგნენ. სანაოს ბორბალი ისე
აჭრიალდა, ეტყობა, ქონწასმული იყო. გაღმა ნაპირზე კალო გაე-
მართათ, გოგო-ბიჭების ყრიაშული იდგა. რიონის ნაპირზე შლამს
დაუკვირდა.

ცხენთა და ხარ-კამეჩთა ნაკვალევი ერთმანეთში ასვრილიყო. ჯო-
რის ნატერფალი კი არ ჩანდა.

„სვანეთისკენ წასულა?“ — გაუელვა ფიქრმა.

— ვაი, შენს შოთას, განა ამ ერთი კვირის წინ ზაქარიას არ
კითხავდა პირიმზე სვანეთზე? ნამდვილად იქით წავიდა, — დაასკვნა
გულდაჯერებით და ბედაურს უნებლიეთ გადახედა.

ალბათ ჯორიცი იმიტომ აირჩია სამოგზაუროდ. ჩემი ქურანი ვი
იმ ციცაბოებზე ვერ გადავა.

ცხენს სადავე მოსწია და შეყოყმანდა.

— არა, ახლა უკან დაბრუნება არ შემიძლია, უნდა დავეწიო,
უნდა გავაოცო. დე, მიხვდეს, როგორ ვუფროთხილდები მის ნატერ-
ფალს.

აღმართზე წაბლის ტყე გახშირდა. ძელქვა აქა-იქ თუ გამოერეო-
და. შარშანდელი ნაყოფი ახლაც ეყარა ხის ძირებში. ვეება ტახები
დაშლიდნენ ფერდობებზე. რიონის ხევი თანდათან ვიწროვდებ-
ოდა. ახლა გზა ზედ მდინარის კლდოვან ნაპირს მიჰყვებოდა.
ქვევით, ღრმა ქვესკნელში ღრუბლისფერი მდინარე ასკდებო-
და კლდეებს. გაღმიდან ტყის ქათმების გნისი ისმოდა. მზე კარგა
მაღალზე იყო, როცა ორბელს გადაუარა. უცებ, ზედ მის თავს ზე-
მით შრიალით გადმოეშვა შავი მიმინო, ლამაზად გადატრიალდა
ჰაერში, ირაო შეჰკრა და გაღმა ნადავლს დააცხრა.

— კაპუეტია, ვილაცას გამოქცევია, — გაიფიქრა შოთამ.

სწორედ ამ ღროს, გამოღმა ბილიკიდან, მთის წვერს რომ მიჰ-
ყვებოდა, სტვენა გაისმა.

მონადირენი ყოფილან, მიხვდა მხედარი.

ახლა ეყვნების ყღარუნი და მიმინოს კიპკიპი გაიგონა.

— იქ ვინ გააწევს, ქალბატონო! — დაიბუხუნა ვილაცამ ტყეში.

— უნდა გაცურო, ბიჭო! აბა, ახლა მიმინოს დავკარგავ თუ?! —
ეს ქალის ხმა იყო.

შოთა უნებლიეთ შემობრუნდა. ვეება ვაჟკაცი გვერდი-გვერდ
მოჰყვებოდა ბილიკს. მარჯვენა ხელი ვილაცისთვის ჩაეკიდა და
მოუძღვებოდა.

— ხელი გამიშვი, — ისეე მოისმა ქალის ხმა.

— არ გაგიშვებ, ქალბატონო, ფეხი დაგიცდება და ზედ რიონ-
ში მოადენ ყვრიალს. მერე რა პასუხი მივუტანო მამაშენს?!

— რომ გიბრძანებ, ხელი გამიშვი, შე გამოყრუებულო! — გა-
კაპასდა ქალი.

— ვერ მოგართვეს! — გაჩუტდა დევკაცი. ახლა ორივენი შა-

რაზე გამოვიდნენ. კაცმა ფეხები ისე გალაჯა, მთელი შარავნა დაიკავა.

ქალს თეთრი ყაბალახი და თეთრივე ნაბადი ეხურა. **სიხარული**
თავადის ქალი თუა.

— არ გამიშვებ ხომ?! არ გამიშვებ ხომ?! ესეც შენ, ესეც შენ! — ქალიშვილმა მთელი ძალით უბიძგა დევეკაცს, უცებ ხელიდან დაუსხლტა და შოთასკენ გამოექანა. დევეკაცი წაბარბაცდა.

ძლივს დაიოკა სადავე მხედარმა. ქალი ზედ ცხენის მკერდს მიასკდა.

— გიგოია, მიშველე, გიგოია, მიშველე! — შეჰკივლა შეშინებულმა. ამ ხმამ გიგოიაზე მეხივით იმოქმედა. ეს მთისტოლა კაცი ჯამბაზივით გადმოხტა და ქალის ხმით დამფრთხალ, ყალყზე შემდგარ ბედაურს დროზე მოუსწრო. თუმცა, შოთამ უკვე დაუჭირა მარჯვნივ სადავე. ცხენი უკანა ფეხებზე შემოტრიალდა და წინა ფეხებით ფერდობს ჩამოეკიდა.

— ხომ გაგათავებდი, ბოვშს რომ რაიმე მოსწეოდა... — სიტყვა პირზე შეაშრა გიგოიას. მან მხოლოდ ახლა შეხედა მხედარს და შედრკა.

მიხვდა ყმა გლეხი, მის წინ უცნობი დიდი ბატონი იდგა. მხედარი კი თვითონ გაშტერებულყო. სახე გაყვიტლებოდა, თვალელებში ნაპერწკლები უკვესავდა. ერთ ადგილს მისჩერებოდა.

ქალიშვილს ჩაეჩოქა. ჩანთიდან ირმის ტყავის ოქროთი მოოჭვილი რაღაც წიგნი გადმოვარდნოდა და ახლა შიგ დებდა. გიგოიამაც იქით გაიხედა.

— ვაი, ჩემს დღეს უბედურს, დედამ დაგიშალა მაგის კითხვა, შენ კი მოვიპარავს და თან წამოგიღია. — ქალიშვილი ნელა წამოიმართა და გიგოიას შეაკვესა თვალეები.

— დედაჩემთან არ დამასმინო, თორემ იცოდე, ისეთ საქმეს დავმართებ, წვერს შენი ხელით იგლეჯდე.

მხედრისკენ ჯერ არც კი გაეხედა. წიგნს მალავდა ხელჩანთაში და გიგოიას შესჩერებოდა.

— ვინ მოგვათ, ქალწულო, ეს წიგნი თქვენ. — მოესმა მხედრის ხმა. საოცარი ხმა იყო, ტკბილი და ბოხი, ძლიერი და ქრუანტელმომგვრელი. ანაზღად შეაცქერდა მოსულს.

— უიმე, ვინაა, ნეტავ, ეს კაცი, გიგოია! — გულწრფელად გაი-

ოცა. შოთას უნებლიეთ გაეღიმა. ასეთი სიღამაზის ქალწული ჯერ არ ენახა, თხუთმეტი წლის თუ იქნებოდა. დაქალვებაში შესული მისი ტანი შოლტივით ირხეოდა თივთიკის ოქრომკედლიან კაბაში, მსხვილი ნაწნავები წინ გადმოეყარა, შვლის ნუკრის თვალეზი დასწვრივ დაკრული ცისკარივით შეფეთებოდა პოეტს.

— თამარის თვალეზი, ღმერთო ჩემო, ნამდვილად თამარის თვალეზი! — ამ ფიქრმა თვითონ შეაერთო.

— ეს წიგნი ვინ მოგცა, ლამაზო ქალწულო! — ისევ წყნარად ჰკითხა.

— მე სადა მაქვს წიგნი?! — თითქოს გაიკვირვა მან და დაწვებზე ცეცხლი მოედო...

— პირველად ამბობს ტყუილს, — მიხვდა მოსული.

— წავიკითხე, ქალწულო. მაოცებს, ძალიან მაოცებს. ეს წიგნი სასახლეშიც ორად ორია. თქვენთან საიდან გაჩნდა? ვინ მოასწრო გადაწერა ასე ანაზღად.

ქალიშვილს თვალეზში ეშმაკური ღიმილი ჩაუდგა.

— თქვენ სასახლიდან ბრძანდებით?

— სწორედ გეგუთიდან მოვდივარ ახლა, — მიამიტად უპასუხა შოთამ.

— ჰოდა, იცოდე, პირველად მე მომიძღვნა ეს წიგნი დიდმა შოთამ, სახელად თამარი მქვია.

შოთა ჯერ გაოცდა, მერე თავშეუკავებელი ხარხარი აუტყდა.

— აი, კობწია ქალწულო, თურმე ვისთვის დაუწერია ეს წიგნი ავბედ კაცს, თამარიც რომ ჰქვია სახელად?!

პატარა თამარს თვალში ელვამ დაკრა, მრისხანებამ სახე აუფორიაქა. იგი ახლა იმ მიმინოს ჰგავდა, რომელიც მოფრენილიყო და დევკაცის ტყავგადაკრულ მაჯაზე ველურად აბრიალებდა თვალეზს.

— გიგოია, ამ ბატონს ჰგონია, მე ვიგონებ ხომ?! — შეუტია და ფეხები დაუბაკუნა. გიგოიას ფერმა გადაუარა. ეტყობა, პატარა ქალბატონის რისხვამ და ნათქვამმა მართლაც შეაშინა.

— რატომ კადრულობ, თამარ ჩემო! შენს ნათქვამს ყველა დარბაისელი კაცი დაიჯერებს. დიდო ბატონო, იცით ვინ ბრძანდება თქვენს წინ?!

— აი, ეს კი მართლაც საინტერესოა, მხოლოდ ისიც უნდა

მითხრათ, წიგნი მართლა თუ შოთამ უძღვნა პატარა კეკლუც
თამარს.

— ჩვენი თამარის ნათლია დიდბატონი დემნა ბრძანდებოდა —
დაიწყო გიგოიამ როყიო ხმით, — ჰოდა, შოთა და დემნა ქმარ-ქმარა
ცები ყოფილან, ერთად სწავლობდნენ თურმე. სწორედ მაშინ მო-
ნათლა დემნამ თამარი და...

— ღმერთო ჩემო! — აღარ დააცალა სათქმელი გაფითრებულმა
შოთამ, თან შუბლზე იტკიცა ხელი. — მართლაც დემნამ მთხოვა, ეს
წიგნი ჩემს ნათლულს აჩუქეო, ვაი, მე ბეჩავს, როგორ ვერ ვიცან
ჩემივე ნიშანი ყდაზე. ჯუგუ ახვლედიანის ქალი იქნებით, ალბათ.
თამარი უყურებდა და კანკალებდა.

— ნუთუ, თქვენ დიდი შოთა ბრძანდებით?

— ვაი, რომ შოთა ვარ, ჩემი მეგობრის ქალო, შენ კი ვერ გი-
ცან!

— თქვენი მუხლის და გონების ქირიმე. — უცებ დაემხო გი-
გოია მხედრის წინ, — მე თვითონ ვარ მოსაკლავი, რომ ვერ გიცა-
ნი, სულმნათო! განა გელათში მე არ მოგართვი ბატონის წერილი?

— თან თვალსა და ხელშუა გამეპარე!

— ასე მქონდა ნაბრძანები, იმ დამესვე ჩემს ბატონთან უნდა
გავჩენილიყავი, დიდო ბატონო...

შოთა შემოდგომის ვერხვის ფოთოლივით კანკალებდა. ახლა მას
ყველაფერი გაახსენდა. დემნას ძმობაც, გუჯუს ერთგულებაც და
წიგნზე მოხატული ნიშანიც. უცებ გადმოხტა ცხენიდან და
თამარს ხელზე ემთხვია.

— გამახარე, ჩემო კეკლუცო, შენი სილამაზით და ქცევით.

— ღმერთო დიდებულო! — დაიბნა პატარა თამარი, — ამას რას
მოვესწარი, დედაჩემი არ დამიჯერებს და მომკლავს კიდევ. გი-
გოია! — შეპყვირა ისევ მხლებელს, — სახლისკენ გაფრინდი, დედას
უთხარი, ღვთისსადარი სტუმარი მომყავს-თქო.

— არა, ჩემო თამარ! მე გზას ვერ გადავუხვევ, საჩქარო საქმეზე
მივდივარ, მამას და დედას ჩემი მოკითხვა გადაეცი, ვწუხვარ, რომ
სტუმრად ვერ გაგყვები!

— რას ამბობ, ბატონო, აბა, თქვენ რომ გნახეთ, ვინ დამიჯე-
რებს! — შეწუხდა პატარა თამარი.

— ჩასვლისთანავე ბარათს მოგწერთ გეგუთიდან, — გაეღმა ისევ შოთას.

— გეგუთიდან?! არა, გეგუთიდან არ მინდა, — გაჯიუტდა თამარი, — რადგან ასეა, მითხარით, საით მიდიხართ. ჩემს მიმინოს დაგვევენებთ. გზიდან მომწერეთ.

შოთა გაკვირვებით დააჩერდა ბინდბუნდისფერ ნაკვერჩხალთვალეზე კაპუეტს.

— ჩემი გზა მეც არ ვიცი. ალბათ სვანეთს გადავალ.

— მოგაგნებს ჩემი მიმინო, გიგოია, ხორცის ნაჭერი მთართვი დიდბატონს, — მიუბრუნდა იგი მხლებლებს, თავის ხელით დააპუროს ჩემი აღზრდილი.

გიგოიამ ელვის სისწრაფით ჩაყო ხელი ტყავის ჩანთაში და თითის ხელა ხორცის ნაჭერი მიაწოდა შოთას.

პოეტმა უნებლიეთ გამოართვა.

მიმინო ნიავევით დააფრინდა შოთას მაჯაზე. აღარც თვალეები უელავდა ბოროტად. კიპკიპებდა.

— ჩემი მიმინო ცხრა მთას გადაღმა მოგნახავთ აწი. იცოდეთ, წერილით დამიდასტურეთ, რომ ამ მიდამოებში შეგხვდით, დედა-ჩემი მაშინ დამიჯერებს.

— უსათუოდ მოგწერთ, თუმცა შეეჭვება, კაპუეტმა გეგუთამდე მომნახოს.

— მოგაგნებს, უცილოდ მოგაგნებს: — ახლა მასაც გადაედო შოთას ღიმილი.

მიმინომ ხორცის ნაჭერი დაძიძგნა და ახლა ნისკარტს იწმენდდა, მერე ფრთები შეაფათქუნა და კვლავ გიგოიას დააჯდა მარჯვენაზე.

— აბა, მშვიდობით, პატარა თამარ, მშვიდობით. იცოდეთ, თუ შენი აღზრდილი არ დამეწია, გეგუთიდან უსათუოდ მტრედს გამოვატან ბარათს დედაშენის დასაჯერებლად, — დაასრულა შოთამ და ქურანს მოახტა. სანამ ქალწული რამეს მოიფიქრებდა, უკვე ცაგერის მინდვრებზე მიქროდა.

— ვაი, ჩემს დღეს, — ოხრავდა გზადაგზა — რას არ მოვესწარი, რა არ ვნახე, რა არ შემემთხვა ამ ცრუ წუთისოფელში?!

ყაჭის თეთრი გორგალივით იშლებოდა წარსული. დემნა და მისი ძუძუმტე, გუჯუ ახვლედიანი... დემნას და თამარის განუყრელი ნათესაური მეგობრობა. დიდი თამარი, მისი პირველი შეხვედრა,

ახლაც ახსოვს და სანამ ცოცხალია, რა დაავიწყებს იმ დღეებს, როცა დემნა და გუჯუ მის პირველ სტროფებს უსმენდნენ. როგორ მოეხვია დემნა მაშინ შოთას და კაცთა შორის პირველმა უთხრა:

— ჩვენ წავალთ ამქვეყნიდან მოკვდავნი, შენ და საქართველო კი უკვდავებაში გადადიხ ამ წიგნითო.

იტორა კიდევ, ხარისოდენა თვალებიდან მდუღარე ცრემლი დაბალუპით გადმოსდიოდა. მერმე გუჯუს ქორწილი... წიგნის მეორე ცალად გადაწერა და ყდაზე საძმო ტვიფრი, შემდეგში დემნამ გიორგი მეფის წინააღმდეგ შეთქმულთა ნიშნად რომ აქცია. აი, სად აღმოჩნდა ახლა იგი, ცხენმა ნელ-ნელა გაივაცა და ხილზე გრიგალივით გადაირბინა.

— ვინ იცის, იქნებ დემნა ბატონიშვილის ტახტი უფრო გამოსდგომოდა საქართველოს, ვინემ... — უცებ სადღაც გულის სიღრმეში სინანული იგრძნო. ასეთი ფიქრი მკრეხელობად მოეჩვენა. — განა თამარმა არ განამტკიცა მამულის ბალავერი და აღამალა მისი თავანი? არა, ამაზე უკეთ ვის შეეძლო ხელმწიფეთა ფათერაკიან გზაზე ქვეყნის გაძლოლა. თუმცა, დემნა თვითონ იქნებოდა ბრძენი ხელმწიფეც და დიდი მხედართმთავარიც. ისევ დაუფლა ეჭვი პოეტს. სათავადო სვანეთისაკენ მიმავალი გზა თანდათან მალღღებოდა და ზევით იწევდა. მზე ჩავიდა. მისი სხივები მხოლოდ მწვერვალთა გაყინულ თავებს ანათებდა. ხევებში უკვე ბნელოდა. ბელურის ლაჭებშუა ცხენისწყლის თეთრი ქაფივით ბეჭო გაისაპნა.

— უნდა გადავიღამო. — ხმამალლა თქვა შოთამ და სოფელი გამოჩნდა თუ არა, პირველივე სახლს მიამურა.

*
* *

მეორე დილითაც ვერ მონახა მზეთამზის გზა-კვალი მღვეარმა. გუმანით აჰყვა ცხენისწყლის ნაპირებს, უშგულში რომ ააღწია იქ უთხრეს: ნაბდებშემოხვეული სამი მგზავრი იღუმალი სიჩქარით მიაქროლებდა ცხენებს, მათ შუა თეთრი ჯორი მითობარიკობდაო. კალამდე, ვიწრო და კლდოვან გზაზე ბელურს გაუქირდა. ადგილ-ადგილ, ხანჯალივით ამოწვერილ ბასრ კლდეებზე, ერთი ბეწო ხის ბოგირები იდო. უჩვევი ქურანი ჯერ ფრუტუნით გადაფრინდებოდა, მერე მთელი სხეულით კანკალებდა.

მხოლოდ კვირიკესთან ამოისუნთქა ბედაურმა. აქვე გაიგო მღვ-
ვარმა, თეთრ ჯორიან მგზავრს კვირიკეზე ღამე გაეთია. მათი გეზი
კი მაინც ბინდით იყო მოცული. ახლა ენგურის ქაფქაფა ცაღლებს
გაჰყვა გუმანით. სათავადო სვანეთი უშგულთან გათავდა და ლატ-
ფარის უღელტეხილი ხელმარცხნივ დარჩა. გამოჩნდა უბატონო
სვანეთის ცაღაზიდული კოშკები. ბედაური გრიალით მიარღვევდა
იისფრად შენისლულ ჰაერს. კლდეს შემსხვრეული ენგურის შხე-
ფები ხანდახან ნაპერწკლებივით კვესავდნენ და მაშინ შოთას ეჩვე-
ნებოდა, რომ კალმახები ელავდნენ მდინარეში. შეიძლება ასეც
იყო. ლიფარიდან უღელტეხილისკენ აიწია და მულახის მისასვლე-
ლებს გადაადგა. გააოცა სოფლის სიდიდემ და სილამაზემ. მისმა
ყანებმა და ბალახთა მრავალ ფერად ლივლივმა. ცა სუფთა იყო.
ყოველ მოსახვევში სასიამოვნო სიგრილე მოქშუოდა.

— ბერძნებს რომ სვანეთი სცოდნოდათ, ალბათ თავიანთი
ღმერთების სამყოფელად მას აირჩევდნენ. მართლაც არ არის ქვეყ-
ნად უკეთესი ღმერთსამყოფელი. — დაასკვნა შოთამ.

ლიფარში დაშორდა ენგურს და ახლა მესტიაში შეეფეთა მას,
კლდის სასთუმალზე დაკირული გაურანდავი მორების ხიდი ჩელ-
ტით და მიწით დაებეკნათ. თოხარიკით განვლო ბედაურმა და თავ-
ქვე დაუყვა. ისევ გაახსენდა გუჯუ ახვლედიანის პატარა ქალის
ეული წიგნის ტვიფრი.

— დემნას ეშინოდა ჩემი შეთხზულის ფათერაკისა, ის სულმ-
ნათი ფიქრობდა, დიდნი თავადნი წინაღუდგებოდნენ ჩემს მკრეხე-
ლურ აზრებს. გუჯუსაც მიტომ მისცა შთამომავალთა სასაიდუმ-
ლოდ და საზეპიროდ. თუმცა დავალება რა საკადრისია, თვითონ
წამკითხველსა და გამგონეს ერთნაირად ამახსოვრდებოდა პოემის
სტროფები. თამარმა სახელმწიფო წიგნად განამტკიცა იგი. ეჰ,
ხელმწიფეთა ფიქრს ვინ მიხვდება, მაგრამ გუმანით მაინც ვიცი,
ერის გულში და გონებაში ამით გზა მისცა ჩემს ნაფიქრალს და
ნააზრევს. პოო, როგორც ჩანს, მასაც ეშინია უგუნურმა და უნი-
ათო აღამიანებმა არ ავნონ ჩემს წიგნს.

მდინარის პირას საკირეები გამოჩნდა. კვამლი ცის გუმბათისკენ
ვეება სვეტად აღმართულიყო. იქაც ვერ ნახა თავისი გულისდარდის
კვალი.

კრიკა შეეკრა მხედარს. ავ გუნებაზე დაღვა.

— ნუთუ, ტყუილად ვიარე ამ ფრიალოებზე ასე სიჩქარით? —
შეეკითხა იგი თავის თავს. სადღაც შორს, იმედის ნაფორტი მაინც
ამოცურდა და ხასიათიც შემოუბრუნდა.

ისევ დეზი ჰკრა ბედაურს და თავქვე დაეშვა.
— არ შეიძლება ოდიშის ჭალებამდე არ მივეწიო.

უცებ მოსახვევში ჩვილი კვიცი შეეფეთა. იგი ქაფქაფა, მკლავის
სიმსხო ნაკადულს დასჩერებოდა. ბედაურის მისვლა არ იუცხოვა,
ალბათ დედა ეგონა, შესჭიხვინა კიდეც. ადგილიდან კი მაინც არ
იძროდა. უნებლიეთ შოთაც დააჩერდა იმ ადგილს. საოცარი რამ
ნახა:

მოზრდილი კალმახი უხეფებისგან აბოლებულ გუბეში მომწყვ-
დეულიყო და ფართქალებდა. მისი ბროწეულის მარცვლებით და-
წინწკლული სხარტი ტანი ნაკვერცხლებივით კვესავდა ყინულივით
წყალში. კვიცი ხანგამოშვებით დაყნოსავდა. მერე უკან შიშით და
გაოცებით დაიხვედა, მაინც არ შორდებოდა.

პოეტმა ფრთხილად აიყვანა კალმახი და ვერცხლის სვეტივით
დაკიდულ ნაკადულში ჩაუშვა. ერთი გაიელვა კალმახმა და უსა-
ხოდ გაქრა. კვიცმა ახლა შენიშნა უცხო ბედაური, კანკალით დაი-
ჭიხვინა, შებრუნდა და კისრისტეხით თავქვე დაეშვა. მხედარმა
შორს, მოსახვევში, ცხენოსანი დალანდა. თვითონაც იქით მიუშვა
ქურანი. რატომღაც სიმღერა მოუხდა ბრძენ პოეტს. ნელა გაისმა
მისი ხმა, ენგურის ტალღების დგაფუნში, ფერდობზე აშოლტილ
ვეება ხეთა ტევრების შრიალში. კარგა ხანს იმღერა გულითა და
სულით და მერე შენიშნა, რომ სვანურ ლილეს მღეროდა.

— პირველად ვმღერი ლილეს — გაოცდა მხედარი, — ალბათ
ამ ღმერთსამყოფელს სხვა სიმღერა არც კი შეშვენის.

უცებ შრიალი გაისმა და შემკრთალ პოეტს ბეჭებზე მიმინო
დააჯდა.

— პატარა თამარის კაპუეტი! — ამოსკდა ძახილი, — მტრედი-
ვით გაუწვრთნია, — მიმინო კი, ვითომ არაფერი მომხდარიყოს, ისე
იწმენდდა დაღლილ ფრთებზე ოქროსფერ, მოკაუჭებულ ნისკარტს.
ყელზე) პატარა ტყავის ნაკერი შენიშნა. ფრთხილად მოხსნა ყაითა-
ნი და წერილი გაშალა. პატარა პერგამენტის ნახევზე ფერაფერას
მელნით ნაწერი ასოები მოჩანდა.

ახელედიანის ქალი ვარ, ალბანას ვიღებ სამინდეს,
 ორბელის თავზე შემომხვდი, მზევე, დამანათე, დამბნიდე, **ეროვნული**
 ერთი პატარა გული მაქვს, შენ თვალთა შუქით დაფრთხილეთ **ქალიშობა**
 სამოთხეს ვინლა მაღირსებს, ჯოჯოხეთს რისთვის წავიდე?

ლიმილით კითხულობდა შოთა. „ჩვენში ყველა ლექსად ამბობს თავის სათქმელს“, გაიფიქრა და დაასკვნა: ჭეშმარიტად ძნელია ჩვენს მამულში მელექსეობა.

ქურანი კი ისევ მიქროდა. ხელმარჯვნივ უშბის ქათქათა, თვალისმომჭრელი მწვერვალი გამოჩნდა. ერთი მხრიდან ჩაბალახივით ეხვია ნისლი. ცხენს უნებლიეთ სადავე მოსწია და შეჩერდა. ყინულწვერი თითქოს ლაყვარდში კანკალებდა.

— ღმერთთან მისასვლელ კიბეებსა ჰგავს ჩვენი მთები.

თვალეებში თითქოს მეტი სინათლე ჩაუდგა, ელვარება მოემართა. ცხენს ისევ სადავე მისცა, უშბის თავს ერთი კიდევე გახედა და თავდაღმართს ჩაუყვია. კაბუეტი წყნარად გადაინაცვლებდა გზადგზა შოთას მხრებიდან მახლობელ ხეზე ირაოთი და ისევ უკან ბრუნდებოდა. გზატკეცილი ენგურის ვიწრო ხეებს მიჰყვებოდა. უფსკრულიდან მდინარის ღმუილს ისეთი ქარი ამოჰქონდა, რომ მუხლებზე კაბის კალთები ვერ დაიმაგრა მხედარმა. დამდებოდა. უცებ კლდეთა კარი გაიხსნა და შოთას გაშლილი ჭალაკი შემოეფეთა. ჭალის ბოლოზე კარგები შენიშნა. გულმა რეჩხი უყო. შუა მინდორზე ბედაურმა უცებ მეხივით დააყარა ჭიხვინი.

— ჩუმად, ჩუმად, თორემ გვიცნობენ, ჩემო ქურანავ.

მხედარი მიხვდა, რომ მისმა ბედაურმა ნაცნობი ცხენები დალანდა.

— ჩუმად, ჩუმად, — ისევ ჩაუჩურჩულა ყურთან.

— ჩუმად, ჩუმად. — დაიბუხუნა ვეება სვანმა და მხედარს გადაეღობა. ცხენი ოდნავ დაფრთხა და გვერდზე გაიწია.

— შენ ხარ, მურზაყან ჩემო?

— ვაი, ჩემს თავს, თქვენ აქ საიდან გაჩნდით? — გაიოცა სვანმა.

მისი ფართო ბეჭები მთებივით მოჩანდა ღამის ჩრდილებში. მხოლოდ ვეება სატევრის ტარი ელავდა ისლისფრად.

— ვაითუ პირიმზე გაჯავრდეს! — ისევ დაიბუხუნა მურზაყანმა და მერე ისე გაიცინა, ჭალამ გრგვინით მოსცა ბანი.

მათთან ლაღობდა, მათთან სწავლობდა, გუჯუ ახვლედიანიც იქ არ იყო მაშინ? ეჰ, შოთას ახლა გაახსენდა ესეც და გაოგნებულნი მხარე-ნის მოეფერა.

— აბა, წავიდეთ კარვებში, მხოლოდ, პირიმზეს უკვე ძინავს და ნუ გავადვიძებთ, ახლა დაწვა, ცოდვაა, დილით ცისკარს ასწრებს ადგომას. — წყნარად წარმოთქვა მურზაყანმა.

უცებ მიმინომ დაიკიპკიპა და კაბის შრიალიც მოისმა.

— ღმერთო ჩემო, ნუ გამირისხდებით! — მუხლებზე დაეცა შოთა. მურზაყანმა უკან დაიხია. ისიც ახლა მიხვდა, რომ მათ წინ თამარი იდგა. თეთრ ნაბადზე მოქობილი ოქროს ფართო ყაითანი ღამეში ნათელივით ელვარებდა. სახეზე თეთრივე თივთივის ჩაბალახი წამოეხურა.

— ცხენის ჭიხვინი ვიცანი, გამეღვიძა, სიზმარი მეგონა პირველად, ახლა ვხედავ, ვით საწუთროს, ვერსად დაგემალები. გეტყობა, დიდო პიტიკოსო, ახვლედიანის ქალიც გაგიცვნია ვზაში, ჩემს გაზრდილ მიმინოსაც მოსწონებიახარ.

შოთას ტანში გასცრა.

— გულთამხილველია თამარი! — მოვარდა უცებ ფიქრი, ხმამალლა კი დაუმატა, — თქვენს ნაკვალევზე ყოველთვის სინათლეს იპოვის კაცი, ჩვენო დედოფალო!

— დედოფალს ნუ მიწოდებ, ჩემო კეთილო. მე ახლა უბრალო ძეგზური ვარ, უჩინმაჩინად მთებში მოხეტიალე. წამოდექი.

— აკრძალული გვაქვს „დედოფლის“ წოდება. — უჩვეულოდ დაბალი ხმით ჩაუჩურჩულა მურზაყანმა შოთას.

შოთამ ახლა შენიშნა, რომ კაბუეტი თამარის მხარზე დაფრენილიყო. ნისკარტით წიწკნიდა ჩაბალახის ოქრომკედლით ნაქსოვ სირმას, თან მზიარულად კიპკიპებდა. მერე, თითქოს ქარმა წამოუფრინაო, შოთას მხარზე გადმოინაცვლა.

თამარმა გაცეებით გააყოლა თვალი. თითქოს ორი ვარსკვლავი დადევნებოდეს კაბუეტს შოთას მხრებამდე, ისე კამკამებდა ახლა მისი თვალები. მურზაყანმა შოთას უჩურჩულა:

— ამ დილით ჰიხვი მოგკალ, ნაკვერცხალზე წვადები ავაშიშხინით, სვანური არყით ძარღვებსაც გაგიბობ, ლექსის დიდო მოძღვარო!

— მიმინოსაც მიჰმით ხორცი, — წყნარად თქვა პირიმზე და დაამატა, — დილით სადადიანოსკენ უნდა გადავიდეთ. ცხელი დაიძინეთ. კაბა ისევ აშრიალდა და მზეთამზის ლანდეს ღამის სუბნელში გაუჩინარდა.

გათენების ჟამს ძილგატეხილმა შოთამ ენგურისპირას ხალვათი კლდის ცხვირთან ჩამოისვენა. აფორიაქებული დაჰყურებდა ნისლდაყრილ და მღელვარე მდინარეს. სიგრძილე სასიამოვნოდ ატანდა ძვალ-რბილში. ნიავე უფრო აფხიზლებდა.

ჭალაკზე თამარის კარვის ტილოები ირხეოდნენ. შოთას მოეჩვენა, იქიდან თეთრნაბღიანი გამოვიდა. ისიც დალანდა, როგორ წამოვიდა ჩრდილი მდინარის პირისკენ.

— არც თამარს დასძინებია, — გაიფიქრა მან.

— აღრე ამდგარხარ, შოთა ჩემო, — ახლა აშკარად მოესმა მზეთამზის წყნარი, იადონივით ხმა.

— ნალველმა დამრია, მეფეო, დავიბენი, ვერ მივმხვდარვარ, რად დასჭირდა ქვეყნის მფლობელს უჩინმაჩინად სიარული, ხალხის თვალთაგან განრიდება, თავის სამწყსოში მალულად მგზავრობა.

თამარი წყნარად მიუახლოვდა შოთას. როცა შენიშნა, იგი თეხზე ადგა, გააფრთხილა.

— დაჯექი, ბრძენს ჩემგან არ გესწავლება, მეგონა, შენ მაინც გამიგებდი ზრახვას.

— ჩემი სიბრძნე ვინა თქვა, მზეთამზევ, ვით შევადარო ღამე დილის მზეს.

— არა, შოთა ჩემო, ამ ქვეყნად ბრძენთა ნააზრვეი რჩება, მეფეთა კი — ნამოქმედარი. ჩვენ სიჩუმე გვმართებს და ხალხის სიკეთისთვის დაუღალავად შრომა, თქვენ კი აზრი და სიბრძნე გიკვალავთ ხალხის გულში გზას.

— მალვა მხოლოდ ტრფობას შვენის, მზეთამზევ.

— ხალხისთვის შრომას და სიყვარულსაც არ უყვარს ქვეყნის პატრონისგან ტრახახი, დიდო პოეტო. სვანეთს მოსვლა უჩინმაჩინად რომ არ განმეზრახა, ხალხი შეიყრებოდა, ზეიმებს გამართავდა. მეც აღამიანი ვარ, ზეიმში ჩამითრევენ და განზრახულის კალაპოტიდან სულ სხვა სვრელში გადამისროდნენ. ახლა კი...

— ახლა კი... — შეაწყვეტინა სიტყვა შოთამ, — განზრახულსა და წინასწარ ნაფიქრალს პირდაპირ მიჰყვებით ხომ, მზეთამხევე?

— ახლა დინჯად, ერთი ძარღვის ატოკებით, განუყრდელი სულით და გულით ვაკვირდები ჩემი სამწყსოს ერთ ულამაზეს და უპატიოსნეს თვალს. სვანეთი ჩვენი ქვეყნის ცადაზიდული გვირგვინის ჯიდაა, მისი ელვარე სილამაზეა. ჩვენი მამულის ხერხემლის მტკიცე ნაწილია. უნდა მენახა, უნდა გამეგო მისი ჭირვარამი, მისი სიხარული თუ სიმწარე.

განთიადის იისფერი ნისლით ჩაბურთულ გზაზე მოულოდნელად ცხენის ფეხის ხმა გაისმა. ცოტა ხნის შემდეგ ცხენოსანიც გამოჩნდა. ეტყობა, ამ რიბრაბოში შეამჩნია კარვებიც და დამხედურნიც. ახლო მოდგა და შეჩერდა.

— მგზავრები თუ ყოფილხართ?! — იკითხა. თავზე თეთრი ნაბღისგან მოთელილი ფარფლიანი ქუდი ეხურა, წელზე ვეება ხანჯალი და ზურგზე თხის ტომარა ეკიდა.

მზეთამზე და შოთა ხმაზე მიხვდნენ, მხედარი ჭაბუკი იყო.

— მგზავრები ვართ, — წყნარად შეეპასუხა შოთა, — თქვენც აღრე გიმგზავრიათ.

— მწყემსი გახლავართ, ხალდეშურას სათავეებთან ბალახობენ ჩვენი ჯოგები. თქვენ მწყემსებს არ ჰგავხართ, კარვები კი დაგიდგამთ?!

შოთას და მზეთამზეს დაბნეულობა დაეტყოთ. ისევ თამარმა დაასწრო სათქმელი.

— კვირიკეზე ვიყავით სალოცავად.

— არც მლოცველებს გავხართ, — თავი გააქნია ბიჭმა.

— ჰადიშიც მოვიარეთ, იქაც მუხლი მოვიყარეთ, — ისევ წყნარად თქვა თამარმა.

— თავად იქიდან გახლავართ, — თვალი გაუბრწყინდა ჭაბუკს.

— რა გვარისა ხარ, ან სახელად რა გქვია?

— ავლიანი ვარ, სახელად ბათალბის მეძახიან.

— ჰადიშიდან ხარ?! — გაუხარდა თამარს. — ერთი სათხოვარი მაქვს, უნდა შემისრულო!

— ბრძანეთ, ბატონო.

— ერთ წუთს მომიცადე. შესაწირი უნდა გაგატანო ჰადიშის საყდრისათვის. — თამარი კარვისაკენ წავიდა და როცა ისევ გამობ-

რუნდა, დილამ უკვე გადმოიხედა მწვერვალებიდან. ხეებშიც ნელა ჩადიოდა დილის შუქი.

— ძვირფას რასმეს გატან, შვილო ჩემო. წინამძღოლს თვალისჩინივით გაუფრთხილდეს. — გაუწოდა ბათალბის უცხოდ ნაქარგ შალში შეხვეული წიგნი. ბიჭმა ფრთხილად გამოართვა და შალი მოხსნა.

— ღმერთო ჩემო, — დაიბღავლა ბათალბიმ, — ეს ხომ მეფუ-რი საჩუქარია. — მერე ცოტა უკან დაიხია, თამარს შეხედა, დაუ-კვირდა და მუხლებზე დაეცა.

— ახლა გიცან, ღმერთთა სწორო მეფეო, თქვენი შუქით თვა-ლები თუ დამიბნელდა მე საწყალს.

— კითხვა იცი?! — გაუკვირდა შოთას. თამარს სახე შეუვარ-დისფრდა.

— მამას ათონის წმინდა მთაზე ცყავდი წარგზავნილი, ბერძ-ნულსაც ვმარცვლავ.

— დაილოცოს ქართველი კაცის თვალის სინათლის მანძილი, — ლოცვასავით ჩაიჩურჩულა შოთამ.

— მამაშენი ვინ არის? — იკითხა მზეთამაშემ.

— ვისთანაც ამ წიგნის მიტანა გიბრძანებია.

— ადექი, შვილო, ჰადიშამდე არავის უამბო ჩვენი შეხვედრა. გულმა მითხრა, ქვეყნის გონების ეს განძი ჰადიშის საყდარში უკეთ შეენახება ერს. ახლა კი წადი, არ დაგაგვიანდეს.

ბათალბი ჯერ კიდევ დაჩოქილი იყო.

— დამლოცე, მზეთამაშევ, დე, შუქმა შენმა გაუნათოს ჩვენს ხალხს გზა-კვალი.

— დამილოცინხარ, შვილო!

ბიჭი ნელა ადგა, კალთა არ გაუბერტყავს, ისე მოახტა ცხენს და სიტყვის უთქმელად გაშორდა დამხვდურებს. შოთამ კარგად გაარჩია, როგორი სიფრთხილით ჩააცურა უძვირფასესი ძღვენი აბგაში ბათალბიმ და რა მადლიერი თვალით გამოიხედა წასვლის წინ მათკენ.

— მაინც მიხვდნენ თქვენს ვინაობას, მეფეთმეფეო. მზეს შუ-ქით იცნობენ. ეტყობა, ხალხს უჩინმაჩინის ქუდით ვერ დაუხუჭავ თვალს.

სწორედ ამ დროს ბათალბი წყალვარდნილს გასცდა და

აღმართზე ცხვირწაწვილი გორასთან გამოჩნდა. ცხენი მიყავდა გახარებულ მხედარს.

უცებ მის ზემოთ ზრიალი და გრუხუნის მოისმა. წანი და თითქოს მიწის რყევა მოჰყვა.

— დავიღუბეთ, ზვაგი ჩაიტანს იმ უბედურს! — დაიბღავლა მურზაყანმა. მართლაც ზედ იმ ცხვირწაწვეტილი მთის თავიდან ზვაგი მოწყვეტილიყო და ქვემოთ მსხვრევით და მტვრევით მოდიოდა.

ვეება ხეები და კლდენი იღუწებოდნენ და ერთად, ჯგუფად, შეკრული მოექანებოდნენ.

ეტყობა მხედარმა იგრძნო დაღუბვის მოახლოება. ცხენი უცებ მოწყვიტა ადგილს და ოთხით გააქროლა აღმართზე.

მერმე ყველაფერი დაიბურა.

მათ თვალწინ ჩაიქროლა თოვლის ვეება ზვინებმა, დაღუწილმა ხეებმა, კლდეთა ვეებერთელა ნამსხვრევებმა, ჩაიქროლეს და გარშემო ყრუ ნისლი და სიცივე დააყენეს.

თამარმა შეჰკივლა, თვალეზზე ხელები აიფარა. შოთა და მურზაყანი სულმოუთქმელად გაჰყურებდნენ ხევგალმა დაკიდებულ გზას. თოვლის მტვერი და ნისლი იქაც შეტბორდა.

აღარაფერი ჩანდა.

უცებ ყველამ ისე ამოიკვნესა, თითქოს მზის შუქი გამოვარდნილიყოს ჯოჯოხეთიდან. გაღმა ისევ გამოჩნდა მხედარი.

— გადარჩა, მეფეო. — ჩაიჩურჩულა შოთამ.

— ღმერთმა გვიშველა. — დაიბუხუნა მურზაყანმა. თამარმა თვალი გაახილა. კარგა ხანს მიჩერებოდა ხევგალმა მიმავალს და შვებით სუნთქავდა.

— გადარჩა, — წყნარად ჩაიჩურჩულა მანაც.

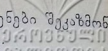
— ქვეყნის განძიც გადაარჩინა თავგანწირვით.

— გარნა გელათში არ დაისვენებდა დიდი ოთხთავი, მეფეთმეფეო? — თითქოს უსაყვედურა შოთამ.

— ეჰ, შოთა ჩემო, განგების თვალს დიდი სინათლე აქვს. გულმა ასე მითხრა და მეც მას მივყევი.

შოთამ თავი ჩალუნა.

— მაპატიე, დედოფალო!

— საპატიებელი არა გითქვამს რა, ახლა კი ცხენები შეკაზმონ, დაღამებამდე ოდიში უნდა განველოთ უჩინმაჩინად.
კოტა ხნის შემდეგ, როცა ცხენოსნებმა ეს ადგილი დატოვეს, ერთმა მათგანმა უკან მოიხედა და თითქოს მთა-ბარს გასძახა.

— ჩუმად, ჩუმად!

— ვის ეძახი?! — ცხენი შეაჩერა თამარმა.

— ამ ადგილს უნდა დაერქვას სახელი „ჩუმად“, დე ამ მთა-ბარმა მაინც შეინახოს თქვენი ნაკვალევი.

— ხალხს არაფერი დაემალება, ბრძენო პოეტო, საჭიროს გაიხსენებს და არც დაკარგავს.

*

* *

მესტიაში მშვენიერი ამინდი და დიდი ფათერაკი ერთად დაგვხვდა. ზედ რაიკომის შენობის გვერდით ხანძარმა ორსართულიანი სახლი დაფერფლა. რაიკომის მუშაკები დაკარწახებული მუშაობდნენ და ცეცხლს აქრობდნენ.

სოსო ჭკადუასაც იქ შევხვდი.

— ამ სახლის პატრონები ობლები არიან, მამა ომში დაელუპათ. ახლა კი, თითქოს დარდი არ ენახოთ, ეს უბედურებაც დაემატათ, — გვიყვებოდა და ცრემლს ძლივს იკავებდა. გაალული ნივთების თრევით მასაც სახე გაშავებოდა, ხანძრის შავი ტალი დასდებოდა.

სოსო ჭკადუას დიდი ხანია ვიცნობ. სვანეთში პირველად რომ ჩავედი, იგი აღმასკომის თავმჯდომარედ მუშაობდა. მაშინ ჩვენ იქ ჩასვლას ერთი ამბავი დაემთხვა.

1956 წლის ივლისი იყო, სასტუმროში რაიკომის მაშინდელი პირველი მდივნის ნიკოლოზ ბიბილეიშვილის ბინაზე ვცხოვრობდით. ერთ დღით კარზე მოაკაკუნეს. ნიკოლოზის ვაჟმა გაუღო.

— მამა, უცხო სტუმრებია!

წამოვდექით. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ამოსულიყო სვანეთში.

ორი დღე დარჩა მესტიაში. აქტივი მოიწვიეს. ხე-ტყის წარმოების, მეცხოველეობის, გზებისა და ტრანსპორტის, მშენებლობის, განათლებისა და კულტურის საკითხებზე იმსჯელეს.

აბა, ვისაც რა აწუხებს, ყველაფერი ვთქვათო, -- განაცხადა ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა.

მართლაც, მთელი აქტივი ჩაება მუშაობაში. კაცი არ დაინტერესდა დამუღ საკითხებზე აზრი არ გამოეთქვა.

— მართალი გითხრათ, ჯერ მესტიაში ცეკას არც ერთი მდივანი ამდენი ხნით არ ამოსულა, სვანებთან ამდენი არ უსაუბრია, — მითხრა სოსომ, — ამან კი თავისი ნაყოფი გამოიღო. სწორედ მას შემდეგ დაიწყო აღმავლობა ხე-ტყის წარმოების საქმეში. მანამდე გეგმა თითქმის არასდროს შეგვისრულებია, ახლა ყოველწლიურად ვიზრდებით.

მეორე დღეს ცეკას მდივანი სოფელ მულახისაკენ წავიდა. იქ სიყრმის მეგობრის, იოსელიანის ოჯახი მოინახულა, მის მოხუც და ბრმა მამას ესტუმრა, სხვა კოლმეურნეთა ოჯახებს დახედა.

საქართველოში ყველგან პატივს სცემენ ნათესავსა და მეგობარს. სვანეთში კი ეს გრძნობა მეტად მაღლად ეხატებათ.

— მთელი სვანეთი გაახარა მისმა მოსვლამ და მეგობრისადმი ასეთმა ვაჟკაცურმა ქცევამ. — მითხრა გულახდილმა სვანმა, ტიტკო მარჯიანმა. კარგი კაცი, ყოველთვის ნათელ საქმეს მიაგნებს და გააკეთებს. თავისი ოჯახის და სოფლის მოხმარება ბუნების წესია. მაშინ საქართველოს ცეკას მდივანს სხვა სოფლებიც მოუვლია. ლახამულაში ასულა, ლენჯერი, ეცერი და ბეჩო მოუნახულებია, ხაიშის აქტივთან უსაუბრია. წელს კი კალასა, უშგულსა და ქვემო სვანეთში უმოგზაურია. ყველაფერი თავისი თვალთ უნახავს, ყველა საქმის ტყივილი უგრძნია და ღონისძიებაც დაუსახავს.

*

* *

მეშნუ ავალიანი — ჰადიშის კოლმეურნეობის თავმჯდომარე — სოფლის ბოლოს შემოგვხვდა.

რაიკომის ახალგაზრდა მუშაკი ბექსატონ ქალდანი და რაიკავშირის თავმჯდომარე, ჭარმაგი სეფე ხაფთანი აგვყვნენ ჰადიშში.

პატარა მდინარე მოჩქრიანებს, სახელად „წყურგვილს“ ეძახიან. მისი წყალი შედარებით თბილია და სასმელად კარგია. სხვა მდინარის წყალი გულ-მუცელს ყინავს, ადამიანსა და ოთხფეხს აავადებს.

ფერმის ზემოთ, სამი-ოთხი კილომეტრის დაშორებით, წმინდა გიორგის ეკლესიაა. გარშემო ბევრი ნასახლარია. ეტყობა, ოდესღაც აქ მოზრდილი დაბა ყოფილა. ვინ იცის, იქნებ ცნობილი ქალაქიც იყო. იგი ალპურ ზონაშია უკვე, ქვემოთ კი ტყეებია, ~~გაყვანილი ტყე-~~ები.

მიწიდან მუხავე წყლები ამოქუხან. სვით რამდენიც გინდათ, წყენა მათგან არ შეიძლება, სიამოვნებას კი ბევრს ნახავთ.

როცა ამ წყალს სვამ, ასი ათასი ვარსკვლავი სკდება და სასიამოვნოდ გილიტინებს ენაზე.

მარგოს თორმეტი მეწველი ძროხა ჰყავს მოსავლელად მიჩენილი.

ქალიშვილის წვრილი და თაფლისფერი თვალები დაკვირვებით გიციქერიან.

— დღეს სამოცდაათი ლიტრა მოგწველე! — მოკრძალებით გვეუბნება.

იქვე დგას ქეთო ავალიანი, უფრო მაღალი ტანისაა, წყლისფერი თვალები იქვე ჩამომდინარე ჰადიშურადან ახალამოღებულ კენჭებს უგავს. ქეთო ყოველდღე 80-90 ლიტრა რძეს წველის. ჰადიშურა უსწრაფესი მდინარეა სვანეთში (აბა, რომელ მდინარეს ნახავთ იქ დატბორილსა და მღორეს, მაგრამ ჰადიშურა მაინც სხვაა). ევაშის ხილთან მდინარის კალაპოტი ისე ვიწროა და კლდოვანი, რომ მისი ტალღები, ერთიმეორეზე მძლავრი ჭახუნით მესხივით სკდება და ბოლივით ამოქმუის.

— აქ კალმახი ველარ ამოდის, ილუპება. — გვითხრა ფერმის გამგემ ალექსანდრე ავალიანმა.

მართლაც, შეხედვის შეგეშინდებათ. აქ უკვე სილამაზე ტკივილს და შიშს იწვევს.

ვეება კლდის ნაგლეჯები გახორგილან და ჰადიშურას ტალღები მათ თავზე აბოლებული გადაიფრენენ ხოლმე. მდინარეს კი არა, ქარიშხალს უფრო ჰგავს.

სალამოს მწველავები ბინაში იკრიბებიან, სუფთა ლოგინი, მაგიდა და სკამები მათ კარგ დიასახლისობაზე მეტყველებს. განჯინები კრიალებენ, ქვაბ-ქოთნები ქათქათებენ. თუ გასულ წელს თითო მეწველ ძროხაზე ათას სამი ლიტრა რძე მიიღეს ჰადიშელმა მწველავებმა, წელს იგი ათას ხუთას და ათას ექვსას ლიტრზე აიყვანეს.

ჰადიშში, უმრავლესად, ავალიანები სახლობენ.

მელანო 'ორმოცდაათი წლისაა, ილია ავალიანი კი — ორმოცდაორის. ფიჩი და თინა — თვრამეტ-თვრამეტის. ხოლო ტაბაკ ავალიანს ახლახან შეუსრულდა თექვსმეტი წელი. ვახშმის წინ ჩონგურები ააწკრიალეს ქალიშვილებმა. მელანომ და ილიამაც აუბეს მხარი.

— ჰოი დედე შუ, ჰოი დია შუა. — დაიწყო ერთმა და მომეჩვენა, რომ ეს ძველი სვანური სიმღერა აღზობდა ჰადიშურას გალიგვებულ, კლდოვან ნაპირებს, ტყესა და თეთრ მწვერვალებს. რომელთაც, ალბათ ასეთი მხიარული სიმღერები თუ ათბობენ მხოლოდ.

*

* *

გოგი მჭედლიანმა ისევ ხაიშში ჩამოგვიყვანა რაიკომის მანქანით. იგი კარგა ხანია მუშაობს მძღოლად.

— დიდი ხანია არ შეკეთებულა გზები, — მეუბნება სევდიანად. — ახლა ზუგდიდიდან ხაიშამდე ენგურჰესის მშენებლობა გვიშველის. ამბობენ, იქამდე ფართო, საიმედო გზას გაჭრიანო. მგონი უკვე დაიწყეს კიდევ. ჰე, მაშინ უყურე შენ ჩვენს ტურისტებს!

მანქანა ჰაერში ნასროლ ტყვიას ჰგავს სვანეთის გზებზე, სად გაცივდება და ჩამოვარდება არავინ იცის.

გოგი კი საოცარი ხელოვნებით მიაქროლებს მანქანას. ქვემოთ ენგური ბობოქრობს და ლელავს, გარშემო თვალწარმტაცი მთის კალთები ესალბუნება თვალს. ენგურჰესი უდიდესი ელსადგური იქნება კავკასიაში. ორ მაღალ მთას შუა ჩაჭედილი ენგური სოფელ ჯვართან შეგუბდება. მისი კაშხალის სიმაღლე გაუგონარი იქნება.

— სამასი მეტრის სიმაღლე ექნება კაშხალს, — გვითხრა სოსო ჭკადუამ. — წარმოიდგინეთ, სამასი მეტრის სიმაღლის თვალუწვდენელი რკინა-ბეტონის ჯებირი?!

— მგონი ქვეყნად მსგავსი არაფერი უნდა იყოს! — ამაყად ამბობს გოგი.

ხანდახან მანქანა ნაკადულებზე გადაიქროლებს. წყლის შხეფები გოგის სახეში სცემს. ის კი მაინც მიაქროლებს მანქანას და ვინ იცის მერამდენედ, სახეს სველი ცხვირსახოციით იწმენდს.

— ჯიხვზე თუ ნადირობენ? — ვეკითხები. ჩვენი მძღოლი უცებ იღრუბლება.

ხალხი დაგვეხმარა, ობლობა არ გვიგრძნია. რაიკომი თუ კოლ-
მეურნეობა ყველა ჩვენ გვეხმარებოდა, აქამდე მოვალწიეთ. — ნალვ-
ლიანად დააბოლოვა გოგომ.

თვალეზში სისველე ჩადგომოდა. კარგია, საამაყოა, მამის სიყვარული ყოველთვის გზას უნათებს შვილებს. ამიტომ არის გოგის თვალი ისე გამჭვალავი და მახვილი, მის ხელში მანქანის საჭე წაღმა ბრუნავს, შეუცდომლად მოძრაობს. გზაზე კენჭიც არ გამოეპარება, ისე აუქცევს გვერდს.

სალამოს უკვე ხაიშში ვიყავი.

ოთარი ღიმილით შემოგვხვდა.

საქმე კარგად მიდისო, მითხრა. კარგი დარი იღვა. ხაიშურა აღარ ბობოქრობდა, დაწმენდილიყო. მისი ლურჯი ტალღები ქვებზე ვერცხლისწყალივით სკდებოდა და შეეფებად იფშენებოდა.

ორი თვის შემდეგ ოთარი თბილისში შემხვდა. სწორედ იმ დღეებში მოსკოვში პარტიის ოცდამეორე ყრილობა მიმდინარეობდა.

— უკვე ვუპატაკე ყრილობას გეგმის შესრულება! — მომახარა.

მის სახეზე დიდი, ბედნიერი სინათლე კრთოდა. მეც გამიხარდა. მომეჩვენა, თითქოს ამ დიდ საქმეში ჩემი წვლილიც იყო.

მიაგულის სიყვარული

უშიშარი და გამჭრიახი კაცი იყო მონადირე ბექნუ პირველი. მისი მუხლი ყველაზე მაღალ საჯიხვეებს სწვდებოდა. ქარაფების ბინადარ ნადირს მისი ნასროლი ტყვია არ ასცდებოდა. სახლში გამოუღეველად ჰქონდა მარილი და ქერის ფქვილი, არჩვისა და ჯიხვის ხორცი. ხევში მობალახე მისი ხარების რქები მთის წვერებზე შემორჩენილ ნისლს არხევედაო, ამბობს თქმულება. ადრე დაქრევებულ ბექნუს ერთი ქალიშვილი ჰყავდა, სახელად მიაგული. მისი თვალები სვანეთის კამკამა ცის ფერი ყოფილა; წამწამები — ჩამოღრუბლულ ენგურის ხევზე უფრო შავი. მიაგულის სილამაზეზე სვანი ვაჟკაცები ლექსებს მღეროდნენ.

სიმღერას დიდი ძალა აქვს და ამიტომ მთელ ზემო სვანეთში გასულიყო ქალის ქება.

ლამაზი და ბრვე ვაჟკაცებია სვანეთში. მაგრამ მიაგულს გულის ტოლი ვერ მოენახა.

ოტიას კვირიკე დღეს უნახავს მიაგული. თეთნულდის თოვლზე თეთრი კანი ჰქონდა და ნაძვის ხესავით აშოლტილი ტანი. დევის-ბეჭებიანი ოტია თოფის ლულაზე დაყრდნობილი იდგა. ანთებული თვალებით მისჩერებოდა ბექნუ პირველის ასულს. ნანადირევი მოეტანა ვაჟკაცს. ვეება ხარჯიხვი გაუტყავებლად ეგდო მის ფეხებთან. სამ-სამი წყრთა დაგრებილი რქები მესხისაგან დაღეწილი მუ-

ხის ტოტემებით ეყარა მიწაზე. მონადირეები გაოცებით თვალიერებდნენ.

— ჰაუ, — გაიკვირვა მიაგულმაც ჯიხვის სიდიდე. მისი თიფები ისე შეეხო ჯიხვის რქებს, რომ პატრონისათვის არც შეეხუნდა. როცა წამოდგა და ზემოთ აიხედა, გააქრქოლა.

სიტყვა არ უთქვამს მიაგულს, თრთოლვით გამობრუნდა და ნისლში აზიდულ ყინულოვან მთებს დაუწყო ცქერა. ამ ცქერამ მონადირეს აღუღებული ტყვია ჩაასხა გულში. არც ნანადირევის ქებას უგდებდა ყურს და არც მისი სილამაზით გაოცებული ქალების ჩურჩულს.

ხანგამოშვებით მიაგულის მზერას გრძნობდა და ბავშვივით წითლდებოდა.

გათენებისას ფერხული ჩააბეს, მერე სავაჟაკო ქვეები ასწიეს. შუბლგახურებული ოტია მარგველანი ვეებერთელა მრგვალ ქვეებს ბურთივით ათამაშებდა.

ხალხში აღტაცების ხმები ისმოდა. „ლილე“ რომ დააგუგუნეს, ოტიას ბანი ხალდეშურას სათავემდე მიდიოდა.

გულდაკოდილი დაბრუნდა სოფელში მიაგულ. ხალისი დაეკარგა, სახეზე ღიმილი გაუქრა.

მშობელს უკვირდა აქამდე დაუდგარი ქალიშვილის თვინიერება. ჯიხვივით ლალი მიაგულ საბელჩაბმულ ცხვარივით მიჰყვებოდა ახლა მამას. გუმანი აიღო ბეჭნუ პირველმა: მისი ქალიშვილის გული სხვა ბუდეში გადაფრენილიყო.

— რა მოგივიდა, გოგო? — ყრუდ ჰკითხა. ბეჭნუს ეგონა. მიაგულ მოკრძალების გამო მაინც დაუმალავდა მამას მეხზე უფრო საშიშ სიტყვას. შეიღმა პირდაპირ შეხედა:

— მამას ვერ მოატყუებს მიაგულ. ოტიას თვალეშმა და ვაჟკაცობამ მომხიბლა.

ბეჭნუ პირველს თავხარი დაეცა.

ნადვლიანად მიაჩერდა მიაგულს, სიტყვა კი მაინც არ უთხრა და სატკივარი გულში ჩაიხვია. მამა-შვილი უბრად ჩავიდა სოფელში. ძველმა მონადირემ ქალიშვილი შინ დატოვა. თვითონ საქმე მოიმიზეზა და ისევ უკან გაბრუნდა.

გულბოლმინანი მიდიოდა ხალდესაკენ, დარდისაგან სატკივარი კბილს არ უხსნიდა. იცოდა იფარელმა მონადირემ, ოტია მარგვე-

ლანი ცოლშვილიანი იყო. ცოლის მოდალატე კი მისი სიძე ვერ ვახს-
დებოდა. ისიც სწამდა, ვაჟკაცის თვალი ჯიხვსა და ქალის გულს
ერთნაირად ჭრიდა და ნუსხავდა.

— მოგვლავ, როგორ გაბედა და მიაგულ მომინდულებსა?
ლიანმა კაცმა? — ფიქრობდა გზადაგზა.

შხარას და აილამას წვერებზე სინათლე ჯერ კიდევ არ ჩანდა.
ხავერდოვან ცაზე ვარსკვლავები კამკამებდნენ. სიბნელეში ხევები
უფრო ცივად და პირქუშად გამოიყურებოდნენ. ცაში აზიდული ყი-
ნულის მწვერვალები თეთრნაბადწამოხურული დევებივით იდგნენ.
ხანდახან ციდან მოწყვეტილი ვარსკვლავი გაიელვებდა და ბექნუს
ეჩვენებოდა, რომ იგი მწვერვალებს ეცემოდა.

სოფელ ხალდეს მისასვლელებთან მინდორზე მიშვებული შე-
კაშმული ცხენი დაინახა. ახლოს მივიდა. ოტია მარგველანი მიწას
დამხობოდა და ოხრავდა. დამხედურმა მისული ვერ შენიშნა. სხვა
საშველი არ იყო. ბექნუს გამარჯობა უნდა ეთქვა.

ძველ მონადირეს თავის სიცოცხლეში პირველად გაუძნელდა
გამარჯობის თქმა: რამდენჯერაც დააპირა, იმდენჯერ ენა დაემა.
იგრძნო, თუ იტყოდა, ნათქვამს გულმოსულობაც გადაჰყვებოდა,
გაცხელებული გული გაცივდებოდა, ბოლმა გაუქრებოდა.

რა უნდა ექნა?! მწოლარე კაცს ქურდულად თოფს ხომ ვერ და-
ახლიდა?!

მართალი რომ თქვას კაცმა, რა დამნაშავე იყო ოტია მარგველა-
ნი?! სიტყვაც არ უთქვამს მიაგულისათვის. ლამაზი ვაჟკაცი იყო
და ქალიშვილს მოეწონა. რა მოხდა ასეთი?! დღეობაზე მისმა ნანა-
დირევმა მთელი სვანეთი გააკვირვა, მისმა ძალ-ლონემ ქვეყანა მოხიბ-
ლა, ვითომ მიაგულ მოუნუსხავს?! მიაგულ კი არა, ბექნუც გააოცა
ოტიას ვაჟკაცურმა სილამაზემ.

ამ ფიქრში იყო ძველი მონადირე, რომ ოტიამ ისე ამოიხვნე-
შა, ხევმა ხშიანად გაიმეორა მისი ოხვრა. ბექნუ გამოფხიზლდა,
გულში ისევ შხამი ჩაუდგა. მწოლარეს ფეხი წაჰკრა.

ოტია გადმობრუნდა, მთასავით წამოიმართა. გაოცდა, როცა მო-
სული იცნო. უნებლიეთ გარემოს დაუწყყო თვალიერება.

— მიაგულს ეძებსო! — მიუხვდა ბექნუ.

— აქ სხვას ნუ ეძებ, მარგველანო, მართალი მითხარი, ოჯახი
რად დამიქციე, ქალიშვილი რატომ მომიჯადოვე?!

ოტია ისე შეინძრა, თითქოს მკერდში ხანჯალი ეტაკებინოთ.

— რა თქვი, ბექნუ ბატონო?!

— მიაგულ რატომ მომინუსხე-მეთქი!

ოტიამ წინ ორი ნაბიჯი წამოდგა, ბექნუს სახეზე დააკვირდა, მერე სივრცეს გახედა და წყნარად თქვა:

— მკითხავი და კუდიანი კი არა ვარ! მონუსხვით თვითონ მომ-
ნუსხა მიაგულმა. ხომ ხედავ, ეზოში მოსული კაცი შინ ვერ შევ-
სულვარ. მისმა თვალებმა საყვარელი ცოლის სახე გადამავიწყა.
ვერ მომიფიქრებია, საით წავიდე, ბექნუ! ჭკვიან კაცს გეძახიან და
რამე მიშველე, რამე მასწავლე, რა ვუთხრა ცოლ-შვილს, არ ვიცი!

ძველი მონადირე მოალბო ოტიას გულწრფელმა ჩივილმა, მაგ-
რამ არ დაიმჩნია და ყრუდ წაილაპარაკა:

— ჰოდა, ცოლშვილიან კაცს გასათხოვარი ქალისთვის ავად
არ უნდა შეგეხედა. ხომ იცი, ვაჟკაცის თვალზე ჯიხვიც ინუსხება
და თოფის სროლის მანძილზე მოდის.

— რას ამბობ, ბექნუ, მიაგულის ავი თვალით შემხედავს ქარაფ-
ზე ყინული გაუცურდება და უფსკრულში ჩაიჩეხება. როგორ შე-
მეძლო მისთვის ცუდად შემეხედა?!

ბექნუმ მთის წვერებს გახედა. არ იცოდა, რა ეთქვა. უკვე თენ-
დებოდა, მზე არ ჩანდა, მაგრამ მისი სხივები ოქროსფერ მდინარე-
სავით მოედინებოდა აღმოსავლეთის კიდიდან. ნისლი მთების კალ-
თებზე დაბერტყილიყო. უკვე ისმოდა შურთხების შორეული სტეე-
ნა და ჯიხვების ფრუტუნნი. სადღაც ყინულის ზვაავები სკდებოდა
და გრიალით ეშეებოდა ქვესკნელში.

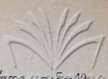
— იცი, რა ვითხრა, მარგველანო, მიაგულ გულიდან უნდა ამო-
იღო. ვაჟკაცი ცოლ-შვილს ვერ უღალატებს. ქვეყნის ფუძე ოჯახია
და იმას მიხედვ. თუ ის შეგერყა, სიცოცხლეც ჩაგმწარდება. ხალხის
ყბაში თავი არ ჩაიგდო!

ნელი და მტკიცე ხმით უთხრა ბექნუმ, მერე ცხენს მოახტა და
ხალდეშურას ნაპირზე გაჰყვა ბილიკს.

საძოვრებზე უკვე ნახირი ბლაოდა, მწყემსები ძაღლებს უსტ-
ვენდნენ. ტყიდან გარეული ქათმების კაკანი ისმოდა. ოტია მარგ-
ველანი გაშტერებული უყურებდა იფარისაკენ მიმავალ ბექნუს.

ორი წელიწადი იტანჯებოდა ოტია მარგველანი და მიაგულის
სახე მაინც ვერ მოიშორა. ოჯახი გაღარიბდა, ჯიხვის და არჩვის

ხორცი შემოაკლდა, ეზოში თივის ზვინები შემცივდა, მონადირეს ნადირობაც დაავიწყდა, ხარ-ძროხის მოვლა გამოშტერდა ვაჟკაცი.

სადაც უნდა გაეგლო, მიაგულის ლანდი თან დასდევდა. ჯიხეს რომ თოფს დაუმინებდა, მისი თვალები მიაგულის თვალბივით უყურებდნენ, მკლავი უდუნდებოდა ამ დროს, ხელი უკანკალებდა, თოფის სასხლეტი თითებიდან უცდებოდა.

სათიბებში გავიდოდა, ცელს მოიქნევდა და შეცბუნდებოდა, ბალახი მიაგულის ნაწნავებად ეჩვენებოდა. სახლში შევიდოდა და ცოლ-შვილის შეხედვა უძნელდებოდა.

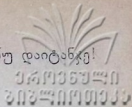
ის კლავდა, რომ ცოლი არაფერს ეუბნებოდა. არყის ხესავეთ თეთრი ტანი ჰქონდა დარინეს. სანამ მიაგულს ნახავდა, ცოლის შემხედვარე ოტიას ღამეც მზე ეგულებოდა სახლში. ცოლის სიძულვილი არც ახლა შეუშვია გულში. იშვიათი რამ მოხდა, თითქოს დარინე უფრო შეუყვარდა, თითქოს მისი სახე და ტანი უფრო მიმზიდველი გახდა. ხანდახან ეჩვენებოდა, რომ მიაგულ და დარინე ერთი და იგივე ქალი იყო. ელანდებოდა კიდევ, რომ მისი შვილების დედა მიაგულ იყო და არა დარინე. ფიქრში წასულს ნამდვილად ეგონა დღეობაზე დარინე ნახა და არა მიაგული; გაორებული იყო ახალგაზრდა მონადირე. დარინეს და მიაგულს ერთმანეთისაგან ვეღარ არჩევდა. ორივე ერთ ქალად ეხატებოდა.

მოითენებოდა ფიქრით, ხალდეშურას მინდვრებზე გაწეებოდა, რძიან სამყურა ბალახს ხელს ისე უსვამდა, თითქოს მიაგულის და დარინეს წარბ-წამწამს ეფერებოდა.

ერთი კი იძალა ვაჟკაცმა, ორი წელიწადი იფარისაკენ არ გაიხედა. არც დღეობაზე ჩავიდა კალაში. მიაგულის მეორედ ნახვას ერიდებოდა.

მიაგული კი ყოველ დღეობაზე კვირიკეზე ადიოდა. ამ ხნის მანძილზე ცას იმდენი ნამი არ დასდენია, რამდენიც მას ცრემლი მოსწყდა თვალიდან. ავიდოდა საყდარზე, ოტიას ნადგომ ადგილზე დადგებოდა, მის ხელმონაკიდ სავაჟკაცო ქვებს მოეფერებოდა და ხალდესკენ ცქერით თვალბს ჩაიღამებდა. წავიდოდნენ ყველანი, ის კი ისევ გასცქეროდა ქედებს. იცოდა ქალიშვილმა, მისი გულის მკვლელი იქ იმყოფებოდა. გულმომხსამული მამა ბოლოს ვერ მოითმენდა და დაიბუხუნებდა:

— ადექი, გოგო, მეც ნუ მომკალ და შენი თავიც ნუ დაიტანჯე!
ლასლასით მიდიოდა მიაგულ იფარისაკენ.
ასე გადიოდა დრო.

ოტია მარგველანის სოფლიდან ავი ამბები მოსდიოდა, ყველაზე
ცუდი და შხამიანი ამბავი მაინც ერთ დღეს გაიგო მიაგულმა.

სანადიროდ წასული ოტია მარგველანი ჯიხვს გამოჰკიდებია, ქა-
რაფ-ყინულზე დასწევია და თვალი თოფის ნიშანზე გაუმართავს.
რქადაგრეხილი ჯიხვი ციცაბოზე მდგარა, თავი ნისლეთისაკენ მო-
ელერებინა. ქვევით თვალგაუზომავი ყინულის ზეგები ჩანდა, ქვეს-
კნელში ხალდეშურას წყაროების ბუდე-ფესვი ჩხრიალებდა.

ნისლი მთის კალთიდან კალთაზე გადადიოდა თურმე. სიჩქარე
იყო საჭირო, მალე ჯიხვს ენგურის ქაფის ფერი ნისლი დაფარავდა.
უცებ ისევ თვალი გაშტერებია ოტიას. თოფის ნიშნის გასწვრივ
ჯიხვის დაგრეხილ რქებს კანკალი დაუწყიათ. რამდენი დააკვირდა
ნიშანში ამოღებულ ნადირს, იმდენი თვითონაც ათრთოლდა, თურ-
მე. ბოლოს, როცა ჩახმახისათვის თითი ამოუდვია, გაცეცხულა
ვაჟკაცი! ჯიხვის თვალების მაგივრად მიაგულის თუ დარინეს თვალე-
ბი მოლანდებია. ველარ გაუძლია მონადირეს: „ჰაუ, ჩემს დღეს“, — აღ-
მონეთქია გულიდან; თოფი ხელიდან გაუგდია, მკლავები გაუშლია
და მიაგულ-დარინესკენ წასულა მოსახვევად. უნდო და ბოროტია
შხარასა და აილამას კალთებზე ყინულის უფსკრულები. ისინი ცი-
ვი არიან და სიყვარული არ იციან. დაუსაბამოში დაბადებულებს
მზისგან გული არასოდეს გალზობიათ; ჰოდა, მარგველანს ყინულ-
ზე ფეხი დასხლტომია და უფსკრულში გადაჩეხილა.

მონადირეებს მხოლოდ მისი უკანასკნელი ძახილი გაუგონიათ.
დარინეს და მიაგულს ეძახდა თურმე.

ქმრის სიკვდილი მალე გაუგია დარინეს, ფეხშიშველს ურბენია
ციცაბობამდე. ფეხისგულები დაუსისხლავს ყინულის წვეტებზე
და გახელებულს იმ ადგილამდე მიუღწევია, სადაც მხოლოდ თო-
ფი უნახავს.

უფსკრულში გასარკული ყინული ჩანდა, ქვევით კი ხალდეშუ-
რას ლულლული ისმოდა.

— ჰაუ, ოტიაე! — ეძახდა ქალი ქმარს, — რად მიმატოვე ასე
უცებ, ჩემო სიცოცხლე! დარინე ვერ გასძლებს უშენოდ! ვაი, ჩემს
დღეს, შენს მკლავზე ღამენათევს მხოლოდ შენთან მაქვს ბინა!

ბარბაცით ჩასულა ძირს. ყინულის ზევეს ქვემოთ, იქ, სადაც ხალდეშურა ქვესკნელიდან გამოდის და მზეს პირველად შეხედავს, ახლაც დევს დიდი ლოდი. იქამდე ფორთხვით მისულა დარინე და ტენილი თოფის ლულა შუბლზე მიუდვია, ჩახმახი გამოუსხლეტია და თვითონაც ხალდეშურას შეხეფებით აბოლებულ ტალღებში ჩავარდნილა. იმ ლოდს ქვემოთ ახლა ორი მჩქეფარე ვეძა ამოდის მიწის გულიდან. ქვებზე სისხლის კვალივით აჩნია წვეთების ჟანგი. ამბობენ, დარინეს ცრემლებიაო.

*

* *

გულმდღუღარედ მოუსმენია ეს ამბავი მიაგულს, ძაძა ჩაუცვამს, თმები გაუშლია. ყოველ სადამოს იფარიდან გაიპარებოდა თურმე, ენგურის პირს აჰყვებოდა და მის მბღღვინავ ტალღებს ცრემლებს აფრქვევდა.

მდინარის მარჯვენა კიდეზე ჯდებოდა; სწორედ იქ, სადაც ენგურში უზარმაზარი კლდეა ჩაგორებული; ეგონა მიაგულს, ოტიასა და დარინეს ტანზე ნასხურები ხალდეშურას წვეთები აქ ჩამოივლიდნენ. მისი აფორიაქებული შეხეფები მართლაც სწორედ ამ კლდესთან მოედინება. მის კალთებზე შედგებოდა მიაგულ, თლილ თითებს მდინარეში ჩაჰყოფდა და ისე ეალერსებოდა ტალღებს, თითქოს ოტიას მკერდს ეფერებოდა.

ახლა მთელი თავისი ბუნებით შეიყვარა დარინე, ის დარინე, რომელიც მასზე უწინ შეიყვარა ოტია მარგველანმა. დიდხანს იდგა ენგურის პირას.

დაჯავრიანდა ბექნუ პირველი. მიხვდა ძველი მონადირე, მისი ქალიშვილი მოურჩენელი სენით იყო შეპყრობილი.

— თავი ნუ მოიკალ, გოგო! — შეელაპარაკა ერთხელ. — ოტია სატირალი არ არის. ფიქრგაურკვეველი კაცი იყო, ცოლ-შვილის მოღალატე. პატიოსანი ვაჟკაცის გულში ორი ქალის თვალმა არ უნდა ჩაიხედოს, ის კი...

მიაგულმა სიტყვა არ დააცალა.

— მე მას კი არ ვგლოვობ, მამა, ჩემსავით ბედკრულ დარინეს დაეტირი.

— როგორ თუ დარინეს? — გაოცდა მონადირე.

— დიახ, დარინეს ვგლოვობ, ოტია მარგველანის ცოლს.

— მერე, შენ ხომ ოტია გიყვარდა?

— კი, მამაჩემო, მიყვარდა. მასაც ხომ უყვარდა. მე და დარინე ერთმანეთს გრძნობამ შეგვავერთა, ერთი კაცის სიყვარულმა დაგვკავშირდა. მისი გულიც მხოლოდ ერთი სიყვარულის დამტევი იყო.

— შენ საიდან იცი, ქალო, დარინე ხომ არც კი გინახავს? მიაგულს ცრემლი მოადგა.

— არა, არ მინახავს. ნეტავი ერთხელ მაინც შემეხედა. ამბობენ, ძალიან ლამაზი იყო. ისე კი ვიცნობ, მისმა გულმა გამაცნო, მისმა ფიქრმა და ტანჯვამ უხილავად დამაახლოვა, ღვიძლ დადამიხანდა. რა ვუყოთ, რომ მასაც უყვარდა ის კაცი, რომლის შეხვედრამ მე დამღუპა. მით უკეთესი! ჩვენ ორივენი ერთი ფიქრისა და გულისა აღმოვჩნდით, ოტიას კი ამქვეყნად არც ფეხის დასადგმელი ადგილი ჰქონდა და არც წმინდა ცა ეხურა თავზე. ორი სატრფო ერთ გულში არ დაეტევა, არ მოთავსდება. დაიღუპა კაცი და ჩვენც დაგვღუპა!

გარინდული უსმენდა მამა მიაგულის გულისწუხილს.

— შენ რადა ხარ, შვილო, დაღუპული, შენ შენი ბედი წინ გიღევს.

— არა, მამა, ჩემი ბედი ოტიასთან ერთად ხალდეშურას ტალღებში დაიღუპა.

— მეც დაგიღუპივარ, შვილო, და ეს არის! ნუთუ შენი მამა არ გებრალედა?!

მიაგულის თვალებიდან ცრემლებმა ღვარად გადმოხეთქა, მამას მკერდზე მიეკრა.

— მებრალეები, მამა, მებრალეები. ვიცი, ჩემს გარდა არავინ გყავს, მარტო მე ვარ შენი იმედი. ამიტომ უნდა ვიცოცხლო, უნდა შენთან დავრჩე. — ქალიშვილმა ცოტა უკან დაიხია, ბექნუს თვალებში ჩახედა და ჩურჩულით განაგრძო:

— მაგრამ ერთი სათხოვარი მაქვს, მამა, იცოდე, უარი არ მითხრა.

— თქვი, შვილო, თუკი შევძელი...

— შეძლებ, მამა. თუ მე გიყვარვარ, ამ კლდეზე, აი, ამ ენგურში ჩამოგორებულ ლოდზე კოშკი უნდა ამიშენო. მეც მოგენმარები; ქვებს მოვზიდავ, კირს მოვზელ. ქვიშას მოვაგროვებ. ხომ ხედავ ამ კლდის კალთას, ყოველ წუთს მათი ნაბანი წყლით ირეცხება. მეც

ყოველ დილით ამ შეხვედრით დავიბან ხელ-პირს. ხალდეურებს წვე-
თები შეგვაერთებს ორ დაღუპულ და ერთ დატანჯულ მკვდარს.
ასე სჯობს, მამა, ასე კარგი იქნება.

ბექნუ გაშტერებული უყურებდა ენგურის აქაფებულ ტალ-
ღებს. ისინი აბობოქრებული ასკდებოდნენ კლდეს და ისევ უკან
იჩქაროდნენ.

— კარგი, შვილო, შენი ნება იყოს. — ოხვრით თქვა და მია-
გულს მკლავზე ხელი მოჰკიდა. — მხოლოდ იცოდე, ჩემო სიცო-
ცხლევ, — ცრემლს მოერიდე, ხომ იცი, ცრემლი ადამიანის გულს
ჰკამს.

ერთხელ კიდევ ჩამოთოვა ხევებში და ამწვანდა გორაკების
კალთები, როცა ბექნუ პირველმა მაღალქონგურებიანი კოშკი ააგო.
კლდეკალთაზე შემდგარ მის ფუძეს ბალავერი არ დასჭირებია,
ჩრდილოეთიდან სახლიც მიაშენა, ალბათ თვითონაც უნდოდა ქა-
ლიშვილის ახლო ყოფილიყო.

მშვენიერი დილა-საღამო იცის ენგურის ხევმა. დილით ნაზი და
თხელი ნისლი დაეფინება შფოთიან მდინარეს. კლდეებს შეხლილი
ტალღები ცას ლალად ესვრიან შეხვებს. მის ცივ, გიჟმაჟ ჩქერებში
ტანზე ბროწეულდაყრილი თევზები ნავარდობენ. ამწვანებული
მთები დილასა და საღამოს მზის სხივებით ივსება. ჩრდილოეთით
ცივი და მკაცრი ყინულიანი მწვერვალები დგას. გორაკებზე არყის
ხეები, წიფლები და ნაძვები ცაში შეტყორცნილან.

ყოველ დილით და საღამოთი ჩამოდირდა კოშკის კალთებთან
მიაგული. თავის თეთრ, ფაფუკ თითებს ენგურის ტალღებში ჩა-
ყოფდა და ფიქრს ეძლეოდა. მდინარის სიღრმეში ხანდახან კალმა-
ხები გაიელვებდნენ. თვალი უშტერდებოდა მაშინ მიაგულს. ენგუ-
რის აქოჩრილ ტალღებზე ჯერ თითქოს ჩრდილივით გაჩნდებოდა
რალაც, მერე შედედდებოდა და ოტიად იქცეოდა. ერთი შეტრიალ-
დებოდა წყლის ზედაპირზე აჩრდილი და მერე ხელგაშვერილი მის-
კენ წამოვიდოდა, ქალიშვილი წუხდა, მაგრამ მკლავს არ მიაშველებ-
და. ვაჟკაცს ნაპირზე არ ამოიყვანდა, გვერდით არ მოისვამდა.

ცოდვიანი კაცი ხარ, ორი ქალის სახე ჩაიდე გულში და ორი-
ვე დაგვლუბეო, — ჩურჩულებდა მიაგული.

დარინე თუ მოელანდებოდა, ხელს გაუწვდიდა, თავისკენ მიი-
ზიდავდა. მაშინ კოშკის ქონგურზე მიყურადებულ ბექნუს ესმოდა,
როგორ ესაუბრებოდა უხილავ დარინეს მისი ქალიშვილი.

ოქროს და ვერცხლის მარცვლის ამავენი

კავკასიონის ყინულოვან ფერდობებზე ბევრი მდინარე იზადება. ისინი კამკამით ეშვებიან დაბლა. გზადაგზა ერთმანეთს უერთდებიან, ჯანსა და ღონეს იმატებენ და კლდოვან ნაპირებს ისე მძლავრად ეხეთქებიან, ცას და მიწას გრიალი გააქვს.

თითქმის ყველა სუფთაა და კრიალა, მხოლოდ ერთი — რიონი არის მღვრიე.

მთელი წლის მანძილზე ღრუბელივით მოდელავს, ზათქითა და ხმაურით ასკდება პიტალო კლდეებს და კოლხეთის დაბლობში ეშვება. მისი ტალღები სწრაფია და დაუდევარი, მისი ჩქერები ბობოქარია და საშიში.

რაჭა-ლეჩხუმიდან წამოსული მეტივეები სულმოუთქმელად ებრძვიან რიონს. ვაი მას, ვისაც თვალი სუსტი აქვს. რცხილის ღვლერკები, რომლითაც ტივებია შეკრული, კლდეზე შენარცხები-სას სკდება, ტივები იშლება, ხის მორები მდინარეს შავი ზღვისკენ მიაქვს. მხოლოდ გეგუთისა და ვარციხის მინდვრებიდან დინჯდება რიონი. ქვემოთ მდორედ მიიზლაზნება. აქ უკვე აღარ ეშინიათ მეტივეებს, ახლა ერთი მათგანი მხარეთეძოზეც წამოწვება, დანაყრდება და წაიძინებს კიდევ. გეგუთის თუ ვარციხის ჭალებიდან ფოთამდე ცალი ორთაყვირით შეიძლება ტივის დაცურება. აქ, ორივე ნაპირზე, წინათ გაუვალი ტყეები იყო. გაღმაც და გამოღმაც უხვად ხარობდა ხის სხვადასხვა ჯიში. ვარციხის, გეგუთისა და საყულის

ახლო-მახლო ძელქვის, რცხილისა და მუხის მაღალი ხეები, ჭარბობდა, ორპირის, დაფნარის და ქვალონის მიდამოებში თხემელისა და ვერხვის აშოლტილი ტევრები იყო, ტყეებში უხსოვარი დროიდან იზრდებოდა ბლის ტკბილნაყოფიანი ხეებიც. წყნარ ღამეში მდინარის ზედაპირი უფრო მდუმარე ხდებოდა.

ეჰ, რა კარგია ამ დროს რიონის ყურება! გეჩვენებთ, თითქოს მის ფსკერზე უხილავი მოხუცები ისხდნენ, ჩიბუხს აბოლებდნენ და კვამლის თეთრ რგოლებს მდინარეს საკმეველივით უკმევედნენ.

ხანდახან სიჩუმეს წყნარი ჩქაფანი არღვევდა. ეს ლოქოს ან ზუთხის მოქნეული ბოლო შეარხევდა წყლის დამდორებულ ზედაპირს. ასეთ ღამეში მის უტეხ ჭალებს ნიჩბის ხმაური და მეთევზეთა შეძახილი თუ შეაღვიძებდა. აღიდების შემდეგ ქვიშაში კობრი იცოდა. ადამის დროიდან გაუჩეხავ ტევრებში შველი და ირემი ბუდობდა, გარეული ფრინველები გუნდგუნდად დაფრინავდნენ რიონის ნაპირებზე.

ბევრი სიკეთე იყო ამ მიდამოებში, მაგრამ ერთი დიდზე დიდი უბედურებაც სჭირდა: პურის მოსავალი ცოტა იყო, ხალხი ფეტვით და ღომით იკვებებოდა.

შემოდგომაზე დათესილ ყანებს აღიდებული მდინარე გაზავხულზე წალეკავდა. თუ წლის ადრიან, თბილ თვეებში ჩაავდებდნენ ხნულში მარცვალს, აპრილში ნამქერად მოვარდნილი აბობოქრებული მდინარე ისევ თავისას იზამდა: ხან კაცის სიმაღლე შლამს გადააფარებდა და ხან ქვა-ლორღით აავსებდა ყანებს. წვალობდა გლეხკაცი, განა შეიძლებოდა უპუროდ ცხოვრება?

თონეში გამომცხვარი თბილი პურის სუნი სანატრელად ქცეულიყო რიონის ჭალების ბინადარი ქართველი კაცისათვის. მდინარის მარჯვენა ნაპირზე, სადაც ადამიანის თვალის სინათლის მანძილზე ფართო ჭალებია გადაშლილი, ორი-სამი საუკუნის წინათ ერთი ოჯახი ცხოვრობდა.

ქმარს ბეგთა ერქვა, ცოლს — ვარსკვლავისა. ქმარი ღომს თესავდა, უმეტესად მაინც თევზს იჭერდა, ცოლი ბალ-ბოსტანს უვლიდა.

განთქმული მეთევზის მეუღლე ვარსკვლავისა ენით უთქმელი ღამაში ყოფილა.

თურმე ლორთქო ჭადარივით აშოლტილი ტანის ქალი იყო. თმები ოქროსფერი და ხშირი ჰქონდა, თვალები — ლურჯი, როგორც იმ

შორეული ზღვის ფერი, რომლის ნაპირებიდანაც მოიყვანა ბეგთამ. საოცარ ამბავს ჩურჩულებდნენ რიონჭალელები. თუმცა ჯერ თვალთ არავეს ენახა, მაგრამ სოფლად ნამდვილად სწამდათ, რომ მის ერთი ძუძუსთავი ოქროსი ჰქონდა, მეორე — ვერცხლისა. ანაწინ იცოდა, სად შეეყარა ბეგთა ასეთ ქალს?! ან კი საიდან გაიგებდნენ? მეთევზე კაცი იყო ბეგთა და, როგორც ამბობდნენ, მისი ნავი ქვეყნის ყველა ზღვაზე იყო ნაბორიალევი. მისი ნავის ძირზე ძველი მეთევზეები უცხო ზღვების კენჭებს ნახულობდნენ.

სიჭაბუკიდანვე წლობით იკარგებოდა რიონჭალელი მეთევზე. სოფელში ხმა იყო დარხეული: დიდი ზღვების ქალაქ-ბოლაზებზე, ყველგან ძმაკაცი და მასპინძელი ჰყოლია.

იმასაც დასძენდნენ, ხონთქრისა და იმპერატორების ზღვათა უფროსები მისი ფიცნაჭამი მეგობრები არიანო... ასე იყო თუ ისე, ბეგთას სწორუბოვარი ქალი ჰყავდა ცოლად.

სხვანაირი ვარსკვლავები იცის რიონჭალების ხავერდოვანმა ცის გუმბათმა. ამ მობრდღვიალე მნათობთაგან ზოგი დიდია და ზოგი პატარა. ზოგს შვიდი მოლაპლაპე სხივი აქვს გაწვდილი სივრცეში, ზოგსაც — თერთმეტი. ბევრი ყოველდამ ერთ ადგილიდან გიცქერის, ზოგი ხან მოჩანს და ხან არა. ღამით, როცა ჭალები კალიების გამაყრუებელი ხმებით ივსება, გეჩვენება, ვარსკვლავებიც ხშიანობენო.

ფიქრობდნენ, ბეგთაც სწორედ ვარსკვლავთა ამ ცილით იკვლევდა გზას უცხო ქვეყნებში.

სოფელს ყოველთვის დიდი ფიქრი და აზრი აქვს. და ამბობდნენ, ვარსკვლავისა მის მეუღლეს სწორედ ამიტომ შეარქვესო.

თუ კაცი უფრო ბეჯითად დაუგდებდა ყურს რიონჭალეებს, იმასაც გაიგებდა, თითქოს ვარსკვლავისა ციური ქვეყნებიდან მოეყვანოს ქმარს.

„ჩვეულებრივ ქალს რა უგავს? — ჩურჩულებდნენ სოფელში, — იგი იმ ვარსკვლავის ქალიშვილი ყოფილა, რომელსაც ერთი სხივი ოქროსი აქვს, მეორე — ვერცხლისა, ჰოდა, ძუძუსთავებიც ოქროსი და ვერცხლისა გამოჰყოლია.

სოფელმა კარგი ქალის სიყვარული იცის და ამიტომ რჩეულ ვაჟაკებს საოცნებოდ გადაეჭციათ ვარსკვლავისას სახე და ტანი. შავწამწამას ყელზე გიშრის კრიალოსანი უყვარდა. კაბის საყელო

ოდნავ დაბლა ჰქონდა თურმე და მისი ყელ-კისერი ანთებული კელაპტარივით ღვრიდა სითბოსა და ელვარებას. შენიშნა ზღვისგალმელმა ქალმა ახალგაზრდების ტრფიალი, მაგრამ აინუნწვივარ ჩააკედო, წარბიც არ შეიხარა. თავდაპირველი ჩანდა: ამანტე აქვეყნს მგანტე ღიმებდა. მისი თვალის შუქი ქმრის მკლავებს იქით ჩრდილით იყო დაბურული. ბეგთას სახის იქით დამე ეგულეობდა, თუმცადა ვაგლახად ვინ გაუბედავდა ბეგთას მეუღლეს ავი თვალით შეხედვას? დრო გადიოდა. ცხოვრობდნენ პატიოსანი შრომით, ხვალინდელი დღის ჭირსა და სიხარულს მომზადებული ხედებოდნენ.

მალე ტყუბი ქალ-ვაჟი გაუჩნდათ.

ორი აკვანი დაირწა სახლში. ერთი ვერცხლისფერი იყო, მეორე — ოქროსი. ვარსკვლავისაც პატარა სამფეხა სკამს შუაში ჩაიდგამდა და ერთს ერთ ძუძუს აწოვებდა, მეორეს — მეორე ძუძუს. ერთი ხელით ერთ აკვანს არწევდა მეორეთი — მეორეს. მეზობლებმა ახლა საკუთარი თვალით დაინახეს, ზღვისგალმელ ქალს ძუძუსთავები მართლაც ოქროსა და ვერცხლისფერი ჰქონდა.

ქალებიდან ბულბულების სტვენა და კაკბების კაკანი ისმოდა. ეზოში ხოხბები დაფრინავდნენ. აივნის თავზე მერცხლები ბუდობდნენ. ეზოს გადაღმა, უტებს ქალებში ირმები და შვლები ფრუტუნებდნენ.

დღითი დღე იზრდებოდნენ ბავშვები რიონის ტალღების დუღუნში. ტევრების შრიალსა და ფრინველთა ქლურტულში.

*
* *

წინა დამით რიონის ქალებში ქარიშხალი დატრიალდა: ღომისა და სიმინდის ყანები ისე მიაწვინა, მოსამკელად აღარ ვარგოდა. ნაბირზე მიბმული ნავეები დაწყვიტა. გასავათებული მეთევზეები დილით მდორე ადგილებში ეძებდნენ წუხანდელ დანაკარგს.

ბეგთას კი მთელი დამე ყურიც არ გაუბერტყავს. თხელ ფშანებში შეფარებული მისი ნავეები მაგარ კაუჭა ბოძებზე იყო მიბმული. იცოდა განთქმულმა მეთევზემ, როგორ მოეგლო სარჩო-საბადებლისათვის.

— აბა, თვალო, — ეტყოდა მეუღლეს, — მკლავის სიმსხო ყაჭი დაგრისხე, არ გაწყდეს, თორემ წყალს მინდობილი კაცი სიცოცხლესაც წყალს გაატანს!

ვარსკვლავისაც დაუზარებლად გრეხდა ყაჭის თეთრ შულოებს.

ბეგთა თავისი ხელით სინჯავდა აბრეშუმის ბაწრებს. ორჯად ამარყუებდა და ნავის ცხვირებს გამოუხსვენდა.

— აი, შენი ჭირიმე, ვარსკვლავისა, რიონი ამირანის წყაროზედ სვიდან ამოხსრიალებს თურმე, თვითონაც ამირანის ძაღლისა მსახურსთან ხუმრობა არ გამოდგება. — ვარსკვლავისას ვარდი გადაეყრებოდა სახეზე. იცოდა ცოლმა, მუდამ ჩუმი კაცი მასთან ენაწყლიანობდა.

გათენებას ერთი ძილისპირი უკლდა, როცა ბეგთამ ნავები ასნა და პალიასტომისაკენ ჩაისრიალა.

წუხანდელი ღრუბლები აღარსად ჩანდა. სუფთა, ლურჯი ცა ვარსკვლავებით იყო მოქედილი. დილის ნიავი ქროდა და მდორეებში ვარსკვლავები ისე კანკალებდნენ, თითქოს ცას ვილაცის უნილავი ხელი არხვესო. მეორე ნავზე ბეგთას ბიჭი იჯდა.

შვილს არ იშორებდა ბეგთა.

ჩვიდმეტი წლის შალვა მამას ეჯიბრებოდა მენაგეობაში. ამ დილითაც ნავის ბოლოზე მოერთხა ფეხი და ნიჩბებს გამოცდილი ვაჟკაცივით უსვამდა.

— მამი, შეხედე, რამხელა ფრინველი ზის ეგერ, იმ ტირიფზე!

— ტირიფი კი არა, თხმელაა, შვილო, ხომ ხედავ, ფართო ფოთლები აქვს. — ეშმაკურად იღიმებოდა ბეგთა.

— არა, ტირიფია, მამა. ახლავე დაგიმტკიცებ. — სანამ ბეგთა რაიმეს მოიფიქრებდა, შალვას ნავი ისარკივით მიცურავდა ნაპირისაკენ. ფრინველს ხელის აქნევით ააფრენდა, ნავიდან ჩამოამტვრევდა ტოტს, მამას წამოეწეოდა და გადაუწვდიდა.

— აი, შეხედე, მამიკო, ხომ ტირიფია, ხომ კარგი თვალი მქონია? მამა ეშმაკობას არ დაიმჩნევდა და თავისთვის ჩაიბუხუნებდა:

— კარგი, შვილო, კარგი, ღმერთმა მისი სინათლე გაგიმახვილოს.

ასე თამაშ-თამაშით მისრიალებდნენ ნავები დანიშნულ ადგილამდე. ისევ ღამე იყო. მხოლოდ რიონის ზედაპირი ლაპლაპებდა. ეს ალბათ დღისით ცისგან ბოძებულ სინათლეს ახლა უკან უბრუნებდა ქვეყანას. რამდენად უფრო ნათლებოდა ცის გუმბათი, იმდენად ვერცხლისფერს იღებდა წყალი. მალე ფშანებიდან ფრინველთა ხმებმა იმატა. ტევრებში ცხოველები აფრუტუნდნენ და ცოტა ხანში კავკასიონიდან მზის სხივებმაც გადმოიხედეს. ნისლში გახვეული რიონი ვარციხიდან შავ ზღვამდე ვერცხლისწყლის მდინარეს ჰგავ-

და. წინაღმით დაგებულ ანკესებს დილამდე ამოუარა ბეგთამ. ზოგი
ცარიელი დახვდა, ზოგან ჭიჭყინები ამოხსნა.

— აბა, შალვა, — დაუყვირა შვილს. — ნავით მომეშველე!

შალვამ ნავი წისკვილის ქვასავით ადგილზე შემოაბრუნა და მისკენ წამოვიდა. შეხედა ბიჭმა: ბაწრის ქაჩვით ბეგთას შუბლის ძარღვები წურბელებივით დაბერვოდა, გაშაფვებოდა. თავისი ნავი სწრაფად გამოაბა მამის ნავს და თვითონაც მასთან გადაჯდა. ახლა ორივე ჩააფრინდა ბაწარს.

— დიდი ღლავია, ბინადარი ღლავი. — ჩასჩურჩულა მამამ.

— რა იცი, შეიძლება სხვა რამე მოედო ანკესს! — არ დაუჯერა შვილმა.

— არა, ასე ძლიერად მხოლოდ მან იცის ჭიდილი, ნელნელა უნდა გავიტყუოთ ნაპირისაკენ.

ბიჭს მამისაგანვე ჰქონდა გაგონილი, რომ ბინადარი ღლავი იშვიათად მოეკიდებოდა ანკესს და, ამიტომ, ეტყობოდა, მაინც არ დაიჯერა მისი ნათქვამი.

— აკი ამბობენ, ადგილის ლოქო ანკესს არ ეკიდებოა.

— ათასში ერთხელ ტყუვდება, როცა ძალზე მშვიდია და ანკესს თევზი ახლოს დაუწყებს ფართხალს.

შალვამ ნელ-ნელა გააცურა ნავი ნაპირისაკენ. ბეგთა ხან მიუშვებდა ანკესს და ხან ზოკლედ აიკრეფავდა ხელში ბაწარს. როგორც იქნა, წყლის კიდეზე გავიდნენ.

ბაწარი ნელ-ნელა დაიმოკლეს. თევზი ახლა უფრო თვინიერად მოჰყვებოდა. ცოტა ხნის შემდეგ წყლის ზედაპირზე მისი ვეება თავი გამოჩნდა.

— აბა, სწრაფად, წალდი მომაწოდე! — დაუყვირა მამამ შვილს. თვითონ ბაწარი ტირიფს შემოახვია, მეორე ბოლო შვილს მიაწოდა და წყალში წელამდე შეტოპა.

თევზის ვეება შავი თავი, ნავის გადაბრუნებულ ძირს რომ მოჰგავდა, ისევ ზედაპირზე ქანობდა. ნელა მიეპარა და მთელი ძალით დაჰკრა გაალმასებული წალდი. შვილმა მეტი ვერაფერი დაინახა, მოულოდნელად წყლის უზარმაზარი ტალღა სვეტივით ავარდა ცაში. თევზმა ისე გაიწია, ტირიფმა თრთოლა დაიწყო. ცოტა ხნის შემდეგ ისევ დაწყნარდა რიონის ზედაპირი. ბეგთა ტალღას შორს გადაეგდო და ახლა ცურვით მოიწევდა ნაპირისაკენ. მდინარე სის-

ხლით იყო შეფერილი. მიხვდა შალვა, ეს თევზის კრილობიდან იყო. მალე ნახევრად მკვდარი ღლავი ნაპირზე გამოათრიეს.

შვიდი წყრთა გადაზომა ბეგთამ თევზის თავიდან ბოლომდე.

— ორ კოდ ღომს ვიყიდი ამის საფასურით და დედ-შვილს კარგ საკაბეებსაც ჩამოვუტანო! — ამაყად თქვა წყლით გალუშ-პულმა. დილით ისევ ჩააგდეს ბადეები და თევზით სავსე ორი ნავი შავი ზღვისაკენ გააქროლეს.

ვეება ღლავმა მთელი ნავსადგური გააკვირვა. ბეგთამ ახალ-გაზრდების დახმარებით თევზი მაღალი ვერხვის ტოტზე ბაწრით გადმოჰკიდა. აუარებელი ხალხი მოაწყდა მეთევზეს. ევაჭრებოდნენ, ვერ რიგდებოდნენ, ქოთქოთებდნენ.

ნავსადგურში დიდი თეთრი გემი იდგა. კარგად ჩაცმული გოგონა უღარდელი კისკისით გადმოვიდა გემის ხიდიდან. ხალხის ყურადღებამ მისკენ გადაინაცვლა, მამა-შვილს ეს ეწყინა და თვითონაც ქალიშვილისაკენ შებრუნდნენ.

ორივე გაშეშდა. გოგონა გაჭრილი ვაშლივით ჰგავდა ვარსკვლავისას. არა, მარტო ვარსკვლავისას კი არა, ცაბუსაც გავდა, შალვას ტყუპს, ბეგთას ქალიშვილს.

როცა გოგონამ რაღაც ჩაიჟღურტულა, შალვას ყრუანტელმა დაუარა, უცხო ქალიშვილს ხმაც მისი დედისა და დისა ჰქონდა.

უნებლიეთ თვალეზზე მოისვა ხელი. ჯერ ეგონა, მომელანდაო, თვალი რომ გაახილა, გოგონა უკვე ვერხვის წინ იდგა და თევზს ათვალიერებდა. სქელი თაფლისფერი თმა ბეჭებზე ეყარა, წარბ-წამწამთა ჩეროდან დიდრონი, ლურჯი თვალეზი უკამკამებდა.

ჰაუ, — გაიკვირვა მან და ღლავს ბოლოზე მოუცაცუნა ხელი. შლამივით სქელმა ქონმა ლამაზი თითები შეუსველა. ეს კი არ მოეწონა. სხარტად შემობრუნდა, ცვრიან ბალახს ხელი გაუსვა, ქონი მაინც ვერ მოიშორა. შალვამ ახალუხის კალთა გაუწოდა.

— შეიმშრალე, — წყნარად უთხრა, — სველი ბალახი თევზის ქონს ვერ მოაცილებს, — გოგომ პირდაპირ შეხედა.

— ეს თქვენ დაიჭირეთ? — დიმილით ჰკითხა და ახალუხზე თითების წმენდა დაიწყო.

— მამაჩემმა და მე ერთად დავიჭირეთ, — ამაყად მიუგო ბიჭმა, — ბევრი გვეომა, მაგრამ მაინც ამოვათრიეთ.

სადაც შორს, ზღვის ჰორიზონტზე ნაგები გამოჩნდა. მეთევ-
ზეების ძახილი ნაპირამდე აღწევდა. ეტყობა, გოგონას ისინი შალ-
ვას ამხანაგები ეგონა.

— იმათაც ასეთი თევზები მოჰყავთ?

შალვამ ჰორიზონტისაკენ გაიხედა. კარგა ხანს უცქირა და ისევ
ქალიშვილს მიუბრუნდა.

— ვინ იცის, მაგრამ ასეთ ღლავს ისინი ვერ დაიჭერენ. ეს
მდინარის თევზია. სხვა გემო აქვს, შეუდარებლად გემრიელია.

— მდინარის თევზია? — არა, ტყუილია, მდინარეში ასეთი
თევზი სად იცხოვრებს!

შალვას სიწითლემ გადაჰკრა.

— ტყუილი რა საკადრისია, ჩვენთან ტყუილს ქალებიც არ ამ-
ბობენ. — გოგონას თვალები აუბრიალდა. ეწყინა ვაჟის ნათქვამი.

— ჩვენთან კი, პირიქით, ვაჟებიც არ ამბობენ ტყუილს, — გა-
მოსცრა უცებ. ბევთა ხმას არ იღებდა, გულდასმით უსმენდა ქალ-
ვაჟის საუბარს.

უკანასკნელმა პაექრობამ სიცილი მოჰგვარა.

— უკვე ჩხუბი დაიწყეთ, მე მეგონა, ერთმანეთს მოეფერებო-
დით, დამეგობრდებოდით, თბილ სიტყვას ეტყოდით. — ქალიშვი-
ლი მკვირცხლად შემობრუნდა მისკენ და დააქებდა.

— თქვენ მამა ხართ? ეს თევზი მართლა მდინარისაა?

— სწორედ ისევე, როგორც ეს ბიჭი ჩემი შვილია.

გოგონა გაჩუმდა, ტუჩები მოკუმა, დაიჯერა ნათქვამი, მერე
შალვასკენ შებრუნდა და თითქოს თავისთვის თქვა:

— არ მეგონა, თუ ასე დიდი თევზი მდინარეში დაეტეოდა.
თქვენ მართალი ყოფილხართ.

გემზე ზარი ჩამოკრეს. ქალიშვილი შეკრთა და თავისი პატარა
ხელები აჩქარებით გაუწოდა ვაჟს.

— მე უნდა წავიდე, მშვიდობით.

— მიდიხართ?!

— მამობილს ვაცილებ. უცხო ქვეყანაში მიდის სავაჭროდ.

— სადაური ხარ, შვილო?!

— არ ვიცი, აი, იმ კაცმა გამზარდა.

გემის ცხვირზე ფართოწვერულვაშიანი კაცი გადმოდგა. — მისი

მდიდრული ტანსაცმელი მზის სხივებზე ბზინავდა და ბრწყინა-
ლებდა.

— მზია, სად დამეკარგე, გოგო? — გოგონა სირბილით გაექანა
გემისაკენ.

ბეგთა და შალვა შესცქეროდნენ, როგორ ეამბორა იგი მა-
მობილს და ყურში რაღაც ჩასჩურჩულა.

მამობილი შემოტრიალდა და დაყინებით დააცქერდა მეთევზე-
ებს, მერე ხილზე შედგა და მათკენ წამოვიდა.

— გამარჯობათ! — დინჯად მიესალმა ბეგთას და შალვას.

ორივემ პატივისცემით დახარა თავი.

— კარგი ნადავლით ჩამოსულხართ. — თევზი კარგად შეათვა-
ლიერა. — რიონის ბინადარია?

— დიას, ქვალონს ზემოთ მოვიხელეთ, ბატონო ჩემო, — დინ-
ჯადვე უპასუხა ბეგთამ.

— რას აფასებთ?

— რასაც ინებებთ, რასაც თქვენი სინდისი გეტყვით, — თქვა
შალვამ.

ბეგთამ არაფერი უთხრა შვილს. ვაჭარი კი ღიმმორევით დააც-
ქერდა.

— რა გქვია, ვაჟკაცო, სიტყვა-პასუხი კარგი გქონია, ვაჭრობის
ენა გცოდნია!

— ვაჭარი პირველად თქვენ გნახათ, ბატონო, — გაიცინა
ბეგთამ.

— შალვა, ბატონო ჩემო! — სხარტად მიუგო ვაჟმა. მამობილს
უკან მდგარი მზია ისევ გაცეცხებით უყურებდა.

— რა ლამაზი ყმაწვილი ხარ, — ამბობდნენ მისი თვალები, —
შენისთანა ჯერ არავინ მინახავს. თევზიც მიტომ ვიყიდე, შენი ნა-
ნადირევი.

— ჯაბანი ბიჭი არა ვარ, მაგრამ შენ მაინც უკეთესი ხარ, — ამ-
ბობდა შალვას სახე.

— ჰა, აიღე, — გაუწოდა ვაჭარმა ბეგთას შავი პატარა ქისა. —
შიგ საკმაო ვერცხლია. მომეწონე და, როცა დავბრუნდები, გინა-
ხულებთ. თევზი კი აი, იმ სახლში მიიტანეთ. — ზღვისპირას
მდგარ დიდ ოღაზე მიუთითა, — მზია გაგიძღვებათ. აბა, შენ იცი,
როგორ უდიასახლისებ სტუმრებს, — მიუბრუნდა იგი შვილობილს.

გემზე ისევ დარეკეს. ვაჭარმა მამა-შვილს ხელი ჩამოართვა და კიბეზე ავიდა.

— აბა, წავიდეთ, — მიუბრუნდა გემის წასვლის შემდეგ მზია შალვას, — ურემი მოვიყვანოთ.

ბეგთამ სიყვარულით გააყოლა თვალი ქალ-ვაჟს.

— ვარსკვლავისამ და ცაბუმ რომ ამ გოგოს შეხედონ, თავის თავს შეიცნობენ. ნეტავი სადაურია? ვინ იცის, შეიძლება ესეც ზღვის იმ ნაპირიდან არის მოყვანილი, საიდანაც მე ვარსკვლავისა გამოვიტაცე. — თვითონვე უპასუხა ბეგთამ თავის ნაფიქრალს.

*

* *

ბევრჯერ ჩაიტანა თევზით სავსე ნავეები ნავსადგურში მამა-შვილმა. მზია ყოველთვის დანიშნულ ადგილზე ხვდებოდა შალვას.

— დედა და ცაბუ ხომ კარგად არიან? — შეხვედრისთანავე ეკითხებოდა.

— კარგად არიან, მოგიკითხეს, მოსაკითხიც გამოგიგზავნეს.

სუფთად გახვეულ ტკბილისკვერს და ჩურჩხელებს გადასცემდა და დაატანდა: — მამობილისა რა ისმის?

— ვერაფერი გავიგეთ, რაღაც უბედურება უნდა იყოს ჩემს თავს, — ნაღვლიანად იტყოდა ქალიშვილი.

მართლაც, ერთხელ მზია შავებში გამოწყობილი დახვდათ. მისი მამობილის გემი ადღვრებულ ზღვას ჩაენთქა პატრონთან ერთად. დარჩა მარტოდმარტო.

ბეგთამ გადაწყვიტა სარძლო სახლში წაეყვანა.

— გატყობთ, ერთმანეთი გიყვართ, — ეუბნებოდა ბეგთა დამორცხვებულ ქალ-ვაჟს. — ქორწილს გადაგიხდით, თქვენც გაბედნიერდებით და მეც გამაბედნიერებთ.

*

* *

ცაბუს სილამაზეზე ლექსებს თხზავდნენ გამოღმა საყუდელი და ბაშელი ახალგაზრდები, წყალგაღმა ვარციხელი და საჩინოელი ვაჟკაცები.

დედის სილამაზეს მამის ეშხი და მარილი დაემატაო, — ამ-

ბობდნენ რიონჭალელები. თვითონ ცაბუ ჯერ კიდევ გულგრილად უყურებდა ახლად წვერულვანაშლილ ყმაწვილებს.

იმ დღეს ღოძს ცხვავდა ეზოს ბოლოში, წყლის საცხველზე, დროგამოშვებით ქვის როფზე მძიმედ დაცემული ხის ბაგაბუჯი მოისმოდა. ჭიშკართან ცხენოსანი გაჩერდა. სტუმარს თეთრი დარაიას ყაბალახი ისე მოეხვია, თითქოს სახეს უმაღავდა ვინმეს.

— წყალი დამალევიწე, ჩემო დაია! — მოესმა ხმა. ცაბუმ ჭიდან ახალი წყალი ამოიღო და ნისკარტა დოქით მიართვა უცხო სტუმარს.

თეთრყაბალახიანი ჩამოქვეითებას არ აპირებდა. დოქს ხელი დაავლო და პირთან რომ უნდა მიეტანა, მკლავი ისე გაუშეშდა, თითქოს ქარი გადგომოდეს,

— ვისი ხარ ასეთი ლამაზი? — უნებლიეთ აღმოხდა მას. ცაბუს ლოყებს მწიფე ბროწეულისფერი დაედო.

— თუ ლამაზი ვარ, ჩემთვის ვარ, შენ რას გიშავებ.

— ვაი ჩემს თავს, კი არ მიშავებ, თვალი ამიხილე, ქალო!

ცაბუს წყენა დაეტყო.

— ჭკვიან კაცს ენამ წინ არ უნდა გაუსწროს!

— შენს შემხედავს ჭკუა კი არა, სულიც ამოძვრება, გენაცვალე! ბეგთა და ვარსკვლავისა ბოსტანში მწვანის მარგლავდნენ. ლაპარაკი რომ შემოესმათ, ალაგებზე გადმოაბიჯეს და წინ ეზოში გამოვიდნენ.

შეხედა თუ არა ბეგთას, სტუმარს ფერი ეცვალა, სახეზე ყაბალახი ჩამოეშალა.

— აჰუ, — აღმოხდა გულიდან — ახლა მივხვდი, ვის ეზოში ჩაფლულა ჩემი ბედი. ცაბუ ყოფილხარ, ცაბუ!

ქალიშვილმა ბრიალა თვალეები შეანათა და მოულოდნელად გაყუჩდა, გაირინდა. ან როგორ არ გაყუჩდებოდა! მის წინ ულამაზესი ვაჟკაცი იდგა. წაბლისფერი უღვაში ტუჩ-კბილამდე ჩამოშლოდა. ავარგარებული ლოყები და შუბლი ოფლს დაეცვარა.

— ავად ყოფილა, საწყალი. — გაიფიქრა და შეეცოდა ვაჟკაცი.

— მობრძანდით, დაისვენეთ, — ჩაიჩურჩულა ახლა.

ვაჟი მიხვდა ქალის მოთვინიერების მიზეზს.

— ავად ვარ, ცაბუ, სამი დღეა სიბრძნის კბილმა ამომჭრა და გამათავა კაცი. დალაქთან მივდიოდი ამოსაღებად.

— სიცხე თუ გაქვს, დალაქი კბილს არ ამოგიღებს, — ახლა გულშემატკივრად უთხრა ცაბუშ.

ბეგთა ცოლთან ერთად მიუახლოვდა სტუმარს. ვისა ენახა ალბათ ახალგაზრდას. გააცოცხლა მისმა სილამაზემ და ქალიშვილთან საოცარმა მსგავსებამ.

— თქვენი სიცოცხლე, ბატონო ბეგთა.

— ეზოში შემოსული სტუმარი ცხენიდან როდი ამბობს, ყმაწვილო, გამარჯობას, — უნდა ჩამოხვიდე, პური გატეხო, მოიჩრდილო, ღვინო დალიო.

ვაჟი დაქვეითდა. მდაბლად მიესალმა მეთევზეს და მის მეუღლეს. მერე თვალი გამართა და თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— ქალბატონო ვარსკვლავისა! გამეგონა ღვთისმშობელი ერთადერთი ვაჟის დედა იყო, ქალიშვილი თუ ჰყავდა, ეს კი აღარ ვიცოდი.

ბალახებში ციცრებმა დაიჭახჭახეს და ლობზე გადაიფრინეს. შორს რიონი დუღუნებდა.

ბეგთა სახლში აუძღვა ახალგაზრდა სტუმარს.

— შენი სახელი გამეგონა, — ეუბნებოდა ყმაწვილკაცს. — ისე კი არ გიცნობდი.

იქ, სადაც მდინარე სულორი რიონს შეერთვის, გრძელი და ვიწრო ქალებია გაშლილი. ორ წყალშუა ღომის ყანები შრიალებენ და ნიადაგ გლეხების შეძახილები მოისმის.

სოსო ნაფეტვარიძის სახლი სწორედ ამ ქალის ნაპირზე იდგა. ახალგაზრდა გლეხი მთელ საჩინოში განთქმული მეურნე იყო. მისი ღომისა და სიმინდის ყანები სხვისაზე მძიმე თავთავს იკეთებდა. მისი წყვილი წაბლისფერი ხარი, ორ-ორ წყრთიანი კერასხებივით მაღლა აწეული რქებით, სოფლის სიამაყე იყო. მისი ბედაური — მარულების პირველი ფალავანი. ის რომ ღომით დატვირთულ ჩელტიან ურემს კოფოზე დაუჯდებოდა და „ჰიმ-მოოს“ დასძახებდა, სოფლის ულამაზესი ქალწულები მხოლოდ ერთს ნატრობდნენ: ნეტავი სოსოს ცოლობის ღირსი გაგვხადაო.

ბეგთასავით აზატი გლეხი იყო. მშობლები ადრე დაეხოცა და ობოლმა ბიჭმა თავისი შრომით გაიკაფა ცხოვრების გზა. მის კონტად ამოქობილ თეთრ ღაზლის წინდებზე ამოსხმული, თეთრთასმებიანი ქალამანი მნახველს თვალს გაუშტერებდა.

ხენაშიც სხვა ეშხი ჰქონდა და მკაშიც.

ოცდარი წლის ჭაბუკს მეზობელი გლეხები რჩევადართუნი გებისათვის მიმართავდნენ, კავ-ურემსაც თვითონ თლიდნენ და ღებენ. ჭიშკარსაც თავისი ხელით აკეთებდა. მუდამ სუფთა ახალუხზე ხუთლარიანი შეკვარქაშა ხანჯალი ლამაზად ეყიდა, ჭიდაობის დროს მისი გარეკაური მუხას მოტეხდა. ამიტომ ეამაყებოდათ სოფლის ახალგაზრდებს მასთან მეგობრობა. არა ერთი ქალიშვილი ოხრავდა ჩუმად მისი შემხედვარე. მართალია, თავადაც ბევრს უღიმოდა, მაგრამ მისი გული ჯერ მართალი და ნამდვილი გრძნობით არ შერხეულიყო. და აი, მოვიდა მოსასვლელი. რაც ცაბუს თვალი დაადგა, ძილი წაერთვა, მოსვენება დაკარგა. დილით ეზოში გამოვიდოდა და ცაბუ ელანდებოდა. ალვის ხე ცაბუს ტანი ეგონა. ყვავილებს დახედავდა და მისი ყელ-კისერი ეჩვენებოდა. ცას შეხედავდა — ისევ ცაბუს ლურჯ, კაშკაშა თვალებს უყურებდა. ერთი რამ არ შესცვლია სოსოს: საქმეს უფრო დაუდო გული. დღენიადა შეუსვენებლივ შრომობდა და თავის გულში ყველაფერს ცაბუს სახელს არქმევდა. ერთ დღეს ვერ მოითმინა და ისევ ბეგთას ჭიშკარს მიადგა.

ამჯერად ალაყაფი თვითონ ბეგთამ გაუღო. გრძნობდა, როგორ დაეჯახნა ქალიშვილის თვალწარბს სოსო და გულში უხაროდა კიდევ. ეგონა, ნაფეტვარიძე მოკრძალებით შუაკაცებს მიუგზავნიდა, მაგრამ მოტყუვდა გამოცდილი მეთევზე.

სოსომ სასიამაღროს თვალი თვალში გაუყარა.

— ბეგთა ბატონო, ბევრის მნახველი კაცი ბრძანდები და ნუ დამძრახავ, სათქმელი უნდა გითხრა.

ბეგთამ გამომცდელი მზერით ახედა, ოღნავ ჩაფიქრდა და წყნარად უთხრა:

— სათქმელს დრო უნდა, ჩემო შვილო, დროს კი არ ეჩქარება, სიღინჯე უყვარს.

ნაფეტვარიძე შეცბა, შეჩერდა, მაგრამ, ეტყობოდა, გადასაწყვეტი გადაწყვიტა და ისევ გაუმართა თვალი.

— პირდაპირ გეტყვი, ბეგთა, ჩემი სიცოცხლის ავ-კარგი შენს ხელთაა.

— მე რა შუაში ვარ, ბიჭო!

— შენი მოყვრობა მწადია და, ვისაც ქალი გულით უნდა, მამაც

ახლობელ კაცად უნდა მიიჩნიოს. არ მინდა შენი გარდაუვალი გქნა.

ბეგთამ იცოდა, რას ეტყოდა სოსო, მაგრამ მაინც გაჩუმდა. ცოლის და ქალიშვილის გარეშე პასუხის მიცემა ეძნელებოდა.

— იცი, რა გითხრა, ცოლ-შვილს უნდა მოველაპარაკო. ქალს თუ არ უნდისხარ, ჩემო შვილო, სიცოცხლე სულ ჩრდილში მოგექცევა. ცაბუ უჭკუო გოგო არ არის, უნდა ვკითხო.

ნაფეტვარიძე მოიღუშა, ზეწამოიჭრა, გაიარ-გამოიარა და ბეგთას წინ დაუდგა

— კარგი, ასე იყოს. თუ მას არ ვუნდივარ, ისე ცხოვრება რაღად მიღირს. მხოლოდ ახლავე დაუძახე, ჩემი თანდასწრებით ჰკითხე.

მიუხვდა ძველი მეთევზე, სასიძო არ ენდობოდა. ისიც შეატყო თავის ძალას რომ გრძნობდა ყმაწვილი და ეშმაკურად გაეღიმა. მერე წამოდგა, მეუღლეს გასძახა:

— ვარსკვლავისა, ჰა ვარსკვლავისა, ცაბუს დაუძახე და ერთი წუთით ორივენი ძირს ჩამოდი!

კაკლის ხის ჩრდილში ფერდაკარგული სოსო რომ დაინახა, ცაბუს გულმა რეჩხი უყო, „კიდევე ავად თუ არისო“, გაიფიქრა.

— აბა, გვერდით მომიჯექი, ჩემო შვილო, — შეელაპარაკა მამა. — შენ კი პირდაპირ დამიჯექი, ვარსკვლავისა, დიდი საქმე უნდა გადავწყვიტოთ.

ცაბუ უკვე მიმხვდარიყო სოსოს მოსვლის მიზეზს. ჯერ შეჩერდა, მერე სწრაფად მოტრიალდა და სახლისაკენ გაიქცა.

— სად გაიქეცი, გოგო, უშენოდ ეს საქმე არ გადაწყდება, — მიაძახა მამამ.

— დედა გეტყვის, დედა, — გადმოსძახა აივნიდან ცაბუმ და გაუჩინარდა.

— შენ რა იცი, ქალო?!

ვარსკვლავისამ მხრები აიჩეჩა. ეტყობოდა, ვერაფერს მიმხვდარიყო.

— მამ, კარგი, თქვენ აქ ილაპარაკეთ, შენ უთხარი, შვილო, რაზედაც მოსულხარ, მე კი იმ გოგოს მოვეთათბირები, — მიუბრუნდა ბეგთა სოსოს, და მერე მტკიცე ნაბიჯით გასწია აივნისაკენ.

რიონის გაშლილ ჭალებზე ღამის ფრინველები ყიოდნენ, როცა სოსო ნაფეტვარიძემ ვეება ჭიშკრიდან ცხენი გამოაგელვა.

ცაზე უთვალავი ვარსკვლავი კაშკაშებდა. სოსოს კი ციდან მომავალი სხივები მის გულში ჩაბუდებულ ნათელთან შედარებით ფერმკრთალი ეჩვენებოდა. ხუმრობა ხომ არ იყო: თავისი ყუროთ გაიგონა ცაბუს სიტყვები: „თუ გათხოვება მიწერია, ღმერთმა, სოსოს გარდა ქმრად ნურავინ მაფიქრებინოს!“.

*
* *

ორი ქორწილი ერთად გადაიხადა ბეგთას ოჯახმა. სამი დღე-ღამე ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს რიონჭალელები ღვინის სმასა და ცეკვა-თამაშში. კავკასიონის კალთებშუა იმერელი კაცივით ტკბილი და საამო სიმღერები გუგუნებდა. ეზოში, დანაკვეთცხლებულ ცეცხლზე, გოჭები და ბატკნები იწვებოდა. კეცებში სკდებოდა მწიფე ვარიების შებრაწული კანი, სუფრა ყველითა და კვერცხით გატენილი ცხელ-ცხელი ხაჭაპურებით იყო სავსე.

მეოთხე დღეს ლხინი მეზობლებში გადავიდა. ალიონზე წამოშლილი მაყრები ქათმებს იჭერდნენ, თავს აგდებინებდნენ და ხონჩებს აკეთებინებდნენ მოფუსფუსე ქალიშვილებს.

მესხეთე დღეს მიწყნარდა ყოველივე. ბეგთას ოჯახს ორი ახალგაზრდა შეემატა. ცხოვრებაც თავისი გზით წავიდა.

*
* *

ვარსკვლავისას ეგონა, ბედნიერება მხოლოდ ახლა შემოსულიყო ოჯახში. ორმოცი წლის ქალი კიდევ უფრო დამშვენდა და გალამაზდა. რძალი ქალიშვილში ვერ გაერჩია და სიძისა და ვაჟის სიყვარული მის გულში ერთმანეთს ეცილებოდა. ეზო-გარემო კიდევ უფრო გასუფთავდა და გალამაზდა, ბოსტან-ვენახი უხვი და მოსავლიანი გახდა. ყაჭ-აბრეშუმმაც იმრავლა; ხეხილსაც მსხმოიარობა მოემატა. „თქვენ გენაცვალეთ, დილით ადრე არ ადგეთ, კარგად გამოშუშდითო“, დაადგებოდა თავზე მწოლარე რძალ-ქალიშვილს, ისინი კი სიცილ-ტკრციალით დაუძვრებოდნენ საბნებიდან და ორი წუთის შემდეგ ძროხას და თხებს წველიდნენ.

რძალ-მული ისე ჰგავდა ვარსკვლავისას, ორივე მისი შვილი გე-

გონებოდა. მტრედებივით დაგოგავდნენ ეზო-გარემოში. მზია და ცაბუ ყოველთვის ჭიშკართან შეეგებებოდნენ სამუშეოდან დაბრუნებულ მამაკაცებს.

სანამ ისინი ეზოში ხელ-პირს იბანდნენ, ვარსკვლავისა ვახშამს აწყობდა ხის პატარა სუფრაზე.

პირველად ბეგთა ჩაფლავდა ცხელ ღომში ერთ ნაჭერ ყველს, ღვინოს დაისხამდა და დაილოცებოდა. მერმე ყველანი შეუდგებოდნენ ვახშამობას.

*
* *

ცუდი დღე ადგა მაშინ საქართველოს. დაუძღურებულ ქვეყანას ყოველი მხრიდან ესხმოდა მტერი. მოულოდნელად შემოესოდნენ ჩვენს ჭალებსა და გორაკებს, ქალაქ-სოფლებს ააწიოვებდნენ, დაარბევდნენ, ოთხფეხს წალალავდნენ, ხალხს ამოხოცავდნენ. შერჩეულ ქალ-ვაჟს ტყვედ გაირეკავდნენ. კოდში ღომის მარცვალს ამოხვეტდნენ, ხალმებში წათხს ამოაშრობდნენ, ჭურ-მარანში მთხლესაც არ ტოვებდნენ. ქვეყანა გაძარცვული და დამშეული იყო. ცოტა ხნით სულმოთქმული მამული ისევ გაპარტახებული და გავერანებული რჩებოდა. მართალია, ცაზე ვარსკვლავები ისევ კიაფობდნენ, რიონიც წყნარად მიდუდუნებდა, მაგრამ უკაცრიელ სოფლებში სიცოცხლის ნიშანწყალი გამქრალიყო. ხეხილი რა არის, მასაც კი ჩეხდნენ და იავარყოფდნენ. ხალხი შიმშილობდა, სათესლე მარცვალაც არ იშოვებოდა.

*
* *

ერთ უბედურ დღეს ბეგთა მარტო წავიდა სათევზაოდ. ღომის ყანას თავთავი დამძიმებოდა, კაკალი ცვიოდა და ოჯახი სამკელად გაგზავნა.

შვიდი დღე-ღამე ითევზავა, შვიდი საცხე ნავი ჩაიტანა ნავსადგურში და მუშტარიც მალე იშოვა. საყიდელი იყიდა, საახალუხე და საკაბეები, საპონი და ქალებისათვის ფერუმარილიც წამოიღო. ისევ დღისული იყო, როცა მისი ნავი რიონჭალის ნაპირებს მოადგა.

გაუკვირდა მეთევზეს, ახლომახლო რომ არავინ შეხვდა. არც ცოლი შემოეგება და არც შვილები. ნავი მიაბა და სანაოს დაუკვირდა. ბორანის ქონი ცეცხლს დაეფშრუჟა, ნავები წყალს წაქედიტანში გაცრა. სოფლის გზაზე გავიდა და არც ურმები ჩანდა, არც საქონლის ბლავილი ისმოდა. ქალებსკენ მიიხედა და სულ მოიშალა კაცი: ყანები გადამწვარი იყო. აქა-იქ ისევ ბოლავდა დანაცრებული თივის ზვინები. სოფლის მისასვლელთან ვიწრო გზა მიჰყვებოდა აღმართს. ამ ადგილს რიონქალები ხორხს ეძახდნენ. სანამ ამ გზას აივლიდა, მუხლი ეკვეთებოდა ბეგთას. ტრიალზე გავიდა და სოფელს გადახედა. ყველაფერი გატიალებული ჩანდა. ადგილ-ადგილ კვამლის სვეტები ცამდე აღმართულიყო. სახლები იწვოდა. ვენახები და ბაღები აეჩხათ. ოთხფეხის ჩამიჩუმი არ ისმოდა. ჭიშკარი შეაღო. გაოცდა: ოდა თავის ადგილზე არ იდგა. ხულა და ბეღელი გადაყირავებული დახვდა. არც ვარსკვლავისა ჩანდა, არც ბავშვები.

— ვარსკვლავისა! — ამოიგმინა და რატომღაც თავის ხმას თვითონვე მიუგდო ყური.

პასუხი არავინ გასცა.

დაცლილი და მოოხრებული ეზო უხმოდ უმხერდა პატრონს.

ვაშლისა დ ატმის ხეები ნახანძრალ თეთრ ფერფლს დაეფარა. ახლა ამ ნელ-თბილ ფერფლს ნიავი ყვავილის მტვერივით აბრუნებდა ეზოში.

„სულ დავღუბულვარ კაცი“, — გაიფიქრა და ღობისკენ მიიწია. სოსოს ხელით ახალ გაკეთებულ ღობის ძირას რაღაცას მოჰკრა თვალი. ახლოს მივიდა. ბალანგატრუსული ძაღლი ჯერ კიდევ სუნთქავდა. ვიღაცას წაბლის სარი ჩაეჩარა ხახაში და შიგ ჩაეტოვებინა. შიგნეული ჩანგრეული ჰქონდა. აკანკალებული ხელი წაავლო სარს და მთელი ძალით გამოქაჩა. უცებ ძაღლი ცოცხალივით წამოდგა. სარს წამოჰყვა. პატრონისაკენ წამოვიდა, ბეგთამ კიდევ უფრო მაგრად მოუჭირა თითები სარს და მისკენ მოსწია. სარი ისე ამოვარდა ძაღლის ხახიდან, როგორც დგუში ტუმბოდან. ძაღლმა მიწაზე მოადინა ზღართანი. მისი სხეული სასიკვდილოდ აძიძიგდა. მეთევზეს თვალეში ელვამ გაჰკრა. მიხვდა, რამდენი ეტანჯა. უცებ სარი ზევით ასწია, მოზომა, თვალეები დახუჭა და სულთმოზრდაც ცხოველს მთელი ძალით დაჰკრა თავში. მერე სარი ზიზლით მიაგდო

ლობის ძირში და სახლისკენ წავიდა. დაფერფლილი საძირკველი აღარ ბოლავდა. მხოლოდ დამსხვრეული, ჩაშავებული კრამიტები ეყარა ზემოდან. ყველაფერი მიწასთან იყო გასწორებული. ქვის კიბეღა დარჩენილიყო დაუნგრეველი.

„ბუხარი მაინც რამ დაარღვია, ის რომ ყოველთვის ხელუხლებელი რჩება აჱ უროს!“ — გაიკვირვა უნებლიეთ და კიბეს გადახედა. სახლის სახურაჲ კიბის საფეხურებს დასცემოდა და ზედ დამწვარიყო. სიცხისაგან გაშავებული ქვები დამსკდარიყო. „ამ საფეხურებით შევდიოდი ჩემს ოჯახში, ჩემს ბედნიერ ოჯახში, ახლა კი ყველაფერი გათავდა“, — სასოწარკვეთით ჩაიჩურჩულა და ქვაზე ჩამოჯდა.

ნიავეს ჯერ კიდევ ვერ გადაეხვეტა ფერფლი. ბეგთა არეული დააკვირდა სიოშეუხებელ ნაცეცხლარს. კრამიტებშუა საძირკვლები გარდიგარდმო ელაგა.

უცებ ბეგთას თვალი გაუშტერდა. კიბის უკან, დამწვარ საძირკვლებს ზემოთ, ორი კაცის ფერფლი შეამჩნია. თავის ქალის ძვლები თეთრად ანათებდა.

„ჩემი შალვასა და სოსოს ფერფლია!“ — გაუელვა ანაზღეულად. მუხლის კანკალით წამოდგა. ელდანაცემი ჩააშტერდა ორ დაფერფლილ ცხედარს. „ახალუხების ამარა ყოფილან“.

აი ფოთლები, აბრეშუმის ახალუხზე მიხატული ფოთლები, ახლა გაახსენდა ბეგთას: სიძემ და ცოლისძმამ ერთ დღეს იყიდეს ეს საახალუხეები და ერთ თერძს შეაკერინეს ქუთაისში.

აგერ ქამრების დანახშირებული კვალი. იგი ნაცრისფერ ქობასავით შემოჰყოლოდათ წელზე. ისიც მოაგონდა ბეგთას: ამ ახალუხებს უქმე დღეებში იცვამდნენ ბიჭები.

„კვირადღე ყოფილა, — ისევ გაუელვა ფიქრმა. — დღეს უბედურების მესამე დღეა“, — ცოტა ხნის შემდეგ ფერშეცვლილი ქამრის ბალთებიც შენიშნა. თავთავის ადგილას ელაგნენ, მხოლოდ ფერფლი ჩაეზნიქა ლითონის სიმძიმეს. თითქოს უბედურება ახლა შეიგრწნო, უცებ ბეგთას გარშემო ყველაფერი დატრიალდა.

— ვაი ჩემს მოსწრებას! — დაიბღავლა.

ნელა დაიხარა დ ფერფლს ხელი შეახო.

რომ წამოდგა, თითები შავი ფიფქით ჰქონდა დაფარული.

ეზოსკენ რომ გადადგა ნაბიჯი, ცრემლები მაშინ წასკდა. მწუხა-

რებას უჩვევ კაცს სახე ხელებში ჩაებლუჯა და ისე ტიროდა, თითქოს რცხვენიყო. გარშემო კი სიჩუმე იყო. არავინ ჩანდა.

საიდანღაც მამალმა დაიყვილა. ბეგთას გააჩრქოლა. შეეშინდა კიდეც. ამ ხმამ სიცოცხლის არსებობა გაახსენა. თვალტრემლიანმა იქით მიიხედა.

მამალი ეზოს ბოლოზე იდგა და თვალელებში შესცქეროდა.

მიხვდა ბეგთა, ამ შუადღისას იგი ადამიანის დანაზვამ დააყვილა.

„ეჰ, ალბათ ბევრი იყივლა, მაგრამ ადამიანის გარეშე გათენება ვერ იგრძნობ. მე რომ დამინახა, იფიქრა, ნამდვილად გათენდაო“.

*
* *

ორი დღის შემდეგ ვარსკვლავისა, ცაბუ და მზია ერთად მოლასლასდნენ.

ჩამოხეულნი და დაკაწრულნი, სისხლგამშრალნი და დაყვითლებულნი, უცხო ადამიანებს ჰგავდნენ. არავინ იცოდა ამ თბილისელთა დღეში რა გადახდათ. სიცხისაგან გასავათებული ბეგთა კიბის ქვაზე იწვა.

უაზროდ მიაშტერდა მოსულებს. ერთი ვააცმაცუნა ტუჩები, რაღაცის თქმა დააპირა, მაგრამ კისერი მოიწყვიტა და ისევ ბურანს მიეცა.

ცაბუ სიტყვის უთქმელად მიუწვა მამას. არც ის ამბობდა რამეს. ბაგე გაფიცებოდა, თმები აბურძგნოდა, საკინძე ჩამოგლეჯოდა. შიშველი სხეულიდან ადგილ-ადგილ შემხმარი სისხლი მოუჩანდა.

გაბეცებული მზია კი ხელმოხვევით მოჰყავდა ვარსკვლავისას.

„გამიშვით, შალვა იწვის, ჩემს შალვას თავი გაუტენეს“, — ჩურჩულებდა თვალეების ბრიალით მზია და სადღაც უაზროდ მიიწევდა. სახეგამშრალი ვარსკვლავისა მკლავებში ჩაფრენოდა და ძლივს აკავებდა ჰკუაზე გადასულ რძალს.

*
* *

პირველი მანც ბეგთა წამოდგა. ცოლისათვის არაფერი უკითხავს. არც ვარსკვლავისა მოჰყოლია თავის უბედურების ამბავს.

ბეგთა აღარ ჰგავდა წინანდელ ბეგთას, მოხრილი ბეჭები უძიგდებდა, თმა ერთბაშად გათეთრებოდა, თვალები წირპლით ამოევსო. ყოველი ათი ნაბიჯის გადადგმაზე გული უჩერდებოდა. ერთ დღეს ჯონდაბჯენილმა ძლივს მიაღწია სანაომდე, ნავეები აღარ დახვდა, დრო ეშოვათ და მოეპარათ. ერთი ნიჩაბი იპოვა ნაპირზე მიგდებულს. შეატყო, გაუჭირდებოდა მისი მოსმა. დიდხანს უყურა ძველმა მეთევზემ მდინარეს, დიდხანს, და მერე ისევ უკან გამობრუნდა.

— რაღა ვქნათ, თვალო? — შეეკითხა ვარსკვლავისას. — საუმელი ხომ უნდათ ამ ქალებს, რა ვაჭამოთ? — ვარსკვლავისა მიხვდა, ბეგთა თევზაობაზე უარს ამბობდა. იგი წყნარად მიაჩერდა ქმარს, თითქოს პირველად ხედავსო, გულის გასამაგრებელი მაინც უთხრა:

— ღომს დავთესავთ, მჭადს მოვიყვანთ, მინდვრის მხალს ხომ ვიშოვით, შეე კაცო!

— სათესლეც რომ არ დაუტოვებიათ, სად გავაჩინოთ მიწაში ჩასაგდები მარცვალი?

მეთევზის ცოლი მიხვდა, ქმარი მართალს ამბობდა. თვალები უიმედოდ მიაპყრო ეზო-გარემოს.

— რაღაცა გაჩნდება, კაცო, დაღუპულმა ჩემმა შვილებმა იკითხონ, თორემ ჩვენ რა გვიჭირს. ცოცხლად დარჩენილი ადამიანი საშველს ყოველთვის გამოიხსნავს.

საშველი კი არსად ჩანდა.

ვარსკვლავისა გარეული მხალით კვებავდა ავადმყოფებს. ხან კაკალს ჩამობერტყავდა ხანძრისაგან გადარჩენილ ხეებზე, ხან პანტავაშლს მოიტანდა კალთით. პური, ღომი და მჭადი არსად იშოვებოდა. ერთ დღეს ბეგთამ სადღაც მიწავაშლას მიაგნო და ერთი ჩოხის კალთა მიიტანა შინ.

ვარსკვლავისას სამშობლო გაახსენდა. მოაგონდა ქალიშვილობა, მისი ქვეყანა, სადაც მიწავაშლას მსგავს ნაყოფს ხარშავდნენ. მისი გემო ახლაც ახსოვს ზღვაგაღმელ ქალს.

მთელი ღამე არ დაეძინა. გათენების უამს წასთვლიმა. საოცარი სიზმარი ნახა. თავის ქვეყანაში იყო. მიტოვებული ყანები ტევრით შრიალებდა. თითო ღეროზე ბეგთას მკლავის სიმსხო სამიოთხი ტარო აწვდილიყო. ფოჩების ნაცვლად ულვაშები გადმოჰყიდებოდათ, სწორედ ისევე დაგრეხილი, როგორც ბეგთას ჰქონდა

ახალგაზრდობაში. მხოლოდ ფერი აღარ ჰქონდა შავი, ხან მისი თმებივით ოქროსფრად ეღვარებდნენ, ხან ბეგთასვე შეთეთრებულნი, გამოხუნებული უღვაშის ღერების ფერს დაიკრავდნენ.

ყანას ყვავილთა მტვერის ნაცვლად ვარსკვლავებივით ჩინჩხლები სცვიოდა და ზევით, ცისკენ მისრიალებდა. უამრავ ვარსკვლავთა სრბოლაში შალვასა და სოსიკოს სახეები გამოჩნდნენ. ამ სხივოსან ციალში ფოთლოვანი აბრეშუმის ახალუხებში ისე დაცურავდნენ, თითქოს ფრთები ესხათ. ტაროები შიშველი სატვერებივით ეჭირათ. ყანაში გაბნეულ მნათ ჩინჩხლებს ხვეტავდნენ და აიძულებდნენ ტაროებში ჩამძვრალიყვნენ.

— მალე დამწიფდება, დედი, ყანები! — ღიმილით ამბობდა შალვა.

— სულ მალე, — აგრძელებდა სოსო ცოლისძმის ნათქვამს, — სულ მალე. ცაბუს აღარ მოშვიდება მაშინ. ბეგთასაც ჯანი ჩაუდგება ტანში.

— შიმშილით ვიხოცებით, — უნებლიეთ აღმოხდა წუხილი ვარსკვლავისას.

— ნუ შიშობ, დედი. ეს ყანები ჩვენია, ხომ ხედავ, რამდენ სხივოსან ვარსკვლავს ვიჭერთ და ტაროებში ვაბუდებთ, თითო ვარსკვლავი, თითო მარცვალია. სულ მალე დამწიფდება, თქვენც დაპურდებით და ხარ-კამეჩიც დასუქდება. მზია არ მომიშოთ, ჩემი მზია, — ეუბნებოდა შალვა ვარსკვლავისას.

— რამ გადაგრია, შვილო, — ეწყინა დედას, ფეხმძიმე ქალს როგორ მოვაშიებ, ოლონდ რაიმე გვეშველოს, ოლონდ ყანები დამწიფდეს.

გულმეწუხებულს გამოეღვიძა. ბნელი ღამე იდგა, რიონი დუდუნებდა.

საწოლზე მზია ბორგავდა.

„ვაიმე, მშობიარობამ თუ მოაღწია“, — გაიფიქრა და რძალს სასთუმალთან მიუჯდა.

ღილით მზიამ ბორგვას უმატა, ტკივილებს ხმა ააყოლა, ჯერ ისე უაზროდ მოჰყვა ბოდვას, მერე კივილი დაიწყო და მზის ამოსვლასთან ერთად ბეგთას ოჯახს შვილიშვილი შეეძინა.

პატარა ბიჭის ხმამ ბეგთაც ფეხზე წამოაყენა.

ცაბუ ცრემლმორეული დასტრიალებდა რძალს. მისი გავარვა-

რებული მკლავები ხელში ეკავა. დაბურულ თმებს თავსაფრით უკრავდა. გატანჯულ მზიას კივილი ეზო-გარემოს ეღებოდა. მშობიარობის შემდეგ გასავათებული ქალი დაწყნარდა. იმ უბედურ დღის შემდეგ პირველად მოეკიდა ძილი. სახე დაუშნა.

ბეგთამ გაცეებით გადახედა ცოლსა და ქალიშვილს.

„იქნებ გვეშველოს“, — ჩაილაპარაკა თავისთვის.

მთელი დღე იძინა მზიამ და საღამოს რომ გამოიღვიძა, ძუძუებზე მოისვა ხელი. რძით სავსე მკერდი ხელში დაუმძიმდა.

ვარსკვლავისამ ბავშვი მიუწვინა.

ჩვილმა ხარბად გაიწია დედის მკერდისაკენ.

მზიამ უნებლიეთ წაივლო მკერდზე ხელი და ბავშვს ძუძუსთავი პირთან მიუახლოვა.

მოხდა ის, რასაც არავინ ელოდა.

ბავშვი და დედა გაინაზნენ. ცოტა ხნის შემდეგ ჩვილმა ძუძუ გადაინაცვლა, ხოლო კიდევ პატარა ხნის შემდეგ მზიას ცრემლები წასკდა.

ეს იყო პირველი ცრემლები ოთხი თვის უაზრო ბოდვების შემდეგ. მამამთილმა თვალბუბნა ჩახედა რძალს და მიხვდა, რომ მშობიარობამ ავადმყოფ, განაწამებ ქალს აზრი და გონება დაუბრუნა.

გაზაფხული მოახლოვდა. გამთბარი, გაღულუნებული მიწა თესლმარცვალს ითხოვდა.

*

* *

აჩეხილი ტევრები ჯერ სუსტად იკრებდნენ ძალას, მერმე ერთბაშად სივილით მიაფრქვიეს მწვანე რტოები ლურჯი ცის გუმბათს. ამღვრეული რიონი კალაპოტში არ ეტეოდა, ნაპირებს ასკდებოდა და შლამით ფარავდა საყანე მიწებს.

ბეგთა ჩალამებული თვალებით გასცქეროდა გარემოს. ხანდახან კობრების და ღლავეების ბოლოების ტლაშუნი ეჩვენებოდა. არც ნავი ჰქონდა ძველ მეთევზეს, არც ბადის გადასროლა შეეძლო. რა უნდა ექნა?!

მიწის მოხვნა უნდოდა. თესლმარცვალი კი არსად იყო. იჯდა

ჯონით ხელში დილიდან საღამომდე და აფორიაქებული რიონის
ტალღებს გასცქეროდა.

მერცხლები მოფრინდნენ. წერწეტა ყანჩები ტბორებში გასწვრივ
გაწვდილი იდგნენ. ერთ დღეს ერთი სულ ახლოს დაუჯდა მოხუცს.

იმ ადგილას წყალი შეგუბებული იყო. ყანჩა წყალში ისე ჩადგა
და გაინაბა, მოხუცს ყურადღებაც არ მიაქცია.

„იცის, ვნება არ შემიძლია და არაფრად მაგდებსო“, — გულის-
ტკივილით გაიფიქრა ბეგთამ. თვალეზგაბეცებული ყანჩა ერთ ად-
გილს მისჩერებოდა. უცებ ნისკარტი დაჰკრა და ბეგთამ თავისი
თვალით დაინახა მოზრდილი თევზის ბოლო და ფარფლი. ერთ
წუთს გაიელვა ჰაერში თევზმა და ყანჩამ არც კი მოიხედა მისკენ,
ისე გადასანსლა ნანადირევი. „ლორმუცელა!“ — ჩაილაპარაკა ძველ-
მა მეთევზემ.

შუადღემდე უცქირა ყანჩას. დაითვალა კიდევ, თხუთმეტჯერ
დაჰკრა ნისკარტი წყალს ფრინველმა და თხუთმეტჯერვე შეუცდომ-
ლად ამოიყვანა თევზი.

ველარ მოითმინა, ბუზლუნით წამოდგა და სახლისაკენ წავიდა.

„ეს გამოყეყეჩებულიც მე მჯობს! ღმერთიც ხელს უწყობს და
ჩემი უძლურებაც. ისე ოჩაფეხსავით მაღალ ფეხზე დგას, ბუმ-
ბულსაც არ ისველებს, ჰმ, იჭერს და იჭერს თევზებს. შენ კი, გან-
თქმულო მეზადურო, დაჯექი, უყურე. ვაი, ჩემს ძალ-ღონეს! რაღად
ვცხოვრობ ამ ქვეყანაზე!“

ვარსკვლავისა ბავშვს აჩუმებდა.

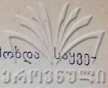
— რა დაემართა, ქალო, მუცელი ხომ არ სტკივა?!

— დედამისი და ცაბუ ტყეში წავიდნენ. შეხედე, ბეგთა, ალმა-
სივით კბილებმა ამოსჭრა ბიჭს, — ბეზიამ ბავშვს ტუჩ-ბაგე გამო-
უჩინა, ბაბუამ შვილიშვილს დახედა. ორი თეთრი კბილი მარგალი-
ტის ორი მარცვლივით ამობურცულიყო ჩვილ ნუნებზე.

— შია, ალბათ, და იმიტომ ყვირის, ქალო, ეს ბავშვი, — ვარს-
კვლავისამ არაფერი უთხრა. საკინძე გაიხსნა და გამშრალი ძუძუ
მოსატყუებლად მიაწოდა ბავშვს. პატარა ქლოშინით მოეჭიდა ბე-
ზიას მკერდს და უჩინო დაუწყო ქაჩვა.

რძე რომ ვერ დაიგულა, ეტყობა, გაბრაზდა და კბილები ისე მო-
უჭირა, ვარსკვლავისას სისხლი წასკდა ძუძუსთავიდან.

— თქ, შე ეშმაკის ღროში დაბადებულო! — აღმოხდა საყვე-
დური.

ბავშვი სულ გადაირია. ახლა მეორეს წაებოტინა, მასაღის დღე
დააყენა, რაც პირველს.

— თხა მაინც დაეტოვებინათ იმ ქვეყნის დამქცევლებს, — წაი-
დუღუნა ბეგთამ და ბავშვის ხმა რომ აღარ გაეგონა, ლაფაროს ამო-
ეფარა, შეალული საძირკვლის თავზე ჩამოჯდა.

მზიას მოსვლამდე ბავშვს ტირილი არ შეუწყვეტია. როგორც კი
მინდვრის მხალი ქვაბში ჩაყარეს, რძალი დედამთილთან მივარდა,
ბავშვი გამოართვა და ბიჭუნა სლოკინით მოეჭიდა დედის მკერდს.

ერთ კვირას არ დაუყუჩნდა ვარსკვლავისას ტკივილი. ძუძუ-
მკერდი დაუჩირქდა და გაუმიზეზდა.

რიონის ტალღები ნელ-ნელა დაწყნარდა. მდინარემ დაიწია, თა-
ვის კალაპოტში ჩადგა. სქლად მოშლამულ ნაპირებზე ჯერ თხმე-
ლის ძირებიდან ამოწვერა მწვანე ფოთლებმა, მერე გაფიცებული
მიწიდან ათასი ბარდი და ბალახი წამოვიდა. ცის გუმბათი გალურ-
ჯდა, ამალდა და ზევით აიწია. ღრუბლები აღარ დაქროდნენ მდი-
ნარის თავზე. საყანე მიწები ისე გალულუნდა, ფრჩხილი რომ გადა-
გეგდო. ისიც კი დაღბებოდა და სანაყოფო გზას იშოვიდა. ბეგთა
ნალვლით სავსე თვალებით უმზერდა მინდვრებს, მიწა მოხვნასა და
თესლს ითხოვდა.

ერთ დილას ვარსკვლავისა ძველ ნასახლარებში გადავიდა. დან-
გრეულ-დამწვარი წისკვილები თუ ბედლები გადაჩხრიკა და სად
იყო, სად არა, ერთი ბათმანი ღომის მარცვალი მოაგროვა. ბეგთას
გულში იმედი და სინათლე ჩაუდგა.

მეორე დილით ყველანი მინდვრად გავიდნენ. იმ დღეს, ამდენი
შიმშილის შემდეგ, ვარსკვლავისამ ხუთი პეშვი ღომის მარცვალი
ჩაყარა ქვაბში და სქელი ღომი მოხარშა. ბეგთა ლასლასით მიჰყვე-
ბოდა ხნულს. ვარსკვლავისა ხარებს უძლოდა, ცაბუ კი პეშვით თე-
სავდა ღომის მარცვალს. მზია ალაყურტისათვის ნიგვზის ზეთს ხდი-
და და თან ჩეროში ჩვილს ეფერებოდა. შუადღემდე მეოთხედი
ქცევა ძლივს მოხნეს. მზე ფიცხად აჭერდა. ვარსკვლავისას დაიარე-
ბული ძუძუს თავები დაუხმა და გაუხევედა. პერანგი მკერდზე ეკვ-
როდა, ტკივილები სულს უხუთავდა. ქმარ-შვილი რომ არ შეეწუ-
ხებინა, მოთმინებით იტანდა ყველაფერს.

— ცუდი ფერი გადევს, თვალო, — შენიშნა ბეგთამ მუღლეს.
ვარსკვლავისამ ხმა არ გასცა, მინდორს გახედა და თავის მხრით შე-
ვეითხა:

— ნახევარ ქცევას რომ ეყოფოდეს ეს თესლი, ჩვენს ხელს ძალ-
ლი არ დაყუფს.

სიტყვა არ ჰქონდა დასრულებული, რომ მათ ზემოთ, წეროების
მთელმა წყებამ გადაიქროლა. ღაღან-ღაღანით მოფრინავდნენ და-
სავლეთიდან. მოულოდნელად ტევრებიდან არწივი აფრინდა, საო-
ცარი სისწრაფით ავარდა ცის გუმბათში, ირაო გააკეთა და, ისარი-
ვით წამოვიდა ბაწრად გაბმულ წეროებისაკენ. უღარდელად მოგზა-
ურმა ფრინველებმა მაშინ გაიგეს მისი სივერაგე, როცა ერთ მათ-
განს ბრჭყალები გაუყარა ონავარმა. მოისმა საშინელი წივილი. წე-
როები ერთბაშად შემობრუნდნენ და მტერს თავს დაესხნენ. არ-
წივი იქვე ახლოს დაეშვა. წეროები გააფთრებით დაედევნენ.

ცაბუს თვალები აუელვარდა, რალაც მოისაზრა, მამას ხელიდან
გამოსტაცა ბზის ჯოხი და მათკენ გაიქცა. ფრინველების ყივილის
ხმაზე მათ საომარ ადგილს მალე მიაგნო. არწივს ნადავლი ისევ
კლანჭებში ჰყავდა გამომწყვდელი. ფრთები გაეფოფრა და თვა-
ლების ბრიალით იგერიებდა წეროებს.

ვაი მას, ვისაც სხეულში მისი რკინის ჩანგალივით მოკაუჭებუ-
ლი ბასრი ნისკარტი ჩაესობოდა. გარშემო ღინდლის კორიანტელი
იღგა.

ცაბუ ჯოხმომარჯვებული დაესხა ფრინველს, არწივი არ შეშინ-
და. ნადავლის მიტოვებას არ ფიქრობდა. ფრთებგაშლილი და ნის-
კარტმომარჯვებული ელვარე თვალებით უყურებდა ქალს.

— შე მშია, — თითქოს ამბობდა იგი. — ამასთან, მხეცი ვარ,
დაუნდობელი და სისხლისმოყვარე.

— მეც მშიერი ვარ, — პასუხობდნენ ცაბუს თვალები. — შიმ-
შილი კი ამქვეყნად ყველაზე მეტი მხეცია, ყველაზე მეტი გამბე-
დავი და დაუნდობელი. მხოლოდ შიმშილია მკვლელობათა საწყისი.
ჯოხით გაგიჭყლეტ თავს, თუ ნადავლს არ დამანებებ!

არწივი შეაშინა გააფთრებული ადამიანის თვალების ბრიალმა.
ზლაზვნით აფრინდა და ტევრებისაკენ გადაიქროლა. წეროებმა
იგრძნეს არწივზე უფრო საშიში მტერი. ისინი მწუხარე ყივილით
და ფრთების ფათქუნით გამოორდნენ იმ ადგილს. მიწაზე მხოლოდ

არწივის მსხვერპლი დარჩა. იგი ღინღლისაგან გაცლილი და დასისხ-
ხლიანებული, მკვდარი ეგდო ბუჩქის ძირას.

ბეგთა ძალიან გაახარა ცაბუს ნანადირევმა, გუშენდელისაგან
გაახსენდა, ტბორებში თევზებს დაუნდობლად და ხაზინად მოსაგებად
პავდა.

— ახლავე გაფატრეთ და ჯოხზე წამოაგეთ! — ბრძანა და სა-
შამფურე ჯოხს დაუწყო გათლა. ქალებმა წერო გამოფატრეს და ნა-
წილ-ნაწილ აქნეს. ფრინველს კუჭიდან ჩვილი ბიჭის ფრჩხილის ტო-
ლა ხუთიოდე უცხო მარცვალი გადმოუცვივდა. ზოგი თეთრი იყო,
ზოგი ყვითელი. ვარსკვლავისა გოცებით დააჩერდა. ზღვისგაღმელ
ქალს სამშობლო და სიზმარი ერთად მოაგონდა. დაიხარა, მარცვ-
ლები ამოკრიფა და ხელის გულზე დაიწყო.

— სწორედ ის მარცვლებია, — ჩურჩულით თქვა და ქმარ-
შვილს გადახედა.

ბეგთასაც არა ერთხელ უნახავს მეუღლის ქვეყანაში ეს თეთრი
და ყვითელი მარცვლები, ახლა ვარსკვლავისას ხელის გულზე რომ
ბრჭყვიალებდნენ. თვალწინ დაუდგა ტევრით ჩადრუბლული და
ფართოდ გაშლილი შრიალა ყანები. მოაგონდა მისი ფქვილის ღომი
და ნამცხვარი. ახალი, თბილი მქადის სუნმა თითქოს ცხვირში წაუ-
ღიტიწა, მეტი ძალ-ღონე იგრძნო, მეუღლის ხელისგულისაკენ დაი-
ხარა.

— აი, რა უნდა წამოგველო, თვალო, რიონჭალაში, — საყვედუ-
რით თქვა, — ხალხი სულს მოითქვამდა, სოფელს გავამდიდრებდით,
ქვეყანას დოვლათს შევძენდით. ჰეი, როგორი მოსავალი იცის, მე-
რმე ბელლებს ავავსებდით, ხარ-კამეჩს დავასუქებდით.

ცაბუმ და მზიამ ერთად დახედეს მარცვლებს.

— დედიკოს ძუძუს თავების ფერის არისო, — გაიღიმა ცაბუმ
და ვარსკვლავისას შეანათა თვალები.

დედას თვალებში სინათლე აერია, აღმური მოეკიდა, იქვე,
ხნულში ჩაჯდა და საკინძე გადაიღედა. სამშობლოსა და ძუძუთუფრო-
ტების გახსენებამ, ეტყობოდა, მკერდი უფრო აუწვა და ატკინა.

მინდვრებს მზე აჭერდა, სიცხე თანდათან მატულობდა. ტყის
ჩრდილქვეშ შეფარებული ფრინველები ჩაჩუმებულიყვნენ, მხო-
ლოდ რიონის დუღუნი არღვევდა აღმურმოდებული ჭალების მღუ-
მარებას. ცაბუმ დახედა დედის მკერდს და შეჰკვივლა. ვარსკვლავი-

სას ბავშვის კბილდანადგამი ძუძუს თავები ჩამოსცვენოდა. ისინი წეროს მოტანილი უცხო მარცვლებივით ეყარნენ დედის უბეში თვითელს ჩვილი ბიჭის თეთრი, ქათქათა კბილის ნაკვალავი ისე აჩნდა, თითქოს შიგ ჩარჩენოდეს.

— არაფერია, შვილო, — წყნარად თქვა დედამ. — ქალთა შორის ამქვეყნად, მგონი, ყველაზე კარგი მზითევი მე მომყოლია.

იგი კაბის შრიალით ადგა, ხელის გულზე დაბნეული და უბიძან ამოკრეფილი მარცვლები სათითაოდ გადათვალა.

— რას აპირებ, დედიკო?!

— ქვეყნის სიკეთეს, შვილო. ეს თესლმარცვალი მიწას უნდა მივაბარო, იქნებ ჩემი მკერდის მწუხარებამ და პატიოსნებამ, ჩვენი შთამომავლობის უცოდველობამ თუ სინათლემ გაამრავლოს იგი რიონჭალის ნოყიერ მიწაზე.

ბეგთა ჯოხდაბჯენილი უყურებდა მეუღლეს.

ვარსკვლავისამ ცალ-ცალკე ჩაფლა გააოხიერებულ რბილ ხნულში მარცვლები. როცა წამოდგა, ქმარს პირდაპირ შეხედა და თქვა:

— არ შეიძლება, ბეგთა, ამ მარცვლებმა არ გაიხაროს.

— ჩვენმა დიდმა სიყვარულმა ძალა და ღონე უნდა მისცეს ამ თესლს. ღომის მარცვალი ჩია და პატარაა, ეს კი ხვავრიელია და ძლიერი. იგი ჩვენს ხალხს დოვლათს შემატებს, ძვალსა და რბილს გაუმაგრებს, ოთხფეხს გაამრავლებს და გაასუქებს.

დასავლეთიდან ზღვაურმა დაბერა. რიონის ტალღებმა ნაპირებს ქარვისფერი შხეფები შეაფრქვიეს და მდინარის სიღრმიდან ისევ მოისმა ლოქოების თუ ზუთხების ბოლოების ტლაშუნი, ტყეში ირმებმა და შვლებმა დაიფრუტუნეს. ეზოებში ათასფერმა ფრინველმა იწყო ფარფატი.

ბეგთა ვარსკვლავისას მიუახლოვდა, ათრთოლებული ხელები მოხვია და ისე ჩაიხუტა, როგორც ახალგაზრდობის ყამს, დიდ ზღვებს გადაღმა, მისი ცხოვრების პირველი გაზაფხულის დილას.

*

* *

ღრომ თავისი ქნა. ხანძარგადავლილ ადგილებში ახალი ყლორტები ამოიწვერა, ტევრებმა ისევ დაიწყეს შრიალი. ნასახლარზე

ახალი ოდები გაიმართა, ტყეში შველ-ირემი გამრავლდა, ცხოველნი ხარ-კამეჩის ფრუტუნი გახშირდა.

მოხუცი ცოლ-ქმარი სასოებით შეჰხაროდა შვილიშვილის ზრდას.

სიმინდის ყანამ თანდათან დაიპყრო სათესი მიწები. წელში მოხრილი ბეგთა ღიმილით გაჰყურებდა ცისკენ აზიდულ, ვაჟაკის მკლავისოდენა ტაროებს. პატარა ბიჭი ბაბუას სულ თან დასდევდა. ხელიხელჩაკიდებულნი მიუყვებოდნენ მდინარის პირს.

— აი, შეხედე, ბაბუ, მარგალიტისფერ ჭავლებს რომ იყრის რიონის ზედაპირი. მის ფსკერზე ისევ სუნთქავენ მოჩუხჩუხე წყაროები. ისევ სულს ითქვამენ ბინადარი ლოქოები. — პატარა ბიჭი სახეგანათებული უსმენდა ბაბუას.

მერე მოხუცი ფიჩხის ცეცხლს დაანთებდა, ტაროს მოტეხდა. გადაფრჩხილავდა და, სანამ ნაკვერცხლებს მიუფიცებდა, შვილი-შვილს ეტყოდა:

— აი, დაიხსომე, ეს ბებიაშენის რძეა, შვილო, ტკბილიც არის და ნოყიერიც.

ჭყინტი ტაროდან მართლაც რძისფერი შნეფები ვარსკვლავებით ამოცვიოდა და ბაბუას თითებს და ბიჭის სახეს თეთრად დაცვარავდა. როცა ტარო კარგად შეიბრაწებოდა, ბეგთა ისევ დააჭერდა მარცვალს ბებერა ფრჩხილს და იტყოდა:

— ეს კი შენი კბილია, როცა ჩვილი იყავი, ბებოს ძუძუზე უკბინე. არ დაივიწყო, ბაბუ, ამ მარცვალმა ჩვენ სიმდიდრე და დოვლათი შეგვძინა. — სიმინდის შემწვარი მარცვლიდან მართლაც ბავშვის კბილის ტოლა თეთრი სათესლე ამოვარდებოდა, — ბიჭს ნამდვილად სჯეროდა ბაბუას სიტყვებისა.

— ეს რა არის, ბაბუ? — შეეკითხებოდა და სიმინდის ფოჩებს უჩვენებდა.

მაშინ მოხუცი მეთევზე ბლუჯად ამოგლეჯდა სიმინდის ფოჩის შენამულ ფაფუკ გრძელ-გრძელ ღერებს, გადაგრეხდა, შვილი-შვილს უღვაშივით მიაწებებდა და ღიმილით ეტყოდა:

— ეს კი ჩემი უღვაშია, ბიჭო, მალე შენც მოესწრები, შვილო ამას, ვინძლო არ შეარცხვინო!

ქართველთა
წიგნების კავშირი

ეს ამბავი მე რიონისა და გუბისწყლის ნაპირებზე
— იმერელი კაცი დედის ძუძუს რომ ტუჩს მოაშორებდა, მერე
სიმიინდი იყო მისი საზრდო, — მითხრეს კოლმეურნე გლეხებმა.

ქეშმარიტად ასეა. ვისაც ჭყინტი სიმიინდის რძით სავსე ტაროზე
კბილი დაუდგამს, დაჰკვირვებია, თითქოს ბუნებას თვითეულ მარ-
ცვალში მართლაც ჩაუტანებია ჩვილი ბავშვის თეთრი კბილივით ნა-
წილი. შეიძლება ვარსკვლავისას ძუძუს თავების თეთრი და ყვითე-
ლი ფერიც იმიტომ აქვს მის შებაჟებულ მარცვლებს, რომ ისიც დე-
დის მკერდივით თბილი რძით არის ყოველთვის სავსე.

ისიც შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სიმიინდის მწიფე ტაროებზე
გადმოშვებული ფოჩები ბეგთას ულვაშის ეშხს აგონებდეს ამ ამბის
შემქმნელს.

ყველაზე მართალი კი მაინც ერთია: ბეგთას და ვარსკვლავისას
შთამომავლობა — კოლმეურნე გლეხები სასოებით თესენ და ზრდიან
მის ხვავიან და ბუნებით მდიდარ ყანებს.

როგორ გააჩინა წყლის წვეთმა ნაპირვალი

ზაზას ბებოს — მარიამ მიგრიაულის სოფელი თერგის ნაპირზეა გაშენებული. აქ, ციცაბო კლდეებს შორის თერგი აქაფებული ეხეთქება ქვა-ლოდებს და მარგალიტისფერ უხეფებს ცას ესვრის. ბებოას ძმისწულები ახლაც ამ სოფელში სახლობენ. გასულ ზაფხულს ზაზას დედ-მამა მიგრიაულების ოჯახს ესტუმრა. ზაზას მამა ცნობილი ინჟინერია. მთავრობამ მას დარიალჰესის პროექტის შედგენა დაავალა. მთელი ზამთარი ქალაქში შეუსვენებლად მუშაობდა. შუა გაზაფხულზე კი წასასვლელად მზადება დაიწყო.

— მივლინებაში მგზავნიან თერგის მიდამოებში, — უთხრა სახლობას. — ბარემ იქ გავატაროთ ზაფხულიც, მარიამ მიგრიაულის სოფელიც ვნახოთ, — გაიხუმრა და დედას შეხედა. ბებოს ძალიან გაუხარდა.

— დიდი ხანია აღარ ვყოფილვარ, ჩემი მიწა-წყლის ჰაერი მეც მომიხდება და ბავშვებსაც ჯან-ლონეს შემატებს, — ბუტბუტებდა იგი და ბარგს ალაგებდა.

ზაზას ძალიან მოეწონა სოფელი. იგი თერგს ზემოდან გადასცქეროდა. მამა მთელ დღეს მდინარის ნაპირზე ატარებდა, — მუშები დაჰყავდა, რაღაცას ხაზავდა, რუკებს ადგენდა. ბებო კი ზაზას არ

შორდებოდა და, ვიდრე სადილს ახ ვახშამს ამზადებდნენ, ათას-
ნაირ ზღაპრებს უყვებოდა შვილიშვილს.

ხანდახან თერგზე მეთევზეები ამოდიოდნენ. ზაზა გულწინფა-
ტქალით დასდევდა მათ და სველ ბადეში გამოხსნილ აფართხალე-
ბულ კალმახებს ხელით ეფერებოდა.

— ზაზა ბიჭო, დაიღლები, ბებო გენაცვალოს.

— არა, ბებო, რა დამღლის, ხედავ, როგორი წინწყლები აქვთ
კალმახებს?!

— როგორი წინწყლები აქვთ, შეილო? — განზრახ გაიკვირებ-
და ბებია მარიამი.

— აი, დააკვირდი, თითქოს ნაკვერცხლები დაჰყროდეთ ტანზე.

— მერე რა, ბებო შემოგვევლოს, კალმახის მოდემას ხომ ყველას
ასე აქვს.

— მერე რატომ არის ასე, რატომ არ ქრება ნაკვერცხლები თერ-
გის ცივ წყალში?

— განა მართლა ნაკვერცხალია, შვილო?! მარტო ფერი აქვთ
ასეთი!

— ფერი თუ არის, ბებო, რატომ თერგის წყალი არ რეცხავს?

— რატომ? ჰო, მართლა, დამავიწყდა, ერთი კარგი ამბავი უნდა
გეამბო, ბიჭო, ვიცი, მოგეწონება.

ზაზა-ბიჭმა სიხარულით ტაში შემოჰკრა.

— ახლა მიამბობ, ბებო?

— ახლა რა დროსია, შვილო? საღამოს. მამაშენმაც მინდა გაიგო-
ნოს, მასაც ეხება ეს ამბავი.

— მერედა, მამამ არ იცის? — გაოცდა ზაზა.

— იცის, როგორ არა, შენზე უწინ მისთვის მითქვამს, მაგრამ
ვახშმის შემდეგ საქმე არაფერი გვაქვს და იმასაც გავახსენებ.

ზაზას მთელი დღე არ უცვლქია, ჩაფიქრებული იყო და გულის-
ფართქალით ელოდა მოსაღამოვებას. დაღამდა. გარეთ უკვე არც
ფრინველთა ყივილ-ხივილი ისმოდა, არც ფუტკრების ბზუილი. ჰა-
ერში მხოლოდ ლორთქო მწვანე ფოთლების და ყვავილების სუნი
იდგა. სიბნელეში ბუნებაც დაყუჩებულიყო. მამამ ადრე ივასშმა
და, სანამ ბებია და შვილიშვილი ჩაის შეექცეოდნენ, ნახაზების სწო-
რებას შეუდგა.

— მალე დაამთავრებ, შვილო? — ჰკითხა ბებომ.

— რა იყო, დედა?!

— ხომ გახსოვს, თენგო-ჭაბუკისა და ბოროტი დარჩენილები მინდა ზაზა-ბიჭს მოვუყუე.

მამამ ფანქარს ხელი გაუშვა. დიდხანს ღიმმორეული შეჭყურებდა ბებოს და თავის პატარა ბიჭიკოს, მერე კი თქვა:

— მართლაც, კარგი იქნება. მახსოვს, ან როგორ დამავიწყდება. მაგრამ ერთი პირობით, მერე მეც ჩემსას მოგიყვებით.

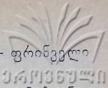
— როგორ, შვილო? განა შენ სხვანაირადაც ვაიგონე ის ამბავი?

— არა, დედი. მე მისი დასასრული ვიცი. შენ დაიწყე და მე განვაგრძობ.

— დაიწყე, ბები, დაიწყე! — ვერ ითმენდა ზაზა.

ბებომ ჭურჭელი დარეცხა, თაროზე დააწყო და ტახტზე ჩამოჯდა. მამამ კალთაზე დაისვა ზაზა. ორივე გაინაბა.

— კარგად იცით, — დაიწყო ბებომ, — როგორ ყინულივით ცვიდა თერგის ბობოქარი ტალღები. თქვენ თვითონვე გინახავთ, რა მაღალი და თვალუწვდენელი გრანიტის კლდეები დაჭყურებს პიტალოზე შენარცხებულ და კვამლით აბოლებულ მის შხეფებს. ზემოთ, სულ ზემოთ, მწვერვალები თეთრი, მარად უდნობი თოვლით დაფარულან და ამიტომ პიტალო კლდეთა ფერდებიც მუდამ ცივნი არიან. საშიშ წრიახებში არჩვი და ჯიხვი ბუდობს, თერგის ყინულოვან შხეფებში კი კალმახი. ჯიხვსა და არჩვს კავკასიის კალთებზე მოჩხრიალე მყავე წყაროების სმა და ყინულის ლოკვა უყვართ. კალმახს კი თერგის ცივ ტალღებში ნავარდი. გაზაფხულზე, როცა მთის კალთებზე შეფენილი მდელოები მწვანედ აბიბინდებიან, შურთხები ბარტყებს დასჩეკენ და ცას მიბჭენილი ხეები ფრინველთა სტვენა-ჟივილით აივსება, ეს მიდამოები მეტად საამო სანახავია. მრავალი წლის წინათ, ყინულოვანი თერგის ნაპირზე დედა-შვილი ცხოვრობდა თურმე. შვილს თენგო ერქვა, დედას — მათა. ადრე დაქვრივებულ ქალს მხოლოდ ეს პატარა ბიჭი დარჩენოდა და დიდი სიყვარულით ზრდიდა. თენგო-ბიჭი დილიდან დაღამებამდე მშვილდისრით ფრინველებს დასდევდა, ხელბადით კი — თევზებს. წყალში კალმახს იჭერდა, მწიფე ყანაში კი მწყერს. თვითონაც კალმახივით მარდი იყო და ფრინველივით მოფრთხილავდა. ცნობისმოყვარე ბიჭი ბირველ ხანებში დედას ყველაფერს უჭერებდა. ერთხელ თენგომ შინ ფრინველის კვერცხები მიიტანა.

— ახლავე უკან წაიღე, ბიჭო! — გაუწყრა დედა, — ფრინველი დაგწყველის, ფათერაკი შეგემთხვევა.

— რად ჯავრობ, დედი! მე მხოლოდ შენთვის მინდობდა, შენთვისაა ბინა! — შეწუხდა თენგო, — შეხედე, დედიკო, სულ სხვადასხვა ზომისა და ფერისანი არიან?!

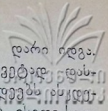
— ფრინველები დიდებიც არიან და პატარებიც. ფერიც ხომ სხვადასხვანაირი აქვთ? — ახლა თვითონ შეეკითხა მათა.

— ჰოდა, სად შოულობენ, დედიკო, ფრინველები ამ ფერებს? მათა ოდნავ ჩაფიქრდა და თენგო-ბიჭს ღიმილით უთხრა: — როგორ თუ სად შოულობენ, ხედავ, ჩემო ბიჭუნა, რა წარმტაცი საღებავებით შემკულა ყველაფერი ჩვენს გარშემო? წყალს სხვა ფერი აქვს, მიწას სხვა. ახლა ყვავილებს დააკვირდი? ყველა თავისი ფერით უყურებს ცაას და დედამიწას. ფრინველის საკენკიც კი სულ სხვადასხვაფერად ლივლივებს. ხის ტოტებს თუ კლდის ქიმსაც თავისი ფერი აქვთ. ჰოდა, დროთა განმავლობაში ეს საღებავები დიდმა ბუნებამ ნელ-ნელა გადასდო ფრინველებსაც. სხვადასხვა ფერით შემოსა და ააჭრელა.

ჩაფიქრებული თენგო-ბიჭი უკანვე გაიქცა, ისევ მოძებნა ფრინველთა ბუდეები და ნანადირევი კვერცხები თავის ადგილზე ჩააწყო.

ასე ტკბილად და სიყვარულით ცხოვრობდა დედა-შვილი. დრო გავიდა, თენგო სიჭაბუკეში შევიდა, ხასიათი შეიცვალა. თერგვალმა, მთის მაღალ წვერზე კოშკი იდგა, იმ კოშკში ერთი ქალი ცხოვრობდა, დარია ერქვა — ბოროტი ქალი იყო თურმე. თავად უშვილოს სხვისი შვილები შესძულებოდა. წვრილი და ქორივით მოკაუჭებული ცხვირი ჰქონდა, ბასრი, ჩაშავებული კბილები ეშვებივით გადმოეყარა. გაყვითლებულ, ძვალტყავად ქცეულ თითებზე ისეთი ფრჩხილები ჰქონდა თურმე, ჯიხვებს ღადრავდა ყელს. თმებიც გრძელი ჰქონდა. ორ ღერ ბეწვს გადაგრებდა და მაღალი მწვერვალიდან გადმოეკიდებოდა. ხევიდან ხევზე ბაწრებად გააბამდა და ზედ კატასავით გადაირბენდა. მთის ყველა ბილიკი იცოდა. ყოველი წყაროს წყალი მისი ტუჩებით იყო გაბინძურებული. ახლო-მახლო სოფლები შიშით და ზიზღით იხსენიებდნენ დარიას.

ცაზე ვარსკვლავების თვლა იცოდა თურმე და წყალში — თევზისა. ბოროტ დარიას გაეგო თენგო-ბიჭის სიკარგე და თვალთვალი დაეწყო.

ერთ დღეს თენგო და მათა ეზოში იყვნენ. კარგი დარი იდგა. წრიას მთებს შუა გადმოჭრილი მზის სხივები სვეტ-სვეტად დასდგომოდა თერგის ნაპირებს. აქაფებული მდინარე კლდეებს იცქირობოდა. დედა-შვილი ეზოს წინ ბოსტანს თოხნიდა. უცებ, ისეთი საოცარი კივილი მოისმა, თითქოს კლდე ჩამოირღვაო. შეშინებულმა მათამ შვილს შეხედა. ჯიუტი ბიჭი იყო თენგო, წარბი არ შეუხრია. ნელა ადგა და კლდისპირს გადახედა. ქვემოთ, აქაფებულ მდინარეში დარია ბანაობდა. ტალღებს ქარივით თავზე ევლებოდა და მისი გამყივანი კისკის-კივილი კიდით-კიდემდე გაისმოდა.

— დარია ქაჯია, შვილო, თვალი არ შეგასწროს, დავიღუპებით.

— ბებერმა ქალმა როგორ უნდა შემაშინოს, დედი?! — გაეღიმა თენგოს.

— შენ არ იცი, შვილო, დარია ლამაზი ჭაბუკების მტერია.

— რა უნდა მიყოს, დედი!

— ვაი ჩემს მოსწრებას, შვილო, ეგ ყველა უბედურებას შეგვამთხვევს.

არ დაიჯერა შვილმა დედის რჩევა და — მანდ რომელი ხარო, — გადასძახა.

უცებ ყველაფერი დადუმდა, თერგმა თითქოს ტალღების ჩქაფანი შეაჩერა და გაილურსა. ფოთლებმა შრიალი შეწყვიტეს. ავის მოლოდინში ჩიტებიც კი ჩაჩუმდნენ.

შემდორებულ ტალღაზე დარია ფეხის ფრჩხილებზე შემდგარიყო, ხელი მოეჩრდილა და ისე იცქირებოდა.

— შენ თვითონ ვინა ხარ, აქეთ ჩამოდი! — თენგო გულადად წავიდა მისკენ. მივიდა და რას ხედავს: ცალ ხელზე რომ ხუთი ფრჩხილი ჰქონდა დარიას, მყინვარწვერის თეთრი ქიმისათვის ჩაეველო, ხოლო მეორე ექვსთითა ხელს ჰაერში ფიწალივით აქნევდა. მისვდა თენგო-ბიჭი, წყალს რომ არ გაეტაცნა, დარია მყინვარზე მოხვეული მკლავით იმაგრებდა თავს, მეორე ხელით კი საკბილოს ეძებდა ყელის გამოსაღადრად.

— დარია ქალო, მყინვარზე ხელი გაგიცივდება, მეცოდები, — ეშმაკურად გაესაუბრა.

— ხი-ხი-ხი! — ჩაიჭირჭილა დარიამ, — თუ ასე გეცოდები, აქეთ მოიწი, ტალღებმა და მყინვარმა მართლაც გამყინა, მომეხვიე და გამათბე, დაგიმადლებ!

— არ მოეხვიო, შვილო, — მოესმა თენგოს დედის ხმა მალღოდან. — ეგ შეჩვენებული ყელს გამოგლადრავს.

— ეს ვინ ოხერია?

— დედაჩემია, — ამაყად მიუგო ბიჭმა, — მის დასჯილად ერთ ნაბიჯსაც არ გადავდგამ; ხვალ კი მოვალ და გნახავ.

— მაშ, ხვალ გიცდი, — თვალების ბრიალით უთხრა გახარებულიმა დარიამ.

მეორე დღეს თენგო-ბიჭი დედას გაეპარა. თან ჯიბის დანა წაიღო. ფიქრობდა, ამით ფრჩხილებს დავაქნი, მერმე თერგში დავახრიხო და ქვეყანას ბოროტებას მოვაშორებო.

მოტყუვდა ბიჭი. დარია ქალს ასე ვერ გააცურებდა გამოუცდელი ვაჟი. ბოროტმა ქალმა დანა შენიშნა და კიდევ უფრო მეტად განრისხდა.

— ჩემი გათბობა გინდა? — მაცდურად ჰკითხა.

— კი, დარია ქალო, შენი გათბობა მინდა, აბა, მოიწი აქეთ.

დარიამ შუათითის გრძელი ფრჩხილი მუჭში ატაკა თენგოს და დანა გადაავდებინა. ახლა კი შეკრთა ბიჭი, უიარალოდ რა უნდა ექნა? გვიანლა იყო! ბოროტმა ქალმა თავისი თმებით შეუკრა ხელები და ტალღებში შეიტაცა.

გაისმა ქალის გესლიანი ხარხარი.

— მაია, მაია! — უძახდა ბოროტი სიხარულით თენგოს დედას, — შეხედე შენს შვილს, თერგის ტალღები ათბობს შენი რძით გაზრდილ მის სხეულსო.

წყეულმა ქალმა თენგო-ბიჭი მდინარის შუაგულში ამოწვერილ კლდის ქიმზე მიაკრა ნაწნავებით. გარშემო აქაფებული ყინულივით მდინარე მენხის ძალით ასკდებოდა ქვასა და მიწას. ხელშეკრულ თენგო-ბიჭს ძლიერი ტალღები ნაფოტივით ათამაშებდა. მაია სახლს გვიდა, როცა ხარხარი გაიგონა. თითქოს ტანმა უაზრა უბედურება. სირბილით ჩამოვარდა ხევში და შვილს თვალი შეავლო.

— შეხედე და დატკბი! — ხითხითებდა დარია.

— ვაი შენს დედას, შვილო! — დაიკვნესა მაიამ.

— არაფერია, დედი, — აიმედებდა ვაჟი და ტალღებს ებრძოდა. აქაფებული მძლავრი მდინარე აქეთ-იქით ახეთქებდა ღონეგამოლეულ მის სხეულს. დარია ქალის ნაწნავები სალტესავით შემოჰკვროდა მაჯაზე და ხელის განძრევას უშლიდა. წვალობდა ბიჭი.

ტალღა ხან ჩაითრევდა, ხან ამოაგდებდა. დარბას უხაროდა მისი წამება და გესლიანად ხითხითებდა. ცივზე ცივია თერგის ტალღები. გაუჭირდა თენგოს, გაიყინა. სახსრები მოუდუნდა. ორი დღე-ღამე ებრძოდა ხელფეხშეკრული ტალღებს. ორი დღე-ღამე დაზოგდა უბედური დედა შვილის გარშემო და ხელი ვერ მიაწვდინა. წყალში შეცურება ცადა მაიამ, — მუხლებამდე ჩავიდოდა აბობოქრებულ ტალღებში, მკლავს გადაუწვდენდა, მძლავრი ტალღა ტყვიასავით დაეჯახებოდა, წააქცევდა და ისევ ნაპირზე გამოაგდებდა. არ იცოდა, რა ექნა. ცრემლები ღვართქაფად სდიოდა უბედურ ქალს, თერგის ცივ ტალღებში ცვიოდა და თენგო-ბიჭისკენ მიცურავდა.

— დედი! — ამოიკვნესა ბიჭმა, — სითბოსა ვგრძნობ, ნუთუ თერგის წვეთები გათბნენ!

— ეს შენი გამწარებული დედის ცხელი ცრემლია, შვილო.

— რამ გაათბო ასე, დედიკო?!

— შენმა სიყვარულმა, შვილო!

ცრემლები თენგოს მოთენთილ სხეულს ეხვეოდნენ და ოდნავ ათბობდნენ, მაგრამ სწრაფად ცივდებოდნენ. ბევრი თერგის ტალღებს ერეოდა და იკარგებოდა.

თერგში დასაბამიდან კალმახი იცოდა. მედგრად აბობდნენ ყინულოვანი წყლის ტალღებს და ისარივით დაჰქროდნენ ცივ ჩქერებში. შეეცოდათ დედა-შვილი. თენგო-ბიჭს შემოეხვივნენ და მოფერება დაუწყეს. დედა კი ტიროდა და ტიროდა. დაიღალა ქალი. დასუსტდა. ღონე დაელია, გაუშრა ცრემლი. ახლა თვალთაგან თბილმა სისხლის წვეთებმა დაუწყო ცვენა. მდულარე წვეთები წვრილ-წვრილი ნაპერწკლებივით ცვიოდნენ თერგის ცივ ტალღებში და კალმახებს წინწყლავდნენ. შენიშნეს კალმახებმა ცრემლის სითბო. შურდულივით მიჰქროდნენ თენგო-ბიჭისკენ და დედის სისხლნარევი ცრემლით გამთბარი წინწყლები მიჰქონდათ. ცოტა შეუთბა სხეული ბიჭს. ოდნავ შეება იგრძნო. არ გამოეპარა დარბას კალმახების სიკეთე. ჯერ გაოცდა, ბრიალა თვლებით დააშტერდა მათ; მოეჩვენა, თითქოს თევზებს წვრილ-წვრილი ნაპერწკლები დაჰქონდათ თენგოს სხეულის გასათბობად. საშინლად გაბრაზდა. მყინვარწვევრს ფრჩხილები კიდევ უფრო მაგრად ჩაასო, სქელი ყინულის გარსი შემოამტვრია და თერგში ჩაყარა. კიდევ უფრო გაცივდა წყალი, კიდევ უფრო გაიყინა თენგო-ბიჭი.

— ხი-ხი-ხი! — ისევ ბოროტად ახითხითდა დარია. შეხედა დედა მაიამ ყინულის ვეება ნამსხვრევებს. მიხვდა, რომ ყველაფერი დაი-
ლუბა.

— გაიყინე, შვილო? — ეკითხებოდა მწუხარე დედა თენგო-
ბიჭს.

— უღმერთოდ ცივი ყოფილა, დედიკო, თერგის ტალღები.

— რით გაგათბო, ჩემო ბიჭო, რა ვიღონო?

— რა მეთქმის, დედა, ბოროტი დარიას მსხვერპლი ვყოფილვარ!

— პაწია რომ იყავი, გათოშილ თითებს სულის შეებრვით გით-
ბობდი, შვილო!

— ახლა შენი თბილი სუნთქვა ვერ მიშველის, დედი!

— პატარა რომ იყავი, შვილო, შეციებულ ჩვილ სხეულს თბილი
ნაბდით გიფარავდი!

— თერგის ჩქერები ცივია და ნაბდის ნახევი ვერ გაათბობს,
დედა.

— ცრემლი გამითბა, ჩემო ბიჭო, მდულარედ მექცა!

— ყინულის ნატეხებმა შთანთქეს მისი სითბო. დედაჩემო.

— ვაიმე, დალუბულ შენს დედას! — ამოიკვნესა მაიამ და სიპ
კლდეზე ჩაიკეცა.

კიდევ მეტად შეეცოდათ კალმახებს დედა-შვილი.

— იქ, მყინვარწვერის სამყაროში, სადაც პირველი ყინულის
ნატეხი დნება და წყლის პირველ წვეთად იქცევა, — თქვა ერთმა მო-
ხუცმა კალმახმა, — სამი ბრძენი მოხუცი ცხოვრობს. თუ თენგოს
დედა მათ კითხავს რჩევას, იქნებ რაიმე ეშველოს ბიჭს!

— გზას ვინ მიჩვენებს? — ჩაიხურჩულა თვალცრემლიანმა
დედამ.

— მე თვითონ გაგიძღვები, — უპასუხა მოხუცმა კალმახმა. გა-
უღგნენ გზას.

თევზი მდინარის ჩქერს მიჰყვებოდა. ჯერ თერგის შენაკადებში
გადავიდნენ, შემდეგ კი პატარა ყინულოვან ნაკადულებში. მაია
ბილიკ-ბილიკ მისდევდა კალმახს. დედა კარგად ხედავდა თავისი
სისხლნარევი ცრემლების შხეფებს მის ტანზე. ისინი ნაპერწკლები-
ვით ელავდნენ და გზას უშუქებდნენ. იარეს, მრავალი გორაკი გა-
დაიარეს და ყინულეთს შეუდგნენ. ზემოთ და ზემოთ, თანდათან და-
პატარავდა ნაკადულები, თანდათან იკლო წყალმა. როგორც იქნა.

მიადწიეს იმ ადგილს, სადაც ყინულის ნატეხი წყლის ნამად რქცევა. გარშემო სიჩუმე სუფევდა. მთელი სამყარო თეთრად ელვარებდა. მოხუცი კალმახი ფარფლებზე შედგა და ისე დაიწვილა, რომ ყინულის მთამ კანკალი დაიწყო. ხმა არავინ გასცა. ისევ შედგა ფარფლებზე თევზი და ახლა უფრო ძლიერ დაიწვილა. მთას ყინულის ქერქი ჩამოსკდა და ხევებში ხრიალით წავიდა. თურმე ყინულის სამი ბრძენი მოხუცის გრძელი წვერი ეხვია გარს. მათ თეთრ, ნათელ სახეებს მუდმივი თოვლის სამყაროში ვერ გაარჩევდით.

— რისთვის მოსულხარ? — იკითხა ერთმა მათგანმა.

— რამ შეგაწუხათ? — ჩაიბუხუნა მეორემ.

— რას მოითხოვთ ჩვენგან? — დინჯად თქვა მესამემ.

თვალცრემლიანმა თენგოს დედამ მოხუცებს თავისი დარდი გაანდო და დახმარება სთხოვა.

— შენი ცრემლები იყო, ასე თბილად რომ ეცემოდნენ თერგის ტალღებში? — გაიკვირვა პირველმა.

— დიდ მწუხარებას გაუთბია, — თავისთვის თქვა მეორემ.

— ამიერიდან ადამიანის ცრემლში დიდი სიყვარულის ნაპერწკალი იკიაფებს! — ჩაილაპარაკა მესამემ.

— დედის ცრემლმა ეს სიტბო და ნაპერწკალი თერგის ცივ ჩქერებს გადასცა. მისმა წვეთებმა უჩინრად უნდა შემოინახონ იგი, — ჩაფიქრებით თქვა პირველმა ბრძენმა.

— ოდესღაც ამ ნაპერწკალმა ადამიანებს სინათლე და ბედნიერება უნდა მოუტანოს, — ისევ დაიბუხუნა მეორემ.

დაღამდა. მოწმენდილ ცაზე ვარსკვლავები აციმციმდნენ, მათი ნათელი, ცივი შუქი თენგოს მწუხარე დედას უფრო ცივად ეჩვენებოდა. მიხვდა, მდულარე ცრემლის ნაპერწკალი უკვდავებაში გადასულიყო.

— შენმა თვალებმა ბედნიერი ნაპერწკალი შვა, ქალო! — წყნარად თქვა მესამე მოხუცმა, — დასაბამიდან წყალი და ცეცხლი მტრები იყვნენ. წყლის წვეთი აქრობდა ნაპერწკალს, ცეცხლი აშრობდა წყალს. ოდესმე შენი ცრემლის ნაპერწკალი ბედნიერებასა და სინათლეს მოუტანს თენგო-ბიჭის შთამომავალთ.

— მე კი ეს ნაკვერცხლებივით ბრჭყვიალა სისხლნარევი წინ-

წკლები არც კი მომავორეთ! — ნაღვლიანად თქვა მეგზურმა კალ-
მახმა.

— დე, ეგ წინწკლები შენი სიკეთის მუდმივ დაღად დარჩეს.
ჩაიჩურჩულეს ბრძენმა მოხუცებმა და გაუჩინარდნენ.

მართლაც, მას შემდეგ კალმახებს სისხლის წვეთებივით ნაპერ-
წკალი აყრიათ ტანზე.

— კი მაგრამ, თენგო-ბიჭს რა დაეძარათა, ბებო? — იკითხა ზა-
ზამ.

— ეს ამბავი, — თქვა ბებომ, — ჩემმა პაპამ მიამბო. თენგო-
ბიჭი ბოროტ დარიას თერგის ჩქერებში გაუყინავს. ახლაცო, ამბობ-
და მაშინ პაპა, თერგის ტალღებიდან დედის თბილი ცრემლი რომ
ცისკენ გაიწევს, იქ ღრუბლებად დაგროვდება, ნაპერწკლები ერთმა-
ნეთს მიუახლოვდებიან, ელვა-მეხს აჩენენ და დარიას დასდევენ და-
სამეხად. მაშინ უნდა ნახოთ დარიალის ხეობა! ისიც არ დაგავიწყ-
დეს, — ჩაურთო ბებომ, — რომ დარიალი დარიას გამო ჰქვია ამ ხეო-
ბას. ბოროტებას ამ ხეობაში ცეცხლის ნაპერწკლები დასდევენ, სა-
დაც კი მოიხელებენ, დამეხავენ. დიდი ნაწილი დედის ნაპერ-
წკალჩაბუდებული ცრემლისა ისევ წყლის წვეთში არის შენახული,
თურმე. — დაასრულა ბებომ ნაამბობი.

ცაზე ვარსკვლავები ციმციმებდნენ. ღია ფანჯრიდან თერგის
გრილ ნიავს ტალღების დგაფუნი ეხმიანებოდა.

— აბა, მამიკო, შენ რას მომიყვები ახლა? — ჰკითხა ზაზამ ჩა-
ფიქრებულ მამას.

— მოგიყვები, შვილო, — თქვა მან და დედის ნაამბობი განა-
გრძო:

— დიდი ხანი გავიდა ამ ამბის შემდეგ. წყლის წვეთში შემონა-
ხული ნაპერწკლის საიდუმლოება საიდუმლოებად დარჩა. მისი გა-
გება მხოლოდ ადამიანის დიდ სიბრძნეს შეეძლო. ხომ გახსოვს სა-
მი მოხუცის ნათქვამი — ეს ნაპერწკალი ადამიანებს ბედნიერებას
და სინათლეს მოუტანსო. ბრძენის ნათქვამს მხოლოდ ბრძენი გაი-
გებს, შვილო. ადამიანებმაც ისწავლეს, და ბოლოს, ამ საიდუმლოე-
ბასაც მიაგნეს. ახლა ჩვენმა ხალხმა იცის, როგორ მიიღოს მდინარის
ტალღებიდან ნაპერწკალი.

— მამიკო, მიეხვდი, მიეხვდი, — დაიყვირა ზაზა-ბიჭმა, — შენ
ხომ ელსადგურებს აგებ, მაშასადამე, შენც იცი ეს საიდუმლო!
მამას გაეღიმა, — მეც ვიცი და მთელმა საბჭოთა ხალხმა იცის
აი ახლა, დარიალზე რომ ელსადგურს ავაგებთ, მაშინ ნახავ რამდენი
ნაპერწყალი და სინათლე გაჩნდება ხალხის სასიკეთოდ. — ზაზა
მამას მოეხვია.

— რა კარგი მამიკო მყავს! — ნელა თქვა და ბებოს შეხედა.
ბებო მარიამიც იღიმებოდა.

ყურძნის მტევანი

აჭარაში, სოფელ ახალშენში მოვხვდი. იმ დღეს კოლმეურნეები ახალი კულტურის სახლის გახსნას ზეიმობდნენ. მაყურებელთა ორსართულიანი დარბაზი შეიდას სავარძელს იტევს. ვეებერთელა სცენა და ტალანები ქართული ჩუქურთმებით არის შემკული და მოოქროვილი. მაღალ თაღზე ყურძნის მტევნები მიუხატავთ. სამ საუკუნეზე მეტი, აჭაურ ქართველებს აკრძალული ჰქონდათ ვაზის გაშენება, ახლა კი არქიტექტორმა მათი საუკუნეობით ნანატრი სურვილი გაიხსენა და სასახლის გუმბათზე გააცოცხლა იგი.

ბათუმიდან და ახლო სოფლებიდან უამრავი სტუმარი ჩამოსულიყო ზეიმზე. ჩემს გვერდით მოხუცი იჯდა. გამესაუბრა, ლაზი ვარო, მითხრა, სოფელ სარფიდან. მისი სწორი სახის ნაკვთები, თეთრი წვერი და მაღალი ტანი მნახველს აჯადოებდა.

— ცოცხალი მტევნებივით იყურება, ჭო, ეს ნახატი! — მითხრა და გუმბათზე მიხატულ მსხმოიარე ვაზის ბარდს შემახედა. ვეგონება, კუმპალს ახლა მოწყვეტ და პირს ჩაიტკბარუნებ.

ეტყობოდა, ძალიან მოსწონდა ნახატი.

— გაგიგონია ერთი თქმულება? — რატომღაც უცებ მკითხა. მე მხრები ავიჩეჩე, — არა-მეთქი, მაშინ მან სკამი ჩემსკენ მოსწია, სახეში შემომხედა და დაიწყო:

— აბა, დაიხსომე, შეილო, სიბრძნით სავსე თქმულებაა. მგონია, ლამაზიც უნდა იყოს. ადგილ-ადგილ ჩვენი ზღვის ყურესავით წყნა-

რია და ლაქვარდოვანი, ადგილ-ადგილ კი ქარიშხალდაკრული ტალღებივით ბობოქარი.

ჰოდა, ერთ ჩვენს პაპის-პაპას ნადირას (ასე ეძახდნენ თურმე სახელად) ლამაზი მეუღლე ჰყოლია. თვითონ შორეული გზების ნირგაუტეხელი მენავე ყოფილა. კუნაპეტ ლამეში, როცა ერთმანეთს შეხეთქებული ტალღა და ქარი ცის კალთებს ლოკავენ, მისი თვალები ველურ კატასავით ხედავდა ბურუსიან ნაპირებს. ვეება გემის ფსკერს ყვინთვით ათვზად შემოუვლიდა ქარიშხლის დროს.

ტანად დიდი არ ყოფილა, მაგრამ სხეული გემის ბაწარივით ჰქონია დაგრეხილი, ხელისგულზე წისკვილის დოლაბს მოაბრუნებდა თურმე, მის ბეჭებზე კი ლელო ბურთის მინდორი გაიშლებოდა. მუხლიც მაგარი ჰქონდა, ჯეირანს დაეწეოდა სირბილით. მის მეუღლეს სახელად დინდინა რქმევია. თვალების ფერი და წარბ-წამწამი შავი ჰქონია, სხეული თეთრი და თვალმიმტაცი. მისი ღიმილი გულწასულ ვაჟკაცს მოაბრუნებდაო, ამბობს თქმულება.

მაშინ ლაზეთში ბექა ჯაყელი იყო ქვეყნის ბატონ-პატრონად. სწორედ ამ ბექამ გაცვალა რჯული და სამშობლო, სახელადაც საფარა დაირქვა.

დინდინას ქება სასახლის ყურამდე მისულა. ამბობენ, ქალების სიყვარულმა რჯული გამოაცვლევინა ბექა ჯაყელსო. ბედნიერება ცოლების სიმრავლეში კი არ არის, შვილო, ცოლქმრულ სიყვარულშია — ოჯახის სიყვარულში. კეთილშობილი და ვაჟკაცი კაცი მეგობარს და მეზობელს არ უღალატებს, თორემ ცოლი მეგობარიც არის და ცხოვრების მეუღლედაც გაუჩენია გამჩენს.

ბექა-საფარას კი სხვა სანთელი და ფიქრი ენთო გონებაში. ქალთან სიამოვნება ქვეყნის გათენებას ერჩია.

შიკრიკის პირით უხშია ნადირა.

მენავეს გუმანით უგრძვნია ხიფათი, თვალებში სისხლი ჩასდგომა: ცოლისთვის პირი მოურიდებია და თან საგზლის მომზადება უთხოვია.

საზრიან ქალს მაინც არ გამოპარვია ქმრის ფერისცვალება.

— შენი სამი შვილის დედა ვარ, ნადირა, დასაშალი რა უნდა გქონდეს ჩემთან, მითხარი, რა უბედურება დაგვატყდა თავსო, — უთხოვნია.

ვაჟკაცი ოჯახს თუ ატყუებს, ყველასთან პირგაცხუნებული იქნე-

ბა... არც ქვეყანას დაინდობს. ნადირა არ იყო მატყუარა კაცი, მათ უმეტეს, ცოლ-შვილს არ აკადრებდა ამას. ვერ უთქვამს სიტყვები და თავისი ეჭვიც გაუმხელია.

— ბოროტება უდევს გულში, ნადირ, ბექა-საფარას, — უთქვამს ქალსაც.

— შეიძლება, ხონთქართან მგზავნის მენავეთა უფროსად, — უცდია საქმის გაადვილება ნადირას.

— არა, ნადირა ჩემო, მგელი ფარეხთან მხოლოდ ცხვრის ხორცს ეძებს დასაგლეჯად.

— რა ვიღონოთ აბა?

— მეც წამოვალ.

— შენ იქ რა გინდა, ქალო, თვითონ უახლოვდები ჩვენი ოჯახის გაბახებას?!

— შენთან ახლოს ყოფნა ძალას მომცემს, ავ ფიქრს მომაშორებს, შეიძლება ცუდ საქმესაც აგვაცდინოს. ხომ იცი, ორი ადამიანის ნაფიქრალი მაინც სხვაა. შენს ჩოხა-ახალუხს ჩავიცვამ, ვაყუროდ გამოვეწყობი.

ნადირა თვალეში ჩააცქერდა, დიდხანს იფიქრა და გადაწყვიტა.

— კარგი, წავიდეთ, ბაღნები შენ ძმასთან გავგზავნოთ იმერეთს. ახლანდელ ტრაპიზონს წინათ, უხსოვარი დროიდან, ლაზები „რკინის პალოს“ ეძახდნენ თურმე. ხის ბოძზე მიმაგრებული დიდი საზღვაო გემები ქარიშხალს ვერ უძლებდა. ლაზი კაცი კი ჭკუამაძიე იყო. ზღვის თვალუწვდენ მინდვრებზე გზებს ეძებდა და კვალავდა, მიწის გულში მადანს თხრიდა. აი, ერთმა პირველმა გამოიყენა რკინა-შერეული მიწა ბოძად და უბედურების თავიდან ასაცილებლად გემის ცხვირები რკინის თოკითვე მიაბა. ეს ბოძები შეუნიშნავთ შორეული გზებიდან მოსულ ნაოსნებს და ბოღაზ-ქალაქისთვის „რკინის პალო“ დაურქმევიათ.

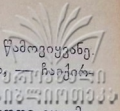
ჰოდა, სწორედ ამ ქალაქში ცხოვრობდა მაშინ ბექა-საფარა.

გათენების ჟამს მისულა ნადირა სასახლეში.

ჭიშკართან ხვადი ლომი და ჯიქი ება თურმე შეიდფა ჯაჭვით. გაწვრთნილი მხეცები სტუმარს სასახლეში შეუშვებდნენ, გარეთ კი პატრონის უნებართვოდ თავი ვერ გამოძვრებოდა.

— ვინ არის ეს ყმაწვილი? — იკითხა თურმე ბექამ, როცა ნადირას გვერდით დინდინა შენიშნა.

— ჩემი ცოლისძმა, — ნაოსნობას ვასწავლი, თან წამოვიყვანე.

— ლამაზი ბიჭი ჩანს, ალბათ დაც ლამაზი ეყოლება, ქილა ბექამ და თვალის ეშმაკურად ჩაქუტა.

ხერხიანი კაცი იყო ნადირა, მაგრამ ბექა ჯაყელიც როდი იყო მიუხვედრელი. ეშმაკს ორი შავი ფრთა აქვს, ბექას კი სამი აღმოაჩნდა. არ გამოეპარა, რომ მის წინ ქალი იდგა.

— იმიტომ გიხმე, ჩემო ნადირ, — მოეფერა სტუმარს, — რომ ხონთქართან უნდა წამეყვანე, მაგრამ ახლა სხვა გავიფიქრე. დაისვენე შენს ცოლისძმასთან ერთად, ხვალ სადილად გიწვევთ.

ეშმაკი კაცი გახლდათ ბექა-საფარა, არც ნადირა დახვდა უქკუოდ. მიხვდა მისახვედრს. იმ ღამით ნაცნობ მეზღვაურებში მიიკითხ-მოიკითხა, ფერ-ხორციით დინდინას მსგავსი მეძავი მოახსენა, საჩუქრებით აავსო და თან ხვალინდელი დღის საქმეზე შეიბირა.

მამაკაცის ტანსაცმელში ულამაზო ქალიც მშვენიერი ჩანს, ოდნავ კარგი შესახედავი კი, განსაკუთრებით მიმზიდველია. ნადირას შეპირებული ქალი ავთვალა როდი იყო. ამიტომ ვაჟის ტანსაცმელი მეტად დაიმშვენა.

მეორე დღეს ნადირა მხლებლებთან ერთად ეწვია სასახლეს. დიმილით შეხვდა ბექა მიწვეულ სტუმრებს. ორივე გვერდით მოისვა. ახალი სჯულის თანახმად, შარბათით გაუმასპინძლდა.

— ეს შენი ცოლისძმა მომეწონა, ნადირ, — თქვა ბოლოს, — დამიტოვე, ნაოსნობას მე ვასწავლი, გავზრდი და ხონთქარის სასახლის რჩეულ კაცად ვაქცევ.

ამას რომ ამბობდა, რასაკვირველია, თვლებში ცხრა ეშმაკი უცინოდა, გონებაში ასი მზაკვარი უჯდა.

— თქვენი ნება იყოს, ბატონო, — თქვა ნადირამ მის გასაკვირველად და სთხოვა, ცოტა ხნით მეც ზღვისგალმა ქვეყნებისკენ გავივლიო, დაბრუნებისას შემოგივლით, თქვენც გნახავთ და ჩემს ცოლისძმასაცაო. ადვილად მიზანმიღწეულ მთავარს გონებაზე ნისლი გადაეკრა. ოქრო-ვერცხლი აჩუქა და გზა დაულოცა. ნადირამ იმ საღამოსვე შორეულ ქვეყნებში წამსვლელი უცხო გემი მონახა, დინდინაც წაიყვანა და გზას გაუდგა.

მოთვალთვალეებმა ბექას მათი გამგზავრება მოახსენეს. ნადირა კი შუა ზღვაში ნავზე გადაჯდა, ნაპირ-ნაპირ იარა და რიონის შესართავთან ხმელეთზე ამოვიდა. როცა ჯაყელმა თავისი ვაბიბრუება

შეიტყო. ნადირა და მისი მეუღლე საშიშ საზღვრებს გაცილებული იყვნენ. ბექა ცხენს მოახტა და სარფისკენ გამოსწია. — ნადირას ოჯახი რომ იმერეთს გახიზნული დაუხვდა, უფრო გახელდა. უკან გაბრუნდა, ისევ „რკინის პალოში“ ჩავიდა. უბედურება დაატყდა თავს მთელ მის სასლობას. ნადირას მოყვანილი ქალიც გაპარულიყო. ვერც მეთვალყურეებმა იპოვეს, ვერც გზირებმა.

წლები გავიდა. სტამბოლში, ზონთქრის სასახლესთან ბექა-საფარას მსლებლები ჩამოქვეითდნენ. ცხენოსანთა ჯგუფს ერთი ჩადრიანი, მდიდრულად გამოწყობილი ქალი მიუახლოვდა და საფარა იკითხა:

— მე გახლავართ, — თქვა ბექამ, — რა გნებავთ?

— თქვენი ნახვა მინდა, ბექა ბატონო!

ბექას გაუკვირდა ქართულად ნათქვამი სიტყვები.

— ამაღამ მარტო თქვენ გელით, უმსლებლებოდ. — უთხრა ქალმა და ადგილი დაუნიშნა.

დიდი და ლამაზი ქალაქია სტამბოლი. მისი სასახლეები და ცაში ატყორცნილი სვეტები ზღვის ულამაზეს უბეს გადაჰყურებს. ერთი ასეთი სასახლის წინ გაჩერდა იმ საღამოს ბექა ჯაყელის ბედაური.

უმშვენიერესი ბალი ერთყა გარშემო სასახლეს. მარმარილოს კიბის თავზე ბექას სთხოვეს იარაღი დაეტოვებინა.

ზვიადმა და ამაყმა კაცმა უარი ვერ თქვა. იარაღი ჩააბარა, გოცელებული ადიოდა ცაში შეტყორცნილ, ჰაეროვანი, მარმარილოს სასახლის კიბეზე. ტალანებს ჰკვრეტდა და უფრო და უფრო აოცებდა თვალუნახავი სიმდიდრე. ოქრო-ვერცხლით და აბრეშუმით მორთულ დარბაზში ათასსანთლიანი ქალი ეკიდა. შუა დარბაზში ორი სავარძელი იდგა. ერთზე პირბადიანი ქალი იჯდა. ბექას დანახვაზე წამოდგა და შეეგება. მდუმარედ მიუთითა მეორე სავარძელზე. ბექა გაოგნებული დაჯდა. ქალისთვის თვალი არ მოუშორებია.

— რას მიბრძანებ, ქალბატონო?

— არ გაგიკვირდეს, ბექა-ბატონო, — წყნარად თქვა ქალმა. — დიდი ხანია გელოდით. ვიცოდით ზონთქართან მოგიხდებოდა ჩამოსვლა. ეს სასახლე და ოქრო-ვერცხლი თქვენი და ერთი კაცის წყალობაა. მოთმინება იქონიეთ და მომისმინეთ, თან სიტყვა უნდა მომცეთ, რაც არ უნდა გაიგონოთ, არ აღელდეთ. თუ ამას დამპირდებით, მხოლოდ მაშინ გაიგებთ ყველაფერს.

ბექა კიდევ უფრო გაოცდა.

„ჩემი წყალობით ეს ოქრო-ვერცხლი და ქონება? არა ეს ქალი ნამდვილად შეირყა“, — გაუელვა უცემბ.

— არ აღელდებით? — ისევ წყნარად იკითხა ქალმა.

ბექა შეირბა.

— გონს ვერ მოვსულვარ, ქალბატონო, არც ვიცი რა გნებავთ ჩემგან, ან მაინცდამაინც რატომ უნდა ავღელდე?

ფართო ფანჯრები ღია იყო. ბალი ზღვისპირს გადაჰყურებდა. ერთ ხეზე ორი მიმინო-კაპუეტი კიბკიპებდა. ფეხებზე ეყენები ებათ და აქლარუნებდნენ.

— თქვენ მიმინოები გიყვარდათ, ბექა-ბატონო, — თქვა ქალმა, თითქოს ბექას სიტყვები არ გაუგონიაო. — მეც შევიყვარე ეს ფრინველები. ჩემი მოსამსახურენი ხანდახან მწყერზე მანადირებენ. ესეც ხომ თქვენ შემაყვარეთ!

ბექას თითქოს ხანჯალი დაჰკრეს ბეჭის თავზე, ვეფხვივით წამოვარდა.

— ნუთუ ეს თქვენა ხართ?

— მიცანით? თუ მართლაც არ დაგავიწყდით, არ შეგძულებივართ. მე კი მეგონა მომკლავდით.

— თქვენ ნადირას მოყვანილი ქალი ხართ, აი ის ქალი, დინდინას მაგივრად რომ...

— სწორედ ისა ვარ, — წყნარადვე თქვა და პირბადე გადაიძრო, — მიცანით?

ბექას წინ იდგა სწორედ ის ქალი, მაგრამ საოცრად დამშვენებული და დამწიფებული. მაშინ გამხდარი გოგონა იყო. ახლა ხორც-შეპატიებული და ელვარე. მაშინ თითქოს მკირეწლოვანების ბუსუსები ეყარა სახეზე, არც ისე ლამაზი ჩანდა. ახლა მისი თვალები აი, იმ კაპუეტების თვალებივით აფრქვევდნენ სხივებს.

„ჰაი, ბექა ჯაყელო, ნუთუ ასეთი ქალი გყავდა იმ ორიოდღე დამეს? არა, ეს შეუძლებელია. ბიჭოს... — თავში დაჰკრა სულ სხვა ფიქრმა ახლა ბექას. — შეიძლება იმ ნადირამ მართლა თავისი ცოლი დამიტოვა. მერე იმ ქალმა, ამ ქალმა, თავის თავზე ზღაპარი შეთხზა, ამით ისარგებლა და ხელიდან დამიძვრა. კი, ნამდვილად ასეა, გამაცურეს, ნამდვილად გამაცურეს, — დაასკვნა და ისევ

ქალს შეხედა. — სწორედ ნადირას ცოლია, მხოლოდ ასე ლაშახ ქალს გაუვარდებოდა ისეთი სახელი მთელ ლაზეთში“ — მიცანით თუ ვერა? — ღიმილით შეეკითხა ისევ ქალი. — ბეჟა ფრთხილობდა, კიდევ არ გამაცურონო. სიფრთხილემ სიბრძნის ჯავშანი ჩააცვა. თავი სრულიად დაბნეულად მოაჩვენა და კითხვაზე მხრები აიჩეჩა.

ქალმა მისკენ გადმოდგა ნაბიჯი. იგი მიხვდა, რომ ბეჟამ მთლად ვერ იცნო, მაგრამ ქალის გუჟანით ისიც იგრძნო, რომ ცუდი შთაბეჭდილება არ დაუტოვებია.

— დაგავიწყდით? — მე კი, სულელს, ძეგონა, არ დამივიწყებდით. თვითონ მე ბევრი უბედურება ვნახე. მაგრამ ვერ დაგვივიწყეთ, ან როგორ შემეძლო, მე ხომ თქვენი ბავშვის დედა ვარ.

ეს კი მეტიმეტი იყო. ბეჟა ჯაყელს ტანში ქარიშხალი ჩაუდგა.

— რა თქვი, ქალო, მე შვილი მყავს?! — მკლავები დაუჭირა და თვალბში ჩახედა.

— თქვენ თვითონ ნახეთ და მიხვდებით, ნამდვილად მიხვდებით, — წყნარად უბასუხა ქალმა.

უსაზღვრო იყო ბეჟას სიხარული. ბეჟა ჯაყელს, რომელსაც ათეულ წყვილ ქალთან ბავშვი არ ეყოლა, თურმე ღვიძლი შვილი ჰყოლია. შეუძლებელია. ეს ქალი რომავს, ან რაღაც ქაჯურს ქსელავს. „არა, არ წამოევო ახალ სიცრუეს. შენი სიმტკიცე და სიბრძნე არ დაჰკარგო, არ აცერცეტდე!“ — მოუწოდა თავის თავს.

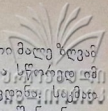
— რატომ გაჩუმდით, — იწყინა ქალმა, — არ გავიხარდათ ეს ამბავი? ან შეიძლება გერცხვინებათ ჩემგან შვილი. ჰოი, ღმერთო ჩემო, — აშკარად დაეტყო დიდი წუხილი. ბეჟა ისევ დუმდა.

— დაბრძანდით, მომისმინეთ, მერმე როგორც გინდათ ისე მოიქცეთ, — იგი სწრაფად შებრუნდა და სავარძელში ჩაჭდა. ბეჟას კი ხელით მეორე სავარძელზე უჩვენა.

ბეჟა უნებლიეთ დაემორჩილა მის ბრძანებას და გულწრფელ თხოვნას.

— მე, — დაიწყო ქალმა, — არც კი ვიცი სადაური ვარ, ოთხი წლისა მომიტაცეს. მხოლოდ ის მახსოვს, ცხენით როგორ მივყავდი პირახვეულ მამაკაცებს, ნაბადში გახვეული. შემდეგ სტამბოლში ჩამომიყვანეს და ერთ ვაჭარს მიმყიდეს. ცამეტი წლისა ვიყავი, როცა იმ ველურმა სურვილი აისრულა. შემძულდა ყველაფერი,

ქვეყანას ჩემთვის თალხი გადაეკრა. ჩემს იღბალზე ვაჭარი მალე ზღვან შთანთქა. მეც გავიპარე, თქვენს ქალაქში მოვხვდი და სწორედ იქ ხანებში, ნადირას გადავეყარე. მისმა პირობამ შემაუღიანა სწორედ იქ ოქროებით დამაჯილდოვა. შვიდი დღე-ღამე ვიყავი შენტან და შვიდას წელსაც რომ ვიცოცხლო, არ დამავიწყდები. მეფერებოდი, როგორც ცოლს, ყველა სურვილს მისრულებდი, ყველა ჩემს ნაფიქრალს ხვდებოდი. შემეყვარდი პირველი, მართალი სიყვარულით. მაშინ შენც ახალგაზრდა იყავი. მე უბედურს მომეჩვენა, რომ გიყვარდი. შენი მოტყუება არ ვისურვე და სიმაართლეში გამოვტყდი, — შენ ჯერ გაოცდი, მერე ხელი მკარი და სადღაც გაქრი, მივხვდი, რომ შენი დაბრუნების შემდეგ იქ არ დამედგომებოდა. ხომ გახსოვს, რამდენი რამით დამასაჩუქრე, ყველაფერს ხელი მოვხვიე, ღამით გავიპარე და ისევ სტამბოლში ჩამოვეყვი პირველსავე გემს. ერთი კაცი მომეხმარა, ვაჭრის ქონებიდან მემკვიდრეობის ნაწილი მივიღე, შენი და ნადირას ნაბოძები ოქროც დავატრიალე, და აი, ხომ ხედავ, სტამბოლში ვარ. შენი ქალიშვილი ახლა პატარა აღარ არის. მას საუკეთესო აღმზრდელები ზრდიან, მაგრამ მამის შესახებ არაფერი იცის. ასეული ღამეები გელოდი. ვიცოდი, უნდა ჩამოსულიყავი, გითვალთვალეზდი. თქვენ მხარეშიც დავიჭირავე მეთვალყურენი, მთელი შენი ცხოვრება ხელისგულზე მაწერია. ყველაფერი ვიცი ბექა ჯაყელის შესახებ. აი, ახლა შევიყარენით და შენ პირში წყალი დაიგუბე, გაჩუმდი, ალბათ ჩემთან შვილის ყოლა გერცხვინება.

— არა ხართ მართალი! — ახლა კი ველარ მოითმინა ამდენხანს გაჩუმებულმა ბექამ. — იმიტომ კი არ დავიბენი, რომ ვერ გიცანით, არა, ჩვენი შეხვედრა, დაშორება და ისევ თავის შეყრა უჩვეულო გარემოებაში მოხდა. სწორედ ამან დამაბნია, ათასი ფიქრი ამეშალა. არ დავიშალავთ და ჩემი გონების ეჭვმა დაიუფლა. ჯანდაბას ყველაფერი, რადგან შვილი მყოლია, ბედნიერი კაცი ვარ. ეს ერთი სიკეთე მაკლდა ამქვეყნად და ისიც მომანიჭა გამჩენმა. ამდენ ხანს იმ ხეს ვგავდი, რომელსაც ტანიც ჯანსალი აქვს და რტოებიც ფართოდ აქვს გადაშლილი, ნაყოფი კი ვერ გამოუხსნამს. ამიერიდან სულ სხვა კაცი ვარ. გამიძეხ და შვილი მაჩვენე. ქალო, გემუდარები, შვილი მაჩვენე!

ქალს ფერი დაჰკარგოდა. თვალეზი ცრემლით ჰქონდა სავსე. ბექაც აცახცახებული შეჰყურებდა.

— კარგი, წავიდეთ, აღსრულდეს! — თრთოლვით თქვა ქალმა და გაუძღვა.

ენით უთქმელი სილამაზის გოგონა იყო ბექას ნაწიერი მამაკაცი საოცრად გავდა. მისი ფართოდ გახეილი ნისლდაკრული წვეთვლები, შოლტივით ტანი და გრძელი ნაწინავები უთუოდ ჯაყვლების გვარზე მეტყველებდა.

სიარული ქურციკივით ფრთხილი და ნაზი ჰქონდა. ნაბიჯს რომ გადადგამდა, გეგონებოდათ, რაღაცას ეპარებო. სწორი და ულამაზესი სახის ნაკვთები მნახველებს ატყვევებდა. ჯერ კიდევ იწვია, დედამისმა რომ ბექა საძინებელ დარბაზში შეიყვანა. გოგონამ გაიღვიძა და უცხო კაცს გაოცებული თვალები მიაპყრო.

— აი, შვილო, მამაშენი, მოეხვიე და გაიხარე, — ჩვეული სინაზით უთხრა დედამ. ნამძინარემა გოგონამ უცებ ვერაფერი გაიგო.

ბექას სუნთქვა შეეკრა.

— შენ მიშველე ქვეყნის გამჩენო! — დაიბღვლა და შვილი გულში ჩაიკრა. გაფითრებული გოგონა წივილით გაუსხლტა ხელიდან და დედას მოეხვია.

— ვაი ჩემს დღეს, ერთადერთ ნაწიერსაც ვეუცხოვები. — აღმოხდა ბექას.

ქართულმა სიტყვებმა გამოათხიზლა გოგონა. დედა ასწავლიდა და მხოლოდ მისგან ესმოდა ასეთი ლაპარაკი. ახლა იგი გაკვირვებით დააცქერდა მოსულს. ახსოვს, მხოლოდ ერთხელ, ზღვისპირზე გაიგონა ასეთი ქართული. აი, იმ უცხო და ლამაზი ვაჟკაცისაგან. ის ბიჭი მაშინ გემს გაჰყვა და მერე აღარ უნახავს. მას შემდეგ ხშირად დადის ბოლახზე, მაგრამ მის გზა-კვალს ვეღარ მიაგნო.

„იმ ბიჭის მამა თუ არი, — გაიფიქრა, მაგრამ უცებვე გააბათილა ნაფიქრალი, — მას ხომ თან ახლდა მამამისი! აჰი თვითონვე გავიგონე, როგორ შეესიტყვა გემის ცხვირზე მდგარ ჯმუხა და ჭარმაგ მამაკაცს. მამაო, დაუძახა კიდევ. ნუთუ ეს კაცი მე მეძახის შვილს!“ — ლოყები გაუწითლდა ქალიშვილს.

— თამუნია, შვილო, ეს შენი ღვიძლი მამაა, გესმის, დედიკო?

— მამაჩემია? მერე ამდენ ხანს სად იყო, რატომ ჩვენთან არ დიდოდა?

— ყველაფერს გეტყვი, — დაიბნა დედა, — ყველაფერს.

ბექამ გოგონას წინ დაიჩოქა.

— მოდი შვილო, შემხედე, კარგად დამაკვირდი, ვართ ერთმანეთს, განა შეიძლება სხვადასხვა სისხლი ერთმანეთს დაემგვანოს? არა, შენ ნამდვილად ჩემი შვილი ხარ, ნამდვილად.

გოგონას კარგად გაახსენდა დედის ნაამბობი, — მამაშენს მიმინოები უყვარდაო. ზედ ფანჯრის ახლოს ჰყავდა მიბმული, ისე ჭამაკი არ შეეძლო, ამიტომ მიყვარს მეც ესენიო. გაახსენდა და უნებლიეთ გახედა ღია ფანჯარას.

მიმინოები ისევ კიბკიბებდნენ. გოგონას მზერას მამამაც გააყოლა თვალი და მიუხედა ფიქრს.

— კი, შვილო, ჩემი საყვარელი ფრინველებია, სახლში რომ წაგიყვან, შენ თვითონ ნახავ, სწორედ ასევე მყვანან ფანჯრის ახლოს დაბუდებულნი.

— განა თქვენ სხვა სახლში ცხოვრობთ? — გაიოცა გოგონამ.

— ისიც შენია, ჩემო შვილო და ესეც.

„ალბათ ის ლამაზი ბიჭიც იქ ცხოვრობს“. — გაიფიქრა თამუნამ.

— როდის წამიყვანთ?! — იკითხა უცებ.

— როცა შენ მოისურვებ.

— დედიკო, შენც წამოხვალ ხომ? ალბათ ის ვაჟიც იქიდან იყო, ხომ გახსოვს, მე რომ გითხარი?

დედას მკვდრის ფერი დაედო. ბექას არ გამოპარვია ეს ფერისცვალება.

— რომელ ვაჟზე ლაპარაკობს, ქალო, ჩემი გოგონა?

— ბოლაზზე შეხვედრია, ორი სიტყვაც არ უთქვამთ ერთმანეთისათვის. — ჩაფიქრებით თქვა ქალმა, — მგონია, ნაღირას ბიჭი უნდა იყოს.

— ნაღირასი? — ენა დაება ბექას. — ნუთუ ისინი გადარჩნენ?

— ფაზისის ნაპირებიდან დაჰყავს მომცრო გემი. ჩემმა მეთვალყურეებმა გაიგეს.

— დედიკო, შენ გცოდნია და მე კი არ მითხარი?! — დაღონდა თამუნია.

ბექამ დაკვირვებით შეხედა. მიხვდა, გოგონას გულში ჩავარდ-
ნოდა ჭაბუკი.

— სად შენ და სად ის, შვილო, შენ მეფის შვილი ხარ, მონის ნაშიერია.

თამუნამ გაოცებით შეხედა. დიდხანს უყურა და გაჩუმდა.
წყნარად გაუშვა დედას ხელი, წყნარადვე შემობრუნდა და ნე-
ლი ნაბიჯით გავიდა.

დედ-მამა გაოგნებული მისჩერებოდა.

მესამე დღეს მეთვალყურეებმა თამუნის დედას ამბავი მოუტა-
ნეს, ნადირა ცოლით და ვაჟით სტამბოლში ჩამოვიდაო.

ქალი ჩაფიქრდა.

— თუ ვაჟსაც გულში აქვს ჩავარდნილი თამუნისას სახე, აუცი-
ლებლად მოაკითხავს. თადარიგი მმართველს. — მართლაც, სადამოს
ზღვისპირზე უცხო ვაჟი შენიშნა. ქალი ახლდა. იგი კიბეზე დაეშვა.
პირბადე აიფარა და სანაპიროზე გავიდა.

— ამ სახლში უნდა იყოს, დედი, — მოესმა ვაჟის ხმა.

„ნამდვილად ეს არის ნადირას ბიჭი, ტანსაცმელიც ქართული
აცვია. ეს ქალი ვინ არის? — შეტოკდა თამუნის დედა. — ღმერთო
ჩემო, რა მშვენიერია, ალბათ ეს არის დინდინა, როგორი ტანი და
სახე აქვს! ბექა ჯაყელი ახლაც თავს გასწირავდა მისთვის, ჯანდა-
ბას, მან არ უნდა გაიგოს ამათი მოსვლა. ეს ბიჭი კი თამუნისას ეძებს.
გულში ჩავარდნია და დედა წამოუყვანია სანახავად“.

— შვილო, იქნებ მოგელანდა, ქართველ ქალიშვილს ამ ოხერ
ქალაქში რა უნდა?

— არა, დედი, ჩემი თვალთ ვნახე, ჩემი ყურით გავიგონე მისი
სიტყვები.

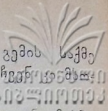
— თუ ესაუბრე, შვილო, არ კი გითხრა ვისი ქალია, მშობლები
ვინა ჰყავს?

— მითხრა, მამაჩემი ჩვენგან შორს არის, მე დედასთან ერთად
ვცხოვრობო. მდიდარი ჩანს ძალიან.

— შვილო, გული დაიოკე. მდიდარი ქალი ჩვენს ოჯახს არ
ეგებოს.

— ვითომდა რატომ? განა ცუდი ბიჭი ვარ! დადიანი ვერ მე-
ტყვის უარს. მე მხოლოდ ის მომეწონა, უმისოდ სიცოცხლე გამიმ-
წარდება.

— შვილო, შენ ცოდნა დიდი გაქვს, ზღვისა და გემის საქმე კარგად იცი, მაგრამ სიმდიდრეს თავისი კანონი აქვს. ჩვენს ხალხს ლოდ დადიანის მოსამსახურენი ვართ.

— დედაჩემო, ხომ გითხარი, ქალიშვილმა თვითონ მიხმო მაშინ.

— გაჩუმდი, ბიჭო, ვილაც ჩადრიანი ქალი გვითვალთვლებს შგონი. — დინდინა ქალს დააკვირდა.

თამუნისას დედა ისე დაიხარა, თითქოს რამეს ეძებდა.

— ჩადრიანი ქალი, დედი, ჩვენს საუბარს ვერ მიხვდება.

— რა იცი, შვილო, მამამ თქვა, ფათერაკიანი ქალაქიაო. — სწორედ ამ დროს ვაჟმა უცხო ქალისაგან მიიხედა. თამუნისას დედას ცინალამ კენესა აღმოხდა.

ასეთი სილამაზის ვაჟკაცი არსად ენახა. ხორბლისფერ სახეზე დიდრონი, წაბლისფერი თვალები ნაპერწკლებივით ანათებდა. წაბლისფერივე ახალამოსული უღვაში ოდნავ ემჩნეოდა. მაღალი, ძარღვიანი ბეჭები მის მოძრაობას ვაჟკაცურ იერს აძლევდა. ისიც შენიშნა, ნაბიჯი მსუბუქი, მაგრამ მტკიცე ჰქონდა.

— რას ეძებ, ხანუმ, იქნებ მოგეხმაროთ კიდევ, — ზრდილობით და მოკრძალებით ოსმალურად ჰკითხა ვაჟმა.

„ხმაც მეხვივით ჰქონია, ამ დალოცვილსო, — გაიფიქრა ქალმა. — აქაური ენაც სცოდნია.“

— ბეჭედი დავკარგე, შვილო, ალბათ ზღვისკენ გადაგორდა.

— ძვირფასი იყო, ხანუმ, თქვენი ბეჭედი?!

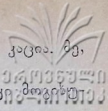
— სახსოვარი იყო, შვილო ჩემო! თქვენ აქაური არ უნდა ბრძანდებოდეთ, — თავის მხრით შეჰკითხა ქალმა.

— ჩვენ შორიდან ვართ, — უპასუხა დინდინამ შვილის მაგივრად.

„ჰო, ამასაც სცოდნია თურქული“, — გაიფიქრა ისევ თამუნისას დედამ და ხმამაღლა დაუმატა, — ქრისტიანი იქნები. ჩადრი არა გხურავს.

— კი, ქრისტიანი ვარ.

— ქმარი უთუოდ ვაჭარი იქნება, თუმცა სახით დედოფალს გავხარო. — ეს ქართულად უთხრა. დედა-შვილი გაოცდა. დინდინამ საყვედურით გადახედა შვილს.

— ჩემი ქმარი უბრალო მენავე, ზღვაზე მოარული კაცია. მე, ჩემო დაია, ამ ვაჟის დედა ვარ.

— ქართველი ქალი ჩანხარ, ქალბატონო, ჩადრი ვიძოვებოდა რავს. სჯული ხომ არ გამოიცვალე? — შეეკითხა ვაჟი.

— სჯული არ გამოიმიცვლია, ხასიათი კი შემიცვალა წელთა უღმობელმა სვლამ.

— ხასიათის გამოცვლას სჯულის გამოცვლა სჯობია, დედი! დინდინას აღმური მოეკიდა. „ამ ქალმა ჩვენი საუბარი გაიგონა, ფათერაჟი გველისო“, — გაიფიქრა.

— თქვენ ჩემი შვილის საუბარს ყურს უგდებდით, ხომ?

— დიახ, ყველაფერი გავიგონე.

— იცნობთ იმ გოგონას?

— თქვენ, ქალბატონო, მართალი ბრძანდებით, იგი მდიდარია. და უბედურება ის არის, რომ თქვენი ოჯახის მტრის ქალიშვილია.

— ჩემი ოჯახის მტრის ქალიშვილია? — გაოგნებით გაიმეორა დინდინამ, — მტრის ქალიშვილი, — ვინა ჰყავს ჩემს ოჯახს მტერი, ქალო?

— ის, ვინც ლაზეთს დაამორა შენი ოჯახი.

დინდინას ფერი წაუვიდა. შვილის მხარს დაეყრდნო.

— რა მოგდის, დედა?! — მოეხვია ვაჟი.

— სწრაფად, სწრაფად წამიყვანე აქედან, შვილო, ეს ქალი ჯადოქარია.

— არა, დინდინა, ქალო, აღქაჯი კი არა, ის ვარ, ვინც შენს ოჯახს ჭირი ამორა, თვითონ კი მსხვერპლი გახდა იმ საშინელი თუ ბედნიერი ღამისა.

— ვაი, ჩემს დღეს უბედურს! — წამოიყვირა დინდინამ. — გემზე, დათო შვილო, გემზე წამიყვანე ახლავე. მამაშენი, მამაშენი... — რამდენჯერმე განწირულივით გაიმეორა.

ბიჭი გაოგნებით შესჩერებოდა ორივეს. არაფერი ესმოდა, დედა მაინც მკერდზე მიიკრა და ჩასძახა:

— კარგი, დედი, გული გაიმაგრე, წავიდეთ!

— დინდინა, ისიც უნდა იცოდე, ბექა ამჟამად აქ არის. მხლებლებიც ბლომად ახლავს.

ამ სახელის გაგონებაზე დათო ტყვიანაკრავივით შემობრუნდა.

— რა თქვით, ბექა ჯაყელი ამ ქალაქშია? თამუნია ქართველია,

ესე იგი მისი ქალიშვილი ყოფილა, ვაჰმე უბედურს! — აღმოხდა უნებლიეთ.

— არაფერია, შვილო, — აკანკალდა ღინდინა, — გვიფარავს. დრო გავა და გადაგავიწყდება იმ გოგონას სახე. ახლა კი ამ ადგილს გავშორდეთ.

— არ გადამაგიწყდება, დედაჩემო, არა, — ისე გულწრფელად წამოიძახა, რომ თამუნისა დედას ცრემლები გადმოსცვივდა.

— იცოდეს ღმერთმა, შენზე უკეთეს სიძეს ვერ ისურვებდა დედის გული, დათო შვილო, მაგრამ არ ეგების. ბექა პირისისხლიანი კაცია. მამაშენის დაუძინებელი მტერია. არ მოხერხდება ეს ამბავი.

— თქვენ თამუნისა დედა ხართ? — უცებ შემობრუნდა დათო მისკენ, — გვედრებით, ერთხელ მანახეთ მხოლოდ. სიტყვას გაძლევთ, ამ ქალაქში ფეხს არ დავდგამ შემდეგ. ვიცი, რომ მასაც ვუყვარვარ, ვაითუ ჩემზე მეტად ის დაიტანჯოს, მაშინ რაღა მეშველება მე უბედურს.

თამუნისა დედას თითქოს რკინის კეტი დაჰკრეს მუხლებზე.

„ვაითუ მართალი ხარ, — გაიფიქრა თავისთვის — შენს სახელს ახსენებს, შვილო, მაგრამ რა მეშველება.“

— მხოლოდ ერთხელ შევხედავ მას, — განაგრძობდა ვაჟი, — ნუთუ არასდროს არავინ გყვარებიათ. თამუნისა დედა არ იქნები ასე ბოროტი. მე თქვენ დედად გიგულვებით, ფიქრით გეფერებოდით, ხომ ხედავთ საიდან მივლია და სად ჩამოვსულვარ. მოხუცი დედა-მამა შემეწუხებია. მხოლოდ ერთხელ დავინახო და მერე ყველაფერს ავიტან.

— კარგი, ამობრძანდით ჩვენსას, — უცებ გადაწყვიტა თამუნისა დედამ. — მაგრამ იცოდეთ, ვაჟკაცის სიტყვა სიტყვად დარჩეს. მე შენს სახეს ვენდობი. რატომღაც მწამს, შენი ნებისყოფისა. ავიდეთ, თამუნისა იქ არის. მხოლოდ უთხარი ისევ ჩამოვალ-თქო და შემდეგ შენმა კაცურმა სიტყვამ იცოდეს.

— არ წახვიდე, შვილო! — თითქმის დაიწვილა ღინდინამ. — ვგრძნობ, უბედურებას გადაეყრები.

— არა თქვა ცუდი, ღინდინა, შენც დედა ხარ და მეც. ჩემს სახლში დათოს ავი არ შევმთხვევა.

— დათო, შვილო, მამაშენს მაინც ჰკითხე, აქვე გული გამისკდება, თუ უმისოდ გაბედე იმ სახლში ფეხის შედგმა.

დათო შეყოყმანდა. ჩაფიქრდა. მერე ზღვისპირისკენ შემო-
ტრიალდა და მტკიცე ხმით თქვა:

— კარგი, მე გეშე ავალ, მამას ვეტყვი და ამ წუთს აქ ვაჩვენებ.
დები. — იგი სირბილით წავიდა ნაპირისაკენ.

— უმალ თამუნის მოხვდება ტყვია, ვინემ შენს შვილს ცუდი
შეემთხვევა ჩემს ოჯახში, — უსაყვედურა დინდინას უნდობლობა
თამუნის დედას.

— მამამ უნდა იცოდეს ყველაფერი, მე უმისოდ ასეთი ნაბიჯის
გადადგმას ვერ გავბედავ, — დააშოშმინა ნაწყენი ქალი დინდინამ.

სასახლის ბაღში ფრინველები ჭიკჭიკებდნენ, ხანდახან მიმინოე-
ბის კიპკიბიც ისმოდა. ამ ხმამ ისევ ბექა-საფარა გაახსენა დინდინას.

— მართალი ყოფილხარ, ბექაც აქვეა ალბათ, — შეესიტყვა ქა-
ლის დედას.

— ახლა ხონთქართან არის, მან თქვენი აქ ყოფნა არ იცის.
მაინც მითხარი, დინდინა, დათომ იცის იმ ღამის ამბავი?

— ჩვენს ოჯახში საიდუმლო არაფერია. მამამ ყველაფერი
უამბო შვილებს.

— შვილები კიდევ გყავთ?

— სამი ვაჟის დედა ვარ.

— მე კი მხოლოდ თამუნია მყავს, ეტყობა, მისი ბედიც ნისლია-
ნი და სევდით სავსე იქნება.

— რათა, ქალო, ალბათ ღამაზია. ბექას ქალიშვილს ისეთი რა
გაუქირდება.

— დათო უყვარს, მამასაც უშიშრად უთხრა თავისი გულისნა-
დები.

— ვაი ჩვენს დღეს უბედურს, ალბათ ბექა სიკვდილით გვემუქ-
რება.

— არ ვიცი, სიტყვა კი არ უთქვამს, ცივად მოშორდა ქალი-
შვილს და მას შემდეგ გარე-გარე დადის.

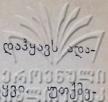
— ავი ნიშანია, ისედაც სისხლმწყურვალ კაცია.

— ამისი მეშინოდა, აი, რატომ გითვალთვალეზდით.

სწორედ ამ დროს დათო გამოჩნდა, გვერდით იარაღსხმული
ნადირა მოჰყვებოდა.

— აი, მამაც აქ დაგვიცდის, ჩვენ კი ზევით ავიდეთ! — უთხრა
დედას.

— წავიდეთ, შვილო, რას იზამ, ავბედს თვითონ დაჰყავს აღამიანი თავის ნებაზე.

— ნუ შიშობ, დედი, მხოლოდ ერთ სიტყვას ვეტიყვე, უტიყველად წასვლა არ შემიძლია.

თამუნია ჯერ კიდევ იწვა. ძილმღვიძარედ იყო. კარის ჭრილობა გამოაფხიზლა. ფეხის ხმას ყური მიუგდო. უცებ აიღეწა და წამოვარდა. დედა შემოვიდა თუ არა, გოგომ მის სახეზე ამოიკითხა დაათოს ჩამოსვლა.

— ჩამოვიდა ხომ, იცანი?!

— ჩაიცივი, შვილო და შეხვდი, — დედას ფერი სულ დაჰკარგოვდა. თამუნიას ელდა ეცა.

— შენ რატომ წვალობ, დედი, მამასთან პასუხს მე ვაგებ.

— ეჰ, ჩემო სიცოცხლე, სამწუხაროდ, დედები ყველას წინაშე აგებენ პასუხს.

პატარა ხნის შემდეგ თამუნია უკვე მზად იყო. სახე ეშხით ავსებოდა, ლოყები ვარდივით უღვიოდა. თვალეში ნაკვერჩხლები ენთო.

აკანკალებულმა დედამ დარბაზში შეიყვანა, დინდინას ოხვრა აღმოხდა.

— ქალი კი არა, ანგელოზი ყოფილაო, — ჩაიჩურჩულა ულონოდ და თან კარს შეხედა, ბეჭა ხომ არ შემოვიდაო.

— თამუნია, — დაიწყო დათომ, — ღმერთმა იცის, უშენოდ სიცოცხლე არ მინდა, შეიძლება მოგკვდე კიდევ.

თამუნიამ სიტყვა შეაწყვეტინა.

— განა მე შემიძლია უშენობა? ახლავე წამიყვანე შენს ქვეყანაში.

დათო — სწორედ ამისათვის ჩამოვედი და მშობლებიც ჩამოვიყვანე.

თამუნია — ნუთუ ეს დედაშენია, რა ლამაზი და კარგი ყოფილა! დედაჩემსაც ჰგავს, ოჰ, რომ იცოდეთ, როგორ შეგიყვარებთ, ქალბატონო?!

დინდინა — მე უკვე მიყვარხარ, შვილო, მაგრამ ბედსა ჰკითხეთ, ამ ოხერ ბედსა.

თამუნია — რადა თქვი, დედა, ასეთი სიტყვა. ჩემი ბედი დათოს გულშია.

დათო — ვაი, რომ ჩემი გული ხდება ჩემივე საფლავის
გამთხრელი.

თამუნია — რას ამბობ, დათო, აზრი შეგეცვალა? ვაიმე
უბედურს.

დათო — არა, ჩემო სინათლევ, ჩემი აზრიც და გონებაც შენ
გეკუთვნის.

თამუნია — მე კი შემაშინე, გული გამიხეთქე.

თამუნიას დედა — შვილო თამუ, მამაშენი და დათოს
ოჯახი დანასისხლად არიან.

თამუნია — ჰოდა, შერიგდებიან, ნუთუ მამებს შვილები არ
უყვართ!

დათო — მამაჩემი ორივეს მტლად დაგვედება.

თამუნია — განა ჩემს მამას ვტულვარ მე?

სწორედ ამ დროს კიბეებზე ბექას ლანდი გამოჩნდა. თამუნიას
დედამ თავისი ჩადრი დინდინას მოახვია.

— სახე დამალე, მძახალო, ასე აჯობებს.

ბექა — მე შენს გარდა შვილი არა მყავს, დღეს ხონთქარსაც კი
ვახარე ჩემი სიხარული.

თამუნია — ჩემი სიხარული კი ეს არის, მამავ! შეხედე, აი,
დათო ჩამოვიდა!

ბექა — შენი არჩევანი, შვილო, ჩვენი ოჯახის დაღუპვაა.

თამუნია — შენი სიტყვა კი ჩემი სიკვდილია, მამაჩემო.

დათო — ბექა ბატონო, შეგვიბრალებ, შეგვითვისე.

ბექა — უთვისარს ვინ შეითვისებს. მტერს ვინ შეიყვარებს.
გლახას ვინ გააკაცებს.

დათო — ვერც კაცურ კაცს დააგლახავენ, ბექა ბატონო, იცო-
დე, ჩვენც ადამიანები ვართ.

ბექა — მე ჩემი მითქვამს, კარგი ვაჟი ჩანხარ შენს ეზო-გარემო-
ში, ჩემი ეზოს ჭიშკარი კი სხვა გვარის კაცმა უნდა შეაღოს.

დათო — ჩვენ ერთი ხალხის შვილი ვართ.

ბექა — მე თავზე ჩაღმა მახურავს.

დათო — მე კი ჩემი ხალხის ქუდს თავიდან ვერ მოვიშორებ.

დინდინა — უმალ ჩვენს ოჯახს მეხი დასცემია, შვილო!

ბექა — ჰა, ეს თქვენა ხართ, დინდინა? არ მინახიხარ და შენი
ზმა კი მაინც ვიცანი.

თამუნიას დედა — ბექა, ჩემი ცხოვრება მღვრიე და უბრა-
ტიურია, არც მამა მახსოვს და არც დედის მკერდის სითბო. მამაკაცის
თავზე მაინც ქართული ქუდი მირჩევნია.

ბექა — გაჩუმი! მამაკაცის ქუდის გამოცვლა დედისთვის ხე-
მე არ არის.

თამუნიას დედა — მე ჩალმიანი კაცების ღირსებაც ვიცი
და ქართულ ქუდიანებისაც.

ბექა — ქუდის გამოცვლა ტვინის გამოცვლას არ ნიშნავს. განა
მე ქართველი არა ვარ?

დინდინა — შენი ხალხი ქართველს აღარ გეძახის, ბექა
ბატონო!

ბექა — ვითომდა რატომ? მე მწამს, ეს ახალი სჯული უფრო
აღამაღლებს ჩვენს ოჯახებს, ჩვენს ხალხს. დაუკვირდით ოსმალთ,
ძლიერი სამეფო შექმნეს. დედამიწას შიშის ზარს სცემენ.

დინდინა — ხალხი შიშით როდი ყუჩდება, ბექა, ძალით ხალ-
ხის დარღს ვინ დააბეზს? — იგი სისხლს გულში იხვევს და ღრთს
უცდის.

ბექა — თითქმის ნახევარმა საქართველომ მიიღო ახალი სჯუ-
ლი. მალე თბილის-ქალაქშიც ოსმალთა დროშა აფრიალდება.

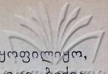
თამუნიას დედა — ღმერთმა აშოროს ჩვენს ქვეყანას ასე-
თი ქირი.

დათო — ბექა ბატონო, ნუთუ არ იცნობთ ქართველი კაცის
გულსა და ფიქრს? განა არაბებმა ან მონღოლებმა შესძლეს მათი
გატეხა?

თამუნია — მამა, ამ ვეება ქალაქში მარტო მე და დედაჩემი
ვართ ქართველები. განა ჩვენ ოდესმე ოსმალონი გავხდებით?

ბექა თამუნიას შესცქეროდა. „მამაჩემის სიჯიუტე დაპყოლია.
ცოცხალი რომ იყოს, ისიც თავის ხელით ჩამცემდა სატევარს“. მე-
რე დათოს მიუბრუნდა:

— შენზე ბევრი საქებარი მითხრეს, მაგრამ თამუნია შენი ცოლი
ვერ გახდება. ამბობენ, ბევრი გისწავლია, დღეიდან ესეც იცოდე:
ყმაკაცი მეფის ქალს მხოლოდ სიზმარში ან ზღაპარში თუ ეღირსება
მეუღლედ. მე მღაბიოსთან პაექრობას არ ვარ ჩვეული, შენთან ჩემი
ერთადერთი ქალიშვილის პატივისცემა მაღაპარაკებს, ვიცი, რომ
მასაც მოსწონხარ. ვაჟკაცი ხარ და თავი ვაჟკაცურად დაიჭირე. ერ-

თიც გახსოვდეს, მამაშენი ყმა კი არა, დადიანიც რომ ყოფილიყო, მისი შვილი ჩემი ქალის ქმარი ვერ გახდებოდა. აწი შენ უცხოებდა, თუ ხვალ თანმხლებლებით სტამბოლის ნაპირებზე განახლებულხარ, ღმერთით შენი თავი ხოცერა კვახივით სულთანის კარიბჭეზე იქნება გამოკიდებული. მე ჩემი ვთქვი, შენ კი შენი ქენი. ეცადე, ჭკუა არ წააგო!

ბექა შებრუნდა და კარისკენ გაემართა. თითქოს რაღაც გაახსენდაო, უკან შემობრუნდა და თამუნიას დედას უბრძანა:

— ხონთქარს შევპირდი, ხვალ ქალიშვილთან ერთად უნდა ვესტუმრო.

სიჩუმე ჩამოვარდა, ყველას თავზარი დაეცა. თვითელი გრძობდა თამუნიას მწუხარებას, მეხის დაცემას.

დათო კანკალებდა. ხელი ძალაუნებურად ხანჯლისკენ გაუბრუნდა.

თამუნიამ ყველას თვალი მოავლო და მერე დედას მიუბრუნდა:

— მამა კი არა, შვილის მკვლელი მოგვლია, დედაჩემო!

ბექას თითქოს არც გაუგონია ეს სიტყვები. კიბე ჩაიარა და ბაღის კარით ქალაქში გავიდა.

დათომ ფანჯრიდან დაინახა, როგორ შემოეხვივნენ მხლებლები, მათ შორის გაცხარებული საუბარი გაიმართა. ისიც დაინახა, როგორ ქურდულად უთვალთვალებდა მამამისი ბექას და მის მხლებლებს.

„რასაც მამა მირჩევს, იმ გზას დავადგებიო“, — გაიფიქრა და მისკენ გაიქცა.

— ამ წუთს დავბრუნდები, — ეს კი დაუძახა დედას.

— გველმა შხამი შემოგანთხია? — შეეგება მამა.

შვილმა პასუხი არ გასცა, მხოლოდ შეხვედრის ამბავი უამბო.

არავინ იცის, რა ითათბირა მამა-შვილმა, მაგრამ იმ ღამით მათი გემი ყველას დასანახავად გასცილდა სტამბოლის ბოლახს. ხოლო როცა ზღვაში შევიდნენ. ვერავეინ დაინახა, როგორ მოწყდა პატარა ნავი გემის კუდს და შეუშჩნევლად ნაპირისკენ წამოვიდა. სწორედ ათი დღის შემდეგ, როცა ხონთქარმა ბექა ჯაყელი თეირანში ერთი კვირით დაასაქმა, სტამბოლიდან გაქრნენ თამუნიას დედა და მისი ქალიშვილი.

გაცოფებული ბექა მიწასა და კლდეს გლეჯდა. ქვეყნის ყველა

მხარეს დაგზავნა მსტოვრები. მათ კვალს ვერსად მიაგნო. თამუნისა დედამ მთელი ქონება თითქმის ხელუხლებლად დატოვა. „ყველაფერი წყალს წაუღია, — ფიქრობდა ბექა, — თავიდან არ მენახა ჩემი ქალიშვილი, ვნახე, შევიყვარე, შვილად ვიგულე და მაშინ დავკარგე. არა, მე რა კაცი ვარ თუ ასინი არ მოვნახე.“

სამი წელი არბენინა ბექამ შიკრიკები. თვითონაც მრავალი ქვეყანა მოიარა, ვერსად ვერაფერი გაიგო, ბოლოს „რკინის პალაოში“ ჩამობრუნდა და სახლში ჩაიკეტა.

ბექამ სამცხე-საათაბაგო თანდათან თავის რწმენაზე გადაიყვანა და ქართველებს მამა-პაპის ძვლები გადაავიწყა. თვითონ კი მოტყდა, ჭაღარა შეეპარა, სახეზე ნაოჭები გაუჩნდა.

ერთ ღამეს მოახსენეს: — ვილაც უცხო კაცი შენს ნახვას თხოულობსო. დარბაზში ჭარმაგი კაცი შემოვიდა. ბექას ცეცხლი ჩაუდგა თვალებში.

შეხედვისთანავე იცნო ნადირა. ათრთოლებული წამოვარდა ტახტიდან.

— დაწყნარდი, ბექა-ბატონო, დიდი საქმისათვის მოვსულვარ.

ბექამ ოდნავ წინ წადგა ნაბიჯი. შეატყო თავის თავს, რომ ხმა სადღაც გაუქრა.

„დავბერებულვარ, მტერი სახლში თავის ფეხით შემოვიდა, მე კი ხმაც ჩამივარდა“, — გაიფიქრა და ხმამალლა დაუმატა:

— ჩემი მასპინძლობა ვერ გიშველის, ნადირა, ცხოვრება მომიწამლე, მაგრამ იცოდე, სიცოცხლეს გაგიმწარებ! მერე თუ გინდა ცოცხლად დამმარხონ.

წარბი არ შეუხრია ნადირას, მხოლოდ ერთხელ შეტოკდა. ბექას არ შეუძინებია ეს.

— კიდევ გიმეორებ, პირად საქმეზე არ მოვსულვარ. ხალხმა გამომგზავნა. უნდა მომიმინო, მერე კი შენ იცი! — ბექას ოდნავ დაუწყნარდა მშიერ მიმინოსავით აბრიალებული თვალები, ნადირას შეაჩერდა, მერე უკან დაიხია და სავარძელში ჩაჯდა. სტუმარს არ უთხრა, დაბრძანდითო.

— აბა, მოყევი, გისმენ!

— ქართველ ხალხს უჭირს, ოსმალები გლეჯენ და სწეწენ

ნაწილ-ნაწილად. შენ გადაგვიდექი. მიწა-წყალი მტრებს მიუგდე
საჯიჯნად. ვინც რჯულს არ გამოიცვლის, ყველაფერს ეკრძალებოდა
საუკეთესო ოჯახებს ოსმალეთში ასახლებენ, რჩეულ ნაქვედებში
ასულებს მონებად ყიდიან. ბექა-ბატონო, განა ჯაყულების გვარი
ასე იქცეოდა ოდესმე?

— მე საფარ-ბეგს მეძახიან ახლა, მონავ!

— მართალია, საფარ-ბეგს გეძახიან, მაგრამ გვარად კი ისევ
ჯაყული ხარ!

— ბექა ჯაყულის გვარ-სახელი ჩემს სიცოცხლეშივე ჩაიფერ-
ფლა, აწი მას აღარავის დაარქმევენ.

— ჩემმა რძალმა და შენმა ქალიშვილმა სახელად მაინც ბექა
დაარქვა შენს შვილიშვილს, — ახლა თვალი თვალში გაუყარა
ნადირამ.

— რაო?!—ველარ დაეტია სავარძელში ბექა-საფარა.—ვინ დაარ-
ქვა, ვის დაარქვეს?!

— შენმა ქალმა, შენს შვილიშვილს ბექა დაარქვა, ლაზთა ბა-
ტონო!

— ბექა დაარქვეს სახელად?! მაშასადამე, ვაჟი ყოფილა ჩე-
მი შვილიშვილი, — ეს ჩურჩულით თქვა, თათრული ფორთოხლის-
ფერი დაედო, კანკალი აუტყდა.

— ვაჟია, მესამე ვაჟი.

— მესამე ვაჟი?! მაშასადამე, სამივე შვილიშვილი ვაჟი ყოფილა.

— კი, სამივე ვაჟია. უმცროსი შენს გვარზე მონათლეს, ესეც
შენმა ქალიშვილმა დაიყინა, თუმცა მღვდლები წინააღმდეგი იყვნენ.

— მღვდლები წინააღმდეგი იყვნენ? — კიდევ უფრო გაოგნდა
კაცი, — შერედა, აბა ვინ ჩაწერა ჯაყულად?

— კათალიკოსმა დართო ნება. იმედი აქვს თქვენი, შეცდომას
მიხვდებო.

— ვის ჰგავს ის პატარა შვილიშვილი? — თითქოს უკანასკნელი
სიტყვა არ გაეგონოს, ისე ჰკითხა ბექამ ნადირას.

— შენ გამგვანებენ, კათალიკოსმა თქვა, ნამდვილი ჯაყულიაო
და დაანათლა, განსვენებულ თქვენს მამას გავდესო.

ბექამ უნებლიეთ ხმლისკენ წაიღო ხელი, მაგრამ ისევ შედრკა,
ჩაფიქრდა და ნადირას გესლიანად ესროლა:

— ჰო, მე მოღალატედ მთელიან ბაგრატიონები, ურჯულთა-
ცი ვარ ხომ?

— კი, ასე გთვლის მთელი შენი ხალხი! — დინჯად, დაუშვრკვენი
რი ნადირამ.

— კიდევ რა დაგაბარეს?

— კიდევ? აი ეს გამომატანეს, — ნადირამ ჩოხის უბეში ხელი
ჩაიყო და იქიდან მუჭისხელა გასანთლული ქალაღლის ტომსიკა
ამოიღო. პარკიდან ხოჭოებივით იღანდებოდნენ ფრთიანი ჭიები.

— ეს რაღაა! — გაოცდა ბექა-საფარა.

— ეს, ბატონო, ქართული დედაფუტკარი გამომატანეს. გელა-
თის მონასტრიდან არის, ოდესღაც თქვენს პაპისპაპას შეუწირავს
ღვთისმშობლისათვის. მამლებიც გამოაყოლეს. ერთ ჯიშზე იმრავ-
ლებენო.

— მერე, მე რად მინდა ფუტკარი? თაფლი მაკლია თუ სანთლის
არაყი?

— ამის სანთლით შეევედროს ოშკის წმინდანებსო, დანაშაული
ეპატიებაო.

— ნადირა! — უკან დაიხია საფარ-ბეგმა. — ყველაფერი მიპა-
ტიებია, ახლავე გამშორდი, თავი არ შემომაკლა, არ მინდა ჩემს
შვილიშვილებს მეორე ბაბუაც მოვაშორო. წადი, ძმაო, წადი, შენი
გზა ნახე!

— ერთი შვილიშვილიც გამომატანეს შენთან. თუ მიბრძანებ,
მოვაყვანიებ!

ეს კი მეტისმეტი იყო. ბექას ქვედა ყბის ძვალი უკანკალებდა.

— ვინ მომიყვანე?!

— უმცროსი შვილიშვილი. როგორც მოგახსენეთ, ბექა.

— მართლა მომიყვანე? — ვეღარ გაუძლო ბექამ ამ ცდუნე-
ზას, — სულ დამიტოვებ, თუ გინდათ მაჩვენოთ და სიბერე მომი-
შხამოთ.

ნადირამ არაფერი უპასუხა, მხოლოდ ისე შეხედა, ეტყობოდა,
რაღაც იდარდა. დიდხანს შეცბუნებული იდგა. ბოლოს უთხრა:

— ჩემს მუხლებზე გაზრდილია და გულითაც მე მგავს, ისე კი გა-
მოცხადებული შენი სურათია. ხალხის გულისათვის გავწირე იგი.
აქედანვე იცოდე, ოსმალური ტალავარი არ მიაკარო და არც თვი-
თონ ჩაიცვამს.

— შემახედე, სად არის, მომიყვანე, — წაუყრუა საფარამ.
ნადირა გაბრუნდა. ბექა-საფარა სარკმლიდან დიდხანს ადევნებ-
და თვალს მიჰავალს. მერე ტაში შემოჰკრა, ოთახში მსახური შემო-
ვიდა.

— იმ კაცს უთვალთვალეთ, არსად გაგეპაროთ, თორემ...
მსახური გააკვირვა მისი სახის ფერმა და სისხლიანმა თვალებმა
უხმოდ შემოვიდა და უხმოდვე გავიდა.

ბავშვი ექვსი წლის თუ იქნებოდა.

შეხედა თუ არა პატარას, ბექას თვალთ დაუბნელდა. ქვედა ყბა
ისევ აუკანკალდა.

„ღმერთო შენით, ჩემი ბავშვობაა, ჩაქურაც თითქოს ჩემი
იყოს, — აი, ის სირმები, მამამ რომ ჩამოატანინა თბილისიდან
სააღდგომო ტანსაცმლისათვის. ნამდვილად ის არის. აგერ სამხრეზე
გადიას ხელით მოქარგული ფრთაგაშლილი შევარდნის ბარტყი“.

— თქვენი სიცოცხლე, ბაბუა-ბატონო! — სიხმარეულივით
მოესმა ბავშვის ტკბილი ხმა.

— მოდი, შვილო თუ ძმაო, — აებლუკა ენა — მოდი.

ბიჭმა ნაბიჯს აუჩქარა, გამოწვდილი ხელებიდან მარჯვენა აირ-
ჩია და ხელი დაჰკრა.

— გამარჯობა, ბაბუა! — ისევ გაისმა მისი იაღონივით ხმა.

— გაგიმარჯოს, ბაბუ, გაგიმარჯოს, ერთი ეს მითხარი, საიდან
მიცნობ, ბიჭო?

— სურათიდან.

— ჩემი ბიჭი ხანდახან ხატავს, თქვენი სახე გაუხსენებია და
დაუხატავს. — ჩაიბუბუნა ნადირამ.

— იქ ქართული ქუდი გხურავს, ბაბუ, აქ თათარივით რატომ
გაცვია? — ატიკტიკდა ბავშვი.

ბექას ხმა არ ამოუღია. მხოლოდ ნადირას შეავლო ეჭვით საე-
სე თვალი. დიდხანს იყო ჩაფიქრებული.

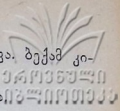
ბიჭი კი მაინც არ გაუშვა ხელიდან.

„უნდათ ეს ბავშვი შემაყვარონ და ხელები მაგრად ჩამავლონ,
მერე კი“...

ნადირას არ გამოეპარა ბექას თვალებში გაკრული კვესი.

— ბაბუა ნადირა, ნათლიას საჩუქარი არ აჩვენე ბექა-ბაბუ-
ას? — გაახსენდა ბავშვს.

ნადირა შეინძრა, თვალეზში ნაპერწკლებმა გაუფლავა. ბექამ კი-
დევ უფრო იჭვინულად შეხედა.

— ვინ არის ბავშვის ნათლია? — წყნარად იკითხა.

— ხომ მოგახსენეთ, თვითონ კათალიკოსი.

— რა საჩუქარზე ამბობს ეს ბაღანა?

— კაჭიჭის მტევანი გამოგიგზავნათ. ერთ დროს თქვენს პაპას,
დიდ ყვარყვარე ჯაყელს ფიცის გასახსენებლად გელათის ღვთის-
მშობლის ხატისთვის მიუტანია საჩუქრად.

ბექა-საფარას თვალეზი გაუფართოვდა.

— კაჭიჭის მტევანი? — ახლა მარჯვენა ბეჭიც აუკანკალდა.

— დიახ, გელათის წიგნ-ეტრატში გამომშრალი კაჭიჭის მტევა-
ნი. გეცოდინებათ, თქვენი წინაპრის — დიდი ყვარყვარე ჯაყელის
ხელით ყოფილა მოწყვეტილი და კოხტასთავში ცოტნე დადიანთან
ერთად საფიცრად ჩატანილი.

— მერმე, ვითომ რად მინდა მე ასეული წლების წინ გამომხმა-
რი მტევანი?

— თვითონ მიხვდები, ბატონო.

ბექამ ბავშვს ხელი გაუშვა და ნოხებით მოფენილ იატაკზე აღე-
ლვებით დაიწყო სიარული.

— ისინი ფიქრობენ მონღოლების წინააღმდეგ ყვარყვარეს
შეფიცება ოსმალთა განსადევნად მიემართო, არა?

— ორივენი ჩვენი ქვეყნის დამრბვენი არიან, ბექა ჯაყელო,
სხვა რჯულისანი.

— თქვენ დაგავიწყდათ, რომ მეც ჩალმა მახურავს?

— შეცდომა გამოსწორდება, ლალატი კი — არა.

— საქართველოც მალე მიიღებს მაჰმადის რჯულს. სხვა გზა არა
გვაქვს.

— თქვენ რა მოგიტანათ მაჰმადმა, ჩვენ რომ ვიწამოთ?! განა
ახალციხის ფაშის მონობა დასაკეცხნია?

— ჩემმა გონებამ ეს ირჩია, თქვენმა თქვენი თქვას.

ახლა ნადირას შეეცვალა ფერი.

— ეს არის თქვენი პასუხი ბექა-საფარო?!
— ეს არის, ნადირა. მაღლობა მითხარი, ჩემს თავთან ფიცი რომ
გავტეხე და ცოცხალი მიდიხარ. ბავშვიც წაიყვანეთ, მხოლოდ მალე
გამშორდი, სხვა ფიქრი არ დამედევნოს. ავი საქმე არ მაქნევინოს.

— შვილიც და ყურძნის მტევანიც, გეტყობა, ერთად შეგჭულ-
ლებია, ჯაყელო!

— წადი, ძმაო, და იცოდე, აწი სამცხე-საათაბაგოში
ეს ჯვრიანი ბავშვი იხეირებს და ვერც საღვინე ყურძნის მტევანი.

— გონებაძალუმი კაცი მეგონე, საფარა ჯაყელო. შევცდი, ამ
მიწაზე ის ბავშვიც გაიხარებს და ყურძენიც მტევნებს მოისხამს.

*
* *

მოხუცმა დაამთავრა თქმულება და ქისა ამოიღო. გრძელ-
ბეწვად დაჭრილი აჭარული ყვითელი თუთუნი ოქროს წვრილი
ფურცლებივით ამობრჭყვიალდა. მან ჩიბუხი გატენა და განაგრძო:

— შეცდა ჯაყელი. ახლა ხომ ხედავთ, ჩვენმა ბაღნებმა სად მია-
ხატეს ყურძნის მტევნები ამ სასახლეს. არა, ძმაო, ხალხს თავისას
ვერვინ დაავიწყებს, აჭარა თანდათან იმოსება ვაზით, ხეებზე ისევ
მრავლდება კაჭიქის ნედლი ლერწი, ისევ გამოთალეს ჩვენმა ბაღ-
ნებმა ცაცხვის საწნახლები, ისევ მონახეს ჭურის თავის გადასაგ-
ლესი აყალო მიწა, აღარ შენეღდება აწი ჩვენს მარნებში მაჭრის
ჩუხჩუხი.

კულტურის სასახლის გუმბათიდან ისევ ისე მომაჯადოებლად
იმზირებოდნენ თაფლჩაწვეთებული, სავსე მტევნები, ზურმუხტის-
ფრად მოჩანდა კაჭიქის ფოთლები, ისევ ღიმილით შესცქეროდნენ
ადამიანები ამ დიდებულ ნახატს.

სცენის წინ არქიტექტორი ჯემალ ჭუმბურიძე ტრიალებდა.

— ამ ბიჭს მოუფიქრებია თეატრის გეგმა. შეხედე, რა ლამაზი
ვაუკაცია. — ჩურჩულით მითხრა მოხუცმა. — ის მგონია, ნადირას
შვილიშვილი, საფარ ჯაყელი რომ ფიქრობდა, არ დაბრუნდებაო, —
მერმე დაფიქრდა, გუმბათზე მოხატულ ყურძნის მტევანს ისევ ახე-
და, ცოტა ხანს გაჩერდა და გასასვლელისაკენ წავიდა. კარებთან რომ
მივიდა, შემობრუნდა. არ ვიცი, მე მითხრა თუ თავისთვის ჩაილაპა-
რაკა:

— ის ბიჭიც დაგვიბრუნდა და ყურძნის მტევანიც, საკვირვე-
ლია, ორივენი დაბრუნდნენ, ორივენი.

* * *

ეზოში უამრავი ხალხი ირეოდა. მოხუცის ნაამბობით აფორიაქებული ჩამოვედი სასახლის მაღალი კიბიდან. რატომღაც ნადირა დამიდგა თვალწინ. ნადირა კი არა, ის მოხუცი, ვინც მისი ამბავი მიამბო. მართალი რომ გითხრათ, ორივე ერთმანეთში ამერია.

ასეა ალბათ ცხოვრებაში, დღევანდელი ადამიანი გუშინდელი კაცის ამბავს გიყვება და თვითონ ჰგავს თავისი ნაამბობის გმირს. ეს მოხუცი, ისე ვით ნადირა, მტკიცედ უყურებს თავის სამშობლოს ქვაკუთხედს, მის დღესა და ხვალეს. სწორედ ამ ნათელი, წრფელი და სწორი გზით მავალი ადამიანების კვალს მიჰყვება ხალხი, მათი აზრით და საქმით მიიწევს წინ.

სხვანაირად არც შეიძლება. ასე იყო და ასე იქნება.

ხალდეს ყვავილები

ჩემს მეუღლეს სოფიო ასათიანს.

რამდენი ვარსკვლავიცაა ცაზე, იმდენივე ფერის ყვავილია დედამიწაზე. ისინი მუდამ ერთიმეორეს შესციცინებენ, ვარსკვლავები ციდან იღიმებიან, ყვავილები მიწიდან ესვრიან ცის გუმბათს ფერთა სიმშვენიერეს. სოფელ ხალდეშიც ასეა, ზევით ვარსკვლავებია, ქვემოთ, საბალახოზე — ყვავილები. ამ სოფელში ერთი გლეხი კაცი ცხოვრობდა. ერთადერთი ქალიშვილი ჰყავდა, სახელად სირინო. ცისკრის თვალის გახელის დროს დაიბადა თურმე სირინო და ამიტომ ცისკარივით თეთრი იყო მისი სხეული. ხალდეს ხევებში მუდამ უკუნი დგას. ქვეყნად რომ გაჩნდა, სირინომ პირველად მათკენ გაიხედა და ამიტომ თვალეზიც ღამესავით შავი გამოჰყვა.

ხალდეს გარშემო, მთის კალთებზე, გაუვალი ტყეებია აშოლტილი. ისინი ხშირი ფოთლითა და წიწვით არიან დაბურული. სირინოსაც ტევრივით დალაღები დაჰყოლია. გათენების ჟამს, მზე რომ მთის წვერზე შემოჯდება, დედამიწამ ჩაფიქრება იცის. ალბათ ფიქრობს, ქვეყნისათვის ღამე ჯობია თუ დღის სინათლეო. სირინოც, რადგან ცისკრის გახსნისას დაიბადა, ჰკვიანი ქალიშვილი დადგა.

იზრდებოდა სირინო. დღითიდღე მშვენიდებოდა. როგორც ყოველ სვანს, შრომა მასაც ძალზე უყვარდა. დილით ძროხებს მოწველიდა, ყველს ამოიყვანდა, იატაკს დაგვიდა, საქონელს საბალახოზე გადენიდა. სანადიროდ წასულ მამას სადილ-ვანშამს დაუმზა-

დებდა. მერე დგიმ-სავარცხელზე თავის ხელით ნართავ შალს ქსოვ-
და საჩოხედ.

კავკასიონის ყინულოვანი მწვერვალების ახლოს, ყველაზე მა-
ღალ კლდე-ფერდს არწივის ბუდესავით მიჰკვრია ხალდე. არწივიც
ბევრი ბუდობს მის პიტალოებზე. გაღმა-გამოდმა, ათასწლოვანი მა-
რად მწვანე ხეები ცამდე აწვდილან. ლამაზი სოფელია ხალდე. ქვე-
მოთ მდინარე ხალდეშურა ეხეთქება ტიტველ კლდეებს. ზემოთ სა-
ძოვრები იწყება. იქ მთის ყველა ბალახი ხარობს. ყველაზე მეტად
კი სამყურა იყრის ტანს. მისი ღერო და ფოთოლი მზის შუქით და
მიწის რძით არის სავსე. ამიტომ არის იქაური ოთხფეხი მსუქანი
და გემრიელი. სირინოც სწორედ ამ იალაღებისაკენ მიდენიდა თავის
ცხვარ-ძროხას. დილიდან დაღამებამდე უმწყემსოდ დაბალახობ-
დნენ და სალამოს ჭიშკარს მოადგებოდნენ. ჯიქნები კოკებივით ეკი-
დათ, გავაზე ვეფხვი კბილს ვერ მოიკიდებდა.

ერთ დილით გაღმა საძოვარზე სირინომ სხვისი ნახირი შენიშნა.
ნახირს მასავით ახალგაზრდა ბიჭი უდგა, ხელში ჭუნირი ეკავა და
უკრავდა. წარმტაცად ნაზი ხმები მოდიოდა საძოვრიდან. ასეთი
ხმები ღლესასწაულის დროსაც არ გაეგონა სირინოს. ბიჭმაც დაი-
ნახა და მისკენ წამოვიდა.

— კარგი დაკვრა გცოდნია, — შესცინა სირინომ.

— ყვავილებმა მასწავლეს ასეთი სიმღერები.

— ყვავილებმა?!

— ჰო, ყვავილებმა. მათმა ფერმა და რხევამ, ნიავი რომ დაუ-
ბერავს.

— განა ყვავილები მღერიან?

— თუ დაუკვირდები და მოუსმენ, ამქვეყნად ყველაფერი მღე-
რის.

— მე კი არ მესმის, — სინანულით თქვა სირინომ.

— მე მესმის, — მშვიდად მიუგო ბიჭმა.

— შენ რა გქვია?

— შერგილი.

— მე კი სირინოს მეძახიან. ნეტავ რატომ არ მესმის ეს სიმ-
ღერები?!

— მე ბაბუა მყავს, ჯოკია ბაბუა.

— მერე!

— მან მითხრა, ამ სიმღერებს მხოლოდ ის გაიგებს, ვისაც მზის-
ქვეშეთი ძალიან უყვარსო. ქვეყნის დიდი სიყვარული თუ გაქვს,
ყველას სიმღერა გესმის და თვითონაც გემღერებაო.

— მე კი ბაბუა არ მყავს. არც დედა მყავს, არც დამა.

— მაშინ რა გემღერება, ჩემო დაო!

— არც მემღერება, შერგილ, სიმღერა კი მაინც მიყვარს.

— ნათელი გული გქონია, მაშინ ყვავილებისაც უნდა გაიგონო!

— არ მესმის, ვაიმე, ნეტავ რატომ არ მესმის?!

— ყოველი ფერი თავის სიმღერას ამბობს.

— ეს არ ვიცი, შერგილ, არ ვიცი.

— ჰოდა, უნდა მიხვდე.

— ყვავილები სულიერია?!

— ფერები უდგამენ სამყაროს სულსო, — მითხრა ჯოკია
ბაბუამ.

— ვითომ?!

— ასეა, ფერები თუ აირია, დაირღვა, გაქრა, ქვეყანაც წაიშლე-
ბა, გაქრება, ერთფერი გახდება.

— უიმე!

— ასეა. ხეს თავის ფერი აქვს, ქვას — თავისი. წყლის ფერი ხომ
კლდისას არა ჰკავს, ცის ფერი მიწისას? ცის სიმღერა სხვა არის,
მიწისა კი სხვა. ყვავილებიც ასეა, კაცს იმ სიმღერის ეშხზე მოი-
ყვანენ, რა ფერისაც თვითონ არიან.

— სიმღერის ეშხზე?!

— ჰო, ქვეყნად სიხარულს აფრქვევენ. აი, ხომ ხედავ, მეც ამ
ეშხით ვმღერი, — წყნარად თქვა შერგილ-ჭაბუკმა და ჭუნირი ააქლე-
რა. სიმღერა ხალდეს მთის კალთებზე და მინდვრებზე გაიშალა,
ხალდეშურას ნაპირებს მოედო, რძიან ბალახს და აშოტილ ფიჭ-
ვებს მოეფერა. შეაყრყოლა ყვავილებს, ათრთოლდნენ ისინი.

— ეს იის სიმღერაა — მისი ფერივით ნაზია.

სირინოს მართლა მოეჩვენა, თითქოს ხელში მთელი ბლუჯა ია
ჰქონდა და მათი სურნელება აბრუებდა კიდევ.

— აბა, გვირილების სიმღერას დაუგდე ყური!

ჭუნირმა ახლა სულ სხვანაირი ჰანგები მოჰფინა მიდამოს. სი-
რინოს თვალი უნებლიეთ მინდვრისაკენ გაექცა. ბალახებში უეც-
რად თითქოს ოფთორკაბიანი გოგონები გაჩნდნენ. ნელი რხევით ცე-

კვავდნენ. სწორედ ისე, როგორც გვირილებმა იციან ნიკვზე. შერე თანდათან იმძლავრა ქარმა, თეთრ და ყვითელთავსაფრეანმა გონებმა ცეკვას უმატეს, უფრო აშრილდნენ, მთელ მინდორს მოედნენ.

შეშინებულმა გოგონამ ხელი მოჰკიდა ბიჭს. შერგილმა ათრთოლებული სიმები გააჩერა. ჭუნირიც დადუმდა. მიდამო დაწყნარდა, აღრინდელი სახე დაუბრუნდა.

დრო გავიდა. სირინო ყოველ დილას და საღამოს ხედებოდა შერგილს. ჭაბუკმა მასაც გადასდო ყვავილთა ფერების სიყვარული. ისზდნენ და გარინდებული გასცქეროდნენ მიდამოს. საქონელი დაბალახობდა, ხარბად გლეჯდა სამყურას ყვავილებს, გული სტკიოდა შერგილს.

— „ნეტავ რატომ გააჩინა ქვეყნის შემქმნელმა ასე, — ფიქრობდა, — ამ ფერთა სილამაზეს ხარ-ძროხა უნდა იწირავდეს?“

ერთ საღამოს საქონელს სულ მოეტიტვლებინა პატარა, ლამაზი მინდორი. დერი ბალახი არ დაეტოვებინა. მხოლოდ ყვავილთა ფურცლები ეყარა აქა-იქ საცოდავად. შერგილს თვალი გაუშტერდა, ერთ ადგილას ყვავილთა ფურცლები ისე მოჰფენოდა მიწას, ხარის ვეება თვალს ჰგავდა, ნამდვილ ხარის თვალს.

შერგილი დაიხარა. ფურცელთა შორის, სწორედ თვალის გუგის ადგილას, შავი კენჭი ელვარებდა.

„— ვინ დააგდო ეს შავი კენჭი ამ ფურცლებში? ალბათ უნებლიეთ მოხდა ასე. ხარის თვალი კი გამოვიდა. ეტყობა, კენჭებითაც შეიძლება ხატვა. ხალდეშურას ნაპირას ხომ ათასი სხვადასხვა ფერისა და ზომის კენჭია. რასაც მინდა, იმას დავუხატავ სირინოს.“

შერგილი თავქვე დაეშვა მდინარისაკენ.

ერთ ადგილს წყალს გვერდი ექცია და მომცრო მალღობი დაეტოვებინა. ნაპირზე კენჭები იყო მისილული. ჭაბუკმა ამ ნაპირს მიაშურა.

დაიხარა და კენჭების ამორჩევა დაიწყო. შავი და თეთრი, წითელი და ყვითელი, წაბლისფერი და რუხი, აგურისა და წყლის ფერი. ზოგი ცისარტყელსავით მრავალფერად ელვარებდა. ზოგი სულ უფერო იყო, ზოგან თითქოს ორს ერთი ფერი დაჰკრავდა და მაინც განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან.

— ყვაილებსაც კი არ აქვთ ამდენი ფერი! — გოცდა შერგი-
ლი.
„იქნებ სირინოს სახე დავხატო?“ — უცებ მოუვიდა სირინოს
გაუხარდა.

„ეს თვალები იყოს“, — ერთი ზომის ორი შავი კენჭი ამოარჩია და სველ სილაზე დააწყო. „ეს წარბები, წამწამები“. მალე სახის ნაკვთებზე გადავიდა. ეს შედარებით ეძნელა. ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა. კარგად მოსალამოვდა, გაბრუებულმა ყველაფერი რომ მოათავა. ნამუშევარს დახედა, შეკრთა, — ნამდვილი სირინო უყურებდა! ქალიშვილს ბრიალა, შავი თვალები და გრძელი, შავი ნაწნავები ჰქონდა.

თავი უხურდა, თვალები ბედნიერებით უბრწყინავდა ბიჭს. კლდის ქიმზე ჩამოჯდა და გარემოს თვალი მოავლო. მერე ისევ რაღაც მოიფიქრა და წამოდგა. იქვე მდგარ თხმელას მკლავის სიმსხო ტოტები მოამტვრია, თავის ნამუშევარს შემოარაგვა, დილამდე ნადირს რომ არ გადაეგლო და არ წაეშალა, ზევიდანაც ტოტები გადააფარა და შინისკენ გაუყვა.

შუე ჯერ კიდევ არ ამოწვევრილიყო, რომ შერგილი სირინოს მამის კოშკს მიაღდა.

სირინო ბაკში იყო, ძროხას წველიდა.

— ასე აღრე რამ მოგიყვანა, რა ამბავია?!

— ხალღეშურაზე ჩამოდი, რაღაც უნდა გაჩვენო! — წყნარად უთხრა ჭაბუკმა.

სირინომ გაკვირვებით შეხედა მის გაბრწყინებულ სახეს.

— კარგი, შენ წადი და მეც მალე ჩამოვალ!

მოვიდა თუ არა, შერგილმა თხმელის ტოტები გადასწია. სირინომ გოცებისაგან ერთ ხანს ხმა ვერ ამოიღო.

— ეს რა გიქნია, შერგილ?! — აღმოხდა ბოლოს.

— შენ დავხატე, ფერად-ფერადი კენჭები მოვქებენ და იმით დავხატე. არ მოგწონს?

— უიმე, როგორ მგავს, ნამდვილად მე ვარ, ნამდვილად ჩემი თვალებია, ჩემი ნაწნავები. შენი ჭირიმე, მამამ არ ნახოს, ჯადო კაცი ეგონები, შერგილ!

დიდი დავით მეფე გელათის ტაძრის შენებას შეუდგა. სწავსი
ნაბიჯის დაშორებით ქვის სატეხით ვეება კლდეებს გლეჯდნენ და
ხის მორებზე აცურებდნენ. ქვის მთლელებს მოსვენება არ ჰქონ-
დათ. კალატოზები მიწაყრილზე იდგნენ და ისე მუშაობდნენ. უზარ-
მაზარ, გათლილ ქვებს აიტანდნენ, დაათარაზობდნენ, გაასწორებდ-
ნენ, დაკირავდნენ და ზევით მიიწივდნენ. ტაძარი ყოველდღე მთა-
სავით მადლდებოდა. გუმბათი დასრულდა და ახლა შიდა სამუ-
შაოები გაჩაღდა. ტაძარს გარედან მიწა შემოაცალეს. სარკმელები-
დან მზის შუქმა შეიხედა. კედლების მოხატვა დაიწყო. ფერწერის
ოსტატები ერთმანეთს ფუნჯებით ებაეჭებოდნენ. საკურთხევის
თავზე ამართულ ხარაჩოზე უწვერულვაშო ბიჭი შემდგარიყო და
საზომით ხელში გუმბათს აკვირდებოდა. უყურებდნენ და ვერ
მიმხვდარიყვნენ, რას აკეთებდა.

მხატვარი არ იყო. ფუნჯი არ ეჭირა. მღებავი რომ ყოფილიყო,
საღებავებით ექნებოდა ხელები დასვრილი! მღესავი არ იყო, ხელ-
ში ქაფჩა არ უჩანდა! ქვის ოსტატი რომ ყოფილიყო, საჭრისი ეკა-
ვებოდა!

— ხომ არ თამაშობ, ბიძია, მანდ შენ, — ვერ მოითმინა ოკრი-
ბელმა მღებავმა ლუკაია ლომთაძემ.

ბიჭმა ხმა არ გასცა. მხოლოდ ღიმილით ჩამოხედა.

ღიმილი მოეწონა ლუკაიას. თან ეს ბიჭი კიდევ შეეცოდა.

— არ ჩამოვარდე, ხომ იცი, მაგ სიმაღლიდან სული არ დაგყე-
ბა ძირს!

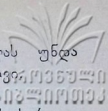
არც ახლა ათხოვა ყური ჭაბუკმა.

უცებ ჩოჩქოლი ატყდა. ტაძარში მეფე შემოსულიყო. ხუროთ-
მოძღვარი ახლდა. ყველამ მოკრძალებით დახარა თავი. ჩოჩქოლმა
ჭაბუკიც ჩამოახედა ძირს. მეფე რომ შეიცნო, შეიშმუნა.

— მანდ რას აკეთებ, სვანო ჭაბუკო? — გაიკვირვა მეფემ.

— უამისოდ არ შეიძლება, მეფეო, ზომა უნდა ავიღო, ზუსტი
ზომა.

— ზომა? — ვერ მიხვდა მეფე.

— კი, მეფეო. ყოველი ფერის კენჭი თავის ადგილას უნდა იყოს. ადამიანის სხეულიც კი სხვადასხვა ფერითაა ნაქსოვი.

— მერე მანდ რას ზომავ, შერგილ ჩემო!

— აჰ, ბატონო, იმას ვითვალისწინებ, რომელი ფერის საროთი რომელ ადგილზე უნდა იქნეს ჩასმული. თუ ეს დაირღვა, ყველაფერი წყალში გადაიყრება.

— დიდად ნიჭიერი ქაბუკია, — ჩაილაპარაკა სუროთმოდღარმა, — უსწავლელი და ასეთი გამჭვალავი გონება პირველად მხვდება ჩემს ცხოვრებაში.

— მასალა თუ მოიტანეს? — ისევ ხმამალლა იკითხა დავითმა.

— მაგის მასალა ზღვის კენჭია, მეფევე ბატონო, მთხოვა, გამიშვიო. მე თვითონ შევარჩევ და მოვაგროვებო.

— შენ სად ფიქრობ გაუშვავ?

— საბერძნეთში მინდოდა გამეგზავნა. შერგილს დაუყენია, გონიოს კენჭს მეტი სილამაზე აქვსო. იმასაც ამბობს, ჩვენი ხატი ჩვენი მასალისა სჯობიანო.

— მართალი უთქვამს, — ღმერთი ხომ სხვისია და სხვისი, ხატის მასალა მაინც იყოს ჩვენი.

— როგორ თუ სხვისი? — გაიოცა სუროთმოდღარმა.

— ზიარი ღმერთია. ბერძნების ზიარი ღმერთი. ამან მისცა საშუალება ბერძნებს — საუკუნეების მანძილზე ჩვენი მიწა-წყლის მეუფენი ყოფილიყვნენ.

სუროთმოდღარს თვალეები მოეწკურა, თვითონ ათინაში აღზრდილს, პალესტინაშიც ევლო და ინდოთა ქალაქებშიც. აფრიკის ნაპირები ფეხით მოევლო, ჩინეთის ტაძრების თვალსაწაიხად სიცოცხლე სასწორზე დაედვა. ყველას ღმერთი და სალოცავი იცოდა. დავითისაგან მაინც არ ელოდა ამას. გაჩუმება არჩია. ერთი კი გაიფიქრა: დიდმა მეფეებმა ღმერთები თავიანთ სარდლებად გამოიყენესო. ეჰ, ასე ყოფილა და ასე იქნებაო, დაუმატა გუნებაში და კბილს კბილი დააქირა. დავით კი ამ დროს მინდორზე გავიდა. აკადემიის საფეხურებს ჩაუყუა. დიდი და მძიმე ხის კარი შეაღო. ოცდაათი ახალგაზრდა ბერი თავჩაქინდრული საქმიანობდა. არსენ მოძღვარი დასავლეთით ამადლებულ ადგილას რაღაცას ჩაჰკირკიტებდა. არც ერთს მეფის მისვლა არ შეუტყვია. ძალზე გართულნი ჩანდნენ თავიანთი საქმით.

დავითს თვალეზში სინათლე მოემატა. სახეზე სიამოვნება დაე-
ტყო. ბატისფრთის ყალმები ჩიტის ბარტყეებით წერებდნენ
პერგამენტებზე.

— უკვე შედგომია იოანე ბერი თავის დიდ საქმეს, — გაიფიქრა
მან და დარბაზიდან ისე გამოვიდა, იქ მსხდომთ ისევ არაფერი გაუ-
გიათ.

ამან კიდევ უფრო გაახარა მეფე-ბატონი. როცა ზემოთ, მინდორ-
ზე ამოვიდა, დაინახა, ტაძრის ეზოში ქალიშვილი შემოდოდა.
ეუცხოვა დაუსრულებელ ტაძარში ქალის ყოფნა. როცა დაუკვირდა,
მისმა სიმშვენიერემ შეატოკა.

— შენ რამ მოგიყვანა, გოგო, აქ?

ქალიშვილმა კარგახანს უყურა მეფეს, ტანსაცმელზე შეამჩნია
დიდკაცობა და წყნარად, მოკრძალებით ჩაილაპარაკა:

— ხალდედან ჩამოვედი. აქ ჩვენებურები მუშაობენ, მათი ნა-
ხვა მინდოდა.

— ხალდედან?! კარგა მანძილი გამოგივლია. ძმა ხომ არ არის
აქ შენი?

— არა, ძმა არ მყავს.

— ბიძაშვილია?

— არა, არც ბიძის შვილია.

— ჰო, მაშ საქმრო ყოფილა.

ქალიშვილს ლოყებზე აღმური მოედო, სიბრაზე დაეტყო.

— ქალის შეურაცხყოფა რა საკადრისია.

მეფე შეჩქვიფდა.

— უკადრისი რა ვითხარი, ქალწულო!

— თქვენ ბატონი ბრძანდებით, ხომ? — შეუტია გოგონამ.

— დიდი ბატონია, გოგო! — გაუსწორა ხუროთმოძღვარმა.

— ეტყობა რომ ბატონია, ტყუილა როდი მითხრა მამამ, ბატო-
ნები მოურიდებელნი არიანო. ჩვენ კი ბატონი არ გვყავს და არც
გვეყოლება.

მეფეს თვალეზში ასი სანთელი აენთო.

— მართალი ხარ, შვილო და დამო ჩემო. ჭეშმარიტად, ბატონები
მოურიდებელნი ვართ. შენ კი ვისი ხარ ხალდედან?

— გულდედან ქალდანისა ვარ. სირინო მქვია.

— ეს კი მეფე-ბატონია, გოგო, — ისევ დაიბუხუნა ხუროთმო-
ძღვარმა.

— მეფე? — ქალიშვილმა თავი გააქნია, — არა, მეფე ასე არ აჩქარდებოდა. მამამ თქვა, ისეთი ჭკვიანი და ბრძენი დუნიაზე არ დაბადებულაო, შერგილმაც ასე დამაჯერა.

— აი, ხომ ხედავ, მე კი მაინც პატარა მოკვდავი შეგეფეთე. მაპატიე, შვილო! შერგილი კი იქ არის, ტაძარში. შეიარე და ნახავ. განამუსებ, ჩვენი შეხვედრის ამბავი არავის უთხრა.

სირინო გაშტერებული გასცქეროდა მიმავალ მეფეს.

— კი, ის არის, — ჩაილაპარაკა. უცებ ჩიტივით შეფრთქილდა და დაეღვენა.

— მეფეო! მამამ სიტყვა დამაბარა!

— თქვი, სირინო ჩემო!

— ცხენი გაგიზარდე ისეთი, თქვენს გარდა სხვა ვერ შეჯდებო.

— მადლობა მოახსენე, სირინო, მამას, თან ეს საჩუქარი მიართვი! — დავითმა სავსე ქისა მიაწოდა ქალიშვილს.

— ჰა, ღმერთო მომკალი. მამამ ისიც დამაბარა, სვანმა ვაჭრობა არ იცის, ის ყველაფერს ქვეყნისა და მეფის სიყვარულით აკეთებსო.

— აქაც მაჯობე, სირინო. — მწარედ გაეღიმა მეფეს. — კარგი, ასე იყოს. როდის აპირებს იმ კვიცის გახედნას გულდედანი?

— ზაფხულის ბოლოს თვითონ ჩამოგიყვანო.

— მანამ შეიძლება ჩვენ მოგვიხდეს იქეთ ამოსვლა.

— უკეთეს ამბავს მამას ვერავინ უმახარობლებს, — გულწრფელად გაუხარდა სირინოს.

მეფეს მეტად მოეწონა გოგონა, თავისთვის რაღაც გაიფიქრა და ოდნავ თვალის მოჭუტვით ჰკითხა: — სირინო, შენ მაინც არ გვითხარი, შერგილთან რისთვის შეწუხებულხარ!

გოგო ეშმაკობას მიუხვდა და გაწითლდა.

— ხალდეშურას ნაპირებზე მოგროვილი კენჭი ჩამოგუტანე.

— რა ჩამოიტანე, გოგო? — ვეღარ მოითმინა ნათქვამით დაეჭვებულმა ხუროთმოძღვარმა.

სირინოს ფერმა გადაჰკრა. მიხვდა, რომ შერგილის საიდუმლო გასცა და შეწუხებულმა, მეფეს შეხვდა. დავითიც იმ წუთში მიხვდა მისახვედრს.

— მეფეს, შვილო, ქართველი კაცი არაფერს დაუმაღლავს. ისე, თუ მენდობი, საიდუმლოს შენახვაც ვიცი.

ახლა სირინოს მამის ნათქვამიც გაახსენდა, მეფეს მალე მალე, ყველაფერი გაემხილებო.

— შერგილმა რომ გაიგოს, შეიძლება ეწყინოს. საიდუმლოდ გეტყვი, მეფეო, მან ყვავილთა სიმღერები იცის.

ხუროთმოძღვარს თვალები აუბრიალდა. გოგო შეშლილიაო, იფიქრა და მეფეს შეწუხებულმა შეხედა. დავითს თვალი არ დაუხამხამებია, დაკვირვებით უცქერდა სირინოს.

— ყვავილთა სიმღერა ვინ გაიგონა, გოგო?!

— ქვეყანაზე არავის გაუგონია, მეფევი! მარტო მას ესმის. ქუნირზეც გადააქვს. ყვავილთა ფერებით ისეთ რამეებს მოქარავს, ყველა სულდგმული, ვინც კი შეხედავს, სიმღერის ხასიათზე მოვა.

დავითს გაეღიმა. ხუროთმოძღვარი ჯერ კიდევ ბურანში იყო.

— ქუნირზე უკრავს თუ? — ისევ გაღიმებით შეჰკითხა დავითმა.

— ის რომ გვირილების სიმღერას დაუკრავს, გეგონება მთელი ხალდეს გვირილები ცეკვავენო. არა, კი არ გეგონება, მართლა დაინახავ!

— ხა, ხა, ხა, — ველარ მოითმინა ხუროთმოძღვარმა. — გრძნეული ბიჭი ყოფილა.

— კი მაგრამ კენჭი რა შუაშია? — იკითხა მეფემ.

— კენჭები ხომ ფერადია. სხვადასხვა ფერის ყვავილთა ფურცლებს ჰგავს. მასაც ისე დაალაგებს შერგილი, გალობას გათქმევინებს.

— გესმის, ხუროთმოძღვარო, რას გვეუბნება ჩვენი სირინო?

ეტყობა, ახლა ხუროთმოძღვარიც მიხვდა მისახვედრს.

— გვიან მივხვდი, მეფეო. ჰე, რა ბედნიერებაა, ბავშვთა ერთ სამყაროსთან საუბარი და მათი თვალთ ამ ქვეყნის ყურება?!

— ხუროთმოძღვარო, ხომ გაგიგონია გლეხკაცის ნათქვამი, ადამიანი ეშმაკის შექმნილიაო!

— გამიგონია, მეფეო!

— ტყუილია, ჭეშმარიტად მცდარი ნათქვამია. კაცის გონება მხოლოდ ღმერთს შეეძლო შეექმნა. ეშმაკს რა ხელი ჰქონდა მასთან. მიხვდი რა უნდა გითხრა ხუროთმოძღვარო?!

— ვერ მივხვდი, დიღო მეფეო.

— ადამიანის გონება სიჭაბუკიდანვე ილტვის ჩაწვედეს ცხოვრების იღუმალეზას, და თუ მთლად ვერა, რალაც ბილიკს მაინც მონახავს მის შესაცნობად. მომწიფდება და სიჭაბუკის ფიქრიც სიღარბაისლეში შედის, ისიც მასავით მწიფდება. ნაყოფიც სრულდება და რთველიც იწყება.

— უცილოდ ასეა, მეფეო, სიჭაბუკეში მეც მესიზმრებოდა ტაძართა დიდი კედლები და ცადაზიდულ შვიდ სვეტზე ამართული მისი ლაქვარდოვანი გუმბათები. ახლა, სიჭარმაგეში, თუ მეასედს მაინც შეეფასხი ხორცი, ბედნიერი კაცი ვიქნები.

დავითს თითქოს არაფერი ესმოდა, გარინდებული მიაბიჯებდა.

— მე კი სიჭაბუკიდან ჩვენი მამულის აღდგენა მქონდა ფიქრად და დარდად. ასი რომ ვავაკეთო, ასჯერ ასი გასაკეთებელი დამჩება. ბედნიერია ის ბიჭი, რაც უფიქრია, ასრულებს კიდეც.

უნებლიეთ უკან მოიხედა და ტაძრის კედლებს მიაჩერდა. ხარაჩოებიდან ჩამოსული შერგილი გაბადრული მიჰყვებოდა სირინოს. რომ დაინახა მეფე მისკენ იხედებოდა, სირბილით წამოვიდა.

— ხალდეშურას კენჭი ჩამომიტანეს ხალდედან. ნახეთ, მეფეო. იქნებ ფერთა ელვარება არ მოგეწონოთ.

მეფემ ხუროთმოძღვარს შეხედა.

— აკი გონიოს კენჭი მინდაო! — გაიოცა ხუროთმოძღვარმა.

— მე, ბატონო, ხალდეშურას ხვინჭკი მინდა გონიოსას შევადარო. თუ საჭირო იქნა, შევეუროო კიდეც. მთის გიჟმაჟ წყალს სხვა ზომისა და ფერის კენჭები აქვს, ზღვას კიდეც სხვანაირი, ჩვენ ორივე უნდა გავსინჯოთ.

— სიმონ გამდელს და თეოდორეს ჰკითხე, შერგილ. ეს საქმე მათ უკეთ იციან.

დავითმა წასვლა დააპირა.

— მათ გარეშე ბიჯს როგორ გადავდგამო, — თითქოს თავისთვის, მაგრამ მტკიცედ ჩაიდურღულა შერგილმა და მეფეს გაჰყვა.

— მოძღვართ-მოძღვარ იოანეს უბრძანებია, მცხეთის ჯვარიც ნახოს, წრომის ტაძარშიც ავიდეს, ბიზანტიაშიც უნდა გავგზავნოთო.

— ეს კარგი უთქვამთ. იქ ბევრ რამეს ნახავ და ისწავლი. მაგრამ იცოდნე, მათი მსგავსობა არ ქნა. შენ შენებურად უნდა გააკეთო.

ხუროთმოძღვარმაც შეხედა შერგილს. ეტყობოდა, მის თვალე-

ში უნდოდა ამოეკითხა, გაიგო თუ არა მეფის ნათქვამი ყმაწვილში.

— სიმონ გამდელზე და თეოდორეზე კარგად წერენ ხატებს ბიზანტიაში?! — გულუბრყვილოდ შეეკითხა ხუროთმოძღვარს მტრებში
ლი, თან მეფეს კითხვის თვალით შეხედა.

— იმათ რა იციან, შენი თვალით ხედავ! ახალგაზრდა ხარ და ყველაფერი უნდა ნახო.

ეზოს კარში იოანე მოძღვართ-მოძღვარი გამოჩნდა. თვალი ჰკიდა თუ არა მეფეს, შექმუხნილი შუბლი გაეხსნა.

ბიჭი უცებ შეაჩერდა დავითს და გაოცდა. მეფეც ისე იზრდიდა წვერ-ულვავს, როგორც მოძღვართ-მოძღვარი.

— მე მათრთხილებს, სხვასავით არ აკეთო ხატებიო, თვითონ კი გულით უნდა, იოანეს დაემგვანოს. თურმე მეფეებიც კი სხვებს შენატრიან! როგორც ავალ სვანეთში, ბაბუას უნდა ვუთხრაო, — გაიფიქრა.

იოანეს მოწიწებით მიესალმნენ მეფეც და ხუროთმოძღვარიც.

— მოძღვართ-მოძღვარო, მცხეთის ჯვრის და წრომის კონქები თუ გინახავს მიკენჭილ-მიხატული?!

იოანემ შერგილს გადახედა.

— ეს არის, მეფეო, ის სვანი ბიჭი, შენ რომ მიქე?!

— კი, ეს არის, აუცილებელია ბიზანტიაში მისი გავზავნა, თუ ჩვენი ტაძრების ნახვაც საკმარისია?

იოანემ შერგილს თავზე შხვართი თითები დაადო თავისკენ მიაბარუნა და პირზე სხივები გაუმრავლდა.

— ამ ბიჭს ეტყობა, რომ გვასახელებს. ბიზანტიაში წასვლა კი ერთი ზამთარი მაინც მოუხდება. წერილს მივუწერ დიდ მოძღვართან, მეც ვთხოვდით, მეფეო, რომ იქ ორი ყმაწვილიც გაგეშვათ, ეტრატები უნდა გადავაწერინოთ, უამისოდ გაგვიჭირდება.

შერგილს ხმა არ ამოუღია, მხოლოდ ფიქრმა გაჰკრა. მაშინ სვანეთში უნდა ავიდე, ბაბუა ვნახო, გამოვემშვიდობო, ვინ იცის, დაძვდება თუ არა ცოცხალიო.

— ორი ვითომ საკმარისი იქნება, იოანე მოძღვარო?

— გავსინჯე და ხელწერაში სხვები ჯერჯერობით მოიკოჭლებენ. მომავალში მოვამზადებთ და მეტს გავგზავნიოთ.

შერგილს თვალეები გაუბრწყინდა.

— სირინო ისე ხაზავს, მეფეო, რომ მისი გამოყვანილი ასობები ჩიტის ნისკარტებივით ლამაზებია.

მეფეს და ხუროთმოძღვარს გაელიმათ.

— კი, მეფეო, — არ ცხრებოდა შერგილი, — ჩვენმა მოძღვარმა გადააწერინა საგალობლები და თქვა, ქვეყნად ასეთი ხელწერა არ მინახავსო.

— სირინო ვინ არის? — იკითხა იოანემ.

— ჩემი სოფლელია, ხალდედანაა, ჩემზე ორი წლით არის უმცროსი.

— სვანთა მზეთუნახავია, — დაუმატა დავითმა და ღიმილით გადახედა შერგილს. იოანე, ეტყობა, მიხვდა მისახვედრს.

— მერე შენ გინდა, ყმაწვილო, ქალწული ქალი უცხო ქვეყანაში გადავკარგოთ, მშობლები ვითომ თანახმა იქნებიან?!

— მერედა, ასეთი მშვენიერება იქ რომ მოგვტაცონ? უცხო ქვეყანაში ვინ იქნება მისი მცველი?! — ისევ არ შეცვალა კილო მეფემ.

— მე იქ არ ვიქნები, მეფეო? — გაუწითლდა ლოყები შერგილს. — სირინო კი უჩემოდ ფეხსაც არ გადადგამს.

სწორედ ამ დროს სირინომ კენჭებით სავსე, შაბში გამოყვანილი თხის თეთრი გუდა ქოშინით შემოათრია ქიშკარში.

— ქალს ასეთ მძიმე ტვირთს ათრევიანებ, ვაჟო? — კეთილი ღიმილით შეუტია შერგილს მეფემ.

— სირინო! — დაუძახა შერგილმა. — ხომ გითხარი, ცხენიდან საპალნე უჩემოდ არ ჩამოიღო-მეთქი?

— მინდოდა მეფეს ენახა ხალდეშურას ხვინჭკის ნაირფერობა და სილამაზე.

— მოიტანე აგერ, აბა ერთი მუჭა მოლზე გადმოყარე. — შეელაპარაკა ხუროთმოძღვარი.

შერგილი გაიქცა და სირინოს მიეშველა. გუდა ხუროთმოძღვრის ფეხებთან დააგდო, ყელი შეხსნა და გასწი-გამოსწია, იქიდან წვრილწვრილი ყვავილებივით ნაირფერად ამოანათა კენჭებმა. ყველანი დაკვირვებით დააქჳრდნენ. შერგილმა რამდენიმე პეშვი ამოიღო და ახლად ამოწვერილ მოლზე დაყარა. სხვადასხვა ფერის კენჭებმა სიმწვანეში თვალები უფრო დაჰყიტეს.

— აი, ნამდვილი მშვენიერება, არ მეგონა, ხალდეშურას ნაპირზე ამდენი ფერის კენჭებს თუ იპოვნიდა კაცი! — გაიოცა დავითმა.

— ეს სირინოს შეურჩევია, ასე შევითქვით, — გაეღიმა შერგილს და მადლობის თვალით გაიხედა ყმაწვილი ქალისაკენ.

— „ქვეყნის-სამშობლო“ ხომ არ გისწავლია შვილი? — გაოცებით შეეკითხა იოანე ქალწულს.

— რა ბრძანეთ, მოძღვართ-მოძღვარო? — ვერ მიხვდა შერგილი და მერე უღარდელად დაუმატა, — სირინოს მარტო მამამისი ასწავლიდა ანბანს.

მეფეს გაეღიმა: — მოძღვართ-მოძღვარო, სირინო შერგილის თვალებით ზომავს ქვეყანას. მისი მეცნიერება ყველაზე დიდი მეცნიერებაა ამქვეყნად.

ხუროთმოძღვარი დაკვირვებით ჩასცქეროდა პეშვზე დაყრილ კენჭებს.

— დიახ, საოცრებაა! — თითქოს არც გაეგონოს მეფის სიტყვა, ისე განაგრძო მან.—დაუკვირდით, სუნიც კი თავისებური აქვთ. მთის ყვავილის სურნელება რაღაცნაირად შემოუწინახავთ. მე მეგონა, ზღვის კენჭს ჰქონდა მარტო სურნელება.

იოანემაც პეშვით აიღო კენჭები.

— წაბლის სურნელება აქვს, — წყნარად თქვა, მერე თვალებთან ახლო მიიტანა და დააჩერდა. — თითქმის სუყველა ბრტყელ-ბრტყელია. მართლაც მისწრებაა მოსახატად.

— „სოფიას კენჭი“ მაინც დაგვკვირდება. გამკვირვალეა, მინასავით შუქს ატარებს. ეტყობა, ერთმანეთში უნდა შეგვურიოთ.

მეფემ არაფერი თქვა, წყნარად გაემართა ჭიშკრისაკენ, როცა უკან მოიხედა, დაინახა, იოანეს და ხუროთმოძღვარს არსენ წინამძღვარო ესაუბრებოდა.

„ნეტავი იოანე და არსენი თუ კიდევ დაობენ ერთმანეთში, — გაიფიქრა და ფიქრშივე დაუმატა: — ბრძენთა დავა ხალხისთვის სასარგებლოა. მეფეთა დავაა სისხლიანი და კაცთსაძულველი, ხალხთა დოვლათის გამჩანაგებელი, ადამიანთა გონიერების დამსუსტებელი. თუმცა უმეფოდაც არ შეიძლება. გონიერებს უგნურები ჭარბობენ ამ სოფელში ყოველთვის და უმეფოდ ისინი ყველაფერს წააღებენ“.

იმ წელს ზამთარი ადრე მოვიდა. გიორგობისთვეში იებზე სამი წყრთა თოვლი იღო. მონადირეები მთაში სანადიროდ, სირინო შერგილის გამოგზავნილ თბილ შალის ჩაბალახს ყვავილებს აქარგავდა.

— უფრო რბილი და თხელი ღაზლის ქსოვილი რომ იყოს, დარაია ძავი უფრო მიეფერებოდა ქსოვილს. ეს კი თბილი იქნება, მაგრამ უხეში ჩანს. — ელაპარაკებოდა თავის თავს.

ძროხა და ხარი თივას ახრამუნებდნენ.

კერაზე ცეცხლი გიზგიზებდა. კომკის თავზე ყინვის ლოლოები ეკიდა. ძელურში კვამლი ბრუნავდა.

უცებ ხმაური მოისმა. სირინომ ყურები ცქვიტა. მალე ზღურბლზე ვიღაცამ ფეხი შემოდგა.

— რომელი ხარ?

— კარი გააღე, შვილო, მე ვარ! — გოგონა ისე წამოფრინდა, თითქოს ფრთები შესხმოდეს. გათოვლილ გულდედანს კისერზე ხარჯიხვი გადაეწვინა. ნელა მივიდა და ტვირთი რბილად დადო კერიასთან. ვეება ხარჯიხვი იყო. სამ-სამი წყრთა რქები მოჭრილ მუხის ტოტებივით ეყარა მიწაზე.

— ჩვენს ძროხაზე დიღია! — გაიკვირვა სირინომ.

— დალის თვალი მწყალობს, შვილო. მეორეც მოვკალი, თოვლში ჩავფალი, გოგირდი ვუკმე, ნადირი რომ დააფრთხოს. დილით უნდა გაებრუნდე.

— ნეტავი ერთხელ დალი მაჩვენა. ამბობენ, ქალს არ დაენახვება, ეჯავრებაო. შერგილი რომ შეხვედროდა, თუ ეჩვენებოდა ნეტავი?! კარგი ვაყები უყვარს თურმე.

— რას ამბობ, გოგო. დალიზე ასეთი ლაპარაკი გამიგონია? რომ გამიჯავრდეს, ხომ დამღუპავს.

— შენ როგორ ფიქრობ, მამა, შერგილს ეჩვენებოდა თუ არა დალი?

— რა ამოიჩემე, გოგო, ის გადაკარგული ბიჭი!

— გადაკარგული კი არა, მეფის წარგზავნილია.

— მერე ამდენ ხანს რად არ გაგვისენა? შეიძლება იქ დაცოლ-შვილდა კიდევც.

სირინო ელდანაცემივით წამოვარდა.

— რას ამბობ, მამა! შერგილს ორი გული არა აქვს, ყველა სვანით ისიც ერთი გულის პატრონია!

— ჰე, რა ვიცი, შვილო, მაშ ამდენხანს სიტყვა ვერ მოგეწვდინა?! შენი შეხედვა გულს მიკლავს. ხანდახან დედაშენი მომელანდება, ალბათ მასაც აწუხებს შენი გულისტკივილი!

— შერგილი მალე ჩამოვა, სულ მალე, დედას კი, თუ კიდევ დაგესიზმროს, უთხარი, სირინო ბედნიერია-თქო. მთელს სვანეთში ვის ჰყავს შერგილისთანა საქმრო!

გარეთ თოვლი აჭრიალდა.

— ვილაცაა, მამა! — გაფითრდა გოგო. მართლაც, რამდენიმე ხნის შემდეგ კოშკის ძირიდან ძახილი მოისმა.

— სირინო, სირინო, ძაძუ ვარ! სტუმრები მოგიყვანე, დიდი მეფის წარმოგზავნილებია!

— საპატიო სტუმრებია. ღმერთო, შერგილის კარგი ამბავი ათქმევინე მოსულებს. — პირჯვარი გადიწერა ძველმა მონადირემ.

— გახედე, მამა, მე კი მანამ კაბას გამოვიცვლი, ასე სირცხვილია.

გულდედანმა კარი გამოაღო. მეზობლის ქალს ორი ნაბადშემოხვეული ვაეკაცი შემოჰყვა.

— მშვიდობა ოჯახს!

— გამარჯობა არ მოშლოდეს ამ კერას.

— მობრძანდით, მობრძანდით! — მეფის მოგზავნილები — ღვთის მოგზავნილებია. რისთვის გაგსარჯათ დიდმა მეფემ ასეთ ამინდში?

— მოგიკითხათ მეფეთ-მეფემ, საჩუქარიც მოგიძღვნათ. მათ შორის ერთი შერგილს გამოუგზავნია შორეული ზღვისპირეთიდან.

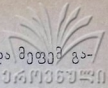
— ღმერთმა თქვენს მარჯვენას უშველოს. თუ შერგილი ავად არ არის, ჩვენც ბედნიერები ვართ მაშინ, შვილებო!

— კარგად ყოფილა, ეს ზამთარიც და კვირიკობისთვეში მანდ ვიქნებით, შემოუთვლია. მეფემ თქვენი ქალიშვილისთვის, ცალკე გამოგვატანა მოსაკითხი.

ჭაბუკებმა ხურჩინის თავი ნელ-ნელა გახსნეს.

— ამ თოვლში რომელი გზით მობრძანებულხართ, ვერ მიმიკვლევია?! — გაკვირვებით იკითხა მასპინძელმა.

— უშგულით მოვედით. ბანდულებზე შეჩვეულნი, თვითონაც უშგულელები ვართ. ახლა მეფის კარზე ვიყავით.

-- კარგი ყმები ყოფილხართ, შვილებო, ღმერთმა და მეფემ გაკურთხოთ! დავით მეფე ხომ კარგად გყავს?

— შემოგივალათ — კვიციანის გამოგზავნისთვის მადლობა შეგნებიაო.

— ღმერთმა უშველოს, ჩემი კვიცი რა სახსენებელია, მაგრამ მაინც მესურვილება გავიგონო, ხომ კმაყოფილია დიდი მეფე?

— ასეთი მძლავრი, მოუღლეელი მუხლი დუნიაზე ცხენს არ ექნება! დავითს არაბული ცხენების რემა ჰყავს. ვერც ერთმა ფეხი ვერ გაუსწორა შენ ნაჩუქარ კვიცს.

— მთის ცხენია, შვილო, ძლიერი წვივი აქვს. მერე მე ჯიხვის რძით ვზრდიდი სამეფო კვიცს. ნადირის რძეს კი სხვა ძარღვი აქვს, ცხელია, ცხენს სისხლს უთბობს, უდეგარს და მოუღლელს ხდის.

სირინო კოშკის კიბიდან ჩამოვიდა და მოსულეებს მიესალმა. ვაჟებს თვალეებში სინათლე ჩაუდგათ.

— რად ირჯებოდა მეფე-ბატონი. განა ცოტა აქვს საზრუნავი? თქვენიც დიდი მადლობელი ვართ, რომ შერგილის სიკეთე გვითხარით.

სტუმრებმა სირინოს მეფის ძღვენი მიაწოდეს. ძვირფასი ბეწვის ჯუბა იყო.

— უიმე, ამას ვინ ჩაიცვამს?

— ქორწინებამდე ეს იყოს და ქორწინებისთვის სხვა გვევალებოდესო, ბრძანა დავითმა.

— შერგილი კვირიკობისთვის ჩამოვა. მწიფობისთვის ქორწილი უნდა გადავიხადოთო, ბრძანა მბრძანებელმა. — წყნარად დაუმატა მეორემ.

— თქვენ პირს შექარი. ახლა ეს ჯიხვი გავატყაოთ და მწვადები შევწვათ.

— შერგილის საჩუქარი არ მოგვირთმევია ჯერ.

პირველმა ვაჟმა ლამაზად ნაქსოვი ბოხჩა გახსნა. აბრეშუმის წითელ ქსოვილში რაღაც იყო შეხვეული. თვალეებრილებულმა სირინომ მორცხვად ჩამოართვა და გაშალა. შიგ პატარა სახარება აღმოჩნდა. ვერცხლის ყდაზე დავითის სახე იყო მინასავით გამჭვირვალე წვრილი კენჭებით ჩაჭედილი. მეფე საოცრად ცოცხალი თვალეებით იყურებოდა.

— შერგილის ხელია! — აღმოხდა სირინოს.

ფურცელი გადაშალა. ქართული ასოებით იყო ნაწერი.

— გელათშია ნათარგმანები, ყდა კი უცხო ქვეყანაშია. —
ბია. ბარაქალა, ბიჭო! სამწუხაროა, მეფეს არ უნახავს.

— რატომ არ უნახავს?!

— შეხვეული იყო და როგორ იკადრებდა მის გახსნას.

სირინო ჩაფიქრდა. — მაშინ, როცა უკან წაბრძანდებით, თქვენ თვითონ წაუღეთ მეფე მბრძანებელს. ნახოს და გაუხარდება: ახლა კი, მამა, ვახშამს მივხედოთ, შენც დამშეული ხარ და სტუმრებიც.

მან წიგნი ასწია სახატეზე შემოსადებად და უცებ იატაკზე გვირილის ხმელი ფურცლები გადმოცვივდა.

— ხალდეს ყვავილებია. შერგილს შეუნახავს ფურცლებშუა! —
გაებადრა სახე სირინოს.

*

* *

სოდომ-გომორის ქალაქია ბერძენთა ეს ქალაქი. რამდენი ადამიანია, იმდენი ენაა. ვის გაუგონოს სვანმა ბიჭმა! ბერძენი და სპარსელი, ისრაელი და არაბი, პაქანიკი და ათასი კიდევ სხვა. დიდმა მოძღვართ-მოძღვარმა, სანამ მთვარე ათჯერ დაილეოდა და გაივსებოდა, ორი ღერი ბერძნული ასწავლა, ეს არის და ეს. ამ სიტყვებით პურს თუ იყიდის და წყალს დალევს. არაფერი არ მოსწონს ამ ქალაქში ერთის გარდა: ბაღჩები ვარდებითა და ყვავილებით არის სავსე. ასეთი ვარდები ხალდეს მინდვრებს არც დაესიზმრება. ორი პეშვის ხელაა თითო კოკორი. ახლა სურნელი?! ერთი ვარდის სურნელი მთელ ხალდეს გააბრუებდა! ნეტა ერთი სირინოსთვის გააგზავნინა ეს ყვავილები უჭკნობლად! იქნებ თესლი ჩავიგდო ხელში. იქნებ კი არა, აუცილებლად უნდა ვიშოვნო. დავით მეფეს გაეხარდება. მერე როგორ დაამშვენებს უქიმერიონის ბაღებს!

ცაზე კი ვარსკვლავები თითქმის ისეთივე ჩანდა, როგორც ხალდეში. ოღონდ ესაა, სხივთა ციალი იყო სხვანაირი! თითქოს უფრო მეტად ნაზი და ხავერდოვანი. იქ კი, მის ხალდეში, ვარსკვლავები მნათი და აილამას მწვერვალივით მიუკარებელნი არიან.

ეჰ, როდის გავა დავითის დათქმული დრო! შერგილმა საკუთარი თვალით ნახა სანახავი. გასაკვირი არც არაფერია! იცის ხალხებმა ჭაბუკმა, ზღვის კენჭით როგორ მოხატოს ჩაფიქრებული სხეული და ნივთი. ამ ქალაქშიც რომ არ წამოსულიყო, ისედაც დაძლევა განზრახულს. ღმერთო, არ შეგცოდო და სწავლით არც თუ ცოტა ისწავლა. ბებრი რამ ახალი ნახა და შეითვისა.

დიდი ოსტატები ჰყავთ ბერძნებს. ისეთი თვალი აქვთ, მზის ფერს ათასნაირად დავიხატავენ და მზეობას კი მაინც ყველგან აგრძნობინებენ მნახველს. მალე გელათშიც ეყოლებათ ასეთი ჭაბუკები. დიდი იოანე და მოძღვარი არსენი კავკასიის მთებს გადადგამენ, თუ კი მოინდომეს. ჰოი, იოანე, იოანე! მართალია, დავით მეფეს არც რაინდობა აკლია და არც სიბრძნე, მაგრამ შენი მსგავსი ადამიანები აღამალებენ ერის გონებას, მისი სიბრძნის სალაროს შენისთანა შეწირული ადამიანები ამდიდრებენ.

ამ ფიქრში გართული შერგილი ნელი ნაბიჯით მიდიოდა ბოლაზისკენ, იქნებ ხომალდს ქართველი ვინმე ჩამოჰყვესო. იქაური ამბები აწუხებდა ძალუმაღ.

უზარმაზარი ბოლაზი ათასი ჯურის ხალხით იყო სავსე. ხომალდებს ნუ იკითხავთ! აფრების თვალუწვდენი ტყეები ირზეოდა ზღვაზე. ვაჭრები და მოღებები, მღვდლები და ბერები ერთმანეთში ირეოდნენ. ქუჩები გლახაკებით იყო სავსე. სვანი აკაცისათვის მაინც ყველაზე ლამაზი და საოცარი ზღვის ულამაზესი ლურჯი უბე იყო. სანაპიროზე დიდებულთა სასახლეები იყო წამოჭიმული. ბაღებში ათასნაირი ვარდი, ფორთოხალი და მისთვის უცნობი სურნელოვანი მცენარე ჰყვავოდა.

— სვანეთის წყლები და მდინარეები მაინც სხვა არის. ხალდეს ცას შეტოტებული მწვერვალები მთელ დუნიას ურჩევნია.

უცებ ორი უცხო კაცი დალანდა. მათი მიხვრა-მოხვრა, სიარული და სახის ნაკვთები ეცნაურა. ტანსაცმელი კი ნამდვილად ქართული ეცვათ.

— ქართველები ბრძანდებით? — შორიდანვე შეეკითხა.

— დიას, საქართველოდან ვართ. შენ კი ვინა ხარ, ჭაბუკო?

ახლა კარგად შენიშნა შერგილმა, ისინი უბრალო აზნაურები არ იყვნენ. ქამარ-ხანჯალი და ხმალი სულ ოქროთი ჰქონდათ მოჭედილი.

— შენ ის სვანი ჭაბუკი ხარ, ალბათ, გელათის ტაძრის გუმბათის მოსახატად რომ გელიან!

— ვინ მელის?! — შეცბა შერგილი.

— თვითონ მეფე დავითი. სულ მალე ყველაფერი დასრულდება. შენ კი გუმბათის კედლას აღმოსავლეთ მხარეს გიტოვებენ. ასე უბრძანებია ხუროთმოძღვარს.

— თქვენ რისთვის გარჯილხართ?!

— ჩვენ ბრძენთა მეფის კარზე ვართ წარმოგზავნილები მეფეთ-მეფის დავითისაგან.

— როდის წაბრძანდებით? იქნებ მეც გამოგყვეთ, ჩემიანებთან მგზავრობა გამიხარდება.

— ჯერ არ ვიცით, ჭაბუკო, თანაც მეფის დასტურის გარეშე ვერ წაგიყვანთ. მან დაგვისაგზლა, ინახულეთ და ჩემი ბრძანება უთხარით: ბევრი ისწავლოს, ჩვენს მიწაზე სასახლეების და ტაძრების შენება აწი უნდა დავიწყოთო.

— ნუთუ მეფეთ-მეფეს ვახსოვარ? — გაწითლდა შერგილი.

— ახსოვხარ კი არა, გვიბრძანა, მოინახულეთ და ჩემი საჩუქარი გადაეცითო, — უთხრეს და ხელში ოქრო-ვერცხლით სავსე აბრეშუმის ყაითნით ნაქსოვი ქისა ჩაუდვეს. — არაფერი მოიკლოსო, დაგვაბარა.

ჭაბუკი გაოგნებული დასცქეროდა ქისას.

— იცოდე, ხეალ შინ გამოგივლით, არსად წახვიდე. ნაბრძანებ-ადგილზე უნდა მიგიყვანოთ, — უთხრა პირველმა.

შერგილი ამის მთქმელს დააკვირდა. მეტად ახალგაზრდა ჩანდა მოსული. შავი, თხელი წვერ-ულვაში მის ნათელ სახეს ვაჟკაცურ იერს აძლევდა. „ვინ უნდა იყოს ნეტავი“, — გაიფიქრა შერგილმა. მერე უცებ მიხვდა, კინაღამ შუბლზე იტკიცა ხელი! კი, ნამდვილად სახლთუხუცესი იდგა მის წინ.

„ესენი დიდ საქმეზე არიან ჩამოსული. მეფე სახლთუხუცესს ადვილად არ გამოუშვებდა“, — გაიფიქრა მან.

— თქვენს ბრძანებას ვინ გადაუვა, სახლთუხუცესო! — უცებ წამოცდა ეს სიტყვები.

— მიცანი! — გაცდა სახლთუხუცესი, — იცოდე, არსად დაგ-
ცდეს! არაა საჭირო. ჩემი აქ ყოფნა სხვებმა იცოდნენ. ხვალ კი გა-
მოგივლით, ბინა ვიცით, პირველად როდი ვართ ამ ქალაქში შეხვე-
თუ მიხვდები, სად უნდა წაგიყვანოთ!

სიხარულით

— აზრი ვერ მიმიწვდენია, სახლთუხუცესო.

— მეორედ არ წამოგცდეს ეს სიტყვა, ავი გაგაფრთხილე!

— ბოდიში, ბატონო, — შეწუხდა შერგილი.

— ხვალ მეფის სრა-სასახლე და ბაღები უნდა დავათვალიეროთ.
დავითს უნდა, საკუთარი თვალით ნახო მათი სიმდიდრე და მხატ-
ვრობანი.

შერგილს სიხარულისაგან ელდა ეცა.

— ეს ჩემი ფიქრი იყო! — წაილულლულა მან.

— ასეა, ძმაო, დავით მეფემ ყველა მისი ქვეშევრდომის ფიქრი
იცის და მის აღსრულებას თვითონ ცდილობს. ამიტომაც დიდი
მეფე.

— ღმერთმა დიდი ხნის სიცოცხლე მისცეს.

— აბა, ჩვენ წავედით. მშვიდობით.

ორი ნაბიჯიც არ გადაედგათ, რომ სახლთუხუცესი ისევ შემო-
ბრუნდა.

— შერგილ! — შემოსძახა ჰაბუკს. — ჭუნირი ხომ არ წამოგყო-
ლია? დავით მეფე დაკვრას გიქებს. მისი ხმები სამშობლოს გვახსე-
ნებს.

— კი, ბატონო, ჭუნირი ჩემი ხმალიც არის და ფარიც.

— მაშ ხვალ ადრე გამოგივლით, წასვლამდე ერთ-ორ სიმღე-
რას მოგვასმენინებ.

— როგორც თქვენ ბრძანებთ, ისე იქნება, ბატონო!

*

* *

ზღვა წყნარი იყო და ლურჯი. საღამოს გრილი ნიავი ნელა არ-
ხევდა ხეების ტოტებს და ზღვაზე გაშლილ აფრებს. დიდი ხომალ-
დები თეთრი ღრუბლებივით მოჩანდნენ შორიდან.

შერგილის სენაკის წინ სამნი ისხდნენ. ჭუნირის ხმა წყნარად
დაირხა ზღვისპირეთში. წყნარადვე დაიგალობა შერგილ-ჰაბუკმა.

ნელ-ნელა გაიღო მონასტრის სხვა სენაკთა კარები და თავი გამო-
ყვეს ბერებმა და შეგირდებმა. ერთმა ვერ მოითმინა და ბერძნუ-
ლად დაიძახა:

— შერგილი უკრავს. გამოლით ბიჭებო, გამოლით!

— შენ, ჭაბუკო, ეტყობა, თავი გამოგიჩენია კიდეც! — გაელიმა
სახლთუხუცესს. შერგილმა ხმას თანდათან აუწია.

ახალგაზრდა შეგირდები გარს შემოეხვივნენ.

— იცოდე, ტოლივით მელაპარაკე, გინდა, ნათესავად გამოქვი! —
ხმადაბლა ჩაულაპარაკა სახლთუხუცესმა.

მოსულეებს ერთი ახოვანი, შავთმიანი ყმაწვილი გამოეყო.

— ლილე იმღერე, შერგილ, — შეეხვეწა სვან ჭაბუკს.

— ჩვენი სიმღერებიც ასწავლე, ბიჭო, ამათ?! — გაოცდა სახლ-
თუხუცესი.

— თვითონ ისწავლა. მეტად მოსწონს ჩვენი სიმღერები. ამ ბო-
ლო დროს თვითონაც მეხმარება. ისეთი მოძახილი აქვს, მოგე-
წონებათ. ათინელი ბერძენია, ოქროს ხელი და გონება აქვს.

— თანამემამულეები არიან?! — იკითხა ისევ ბერძენმა. — დიდი
კაცები ჩანან, ის ერთი მაინც ბრძენი იქნება! — სახლთუხუცესს კინა-
დამ სიცილი შესკდა. შეგირდმა ის კი არა, მისი მხლებელი ჩათვა-
ლა ბრძენ კაცად. თავი შეიკავა, იცოდა ბერძნულის ცოდნის გამყ-
ლავნება საკუთარი თავის გამყლავნებას ნიშნავდა.

შერგილმა ლილე წამოიწყო. სახლთუხუცესმა და მისმა მხლე-
ბელმა ვეღარ მოითმინეს და ხმა ააყოლეს. მწყობრი სიმღერა საო-
ცარი სიძლიერით ამაღლდა. უსმენდნენ და ეგონათ კავკასიონის
მთები თანდათან გუგუნით შიშვლდებოდნენ და მადლდებოდნენ.
კალთებს იშმუშნიდნენ, მხრებს იბერტყავდნენ და ყინული და თოვ-
ლი ხევებში სცვიოდა, ქვესკნელში მიქშუოდა. თითქოს სამი ქართ-
ველი კი არა, ასი მწვერვალი მღეროდა. არა, პრომეთე-ამირანი გუ-
გუნებდა ადამიანთა სიმძლავრეზე, ვაჟკაცობაზე, შეუღრეკლობაზე,
ეს ღმერთების სიმღერა კი არა, მათი სიძლიერის დამზობის საგა-
ლობელი, ადამიანის ნიჭისა და გონიერების, მისი უტენი რაინდო-
ბის ამაღლებული ჰიმნი იყო, მათი თვალმიუწვდომელი სიმაღლისა
და ძლიერების სიმღერა.

უცებ მონასტრის წინამძღვარი გამოჩნდა. დინჯად მოდიოდა მათ-
კენ. შერგილმა შეხედა და დაიბნა. არ იცოდა, რა ექნა. დაბნეულო-

ბა ხმაზეც დაეტყო ჭაბუკს, ეტყობა, წინამძღვარმა იგრძნო ეს და ანიშნა, ნუ გეშინია, იმღერეო!

ერთი კიდეც მძლავრად შეუგალობეს და დაამთავრეს, ხმას არა ვინ იღებდა. მხოლოდ მომღერლებს დასტყობოდათ სიმღერის ემხით გამოწვეული სიწითლე.

— დიდებული სიმღერა გქონიათ, შვილებო, დაილოცა თქვენი კუთხე.

— „სიმღერა შენ ჩვენი მეფე დავითისა უნდა მოისმინო! — გაიფიქრა სახლთუხუცესმა.— რომ დაიბუხუნებს, მისი ხმის სიძლიერე თქვენს მონასტერს ქვის გუმბათს ააგლეჯს“.

— შერგილ! — მიუბრუნდა უცებ ჭაბუკს, — მეფემ მითხრა, ყვაველთა სიმღერა იცისო, ვაჟობას ვაფიცებ, მომასმენინე.

შერგილი შეკრთა. „რა საჭიროა ახლა აქ ყვაველთა სიმღერა? — ვაითუ ვერ გამოიგონ, — სირინო და მეფე სხვაა, ამათ კი, ვინ იცის, დამცინონ კიდეც. უარს მაინც ვერ ვეტყვი მეფის სახლთუხუცესს. მერე სად, ამ უცხო ქვეყანაში განა ქართველი კაცი ქართველს სიმღერის მოსმენის ეშხს გაუმტყუნებს?!“

შერგილმა დაიწყო. ჭუნირის სიმებს ჯერ იის ჩურჩული აღმოხდა, ბგერები წყნარად, ნელა დაიბნენ მონასტრის ეზოში. მერე წყნარადვე გადაინაცვლეს ზღვის უბისაკენ, ბაღებისაკენ, სასახლეებისაკენ. წინამძღვარი წინ წადგა, — თითქოს ისედაც ლურჯი ფერები, ზღვას თხელი ნისლივით რომ გადაჰკვროდა, ახლა უფრო გამრავლდა, იის ფერი დაედო. თითქოს იის სურნელი გაჩნდა კიდეც მონასტრის ეზოში და გარემოს მოეფინა. თვითონ შერგილის ფიქრი კი ხალდეს მინდვრებზე დაქროდა. ახლა თვითონ მოუნდა გვირილების სიმღერა, — ხალდელი გოგონების ცეკვა. სიმები მწყობრად ირბოდნენ და ცის გუმბათს აკანკალებდნენ.

— საოცარია პირდაპირ! — დამთავრებისთანავე თქვა წინამძღვარმა. — აქ ჩვენში იოანე ქართველის მკრეხელობა უკვირდათ, ჩვენი ეკლესია მის ცოდვებს მისსავე მასწავლებელს იოანე იტალოსს აბრალებდა. ვინც თქვენ სიმღერებს მოისმენს, მიხედება, საიდან მოდიოდა მისი წარმართული ფიქრები. ბრძენთა-ბრძენია იოანე პეტრიწონელი, მაგრამ ერთარსება ღმერთი მას ჩვენსავით როდი სწამს!

— იოანეს მკრეხელობა ვინ თქვა, წინამძღვარო?! — წამოდგა შერგილი.

— დაჯექი, ბიჭო. — უბრძანა სახლთუხუცესმა, — შენ რა იცო-
შვილო. ამათ თავიანთი პექრობა და დავა აქვთ. ეს ჩვენი საქმეა
არის!

— მიწის პირზე ისეთი მტერი ახლა მართლმადიდებელ ეკლე-
სიას არა ჰყავს. გონებით ძლიერია და მით არის საშიში. გავიგე-
თქვენს მეფეს იოანე პეტრიწონიდან თავისთან მიუწვევია.

— არ ვიცი. წინამძღვარო, — იუარა შერგილმა, — ჩემსობას
იქ იოანე არავის ერქვა.

სახლთუხუცესს უღვაშებში ჩაეცინა. მოეწონა სვანი ჭაბუკის
ტყუილი.

— ჭკვიანი კაცი ყოფილხარ, — ჩუმად ჩაულაპარაკა ქართულად
— ეტყობა, ამ ბერძენს იოანეს სიბრძნე ვერ მოუწელებია. იტა-
ლოსი დაღუბეს კიდევ. ახლა იოანეს ებრძვიან, რას უზამენ, შვი-
ლო. დავითის კალთის ქვეშ ახლა ვინ გაუბედავს რასმეს.

უკვე დრო იყო წასვლის.

შერგილი სენაკში შევიდა თმის დასავარცხნად. შევირდებმა და
ბერებმა თავიანთ სამყოფელს მიაშურეს. მარტო წინამძღვარი არ
იძროდა ადგილიდან.

სახლთუხუცესი და მისი მხლებელი მიხვდნენ, რომ წინამძღვარს
რადაც აწუხებდა. მან ერთხელ კიდევ მოავლო თვალი გარემოს და
რაკი შენიშნა, რომ მათ გარდა არავინ იყო, მოულოდნელად ქარ-
თულად დაილაპარაკა.

— არ გაიკვირვოთ, მე იოანეს ერთი მოწაფე ვარ. ვიცი, იგი
დავით მეფის სამსახურშია. მაპატიოს შეცდომანი ჩემი. მე რომ მის
კვალს გავყოლოდი, არ შემეძლო, დავიღუპებოდი. იტალოსი ჩვენ-
ში სატანაზე უფრო საშიშრად არის გამოცხადებული.

— ქართული იოანემ შეგასწავლათ?! — არ დაიბნა მოულოდნე-
ლობით სახლთუხუცესი.

— არა, ჩემით შევისწავლე, ჯერ კიდევ ათონში. მერე პეტრი-
წონში მოვხვდი გრიგოლ ბაკურიანელის სემინარიაში. იქ შევხვდი
დიდ იოანეს.

— ორიოდე წუთის წინ მეგონა, იოანეს თქვენზე დიდი მტერი
არ ჰყავდა. — გაეღიმა სახლთუხუცესს.

— რას იზამ, ადამიანს ხშირად უხდება თავისი ფიქრების მალვა.
აქ წელან ორი ბერი იყო. ვიცი, ისინი მე მითვალთვალებენ. კათალი-
კოსი ეპკვიანობს ჩემზე.

— წინამძღვარო, შერგილი უნდა წავიყვანოთ ცოტა ხნით. შინაური საქმეები გვაქვს მასთან. — სხვაზე გადაიტანა სახლთუხუცესმა.

— წაიყვანეთ, ვინ უშლის, თქვენი ქვეყნის შვილია, როგორც გნებავთ, ისე მოიქეცით, — სწორედ ამ დროს შერგილი გაფითრებული გამოვიდა თავისი სენაკიდან და პირდაპირ წინამძღვარს მოაშურა.

— წინამძღვარო, ჩემი სასთუმლიდან ვილაც ხელცივს ჩემი სოფლის კენჭით მოჭიქული ნახატი მოუპარავს. იგი სახეა დავით მეფეთა-მეფის. თუ არ დამიბრუნებენ, სისხლი დაიღვრება! ამას ვერავის შევარჩენ!

წინამძღვარს მუხლი მოიკვეთა.

— ეს იმ ორი ბერის ხელის საქმეა, სხვების სასთუმლებში ბუჯურობენ, გვამოწმებენ.

— ეტყობა, დავითის სახე იოანეს მიამგვანეს, — წყნარად თქვა სახლთუხუცესმა და წინამძღვარს შეხედა.

— ნუთუ ისინი ერთმანეთს გვანან? — კიდეც უფრო აკანკალდა წინამძღვარი.

— წვერულვაშით კი გვანან. ასე, დავითის ერთი მაჯა იქნება იოანეს ყელ-კისრის სიმსხო.

— დავლუბულვართ და ეს არის. კათალიკოსი იოანეს იცნობდა, მკრებელობას დაგვწამებს თქვენცა და ჩვენც.

— ნუ შეწუხდებით, წინამძღვარო, დავით მეფის სიძლიერე ახლა თქვენს კათალიკოსსაც კარვად მოეხსენება.

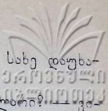
მონასტრის ეზოში ბერძენთა მეფის ათი ცბენოსანი შემოჯირითდა. წინ კარისკაცი მოუძლოდა. ჩამოქვეითდნენ და მოკრძალებით წამოვიდნენ სახლთუხუცესისკენ.

— მეფე გთხოვთ. სასახლეში გელით მეფეთა-მეფის დავითის წარმოგზავნილებს!

სახლთუხუცესს ფერმა გადაჰკრა, „ჯაშუშებს დაუესმენივართ, აწი მალვა აღარ ღირს“. — გაიფიქრა და წამოდგა.

— მონასტრის სტუმრები ვართ, ერთი ჩვენი შეგირდი სწავლობს აქ და მისი წაყვანა გვიბრძანა მეფეთა-მეფემ.

— მეფემ უკვე გაიგო, თქვენს შეგირდს დავითის სახე დაუხატავს.

— საიდან მოხვდა დიდ მეფესთან ყრმის ნაცოდვილი? თომ გაიკვირვა სახლთუხუცესმა.

— კათალიკოსს უნახავს და მან უსაჩუქრა.

სახლთუხუცესმა წინამძღვარს გადახედა და ქართულად ჩაილაპარაკა:

— თუ ჩვენში წამობრძანებას ინებებთ, გამოგივლით. იცოდეთ, მეფეთა-მეფე დავითმა იცის თქვენისთანა ბრძენი ადამიანების ფასი.

— უკვე მოხუცი ვარ. შორეულ მგზავრობას ველარც კი ავიტან. დავით მეფეს კი მოკრძალებით გადაეცით ჩემი კეთილი სურვილები.

— წინამძღვარო, ნუთუ თქვენ იცნობთ კოლხთა მეფეთა-მეფეს? — გაიოცა მეფის ვარისკაცმა.

— ვიცნობ, შვილო, აი, მისი თხოვნით ეს შევაგროვე.

ამის თქმასთან ერთად წინამძღვარი თავისი სენაკისაკენ წავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ ხბოს ტყავის მომცრო ტომარა გამოათრია და ბალახზე პირი მოხსნა.

— მეფეს ზღვის კენჭები რად დასჭირდა? — კიდევ უფრო გაიოცა ვარისკაცმა.

— ხომ ნახეთ დავითის სახე იმ საღეთო წიგნზე. ის ამ ბიჭმა მოჰყვდა. დავით მეფე დიდ ტაძარს აშენებს გელათში. იქ უნდა ღვთისმშობლის სახე მიაკენჭოს ტაძრის აღსავლის გუმბათს. წავა თუ არა ეს ბიჭი, მეც ეს თან უნდა გავატანო.

ამ სიტყვებს არავინ ელოდა. ყველა გაოგნებული იდგა.

სახლთუხუცესი კი გუნებაში იღიმებოდა.

— ბრძენთა-ბრძენია ჩვენი დავითი. ხედავთ, საიდან სად გამომოუწვდია ხელი?!

შერგილი მაინც ვერაფერს მიმხვდარიყო. გაცეებით შეჰყურებდა ყველას. განსაკუთრებით კი წინამძღვარს.

— აი, თურმე რატომ მეფერებოდა, დროს არ იშურებდა ჩემი გაწვრთნისათვის! იოანეს ძმობილი ყოფილა. დავით მეფის პატივისმცემელი. ახლა კარგად გაახსენდა, ერთხელ ღამე გააღვიძა წინამძღვარმა და არსენ წინამძღვრის ბარათი იღუმალად გადასცა. ბარათთან ერთად აბრეშუმის მომცრო ქისაში ხუთი ბრტყელი, ფერადი კენჭი იდო.

— ეს რა არის? — გაოცდა წინამძღვარი.

ჩემი სოფლის მდინარის კენჭებია, — აუხსნა მაშინ შერგილმა: გულში კი ფიქრობდა: სირინო ისევ გელათში იწვრთნება სულსმეშვემეზე. ეტყობა, ხალდეშურას კენჭები შიკრიკს ბარათთან ერთად ნამალევად გამოატანა.

„ნეტავი ყვავილების სიმღერა თუ ესმის ახლა სირინოს?!“

*

* *

მრავალმა წელმა განვლო. დავითი კარგა ხანია გელათის მიწაში, უხარმაზარ ლოდქვეშ განისვენებდა. დემეტრეც გარდაიცვალა. არსენ წინამძღვარმა გელათიდან იყალთოში გადაინაცვლა, იქ იმოდვაწევა და კახეთის მიწაზევე მიიძინა. სულმნათი იოანე, მუდამ ადამიანთა სიკეთეს რომ ქადაგებდა, ისე წავიდა ამ ქვეყნიდან, ბედნიერებას ვერ ეღირსა.

შერგილს და სირინოს უკვე ათი შვილი და ოთხმოცამდე შვილთა შვილი ეხვიათ. სად არ იარა შერგილმა: გელათიდან ისევ საბერძნეთში მოუხდა წასვლა, იქიდან ახალ გაქრისტიანებულ ჩრდილოეთში იმოგზაურა. იქაურ ტაძრებს თავისი ზელი დაატყო, ნახეტიანები და მოღლილი დაბრუნდა სამშობლოში. სირინომ იუარა სხვა ქვეყანაში ცხოვრება, უკვე მოხუცები ისევ ხალდეში დაბრუნდნენ. ბიჭები დააცოლშვილეს, ქალები დაათხოვეს და თვითონაც დაწყნარდნენ. შერგილმა ზედ წყაროს თვალზე კოშკი ააგო, რომ მტრის შემოსევისას უწყლობა არ ეგრძნო შთამომავლობას. ისხდნენ ახლა სვანეთის გრძელ ზამთრის ღამეებში და წარსულს იხსენებდნენ. შერგილს მუხლში იმდენი ღონე კიდევ ჰქონდა, გარედან შეშა შემოეტანა და ჯიხვის ხორცი შამფურზე აეგო. სირინო კი ლოგინად იყო ჩავარდნილი. ფეხზე ადგომა უჭირდა.

— მართლა ლამაზი ქალი იყო ჩვენი ბებია?! — იღიმებოდნენ შვილიშვილები. სირინოს სადღაც მაინც გაკრავდა თვალებში ელვის მსგავსი პატარა ნაპერწკალი.

— ნუ ხუმრობთ, ცელქებო! ჩემი სილამაზე მხოლოდ ჩემმა შერგილმა იცის. თქვენ კი თქვენ ქმრებსა და სილამაზეს მოუარეთ, ეშმაკის ფრთიანებო!

თვითონაც იღიმებოდა, აკვირდებოდა შვილებს და შვილიშვილებს. ხედავდა, ზოგი მას ჰგავდა, ზოგი შერგილს, აი, ბეჩაო! მისი ნაქარგი დროშით სულცხონებულმა დავით მეფეთა-მეფემ სად არ შეუღუნა მტერს კარი, სხვა რომ არა, მარტო ის რად ღირდა, რომ მისი ნახელსაქმვეი თბილისის ცაზე გადმოჰიდეს გამარჯვებულმა ქართველმა მეომრებმა? ახლა ეს ცხვირმოუხოცველი გოგოები დასცინიან სირინოს?! არა, კი არ დასცინიან, ასე ღიმილით იხსენებენ მის სიკეთეს. იციან ცელქებმა, ბებოს გულში რომ უხარია ასეთი საუბარი. აბა, როგორ ჰგონიათ. შერგილმა მოაჯადოვა სირინო ქალი, თავდაპირველად საწყალ მამასაც არ მოეწონა მათი ამბავი, მაგრამ მერე ისიც სულს ლევდა შერგილის გახსენებაზე. ვაჟი არ ჰყავდა და შვილივით შეითვისა სირინოს რჩეული.

ან კი ვინ იყო შერგილისთანა? რასაკვირველია, არავინ. სოფელი ვერ მიხვდა პირველად შერგილის სიკეთეს. კინალამ გიჟად მონათლეს.

ვინ გაიგონა ყვავილთა სიმღერა და ცეკვა-თამაშო?! უკვირდათ. მარტო მე მივუხვდი შერგილს, მე გავუგე. მე ჩავიხედე მის გულში. სხვანაირად ცოლ-ქმრობა არ შეიძლება. საყვარელ მამაკაცს კარგი ცოლი ყოველთვის მიუხვდება ფიქრს. შერგილს კი თავისი ფიქრი აწვალებდა. სირინოს შემხედვარე გულში ბოლმას იხვევდა.

„—ნეტავი მე დავვარდნილიყავი, ეს ქალი კი არ წაქცეულიყო. ნახევრად მკვდარია და თვალები მაინც ჩემკენ აქვს. მეცოდება, მეცოდება. მთელი ცხოვრება სიხარულით ამივსო. არასდროს ბედი ჩემი არ მიწყევლია, არასდროს დარდი არ შემომპარვია გულში. ახლოს ვუყურებდი, თუ შორს ვიყავი, მაინც მისი თვალების შუქი მინათებდა გზა-კვალს. ცაზე ახედვა მიხაროდა და ქვეყნის თვალის გადავლებაც. ყველაფერი მისი სიყვარულით იყო. მეფენიც კი არ ყოფილან ჩემზე ბედნიერნი. ღმერთო, შენით და, არც არავინ მინახავს ჩვენზე უფრო სიხარულით ავსილი. აბა ვინ იყო: იოანემ ქვეყანას შესწირა თავი, ბევრი იმოგზაურა და იმოღვაწევა. უკვდავება დაიმსახურა, ბედნიერება კი — ვერა. არსენსაც ასე მოუვიდა. ბოლოს და ბოლოს მეფეთა-მეფე იყო დიდი დავითი, თითქმის ქვეყნის მპყრობელი გახდა, მერე რა?! ჩემზე ბედნიერი მაინც არ ყოფილა. საოცარია მაინც! ამდენი ომი გავიარეთ, რამდენი ავადმყო-

ფობა შენვდა ხალხს, ჩემი ახლობელი ავადაც კი არ გამხდარა. სად არ იბრძოლეს ჩემმა შვილებმა, ცოტა სასახელო საქმე რომელიმე თეს სამშობლოსათვის, ტყვია კი არ გაჰკარებიათ. ბედია, შამო არის! ჩემი ოჯახის წევრს ჯერჯერობით მწუხრის ცრემლი არ გადმოვარდნია თვალთაგან! მეტად გასაკვირველია; მაგრამ ასე მოხდა. მწამს, ყველგან სირინო-ქალის სიყვარული გვიფარავდა მეც და ჩემი ოჯახის წევრებსაც. მასაც და ჩვენც მისი ნათელი ფიქრის შუქი გვინათებდა გზა-კვალს, მისი ლოცვა მიგვიძღოდა წინ. მეტად მიყვარდა ეს ქალი, მასაც ვუყვარდი. ერთმანეთი ვაცოცხლებთ და ვაცხოვრეთ. ნეტავი ჩვენი შთამომავალნიც ასევე ივლიდნენ ამ ბედნიერ წუთისოფელში. ახლა კი მეტად დაჩიავდა და მოტყდა საწყალი. ჩემი რომ არ ედარდებოდეს, რამდენი ხნის წასული იქნებოდა ამქვეყნიდან. ჩემი ჯავრი ამაგრებს კიდევ; ეშინია, უჩემოდ რა ეშველება, ვინ მოუვლის, ვინ მოეფერებათ. ძალ-ღონემ უმტყუნა, მაგრამ მის თვალეზში ისევ ის ცეცხლი ანთია, პირველად რომ აგიზგიზდა. ღმერთო შენით და, მეც ველარ ვძლებ უმისოდ. წინათ წლობით ვიყავი გადახვეწილი, ოჯახს და მის სახეს მოშორებული. სადაც კი ვიყავი, მისი შუქი მომყვებოდა და მაძლებინებდა, ახლა აღარ შემიძლია სირინოს მოშორება, უმისოდ მგონია უფსკრულში, სასიკვდილო წკვარამში ვარ ჩავარდნილი. მას რომ რაიმე დაემართოს, მე შეიძლება, უცებ არ მოვკვდე, მაგრამ ჩემი სიცოცხლის ყველა ნაპერწკალს ცივი ფერფლი გადაეფარება. განგების მადლობელი ვარ, რომ სირინო შემახვედრა ამქვეყნის თანამგზავრად. მეც ბედნიერი ვიყავი და ისიც“.

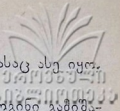
ეზოში ამ დროს ხმაური გაისმა, უმცროს შვილიშვილებს სტუმრები მიეწვიათ, კოშკის ძირში სუფრა გაეშალათ, სულ არ დაეძებდნენ. ავად იყო თუ არა მოხუცი სირინო, თავიანთი ფიქრი აწუხებდათ, თავიანთი საზრუნავი გასჩენოდათ. ასე იყო და ასე იქნება. შევნოდათ ჯაჭვის პერანგები, მოკლე ხმლები და მუზარადები. ოდესღაც შერგილიც ასე იყო, მოვა დრო და ისინიც მოხუცდებიან.

*

* *

ხალდეს მინდვრებზე მზე ყოველთვის აილამას მწვერვალიდან ვადმოიხედავს. ამოსცდება თუ არა მის ყინულოვან, ცადაზიდულ

წვერს, ერთბაშად დაანათებს მთელ სოფელს. იმ დილასაც ასე იყო. ოდნავ გრილოდა და სირინომ შერგილი მოიხზმო.

მხრებში შემიდექი, შერგილ, კოშკის ძირას სკამლოგინი გამოშალე, მინდა ჩვენ ეზოს და გაღმა მთის კალთებს ვუყურო.

შერგილმა ციმციმ ასწია სირინო და დაგებულ სკამლოგინზე მიაწვინა. ხალდეშურა კლდეს ასკდებოდა, ლურღულებდა, გრილებდა, გარშემო ცასა და მიწას აზანზარებდა.

— რა პატარაა და რამდენი ძალა აქვს, შერგილ, ჩვენს ხალდეშურას? ყველა მდინარე რომ ასე ძლიერი იყოს, ქვეყანას წალეკავენ.

— პატარაა, მაგრამ ცეცხლია, მისი ტალღები შევარდნის ფრთაზე უფრო სწრაფია. ხომ გიყვარს, სირინო, ჩვენი ხალდეშურა?

— გახსოვს, შერგილ, ჩემი სახე რომ მოხატე მის ნაპირზე? მეუბნებოდრი, ყვავილთა სიმღერა ვიცით. მე სულელმა დავიჯერე კიდეც. — გაეღიმა სირინოს.

— ნამდვილად ვიცოდი. აკი გიმღერე, თვითონ არ მითხარი, იები, გვირილები ცეკვავენ და იმღერიანო?! კარგად მახსოვს, ასე მითხარი.

— გითხარი და ასეც იყო. ნამდვილად მესმოდა მათი სიმღერა, ნამდვილად ვხედავდი მათ ცეკვას.

— ჭუნირი მინდა მომასმენინო. დაუკრავ, შერგილ?

— ხელი არ მემორჩილება, ქალო!

— სცადე, შერგილ, მე მაინც გამიხარდება, ჭუნირი კედელზეა, დაუძახე, მოგიტანონ.

შერგილი წამოდგა.

— არა, შენ ნუ წახვალ, ხომ გითხარი, ბავშვებს დაუძახე და ჩამოგიტანენ. მინდა ახლოს იყო, მარტო ნუ დამტოვებ.

შერგილმა რძალს შეუძახა, ჭუნირი მომიტანეო.

— ნეტავი მეფეთა-მეფე დავითს თუ ესმოდა ყვავილთა სიმღერა? — იკითხა სირინომ.

— არა, არ ესმოდა, სირინო, არც შეიძლებოდა გაეგონა!

— რატომ, შერგილ, ის ბრძენი კაცი იყო, ღვთის ტოლი კაცი იყო.

— კი, ღვთის ტოლი კაცი იყო. მაინც ვერ გაიგონებდა ყვავილთა სიმღერას.

— შეფე თუ ვერ გაიგონებდა, მაშინ ჩვენისთანები რას შეისმენენ, შერგილ?!

— მეფეთა-მეფე დავითს კაცი უნდა მოეკლა, მტერი უნდა ეხრცა.

— მამულის მტერი კაცი არ არის, შერგილ!

— მე ერთხელ წმინდა გიორგის ვხატავდი, საღებავი დამეკცა, ნახატი დამედღაბნა და წავშალე. როცა დავხედე და მისი სახე ადგილზე ვერ ვნახე, ენა დამება, მომეჩვენა, კაცი მოვკალი-მეთქი.

— მერე?

— სწორედ ამ დროს ტაძრის ეზოში მდგომი ვიყავი. როგორც კი სურათი დავდღაბნე, — კაცი მოვკალი, უცებ დავყრუვდი, ვეღარაფერი გავიგონე, გონებაზე ბინდი გადამეფარა. კაცს რომ მოკლავ, ყვავილთა სიმღერას კი არა, ადამიანის სიმღერის ეშხს დაკარგავ-გონი აგეშლება.

— მაშინ მეც მომეჩვენა ყვავილთა სიმღერა. ის კი არა, გვირგვინების ცეკვაც დავინახე.

— მაშინ სხვა იყო.

— დაუკარი, შერგილ, დაუკარი.

შერგილმა რძალს ჭუნირი ჩამოართვა და თითები ჩამოჰკრა...

სირინოს უნებლიეთ თვალები დაეხუჭა. მიხვდა შერგილი, ძველებურად ვეღარ აქლერდა ჭუნირი. სირინოს ენიშნა და თვალები მიტომ დახუჭა.

— დავით მეფე დიდი მეფე იყო, ის მაინც გაგიგონებდა!

— ხომ ნახე, რამოდენა ლოდის დადება ბრძანა სიკვდილის ქაშს, ისიც დააწერინა, ზედ გადამიარეთო.

— ყვავილების ენას მაინც გაიგებდა. ჩვენ მაშინვე უთქმელად მიგვიხვდა ტრფიალს.

— ღვთის ტოლი კაცი იყო. დიდი ლოდიც იმიტომ დაიდო, დიდი ცოდვა შემინდეთო.

ისევე ჩამოკრა შერგილმა, გაიხვდა. რძალი ზღურბლზე იდგა და გაოცებული იყურებოდა.

— სიმები ხომ არ დალამებულა, მამამთილო?!

— არა, ჩემო რძალო. თითები მიკანკალებს, თითები!

შერგილმა ცოლს გადახვდა. სირინოს თვალები ფართოდ გაეღო, ოღონდ შიგ ახლა მარტო ერთი უფერო ფერი ედგა, ცეცხლგამილეთული, მიმქრალი, უნაპერწყლო.

— დაუკარი, შერგილ, გენაცვალე, დაუკარი. — ჩიფჩიფით თქვა.

— შერე რა? კიდევ რომ დავუკრა, ყვავილთა სიმღერას ვეღარ ვავიგონებთ! მაშინ სხვა იყო, სიჭაბუქე იყო, სიყვარული იყო.

— მე ახლაც მიყვარხარ, შერგილ. — თითქოს მორცხვად ჩაილაპარაკა მოხუცმა ქალმა.

— მაშინდელი სხვა იყო, სირინო, სხვა. ის გვამღერებდა, ის გვასმენინებდა, ის გვაყრიალებდა ტანში.

— აბა, ხალდეს ყვავილები არ მღერიან?

— მღერიან, ქალო, მღერიან. შენც ხომ ნახე, როგორი სიმღერა იციან აჭაურმა გვირილებმა.

— ვნახე, მაშინ ვნახე, ახლა კი...

— ახლა, სირინო, მზეს გახედე, უკვე ჩასულა დასალიერში. კრილა, შინ შევიდეთ.

სიტყვის ტაძარი

წინათ, სულ წინათ, ორი მეზობელი სოფელი მოტულობდნელად სამტროდ აიშალა. მიზეზი სულ უბრალო იყო. ორივე სოფელი მთის კალთაზე იყო გაშენებული. შუაზე მდინარე ჩაუდიოდათ. მხატვარიც კი ვერ იტყოდა, რომელი რომელს სჯობდა სილამაზით. მდინარეებში იმდენი თევზი იცოდა, ორივე სოფელს ჰყოფნიდა. ხალ-მინდვრები და ვენახები სავსე იყო დამკრახული ყურძნის მტევნებითა და პურის ხვავრიელი თავთავებით. ხეხილი ნაყოფის სიმძიმეს გაეზნიქა. ველზე ყვავილთა სიმრავლე იტაცებდა თვალს. ხალხი შრომისმოყვარე და მხიარული იყო. ბედნიერად ცხოვრობდნენ. როგორც ბედნიერ ადამიანებს ჩვევიათ, ორივე სოფელს უყვარდა მუსიკა და სიმღერა. საოცარია, თითქმის ყველა აჭაურს სიმღერის ნიჭი დაჰყოლოდა. იშვიათი ხმა ჰქონდათ. გუნებაზე კი ყოველთვის კარგად იყვნენ და ისეთ სიმღერას იტყოდნენ, გულს გაგიხარებდნენ. „სიმღერის დღეც“ კი ჰქონდნენ დაწესებული. პურისა და ყურძნის მოსავალს დააბინავებდნენ, ჭირნახულს მიაღაგ-მოაღაგებდნენ და დღესასწაულობდნენ.

მდინარის გაღმა-გამოღმა მოიყრიდნენ თავს.

იწყებოდა სიმღერებით დაჭიდება.

სიმღერები მაგრამ რა სიმღერები! ამ ხმებისგან ცას თაფლი მო-

ჟონავდა და მიწას რძე. ყვავილებსაც კი სურნელება ემატებოდათ. ჯერ ძველებურს იტყოდნენ, მამა-პაპის შეთხზულს და ხანით დამწიფებულს, მერე ახალი სიმღერებით გაეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს. ერთი დღე და ერთი ღამე შეღალადებდნენ ცას. გულს გაიხარებდნენ, სულს მოიოხებდნენ, მერე ბედნიერებით აღსავსენი დაიშლებოდნენ.

მშვენიერი წესი ჰქონდათ. ყველაზე კარგ მომღერალს მდინარის შუა. ულამაზესი ყვავილებით დაფარულ ბორცვზე ნავით გაიყვანდნენ და იქ ამღერებდნენ. რჩეულთა შორის თითქმის მუდამ მამაკაცები ხვდებოდნენ, იმ წელს კი ერთმა სოფელმა რომ ვაჟი ამოიჩინა, მეორემ ქალწული მოაცურა ყვავილებით შემკული ნავით. იმღერეს, მაგრამ რა იმღერეს! გაღმა-გამოღმა ორივე სოფელი გალურსული, გულის კანკალით უსმენდა მათ. ღმერთო შენით და, ორივენი თვალთ უნახავი სილამაზისა იყენენ, სოფლის უსაყვარლესი ახალგაზრდები. ქალმა რომ ვაჟის ხმა გაიგონა, ათრთოლდა, ვაჟმა კი თვალეში ჩახედა თუ არა, გაიფიქრა:

— თუ ვინმე ჩემი ცოლი უნდა იქნეს, მხოლოდ შენო.

სწორედ ამაზე აიშალნენ.

ქალის სოფელმა თქვა:

— კარგი სიმღერის მთქმელს შვილიც კარგი მომღერალი ეყოლება. ამიტომ ამ ქალიშვილს სხვაგან ვერ გავათხოვებთო.

ვაჟის სოფელმა იუკადრისა.

— ასეთი ჭაბუკი ჩვენ არა გვყავს, უარი როგორ გაუბედესო.

ტრფიალ ქალ-ვაჟს სოფლის ერიდებოდა. შიშითა და მალვით ხვდებოდნენ ერთმანეთს. ქალის სოფელელი ახალგაზრდები გაბრაზდნენ და ღამით მდინარეზე გადებულ ერთადერთი ხიდი ჩააქციეს. ეს კი მეტიმეტი მოუვიდათ. ხალხი ჩაფიქრდა, გონს მოეგო.

ღარბაისლები შეიკრიბნენ, იმსჯელეს და გადაწყვიტეს: თუ ვაჟი შეეძინოთ, უსათუოდ ქალის სოფლიდან აირჩიოს საცოლე, თუ ქალი იქნეს, აუცილებლად ვაჟის სოფელში გაათხოვონ. ამ პირობით კიდევ შეაუღლეს ქალ-ვაჟი.

მათი ცოლქმრობა მართლაც ბედნიერება იყო. დასხდებოდნენ ყოველ საღამოს მუშაობით დაღლილნი და ისეთ სიმღერას შემოსახებდნენ, ხეს და ქვას სულს ჩაუდგამდნენ, წარბს გაუხსნიდნენ, გააღიმებდნენ. ორივე სოფელი შეჰხაროდა ნეტარებით სავსე ცოლ-

ქმარს, ერდოზე შემოიკრიბებოდნენ და მათი საამური გალობით სმენას იტკბობდნენ.

ერთ ღამეს ცა ქალის კვილიმა შეარხია. დილით, მზეს, ~~ქმარს~~ ვლასთან ერთად ორივე სოფელმა გაიგო სასიხარულო ~~სახარული~~ ტყუპი ქალ-ვაჟის დაბადება.

მთელი წელი არ გაციებულა ლხინი. ყოველ საღამოს გაღმა და გამოღმა ნანას იმღეროდნენ, — ბალებს ტკბილად დაეძინებათ, სიზმრებიც კარგი ჩაჰყვებათო. ბავშვები დღითი დღე იზრდებოდნენ და მშვენდებოდნენ. გოგოს მთვარისფერი სხეული დაჰყვა, მნათი და ელვარე, ვაჟს ხორბლისფერი ჭარბობდა, მარილიანი ბიჭი ჩანდა. მალე ნაბიჯი ისწავლეს, მერე სირბილიც დაიწყეს, ენა კი რატომღაც ვერც ერთმა ვერ ამოიღვა.

პირველად დედამ შენიშნა უბედურება და ელდით კინალამ თვითონ დამუნჯდა. დიდხანს უმაღავდა ქმარს ამ იჭვს. ერთ ღამეს მაინც ვერ მოითმინა და თავისი შიში გაანდო. ქმარი სიცილით მოკვდა, — როგორ შეიძლება ჩვენი შვილები უენოდ დარჩინდნენ?!

დრო გადიოდა. ბავშვებს მხოლოდ ხავილი ამოსდიოდათ ყელიდან. სიტყვას ვერ მარტვლავდნენ. არც ყურში ესმოდათ. ხალხი გაოცდა, დაღონდა. ამ სოფელში ყრუ-ძუნჯის დაბადება არავის ახსოვდა. მერე ვისი შვილები იყვნენ? მათი დედ-მამა სოფლის ბულბულებად ითვლებოდა. არ იცოდნენ, რა ეღონათ, სად წასულიყვნენ, ვისთვის მიემართათ.

მამას სახეზე ღიმილი გაუქრა. ადამიანებთან შეხვედრას ერიდებოდა. გაველურდა კაცი. დედა განუწყვეტლივ ტიროდა. აკვნებს ურწევდა და ცრემლად იღვრებოდა. ჩაკვდა სოფელი, დამუნჯდა. არც გაღმა და არც გამოღმა ადამიანის სიმღერა აღარავის გაუგონია. დარი იყო თუ ავდარი, ორივე სოფელი უსიხარულოდ აღამებდა და ათენებდა. მეტის მოთმენა აღარ შეიძლებოდა. ისევ მოიყარეს თავი დარბაისელმა მოხუცებმა, იფიქრეს და იმსჯელეს, ბოლოს გადაწყვიტეს ქვეყნის ყოველ კუთხეში მსტოვრები დაეგზავნათ. იქნებ ექიმი მიეკვლიათ საღმე ან მათი ჭირის წამალი ეშოვათ. ხუთი ჭკვიანი ვაჟაკი შეარჩიეს, ოთხი დედამიწის ოთხ კიდეზე გამგზავრეს, ერთსაც ქვეყნის შუაგულისაკენ უბრძანეს წასვლა.

— იარეთ, ქვეყანა მოფოთნეთ, გაიკითხეთ, გასაგები გაიგეთო. ორი წელი იარეს მსტოვრებმა და ვერაფერს მიაკვლიეს. ჯერ

ერთი დაბრუნდა, მეორე მეორე, შემდეგ მესამე და ბოლოს მეოთხე დადგრემილი შემოვიდა სოფლის ბოლოზე. მეხუთე ჯერ არ ჩანდა. დაბრუნებულნი ყვებოდნენ: ბევრი ექიმი ვნახეთ, კუჭებს ვიჭყუნი უხსნიან, ბრძებს თვალს უხელებენ, მაგრამ ყრუ-მუნჯები ვერ ვხვდებით ვის შეუძლიათ.

ერთ საღამოს მეხუთემაც შემოაჭენა ცხენი. როგორც კი სახეზე შეხედეს, მიხვდნენ, მსტოვარს ცუდი ამბავი არ მოჰქონდა.

მოხუცები მის მოსასმენად შეიკრიბნენ. ვაჟმა მკერდზე ხელი დაიწყო და დაიწყო:

— ქვეყნის შუაგულში ქალაქი ქალაქება გაშენებული. ექიმიც ბევრი ცხოვრობს, მაგრამ ყრუსა და მუნჯს ვერავინ არჩენს, ვერავინ წამლობს. მარტო ინდოეთში ყოფილა ერთი ბრძენი კაცი. მიხვალ, გაგსინჯავს, თუ შეგატყო მოსარჩენი ხარ, გეტყვის, თუ არა, უარით გამოგისტუმრებს. გასამრჯელოს კი მეტად ძვირს ითხოვს თურმე.

ორივე სოფელმა არაფერი დაიშურა, თუ კი რამე ჰქონდათ, შეაგროვეს და მეორე დღესვე გაამზადეს ბავშვები სამგზავროდ. მშობლებსა და მეხუთე მსტოვარს სამი რჩეული ვაჟკაციც გააყოლეს.

იარეს, იარეს და დათქმულ ქალაქში ჩავიდნენ. მოიკითხეს, ვისაც ეძებდნენ და გაიგეს: ბრძენი ექიმი მეფის სასახლეში ცხოვრობდა თურმე. იქ შესვლა არავის შეეძლო. მხოლოდ, ყოველ საღამოს თვითონ მალულად გამოდიოდა ხალხში. გლახის ტანსაცმელს გადაიცვამდა, გლახაკებშივე გაერეოდა და ისე დადიოდა თურმე.

რა უნდა ექნათ, ისხდნენ და იცდიდნენ.

ხომ იცით, ხალხს არაფერი გამოეპარება. ამ ბავშვების შესახებ მთელი ქალაქი ალაპარაკდა. შეეცოდათ, გული დაეწვათ, ყველამ მოისურვა მათი ნახვა.

ერთ დღეს მშობლებმა უცნაური გლახაკი შენიშნეს.

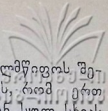
— ღმერთი გწყალობდეთ, მართლა შორიდან მოსულხართ? — იკითხა მან. აუხსნეს, საიდანაც იყვნენ. გლახაკმა გაიკვირვა, სადამდის გავარდნილა ბრძენი ექიმის სახელით. მოსულებმა თავისი სოფლების შესახებ უამბეს.

— ნუთუ ყველა მღერის?! — კიდევ უფრო გაიოცა გლახაკმა.

იმ საღამოს მეფის კაცებმა ყველანი სასახლეში წაიყვანეს.

ბულვართ. ბრძენი ამბობს, რომ შეიძლება ისეთი სახელმწიფოს შექმნა, სადაც ყველა ბედნიერი იქნებაო. მე კი მწამს, რომ ერთოჯახშიაც არ შეიძლება ყველა ბედნიერი იყოს. თქვენ სულ სხვას გვეუბნებით. თქვენთან უნდა წამოვიდეთ, ვნახოთ და დავრწმუნდეთ ნათქვამის სისწორეში.

— მეფეო, რაც ეს ბავშვები დაიბადნენ, ჩვენში ბედნიერად თავს აღარავენ გრძნობს, — თქვა ერთმა.

— ვიდრე უბედურება გვეწვოდა, ბედნიერები ვიყავით და მისი ფასი კი არ ვიცოდით. ყოველი კაცი და ყოველი სოფელი ასე გვეგონა.

— სანამ ბავშვები ყრუ-მუნჯები არიან, ჩვენ სოფლებში სიხარული არ დაბრუნდება, — თქვა მესამემ. ბრძენმა ექიმმა მეფეს შეხედა.

— საოცრებაა, — თქვა მეფემ, — აღამიანებს როდი სჩვევიათ ერთმანეთის ბედი და უბედობა ასე უშუალოდ გაიზიარონ. არ მჯერა!

— მე ბავშვებს ვუაქიმებ. თუ კი ბედმა გავვილიმა და ჩვენმა წამალმა არგო, მათთან ერთად წავიდეთ, — გადაწყვიტა ბრძენმა.

აღამიანის გონება ქვეყნის კიდევანით უსაზღვროა. მის სიღრმეს ვერ ჩასწვდები. ორმოცი დღე დატოვა თავის სასახლეში მეფემ შორეული სტუმრები, ორმოცი დღე უაქიმა ყრუ-მუნჯებს მოხუცმა. ორმოცდამეერთე დღეს ტყუპები დარბაზში შეიყვანეს.

— დედა, დედიკო, — დაიყვირეს ბავშვებმა და პირველად დედას მოეხვივნენ, მერე მამას ჩამოეკიდნენ კისერზე, მეზობლებიც გაიხსენეს და გადაკოცნეს.

ერთი კვირის შემდეგ მეფისა და ბრძენი ექიმის თანხლებით სტუმრები სამშობლოში გაემგზავრნენ. გზაზე მეფემ გააფრთხილა მასპინძლები:

— იცოდეთ, ჩვენი ვინაობა არ გაამხილოთ, თორემ გულნაკლულნი და ნაწყენები უკან გამოვბრუნდებითო. მართლაც, ჩვეულებრივ ტანსაცმელში გამოწყობილი მეფე და ექიმი ხალხმა უბრალო სტუმრებად მიიღო. დიდი და პატარა ღიმილით გამორბოდა მათ შესახვედრად.

— ეს უცხო ხალხი გზად შემოგვხვდა, შორიდან მოგვყვებიან. რადგან ასეთი ბედნიერება გვეღირსა, ცოტა ხნით სოფელში მოვიწვიეთ, რომ ჩვენი სიხარული გაიზიარონ.

ორივე სოფელი გულგახსნით შეხვდა სტუმრებს. ყოველი ოჯახი სიამოვნებით პატიჟებდა, სუფრას უშლიდა.

— ჩვენი ერთადერთი ჭირი ამ ბავშვების ყრუ-მუნჯობაა, — ამბობდნენ ისინი, — აწი აღარაფერი გვიჭირსო.

გაჩაღდა სახალხო ლხინი, მხიარული სიმღერები ცის გუმბათს კიდევ უფრო მაღლა სწევდა. დიდი და პატარა გალობდა, ცეკვავდა, თამაშობდა. ერთმანეთს ულოცავდნენ დიდი სატკივარის მოშორებას, ბავშვებს და სტუმრებს ვარდ-ყვავილებით ამკობდნენ. მეფე და ბრძენი გაოცებულნი აკვირდებოდნენ ხალხის მართლაც რომ ჭეშმარიტ სიხარულს.

— ნუთუ ამ სოფელში ავად არავინ არის, ხომ ეყოლებათ კუტი ან უსინათლო?! მაშ რატომ მაინცდამაინც ყრუმუნჯობა მიაჩნია ხალხს ყველაზე დიდ უბედურებადო, — ფიქრობდნენ.

— როგორ არ არის, — კუტიც გვყავს და უსინათლოც. პირველა დაბადებით ძვალუსტია, მეორე ხანძრის დროს დაგვიბრმავდა. უბედურებაა, მაგრამ ორივე ლაპარაკობს და ისეთი სიმღერები იციან, თქვენგან მოწონებულიო, — მოახსენეს სტუმრებს.

ჩაფიქრდა ბრძენი ექიმი, თავი ჩაკიდა მეფეშეკ. ბოლოს ბრძენმა თქვა:

— ხალხი არ შეცდება, უნდა გამოვიკითხოთ, რით არის ყრუმუნჯობა სიბრმავეზე ან უფეხობაზე უარესიო?!

სთხოვეს და სოფლის დარბაისელნი შეკრიბეს.

— როგორ თუ რით?! — გაკვირდნენ მოხუცები, — ადამიანი ცოცხალ სამყაროში სხვა სულიერთაგან ენით განსხვავდება. კაცთა მოდგმა სიტყვის საშუალებით ესაუბრება ერთმანეთს. ენის დაკარგვა თითქოს ადამიანობის დაკარგვაც არის. სიბრმავე სხვაა, კუტობა სხვაა. მათთან ყრუ-მუნჯის შედარება არ იქნებისო.

ბრძენი და მეფე გაჩუმდნენ, სიტყვა არ დაუძრავთ, კიდევ ათი დღე დარჩნენ და შემდეგ თავის ქვეყანაში გაემგზავრნენ. მთელი გზა ჩაფიქრებული იყვნენ.

— არა, — თქვა ბოლოს მეფემ, — სიბრმავე ყველაზე სავალალოა ადამიანისათვის, ის ხალხი ცდება. ყრუ-მუნჯს შეუძლია მზის ამოსვლას უყუროს, ყვავილთა ელვარება შეიტკბოს, მთვარის სხივების სინაზე იგრძნოს, ბუნების ზვიად მოვლენებს თვალი გაუსწოროს და ისიამოვნოს. მას შეუძლია ცის გუმბათის სიდიადეც განი-

ცაღოს და ოკენათა სიღრმესაც ჩახედოს, კიდევ თესოს და კიდევ აწენოს. უსინათლო კაცს აბა რა ძალა აქვს? სამყაროს ბედს ვინ უკლებულია, ამ ქვეყნიდან მის გონებას მხოლოდ ერთი — უსინათლო — რი წაჰყვება. სამყარო კი ბოლოს და ბოლოს ფერთა პარმონიაა და მეტი არაფერი! ბრმა კაცი იმთავითვე მკვდარია.

— მართალი ხარ და ტყუილხარ კიდევ. — დაიწყო ბრძენმა. — ამდენი ხანი მეც ფიქრად ვიყავი გადაქცეული. დიდი დაკვირვებისა და განსჯის შემდეგ მივხვდი, რომ იმ სოფლის ხალხი ცამდე მართალია. ყრუ-მუნჯს შეუძლია ქვეყნის ყველა ფერებით დატკბეს, გასაოცარი ტაძარი აავოს და ბალ-ვენახს სხვაზე უკეთ მოუაროს. მის გონებას არასდროს მოედება სიბნელის შიში, ერთი ფერის, შავი, მრუმე ფერის შიში. მაგრამ აბა, კარგად დაუკვირდი, მეფეო, ეს სამყარო უხმო, ჩუმი და მუნჯია შენი სმენისათვის. შენც უტყვი და უენო ხარ ამ მშვენიერი მუსიკით სავსე ქვეყანაზე, არ გაქვს უნარი ერთი შეწყობილი ბგერა მაინც დაუმატო მის უმდიდრეს საგალობლებს. მაშასადამე, ხარ თუ არა ადამიანი?! ახლა სიტყვა? სიტყვა მხოლოდ კაცის საკუთრებაა, ამიტომ მისი დაკარგვა ყველაზე დიდ ადამიანურ უბედურებად უნდა ჩავთვალოთ. აი, რა უშუალოდ, უბრალოდ და ბრძნულად განიცდიან ამ ამბავს იმ ორი სოფლის მცხოვრებლები. რა სიმღერები აქვთ, რა ბედნიერები არიან?! მათ თავისი შრომით სიმღერის ეშხზე მოიყვანეს შთამომავლობა. ბუნებას ყური დაუგდო მათ დიდ სურვილს და ყოველი კაცი სიმღერის ნიჭით დააჯილდოვა. ხომ ნახე, მეფეო, როგორ იუკადრისა სოფელმა ორი ყრუ-მუნჯის დაბადება! ერთი ოჯახის უბედურება საერთო გლოვად გამოაცხადეს. ცამდე მართალნიც არიან. მუსიკით ჭეშმარიტად ტკბობის უნარი მხოლოდ ადამიანს აქვს. რომ უფრო ადამიანური ყოფილიყო, ხალხმა იგი სიტყვას დაამგვანა, თავისი ასოები გამოუგონა და ამით კიდევ უფრო მიისაკუთრა. თუ ამ სამყაროში აზროვნება ადამიანის უმაღლესობის უტყუარი ბეჭედი, სიტყვა მისი გამოხატვის და გადაცემის საშუალებაა. ხომ ხედავ, მეფეო, რით გვაჯობა იმ ხალხმა. ემღერებათ და იმღერიან. მხოლოდ მაშინ სწამთ ამ ქვეყნის არსებობა, თუ სიმღერის უნარი და უფლება აქვთ. ჭეშმარიტად, ბრძენია ხალხის გონება!

— მე მაინც სიბრმავე მიმანია მეტ უბედურებად, — ისევ წყნარად თქვა მეფემ.

— ყოველ კაცს აქვს უფლება თავისი აზრი ჰქონდეს და მტკიცედ სწამდეს კიდეც, ხალხი კი, ეტყობა, უფრო მაღალი და ღრმა ფიქრით ცხოვრობს. უსინათლოს შეუძლია დიდი მუსიკოსი გახდეს. ტკივილი ამ დიდი მალამოთი მოიშუშოს, სიმღერით განიქსოვოს. ყრუ-მუნჯი ისე მოკვდება, ერთ ტკბილ ჰანგსაც ვერ გაიგონებს. — დაასრულა ბრძენმა ექიმმა.

იმ სოფლებში სტუმრების ვინაობა მხოლოდ მაშინ გაიგეს, როცა ისინი უკვე თავის ქვეყანაში იყვნენ; გული დაწყდათ. ჩაფიქრებით კი ძლიერ ჩაფიქრდნენ.

— ვაითუ მართალი არა ვართ და იმ უცხო ადამიანებმა ორივე სოფელი უქკუოდ მიიჩნიონო! იფიქრეს, იფიქრეს და დაასკვნეს, მოდი, ქალ-ვაჟის ცხოვრებას დავუკვირდეთ და ერთხელ კიდეც შევამოწმოთ ჩვენი აზრიო. მართლაც დაუკვირდნენ და ნახეს, რომ მათზე ბედნიერი ადამიანი არ იყო ამ ცის ქვეშ. ერთმანეთს ეყდურტულებოდნენ, სიმღერებით ანებივრებდნენ, მათ თვალში ყვავილებსაც სხვა ეშხი მიეცა და მზის ნათელ შუქსაც.

უხუცესთა შორის ერთმა უხუცესმა მაინც იჭვით თქვა:

— აბა ერთი, განკურნებულ კუტს ჰკითხეთ თავის სიხარულზე, ან თვალახელილ ბრმას გაუზომეთ ბედნიერებაო?

ყველანი გაჩუმდნენ. დიდხანს იყვნენ ჩაფიქრებულნი. ბოლოს ერთმა თქვა: — ჩვენ ამას ვერ გადავწყვეტთ. ქვეყნის დასალიერში ერთი ბრძენი მოხუცი ცხოვრობს, ის გვეტყვის სიმართლესო.

სამი მოხუცი შეარჩიეს და ბრძენთან გაუშვეს. ხანი გავიდა და მათგან მხოლოდ ერთი დაბრუნდა. ორი გზაზე გარდაცვლილიყო. ისევ შეიკრიბნენ სოფლის თავკაცნი.

— შვიდი მთის იქით, ქვეყნის დასასრულს ვნახეთ ის ბრძენი, — დაიწყო მოხუცმა, — ჩვენი წუხილი რომ მოვასხენეთ, გაოცდა. დიდხანს იყო ჩაფიქრებული. ბოლოს თავი აიღო, მზეს შეხედა და გვითხრა:

— ერთ შეკითხვაზე უნდა მიბასუხოთ.

მოხუცებმა ყური მივუგდეთ.

— თუ იცით, რომელ არსებას აქვს ყველაზე მახვილი ყური და ყველაზე მუსიკალური ყელიო?

ერთხმად ბუღბუღი დავასახელებთ.

— მაშინ ისიც გეცოდინებათ, — წყნარად განაგრძო მან, —

ბულბულს ზამთარში ერთი ჰანგიც არ დაცდება. მხოლოდ გაზაფხულზე იწყებს იგი თავის საგალობელს, ბუნება რომ აყვავდება და ათასი ფერით შეიმოსება. ისიც გეცოდინებათ, მისი სიმღერა მუდამ სხვადასხვანაირია. რაც გუშინ ცას შეუგალობა, იმას დღეს არ გაიმეორებს. რატომ? ბუნების ეს ფერთა თამაში მას თავის საოცარ საგალობლებში გადმოაქვს. ერთი ფერი კი მეორეს არ ჰგავს. მაგრამ სიტყვის თქმა არც ბულბულს შეუძლია, ამ დიდ საოცრებას ვერც მისი გონება და ძალა სწევდება. როგორც ჩანს, ბუნების ყველაზე დიდი და რთული სიმღერა მაინც სიტყვაა. ამიტომ ადამიანისთვის ყრუმუნჯობა მართლაც დიდი უბედურებაა. თქვენი სოფელი მართალია. იმ ექიმს, ვინც ტყუბი ქალ-ვაჟი მოარჩინა, ტაძარი უნდა აუგოთ, არ დაივიწყოთ, შთამომავლობას მისი სახე და სიკეთე არ დაუკარგოთ.

ეს თქვა და დადუმდა მოხუცი.

ჩაფიქრდნენ დარბაისლებიც. იფიქრეს, იფიქრეს და გადაწყვიტეს, — ბრძენი ექიმის პატივსაცემად სწორედ იმ ბორცვზე აეგოთ ტაძარი, სადაც უკეთეს მომღერლებს აჯიბრებდნენ. მის აღზრდილ მეფეს კი ხუროთმოძღვრები სთხოვეს. მეფეს ძალზე ეამა და საუკეთესო მშენებლები გამოუგზავნა სოფელს.

დიდხანს აშენეს, მაგრამ როცა დაამთავრეს, ქვეყანა კი გააკვირვებს. შესასვლელში ასი ბულბულის პატარა და ლამაზი ქანდაკება წარმტაცად შეჰგალობდა ზეცას. შუა ტაძარში ადამიანთა ქვაში ნათალი სახეები ციურ სიმღერებს შეჰლაღებდნენ გუმბათს. როცა ისმენდით, გეჩვენებოდათ, თითქოს ეს სიმღერები გუმბათიდან მართლაც ზეცისკენ მიიკვლევდნენ გზას. მიიკვლევდნენ და მალღებოდნენ, რათა ქვეყნისათვის ბედნიერება გადაეფრქვიათ. საკურთხეველთან კი, ზედ აღსავლის კართან, კლდისგან ნაძერწ ტიტანებს მხრებზე შვიდ-შვიდი მტრედი ასხდათ. მტრედები ადამიანის ენით ლულუნებდნენ. „ამქვეყნად მთავარი მაინც ადამიანური სიტყვაა, ამქვეყნად მთავარი მაინც ადამიანური სიტყვაა!“

ტაძარი რომ გაიხსნა სწორედ იმ დღეს იქორწინა თურმე განკურნებულმა ქალ-ვაჟმა. სოფლის პირობა არ დაურღვევიათ, — სიძეც და რძალიც გაღმა სოფლიდან დაწინდეს და შეარჩიეს.

არ ვიცი, მართალია თუ არა ეს ლეგენდა, მაგრამ ხანისწყლის სათავეებთან, სოფელ ხანის ახლო, ახლაც არის ნანგრევთა ნარჩე-

ნები. მოხუცები მას „სიტყვის ნატაძრალს“ უწოდებენ. ვინ იცის, შეიძლება მართლაც იყო აქ ასეთი ტაძარი! კაცმა რომ თქვას, ულამაზესი, ტანმაღალი მთები ისეა ორი მდინარის ჩანჩქერებს შორის, ერთი რომ ხმადაბლა დაილაპარაკო, გუგუნს დაიწყებენ და თუ ხმამაღლა ამოთქვი სიტყვა, მეხივით გავარდება, მთებს შეაწყდება, წყლის ტალღებს შეეხმიანება, ხეთა ტოტებს შემოაბრუნებს. შენს ნათქვამს ყოველი მხრიდან სიტყვა სიტყვით უკანვე შემოგბღავლებს. ყოველ ბგერას უნაკლოდ შენვე დაგიბრუნებს. ჭეშმარიტად, სიტყვის ტაძარია ეს ადგილი.

გეგუთის ქალაქები

კიბეები რომ აათავა ივანე მხარგრძელმა, მაშინ გადმოიხედა ზე-
შოდან და გაოცებისაგან კინდამ ძირს გადმოვარდა კაცი. ადამიან-
თაგან თვალუნახავი რამე იხილა, — რიონის პირისკენ, ცვრიან
კონდარში დედოფალი თამარი ფეხშიშველი დაიარებოდა. თვალეზი
რომ მოიფშენიჭა, მხოლოდ მაშინ დაიჯერა, ნამდვილად მეფეთ-
მეფე იყო. უბრალო ჩითის კაბა ეცვა, უქამრო, წელში ფარფაშა.
გლეხის გოგოს ჰგავდა. ეშხი და სილამაზე კი უფრო მომატებოდა.
კოჭებს ზევით გვირილის ორი ფურცელი მიჰკვროდა, თეთრი ხალე-
ბივით მოჩანდნენ შორიდან.

„— ადამიანი მაინც ადამიანია, მეფეც ისაა, რაც გლეხი. მასაც
მონატრებია ცვრიან ბალახში ფეხშიშველა სირბილი. განსხვავება
ისაა, რომ მეფე ნამალევად ჩადის ამას. გლეხი კი ამქვეყნად არც
სიხარულს მალავს და არც დარდს“.

ერთი კიდეც გადახედა მოკრძალებით თამარს და თეატრონის
დარბაზისკენ გაუხვია. დღეს იქ სვანებს ელოდნენ. მეფემ ბრძანა,
სვანური სიმღერები მომნატრებია, მომასმენინეთო.

მომღერლები ვიწრო აივანზე, დარბაზის წინ შეჯგუფდნენ.

ივანე მხარგრძელი მობრძანდება, — თითქოს წყნარად თქვა ვი-
ლაცამ, სინამდვილეში კი მისი ხმა გრგვინვით წავიდა რიონის ნაპი-
რისაკენ. ივანეს უღვაშებში ჩაეღიმა. სვანები უყვარდა ნაცად სარ-
დალს. იცოდა, მათი ვეება ბეჭები უქმად როდი დაენახებოდნენ

ბრძოლის ველზე მტერს. სადაც ისინი იყვნენ, გამარჯვებაც იქ იყო. თვითონაც მათკენ მიუწევდა ბრძოლის დროს გული. დარბაისლურად მიესალმა მათ. ოჯახებით მოიკითხა, ჯანი და მარეღე-უსურვა. სვანებმა პატივისცემის ნიშნად თავები მოკრძალებით დახარეს.

— თქვენი ხმა მონატრებია ქვეყნის მანათობელს, ამიტომ გიხმეთ.

— ღმერთმა მისი ხმა ნუ მოუშალოს საქართველოს. ჩვენ სიმღერას როგორ დავამადლით?! სვანეთში ხომ თამარზე იმღერის ყველა!

უცებ იფარელი მურზაყანი წისქვილის დოლაბივით შემოტრიალდა. ანაზდად ყველას ყრუანტელმა დაუარა და მაშინვე სიცილი წასკდათ. მურზაყანსაც ღიმილი მოერია. მხარზე თვალეზბრიალა კაპუეტი შემოჯდომოდა და კიპკიბებდა.

— თამარის კაპუეტია, ალბათ ბაზიერებს გამოპარვია. შენი ბეჭი მუხის ტოტი თუ ეგონა, — შესცინა ივანემ. მურზაყანი ბავშვივით გაწითლდა.

— მე კი შემაშინა, მეგონა, ეშმაკი შემომაჭდა მხარზე-მეთქი! — გამოაჩინა ვეფხვის კბილები, ახლა ენიშნათ მეზობლებს, ხელი ხანჯლისტარზე ჰქონდა დადებულნი.

— მართლაც შეშინებია ამ დევივით კაცსო, — იფიქრა მხარგრძელმა და მურზაყანს თვალი აარიდა.

ამ ხორხოცზე, კიბეზე შოთამ შემოდგა ფეხი. ყველა გაიღურსა. ივანემ სვანების მოკრძალებული სუნთქვით იგრძნო მოსულის სიდარბაისლე. შეხედა თუ არა, თვითონაც მიეგება.

— თქვენი სიცოცხლე, სიტყვის ჯადოქარო. დღეს ჩვენ სმენას დიდი სიამოვნება ელის.

— სვანთა სიმღერა ღვთიური სიმღერაა, აბა, ვის არ გაუხარდება ლილეს მოსმენა მხედართმთავარო!

— როცა ლილეს ვისმენ, ჩემ თავს არ ვეკუთვნი, ასე მგონია ყველა წმიდანი ამდგარა, იალბუზზე ხშიადი გაუტეხიათ და ზედაშის წინ ქვეყანას ადამიანის სიცოცხლისა და ვაჟკაცობის ჰიმნს უგალობენ-მეთქი.

— ჰეშმარიტად იქ, მაღალ მთებში არის დაბადებული ეს სიმღერა, — წყნარად თქვა შოთამ და სვანებს მიუბრუნდა.

— გამარჯობათ, მეგობრებო, სულს და გულს უხარის თქვენი მობრძანება.

— თქვენი დანახვა ჩვენი სახლის საძირკველს ამაგრებს და თან განს მალლა სწევს, შოთა ბატონო! — თვითონაც წინ წამოდგა იფარელი. შოთას თვალები გაუფართოვდა. უხერხულობა რომ დაედგა, თეატრონის დარბაზის კარისაკენ გადადგა ნახიჯი და შეიშინებულ კვრით შეაღო იგი. უჩვეულო სანახავი გამოჩნდა, — ოღნავ ამაღლებულ ადგილზე, აქეთ და იქით, რკინის გალებში დედალ-მამალი ჯიქი აბრიალებდა თვალებს. სვანები შეიმშუშნენ. შეეტყვოთ, ჯიქი მათ თვალებს არ ენახათ.

— ჩვენ, ალბათ, მათ გვერდით უნდა დავდგეთ და ვიმღეროთ ხომ? — ვერ მოითმინა სათქმელი იფარელმა.

— ნუ შიშობ, რკინის გალიაში არიან, თორემ დარბაზშიც რომ იყოთ, მაინც ვერსად გაექცევით უხანჯლოდ.

— თამარის დაზრდილია, ბოკვერები მოჰგვარეს ინდოეთიდან. — თქვა შოთამ და ტკბილისკვერი გაუწოდა ჯიქს. მეორემ ბრდღვინვა დაიწყო.

— მეორესაც უნდა, — ისევ გაიღიმა შოთამ და ახლა მასაც მოუხია დათაფლული კვერი, მერე სვანებისაკენ შემობრუნდა.

— ორივე ბოკვერი ივანე მხარგრძელის საჩუქარია. მეტად გაახარა თამარი დიდმა სარდალმა.

— არ მეგონა, ასე თუ ესიამოვნებოდა, თორემ ინდოეთიდან ლომის ბოკვერებს წამოვიყვანდი.

— თამარს ვეფხვი და ჯიქი უყვარს. მათი სილამაზე ხიბლავს. დია, რომ ლამაზია ვეფხვი. უთვალავ ფერს ითვლის მისი ბეწვი. შოთას ახლა ხმაში ნალველი დაეტყო. მხარგრძელმა ერთი კი შეავლო თვალი, მაგრამ სიტყვა არ უთქვამს.

ცოტა ხნის შემდეგ თეატრონს ხალხი მოაწყდა. გლეხები არ იყვნენ მოპატიჟებული, მხოლოდ სამეგრელოს მთავარს მოუვიდა შვიდი ძმა ბოდოკიები. თამარის თხოვნით გეგუთში უნდა დასახლებულიყვნენ. თან პატარა და, ვარდიფინა ჩამოეყვანათ. ძმებს ცალკე გამოუყვეს სამოსახლო, სახლის მასალა, წყვილი ხარი, ძროხა და ცხენიც უსაჩუქრეს. ხვალ დილითვე უნდა მიეღობათ ეზოები ბოდოკიებს.

დღეს აქ იყავით, სვანების სიმღერას უსმინეთო, — უბრძანა დიანმა. ვარდიფინა დაფეთებული შველის თვალებით იყურებოდა.

ამდენი თავადი და აზნაური ჯერ არ ენახა ბავშვს. წერა-კითხვა და-
დიანის ქალიშვილმა ასწავლა. მის საწოლ ოთახშივე წაიკითხა ორი-
ვემ „ვეფხისტყაოსანი“. ახლა ერთი სული ჰქონდა, სახამ დედო-
ფალს დაინახავდა. არა ნაკლებ კლავდა შოთას ნახვის სურვილი.
მისთვის თამარი ნესტანი იყო. შოთა კი ტარიელი და ავთანდილი
ერთად.

დარბაზი თანდათან შეივსო.

— დედოფალი მობრძანდებოა, — გაისმა უცებ და ხალხი ერთი
კაცივით წამოდგა, ყველა აღმოსავლეთის კარებს მისჩერებოდა, ის
კი ჩრდილოეთიდან, აივნიდან შემოვიდა.

ვარდიფინა თვალს არ აშორებდა დედოფალს, მისი აზრი გა-
მართლდა. თამარი სწორედ ისეთი იყო, ლამაზი კი არა, თვალთ-
უნახავი სილამაზის ქალი, წყნარი, დარბაისელი. არა, ის ადამიანს არ
ჰგავდა, ანგელოზი იყო გვირგვინმოსილი და ერის წინამძღოლი.
გვერდით დავით სოსლანი მოჰყვებოდა, უკან მთელი ამალა. დადია-
ნი ხელმარჯვნივ ახლდა დედოფალს. ვარდიფინას თვალები დაეწ-
კურა.

— ნეტავი შოთა თუ არის სადმე? კითხულობდა თავის ფიქრში.
ყველას შეავლო თვალი, მაგრამ მის ოცნებაში ხორცშესხმულ პოეტს
ვერავენ მიამგვანა. ალბათ თბილისში დარჩაო, გაიფიქრა და თითქოს
დაწყნარდა კიდევ.

სვანებმა სიმღერა წამოიწყეს. ვარდიფინას პირველად ესმოდა
ასეთი მაღალი და მოგუგუნე სიმღერა. ჰაი დედასა. სისატურა მაინც
სხვა იყო მისთვის. ანაზდად სარკმელს გააყოლა თვალი და გაოგნდა,
ეზოში ორმოცდაათამდე არაბული შავი ცხენი შემორეკეს. ცხენები
კი არა ყელმოდერებული ირმები იყვნენ. ახლა ფეხებს არ იკით-
ხავთ? გეგონებოდათ, კოჭში გადატყდებათო, წვრილი ძარღვები
ძაფებივით დასჭიმვოდათ მაღალ წვივებზე. ვარდიფინამ ცუდად არ
იცოდა ცხენის ფასი. თვალი მოჰკრა თუ არა, სულიც იქეთ გაექცა.
გულმა რეჩხი უყო, ცხენებთან დადიანის მეჯინიბე ტრიალებდა. ახ-
ლა გაახსენდა დადიანის ქალწულის ნათქვამი, თამარმა ჩვენი ნაქები
მეჯინიბე შორეულ არაბეთში გაგზავნა ცხენების ჩამოსაყვანადო.
ერთი კი გაიხედ-გამოიხედა და კარებში გაძვრა.

სასახლეს დასავლეთით მოზრდილი ღობე მიჰყვებოდა. სწორედ
იქ მირეკეს ცხენები. ეტყობოდათ, უნდოდათ თამარს საჯინიბოში
შეყვანამდე ენახა სახელდახელოდ.

ვარდიფინა ჩიქოვანს მიუახლოვდა.

— შემსვი, პატენი კინწი, ასეთი ცხენები ჩემ თვალებს არ უნდა
ხავს მის დღეშიაო, შეეხვეწა.

ჩიქოვანს სიცილი წასკდა.

— შენ კი არა, ძღაბო, მე არ მინახავს. ვისი ხარ გოგო?! მარგა-
ლი ძღაბი ხარ ხომ?!

— კი პატენი. ბოდოკია ვარ. დადიამ ჩამომიყვანა. თქვენ გიც-
ნობთ. პატარა ქალბატონმა მითხრა თქვენი დასაკარგავში გამგზავ-
რება.

— ბიჭოს, შენ რა იცი, ძღაბო, მართლაც დასაკარგავში ვიყავი.
ამ ცხენებივით შავია იქაური ადამიანები. პირჯვარი ვიწერე პირვე-
ლად რომ ვნახე.

— „ფეფხისტყაოსანი“ არ წაგიკითხავს? იქ წერია, ზანგები შა-
ვიაო. ქაჯებიც იმ ფერისაა ალბათ. ცხენზე შემსვამ?!

— უყურე ამას?! შენ რა იცი, ძღაბო, ზანგებისა და ქაჯების?!
ცხენზე მაინც ვერ შეგსვამ. მალე დედოფალი გამოვა, მეშინია არ
დაიწუნოს.

— ჰა, არ დაიწუნებს. ასეთი ცხენები დადიანსაც არ ჰყავს. მისანა
ცხენოსანი კი აქ არავინ იქნება.

— მისანა ცხენოსანი აქ კი არა, არაბეთშიც ნაკლებად იქნება.
ცხენზე ფოთოლივით დააკვდება. ათი დღე-ღამე რომ იჯირითოს, თუ
არ უნდა, ნაბდის ყური ბაყვებიდან არ გამოუცურდება.

— შემსვი პატენი. ორ ნაბიჯს გავარონიებ და ისევ ჩამოვხტები.

— ჰა, არ თქვა ძღაბო, მეორედ, ოდიში კი არაა, გოგო, აქ, თა-
მარის სასახლეა, მეფეთა მეფის, დედოფალთა დედოფლის!

— მეც ვიქნები დედოფალი. საქართველოში არა, თორემ, სხვა-
გან კი ვიქნები. ასე მითხრა დადიას მოურავის ბიჭმა. შენისანა ლამა-
ზი ქალიშვილი დედოფალი გახდებაო. ყველას გავაქრისტიანებ და
გავამეგრელებ.

ჩიქოვანი ისე ახორხოცდა, რომ ფეხზე ვეღარ დადგა, უნებლიეთ
ჩაიშხლა.

— ამდენი ქვეყანა მოვიარე და ასეთი გოგო არ მინახავს, — ამო-
ღერდა როგორც იქნა. — მომკალი, გოგო, სიცილით და ის არის.

— რას იცინი. ტყვილი გგონია ხომ?! ცოტა დამაცალე, შოთას
წიგნს სულ ზეპირად ვისწავლი. ჭკუისთვის ის მეყოფა. ბერძნული

ვიცი. ხუცური ვიცი. მეგრული ხომ ვიცი და ქართულიც კარგად მეს-
ხერხება. დედოფალს მეტი რა უნდა?! შემხედე ერთი ლამაზი შო-
ვარ თუ?!
საქართველოს
საქართველოს

ჩიქოვანმა უნებლიეთ შეათვალიერა. თორმეტ-ცამეტი წლისა თუ
იქნებოდა, მაგრამ მის თხილის წნელივით ტანს ვერც ერთი ვაჟკაცი
ვერ აუვლიდა შეუთვალეირებლად. უმცროს ძმას დადიას ნაჩუქარი
ღარაიას მოსირმული ბაშლაყი წაართვა და თავზე არ იშორებდა,
თვალწარმტაცად ლამაზი ჩანდა. დაკვირვებით ააყოლა თვალი და თა-
ვისთვის ჩაილაპარაკა, — ნამდვილად არა ერთ დედოფალს სჯობია
აი ძღაბიო.

ჩიქოვანს კი დაეჭვებოდა; მიწისპირი ჰქონდა მოვლილი ფეხით.

— ცხენზე შემსვამ ხომ?! — ჩააცივდა ვარდიფინა და თვალი
თვალში გაუყარა.

— მომშორდი, შვილო, ხომ გითხარი, დედოფალს ველოდები.

ვარდიფინამ ერთი ისევ გახედა ჩიქოვანს. სიტყვა არ უთხრა,
ნელა წაიწია ღობისაკენ, სადაც ორი ცხენი ერთმანეთს ყელგადაბ-
მული ეთამაშებოდა, არც აცია, არც აცხელა, უცებ მოავლო სარს
ხელი, ღობეზე შეფრინდა და სანამ ცხენი და ჩიქოვანი რასმეს მოი-
ფიქრებდნენ, უკვე არაბულის ზურგზე იყო მოქცეული. უხედნავ
ცხენს ერთი შეაკანკალა და ყალყზე შედგა. ვარდიფინამ ფაფარში
ჩაავლო ხელი. ცხენი გვერდიგვერდ წავიდა თვალების ბრიალით.
ჯერ აქეთ ეცა, მერე იქით, ვარდიფინამ ფერდებში ამოკრა ქუსლე-
ბი. ცხენი უფრო ათრთოლდა. გაგიჟდა, დაფეთდა, ერთი შეხტა და
ჭიშკარს მიაშურა.

— მოკლავს ამ ოჯახდაქცეულსო! — ხმამაღლა იყვირა ჩიქოვანმა.
ყვირილმა დარბაზამდე მიაღწია და იქ დატრიალდა, ყველა გარეთ
გამოვარდა.

— ვაიმეო! — ერთი კი დაიძახა უმცროსმა ძმამ და აიენიდან ის-
კუპა. ცხენმა რომ მისკენ გამოქცეული ჩაბალახიანი კაცი დაინახა,
უფრო გადაირია, ჰაერს შეეპოტინა, მერე ადგილს მოწყდა და ღო-
ბეს მწერივით გადაეგლო.

თამარმა შეკვივლა.

ღობის გადაღმა დიდი მინდორი იწყებოდა. სწორედ იქით მი-
უშვა ვარდიფინამ არაბული კვიცი. ყელიდან ბაშლაყი შეიხსნა, ტო-
ტებმა ჰაერში გაიფრიალეს. მერე ყველამ დაინახა, როგორ მოახვია

ყელზე ერთი ბოლო და მეორე ცხვირის ნესტოებთან აღვირვით შემოასალტა არაბულს.

— ძლაბი კი არა ქაჯია. — ბუტბუტებდა ჩიქოვანი. ექვსი ძმა არ განძრეულა. ღიმილით გასცქეროდნენ მხედარს.

— ტყეში არ შეუხვიოს იმ ოხერმა, — ჩაილაპარაკა ერთმა და ღონიჯი შემოირტყა. უმცროსმა ჭიშკარს გადააბიჯა და მინდორზე გავიდა.

ვარდიფინა ცხენს მიაგელვებდა. ქუსლებს დეზებივით სცემდა გვერდებზე და ისე მიერეკებოდა. თვალუწვდენი მინდორი უკვე გადაიარა და თანდათან დაუახლოვდა ძელქვის ტყეს. გვერდით ჩაუქროლა ახალ აგებულ პატარა ეკლესიას და ისევ მინდვრისაკენ შემოაბრუნა ცხენი. მესამედ უვლიდა წრეს. ეტყობოდა, ცხენსაც მოეწონა მხედარი. ერთი ისე შესჭიხვინა, თითქოს ეუბნებოდა, მაგრად იჯექი, არ გადმოვარდევ. უეცრად ვარდიფინამ ეკლესიასთან, ძელქვების ძირში მდგარი ჭაბუკი შეამჩნია, იგი გაფართოებული თვალებით მიჩერებოდა ქალიშვილს. ასეთი ლამაზი ყმაწვილი ჯერ არ ენახა. მეტად ჭაბუკი ჩანდა, თორემ მას რომ ჰყავდა წარმოდგენილი, სწორედ იმ შოთას ჰგავდა. ტანსაცმელი კი ცოტა უცნაური ეცვა, ხალათზე სირმები ჰქონდა შემოვლებული, ბაშლაყი მასაც მეგრულად ჰქონდა გაკრული. სამი წყრთა ბეჭები უჩანდა. მის სახეს რომ შეხედა, ვარდიფინა სიმღერის ხასიათზე დადგა. გალობა მოუწედა, — სისატურას თქმა მოუწედა. არა, უნდა გაიგოს, ვინ არის. მოულოდნელად მოსწია სადავე გაქანებულ ცხენს და უცებვე წყნარი ნაბიჯით შეიყვანა ძელქვებში. ყველა გაოცდა.

— არაბულ ცხენებს კეთილშობილი სისხლი აქვთ, კარგ ყმასა და მხედარს მაშინვე იგრძნობენო, — გაიფიქრა ჩიქოვანმა.

— სადაური ხარ შენ? — ჰკითხა ვარდიფინამ ჭაბუკს. ეტყობა, ახალგაზრდას გაუკვირდა გოგონას სითამამე, გაოცებით ახედა, სიტყვა კი არ უთხრა.

— მუნჯი ხარ თუ რატომ არაფერს მეტყვი?!

— მუნჯი როდი ვარ, მაგრამ ჩემი ენა ჩემს გონებას ემორჩილება, ასე სჯობიან.

ვარდიფინას ფერმა გადაჰკრა. ეს რომ სხვას ეთქვა, არაფრად ჩააგდებდა. ამ ჭაბუკისაგან კი მეტად ეწყინა.

— კარგი ბიჭი მეგონე, შენ კი მლანძღავ, არ გრცხვენია?

ჭაბუკი შეკრთა. ასეთ რამეს არ ელოდა. თითქოს დაიბნა ვიღაც.
— რა ვთქვი გასალანძლავი! ვიხუმრე.

ვარდიფინამ უცებ ისკუბა ცხენიდან და მის წინ დაესო.

— იცოდე, შეჯდომის დროს მიშველე, წელან ლობიდან შევახტი.
თქმით კი მითხარი ვინ ხარ, საიდან ხარ?!

— გონიოდან ვარ, ლაზი, გვარად გოდუაძე. ხომალდების წაყვანას ვსწავლობ. სახელად ვაშლია მქვიან, ვაშლია გოდუაძე.

— გეგუთში ხომალდებს რა უნდა, ვაშლია!

— სტუმრად ჩამოვედი. ბიძისშვილი მყავს აქ. წმინდა გიორგის ხატავს ამ ეკლესიაში, დედოფალმა იხმო.

— უთხარი მეც დამხატოს!

— ის ხატებს ხატავს და წმიდანებს. დედოფლის დახატვა სურს ძალიან.

— ჰოდა, მეც მალე გავხდები დედოფალი. ასე მითხრეს მთავრის სასახლეში.

— შენ ვინა ხარ? — წინ წამოიწია ჭაბუკი.

— მე ვინ ვარ და ვარდიფინა ვარ, გვარად ბოდოკია. თამარ დედოფალმა გეგუთში გვიბრძანა დასახლება. რაც შენ გნახე აღარ მინდა გეგუთის ეზო-კარი. გონიოში წამოვალ, შენს ახლოს, მეც ვისწავლი ხომალდების წაყვანას.

ვაშლიამ გაოცებით შეხედა — ჭკუაზე არ უნდა იყოსო, — გაიფიქრა. ხმამაღლა კი შეეპასუხა:

— ქალებს ხომალდზე ვინ აუშვებს, გოგო!

— ვითომდა რატომ! განა მე ვერ ვისწავლი ხომალდის წაყვანას?

სწორედ ამ დროს ვარდიფინას უმცროსი ძმა გამოჩნდა.

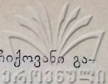
— ჩემი ძმა მოდის, იცოდე, არ წაეჩხუბო!

— მე ჩხუბი არ მიყვარს, — გაიღიმა ვაშლიამ, — ან რას ვერჩი, რისთვის უნდა ვეჩხუბოთ ერთმანეთს?!

— სად დაიკარგე, ძაბო, მთელი სასახლე გააგიყე. ყოველთვის შენ უნდა შეგვარცხვინო, დედოფალი გამწყრალია შენზე!

— დედოფალს მე რა დავუშავე. ცხენი გავუხედნე. ამისთვის ჯილდო მეკუთვნის. მატყვილებ, გამწყრალი ჩიქოვანი იქნება, დედოფალს გული არადროს არ მოდის თურმე.

— ასე გგონია. შენს თავქარიანობას ვინ მოითმენს. ჩიქოვანი გა-
მათრახებას გპირდება.

— ენა გააჩუმე, ბიჭო! შენ ეს გაიცანი, ხომალდების წაშლენია, ვაშლია გოდუაძე. ხომ კარგი ბიჭია? გონიოში მივყვები. იქაუ-
რია. როგორც კი დედოფალი გავხდები, ზღვების და ხომალდების
სარღლად დავნიშნავ.—ვაშლიამ სიცილი ვერ შეიკავა. ვარდიფინას
ძმა კი სირცხვილისაგან გამრა.

— თუ ძმა ხარ, სულელი არ გეგონოს, ასეთი უკუღმართი ენა
აქვს. ისე კი, რასაც ჩაიფიქრებს, უსათუოდ შეისრულებს.

— იღბლიანი ყოფილა, — ისევე გაიღიმა ვაშლიამ.

— იღბლიანი რომ არ ვიყო შენ შემხვდებოდი?!—გაუცინა ვარ-
დიფინამ.

— წამოდი, გოგო, მთელი სასახლე გელის.

— ვაშლია, არ დამივიწყო. მე ყოველთვის მემახსოვრები, უჩე-
მოდ არ წახვიდე.

ქაბუკმა არაფერი უბასუხა. მხოლოდ მის ძმას შეხედა და მხრე-
ბი აიჩეჩა. ბოდიციამ ერთი წუთით დას ხელი გაუშვა.

— შენ ხომ არ გგონია, მართლა უკან გამოგეკიდება ჩემი დაი-
კო? ასეთი გოგო დუნიაზე არ არის, იცოდე!

—არ იჩხუბოთ! — გაწყრა ვარდიფინა. — ვაშლიას კი, ჩემო ძმაო,
ვერავის დავანებებ. ეს იცოდეს ყველამ. მეტი არაფერი უთქვამს,
ცხენი კუნძიან ძელქვას მიუახლოვა და თვალის დახამხამებაში ისევ
ზურგზე მოექცა.

— აბა, გავსწიოთ სასახლისაკენ, ბოდოკიას ბიჭო!

ვაშლია გაშტერებული შესცქეროდა ცხენზე ამხედრებულ ქა-
ლიშვილს.

— ასეთი გოგო მართლაც არ მინახავს ჩემს სიცოცხლეში, —
თავისთვის ჩაიჩურჩულა, — ასეთი ცოლი რომ შემხვდებოდეს, ყვე-
ლა ზღვის ქარიშხალს დაეჯახნი.

— ქაჯი ხარ თუ ძღაბი ხარ! — შემოხვდა ჩიქოვანი ჭიშკართან
და თან მალულად ცხენს დაუწყო თვალიერება.

— მეგრული კაცი ცხენს როგორ დაუკავებს ცხენის მოყვარულ
მხედარს! — იქეთ შეედავა ვარდიფინა ჭარმაგ კაცს.

— ეს ცხენი სადედოფლოა, ძღაბო, ჩემი კი არაა.

— ჰოდა მეც დედოფალს გავუხედნე. ქალია და ქალის მხედ-
რობას მიეჩვევა.

თამარმა ყური მოკრა მის ნათქვამს და გაიღიმა.

— კარგი ქალი ყოფილხარ, — შეაგება სიტყვა. — ცხენოსანობა დიდებული გვაჩვენე. ნამდვილი მხედარი ყოფილხარ.

ვარდიფინას სახეზე სინათლე გადაეფინა, ძმას მიუბრუნდა.

— ხომ გითხარი, ბიჭო, თამარმა გაბრაზება არ იცის-მეთქი.

— გააჩუმე ეგ ენა, — ჩაუჩურჩულა ძმამ.

ივანე მხარგრძელი და შოთა ერთად ჩავიდნენ კიბეზე. ცხენების რემას დაუწყეს თვალიერება.

— ყველა უხედარია? — იკითხა ივანემ.

— არა, ბატონო, ერთი უკვე ბოდოკიას ქალმა დაგვავალო დღეს, — გაეღიმა ჩიქოვანს.

— ჩინებული ცხენოსანი ყოფილა, — ჩაფიქრებით თქვა შოთამ.

— შოთა ბატონო, ნამდვილი მეგრელი ძღაბია! უშიშარი და თამამი. — ვარდიფინას სიყვითლემ გადაუარა სახეზე.

— ბიჭო, შოთა რუსთაველი ეს არის? — მივარდა ძმას.

— მე რა ვიცი, ძღაბო! — თავი გააქნია ბიჭმა, მაგრამ შოთას თვალი ვერ მოაშორა.

ვარდიფინა ახლა ჩიქოვანს მივარდა.

— შენი ჭირიმე, პატენი, ნამდვილად მითხარი, ეს კაცი შოთა რუსთაველია?

— შოთაა, აბა, ვინ გეგონა.

— ღმერთო, მიშველე! — ბალახებში ჩაჯდა აკანკალებული გოგო.

— რა იყო, ძღაბო, ფერი რამ დაგიკარგა?

— მართალი მითხარი, პატენი, ამან დაწერა „ვეფხისტყაოსანი“?

— აბა, ვინ დაწერა, ძღაბო, რას გეგხარ, რამ შევიშალა სახე?

— მე რომ მეგონა, ისეთი არ ყოფილა.

თამარს ერთი სიტყვაც არ გამოჰპარვია.

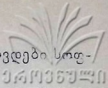
— როგორი გეგონა, ქალწულო?! — ჰკითხა ვარდიფინას.

— წმიდა გიორგივით კაცი მეგონა დედოფალო, მე უბედურს, ის კი ჩვეულებრივი ყოფილა! — უპასუხა და თვალებიდან კურცხლები გადმოსცვივდა.

შოთა ჯერ იღიმებოდა, მერე მოიღუშა.

— უბედური რად ხარ, ქალწულო, მოდი, გემთხვიო, ჩემო

დაიკო, ჯერ პატარა ხარ. ხანში რომ შეხვალ, უფრო ჩახვდები სოფლის იღუმალეზას.

ვარდიფინამ თვალეზი მოიწმინდა, თამარს მოკრძალებით შეხედდა და თავისთვის წყნარად ჩაილაპარაკა, — დედოფალი კი ისეთივეა, როგორც სიზმარში მინახავსო.

— მართალია, — დედოფალი სულ სხვაა, — მტკიცედ თქვა შოთამ, — რა კარგი ხარ, რომ ქვეყნის სათქმელი თქვი. ნეტავი შენ ძმებს, ასეთი იღუმალთმხედველი დაი რომ ჰყოლიხარ.

— დღეიდან სასახლეში იცხოვრებ, — ღიმილით უთხრა თამარმა.

— ღმერთო მომკალი! — წამოიკივლა ვარდიფინამ, — სასახლეში მე რა მინდა?! ჩემი შემხედვარე, დიდ დედოფალს გულს შემოეყრება. ჩემი უმცროსი ძმის გარდა კაცისშვილი ვერ მგუობს.

— ჰკვიანი ქალი ჩანხარ. შეეჩვევი და გაგიხარდება. სწავლით კი ბევრი უნდა ისწავლო.

— ყველაფერი ვიცი, დედოფალო, ბერძნული ვიცი, ჩვენმა მღვდელმა ხუცურიც მასწავლა. მეგრული ხომ ვიცი და ვიცი. მხედრული ყველაა მიჩვევნი. სწავლა ჩემ ძმებს უნდათ. მეგრულის გარდა არაფერი იციან.

— ძმებიც ისწავლიან, — ისევ გაელიმა დედოფალს.

ამ დროს აივანზე სახლთუხუცესი გამოვიდა. მოკრძალებით მიუახლოვდა თამარს და წყნარად რაღაც მოახსენა. თამარი ოდნავ გაფითრდა, ცოტა ხანი ჩაფიქრებული იყო, მერე დავითს და ივანეს მიუბრუნდა.

— დარბაზის ერნი შეყარეთ, მტერს პასუხი უნდა გავცეთ.

— უი ჩემ დღეს, კიდევ ჩხუბი იქნება?! — ცრემლნარევი ხმით ჩაილაპარაკა ვარდიფინამ.

სხვას არავის გაუღია ხმა. თავდახრილი გაჰყვნენ დედოფალს და მის ამაღას.

გეგუთის წმიდა გიორგის ეკლესია ცამდე აწვდილ ძელქვების ტყეში იყო ჩადგმული. პატარა ეკლესია ლამაზად მოეხატათ. ჭაბუკი-მხატვარი ახლა წმიდა გიორგის ხატავდა. ვეშაპი შავი უნდა ყო-

ფილიყო და მის მოქნეულ კუდს ყალმით ჭარბად უსვამდნენ და მისი ლეზავს.

- ვეშაპი გინახავს? — მესამედ ეკითხებოდა ვაშლია ბიძა-შვილს.
- დახატული მინახავს, ისე არა.
- მე კი მინახავს. დიდ ზღვაში ვნახე, ზურგიდან წყალი ისე ამოქუხს, გეგონება ცას შესწვდებო.
- არ შემოგიტიათ? ადამიანებს ერჩისო?
- ჩვენი გემის შეეშინდა. ზღვა ააღელვა, ისე გულმოსული გაიქცა.
- შენ გული მაგარი გაქვს, მე ზღვის მეშინია.
- ზღვა არაა საშიში. ამ ვეშაპს კი რომ ვუყურებ, ტანში მბურძღლავს.
- კარგია გეგუთი, მაგრამ სახლში წასვლამდე ერთი სული მაქვს.
- მე კი სამიღღემჩიოდ მინდა აქ დავრჩე.
- ვითომდა რა უნდა გააკეთო, ვაშლია, აქ?
- იმ გოგონამ მომკლა. მისი ნახვის შემდეგ ძილი არ მეკარება.
- ეტყობა დამთხვეულია.
- ჭკუით დამთხვეულია, მაგრამ სახით, რომ ნახო, ანგელოზი გეგონება.
- ასეთი ანგელოზები ჯოჯოხეთში უფრო სახლობენ, ბიძა-შვილო!
- ერთი შენ გენახა, ასე არ იტყოდი.
- შეგყვარებია და ეგ არის.
- ჰო, ალბათ, შემიყვარდა. სულ მელანდება ძილშიაც და ცხადშიც.
- ძილში რა ეშმაკად გინდა, ვაშლია, გოგო, ჰა!
- ნუ ზუმრობ, წასვლამდე თუ არ ვნახე, გული გამისკდება.
- მე კი არავინ მომივიდა თვალში. მხოლოდ ანგელოზები მიღიმიან, როცა ვხატავ.
- ანგელოზი შეგყვარებია. ეს არის სვანები მომიყვნენ — ნადირობის ქალღმერთი ჰყოლიათ, ჭაბუკს შეიყვარებს და არ გამოუშვებს თურმე ყინულეთიდან.

— ჰოდა მეც მიტომ ვერ ვშორდები ამ ეკლესიებს, სულ მინდა ანგელოზები ვხატო.

— ახლა წმიდა გიორგის რომ ხატავ?

— წმიდა გიორგიც ანგელოზია. მხოლოდ მამაკაცია, ვაჟკაცი იყო, ვეშაპი დაამარცხა, მთელი სოფლის ლამაზი ქალები დაიხსნა დაღუპვისაგან, ამიტომ ვხატავ.

— მეც მინდა ვარდიფინა გადავარჩინო. მას უჩემოდ სიცოცხლე არ შეუძლია, მე უნდა წავიყვანო.

— შენ სულ ზღვაზე დაცურავ და ქალი სად გინდა წაიყვანო, ბიჭო!

— ჯერ გონიოში მივიყვან, როცა გემის უფროსი გავხდები, მაშინ თან წავიყვან. იცი, როგორი გულადია? არაფრის არ ეშინია.

— ზღვაზე შეეშინდება.

— არ შეეშინდება.

— გაიხედე, ვილაც ცხენს მოაგელვებს აქეთ.

— მისი ძმაა, იცოდე არაფერი წამოგცდეს.

— მე ენა პირში მაქვს, გარეთ კი არა.

— კარგი ვაჟკაცი ჩანს, ძელქვებში გადმოუხვია.

— რატომ მოდის! ნუთუ ავადაა ვარდიფინა!

ცხენოსანმა ეკლესიის ეზოში შემოაგელვა ცხენი.

— გამარჯობათ თქვენი, — შემოსძახა შორიდან.

— გაგიმარჯოს. — მიესალმნენ ბიძაშვილები.

— ვაშლია გოდუაძე რომელია?

— მე ვარ, რამ შეგაწუხათ?

ძუკუმ ელვასავით მიახათა თვალები. კარგა ხანს ჩუმად ათვალიერა, მერე თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— ცუდი ჰაბუკი არ ჩანხარ. მე და შენ ან მოსისხლე მტრები ვიქნებით, ან უღალატო ძმები. შენ რომელი გირჩევნია?

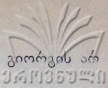
ვაშლიამ ფეხი შეინაცვლა.

— ერთსაც და მეორესაც მიზეზი უნდა. შენ ჯერ არც ერთის მიზეზი არ მოგიცია.

— ვარდიფინამ მითხრა, ვაშლიას უძმეო. ის ისეთი მაკვარანცხი გოგოა, შენში სიკეთე რომ არ შეენიშნა, ამას არ მეტყოდა.

ვაშლიამ მხრები აიჩეჩა. ძუკუს ფერმა გადაჰკრა.

— ვარდიფინა ჯერ ბავშვია, მაგრამ ის რომ იტყვის, მოწმენდილ ცაზე მეხი გავარდება. ტყვილი მის დღეში არ წამოცდენია.

— სხვა რა გითხრა ვარდიფინამ?
 — ვაშლია გოდუაძე, ბოდოკიებთან თამაში წმიდა გიორგის არ
 გაუბედნია იცოდდე.
 — სათამაშო რა მაქვს. ვარდიფინა მიყვარს, თუმცა ჯერ ბაფთა
 კია.

— თქვი, შე კაი კაცო! ორ-სამ წელიწადს კი არა, ტრფიალი კაცი
 ას წელს მოიცდის.

— მე კი მოვიცდი, ის თუ მომიცდის.

— ახლა ძმა ხარ ჩემი. მისი თავდები მე ვიქნები. არც მე ვიზამ
 მის გარდულს და არც ის იზამს ჩემს უკითხავად რამეს.

— ჩემი ბიძაშვილის ბედი შენს ხელში ყოფილა და ეს არის, —
 წამოიძახა მხატვარმა ანაზღად.

— ჩვენ შვილი ძმა ვართ. შვიდივეს ბედი ვაშლიას უნდა ჩავაბა-
 როთ. ვარდიფინა ჩვენი მზეც არის და მთვარეც. უმისოდ ღმერთმა
 ნუ გვაცოცხლოს.

— მანახეთ ერთი. — შეეხვეწა მხატვარი ძუკუს.

— ორი ღლეა ავად არის. ღლეს დაგვიძახა და ვაშლიას ამბავი
 გვითხრა. მეც ამიტომ გამოვიქეცი აქეთ.

— ვაიმე უბედურს! — წამოიყვირა ვაშლიამ, — რაღა მეშველე-
 ბა აწი?

— წამოდი, შენი თვალით ნახე, გაუხარდება!

— დედოფლის მესირცხვილება.

— დედოფალს ვინ გააგებინებს. ვიჩუმათოთ.

— შენ ხომ არ წამოხვალ? — შეეკითხა ბიძაშვილს ვაშლია.

— მე მინდა ვნახო, თორემ შენ ქე ნახე და ის არის.

ჯვრის მონასტერში მას არავინ ელოდა. როცა გაიგეს ვინ იყო,
 გაოცდნენ.

ღრმად მოხუცი შოთა რუსთაველი იერუსალიმში ჩამოსულიყო.

— პიტიკოს კაცს ნეტავი რა ცოდვა დაედო ამსიმძიმე, ამხელა
 გზა რომ გამოუვლია?! — კითხულობდნენ ბერები.

— მასზე ცოდვილი ქვეყნად ადამიანი არ დაიბადება. „ვეფხისტყაოსნის“ ყოველი პწკარი ცოდვით არ არის სავსე?

— ვითომდა რათაო?!

— მკრეხელობაა, ღვთის უარყოფაა თავიდან ბოლომდე.

— სიბრძნით და მუსიკობით არის სავსე, ღვთის უარყოფა მე იქ ვერ ვნახე!

— თვითონ ნახა ალბათ და მიტომ მოაშურა წმიდა ჯვარს. თუ აბატია უფალმა ჩვენმა, ბედნიერი ყოფილა.

— ტაძრის გამშვენიერება განუზრახავს, მოხატვა და გამდიდრება შესამკობელით.

— კათალიკოსის ნებაცაა უთუოდ.

— დიდი თამარის სიცოცხლეში ძლიერნი ვიყავით. ახლა ურჯულოებიც მოგვეძალნენ და ბერძნებიც გვექიშებებიან.

— შოთას ჩამოსვლა განაახლებს ქართველთა ამ ხატსაყუდელს.

— ჭეშმარიტად დიდია მისი განზრახვა. იერუსალიმი ქრისტიანთა სასულისთქმო აღგილია.

— ღმერთმა უშველოს, ერის კაცი იყო. უკვდავება დაიმკვიდრა ერსა შინა, აქ კი, ჯვრის წმიდა ტაძარში, იმქვეყნიერ შვებას მოიპოვებს ალბათ.

— მეექვსეა, ამისათვის იყოს ჩამოსული. იქნება, ქართლის გამავრება და განმტკიცება ჩვენი საყუდელიდან ისურვა დიდმა შოთამ?!

— ვინ იცის, რას ფიქრობს ღვთის ტოლი ბრძენი?!

— ცას ვარსკვლავი არ დააკლდება, ასეთ ადამიანს — ფიქრი და ზრახვა კეთილი.

— ჩვენ მისი კეთილისმსურველნი ვართ. მის ახლოს ყოფნა ძალსა და ღონეს გვმატებს უბრალო მოკვდავთ.

— ვითომ მარტო მობრძანდა ქართლიდან საუნჯე კაცი?

— არა, ორი მსლებელი მოჰყოლია, მოუცილებიათ და უკან გაბრუნებულან.

— ვინ იყვნენ წეტავ?

— ერთი ამირბარი ყოფილა, მეორე ამირბარისავე ცოლისძმა. როგორც ამბობენ, ტაძრის მომხატავი უნდა ჩამოუყვანონ საქართველოდან.

— ძალიან იჩქარის რუსთაველი. ეტყობა, მოახლოებული განგების ეშინია.

— ამბობენ, შიში არ იცისო. სინამდვილეს ეკრძალებს ალბათ.

ამ საუბარში იყვნენ ჯვრის მონასტრის ბერები, როცა შოთა, თავის სენაკში ხის ტახტზე წამოწოლილი, ფიქრს მისცემდა. მხოლოდ ჭილობი ეფინა ნაჯახით ბლაგვად ნათალ თხმელის ფრცხანა. რა არ იხილა თავისი ცხოვრების მანძილზე, სად არ იარა?! ბოლოს მაინც ბერობის გზას მიენდო ამქვეყნიდან უშფოთველად გასაშორებლად! განა არ ერჩია ვარძიის ქვაბებში დაყუდებულიყო, — მამაპაპის საფლავთა ახლოს?! არა, არ ჯობდა. იქ ისევ აუშფოთებდა სულს მამულის ბედი. ახლა ხომ აღარ იყო თამარი?! ქართლის ხმალი მოიღალა, პატრონი დაუსუსტდა. ისე ველარ ელავს და ჭრის. ქვეყანას კი მხოლოდ და მხოლოდ პატრონი აღამაღლებს და განამდიდრებს. სუსტი და ცუდი წინამძღოლი ერის დოვლათს დასცემს, დააკნინებს, ძალ-ღონეს წაართმევს, დააჩაჩანაკებს. ასე ყოფილა და ასე იქნება. მე უბედურს რა შემეძლო, მართო გონიერებას რა შეუძლია ამქვეყნად?! არაფერი! მონა ვიყავ და მონადვე მივდივარ ამა ქვეყნიდან. მწამდა თამარი, მისი სიტუარფე და მისი მაღალი გონიერება. ის წავიდა სურვილდაუწყურებელი. ბევრი რამ შეძლო და მაინც გულნაკლული განშორდა თავის ქვეყანას. წავიდა სულნათელი და ჩვენც დავძაბუნდით, სხვა ჰაერმა დაბერა, ცხოვრების სხვა ტალღები შემოახეთქა ჩვენს ხომალდს. დიდ დავითთან ერთად თამარი უდარებელი პატრონი ჰყავდა საქართველოს. ისეთები ასში ერთი თუ გამოერევა ქვეყნის მმართველთა შორის. მან ჩაუდგა უძლეველობის ღონე ჩემ მამულს, მან გასტყორცნა მისი სახელი და დიდება ამ მიწის კიდი-კიდე. მისი სახელი შიშის ზარს სცემდა სამშობლოს მტრებს, იმედს აძლევდა მეგობარსა და მოყვარეს. ახლა აღზევებული აღმოსავლეთი წაღეკვას უქადის მიწის პირს. ვინ შესძლებს მის მოთრგუნვას? ძებორციელი ვერ შეაკაგებს მათ გრიგალისებურ ლტოლვას. ბნელეთი უახლოვდება ჩემს მიწა-წყალს. ახლა უნდა ძლიერი ხელმწიფე ჩემს ხალხს. გონიერი, შორსგამჭვრეტი და სამხედრო საქმეში დიდად გაწვრთნილი.

ამ ფიქრში იყო შოთა, როცა სენაკის კარი მოკრძალებით შეაღო ქაბუკმა მსახურმა.

— წინამძღვარმა შემოგითვალათ, მალე გეახლებითო.

— კრძალვით დაველოდები მის მობრძანებას. შენ ვინა ხარ, შეილო ჩემო, საიდან ხარ?

— მე. დიღო ბრძენო, გონიოდან ვარ, ათაბაგის ყმა გახლავართ. წიგნებს ვწერ.

— განგება შეგეწიოს, დიდი საქმისთვის მოგიკიდნია ხელი. ჯერ თუ რამე გიწერია ყრმაკაცს?!

— სახარებანი დამიწერია წინამძღვრის ბრძანებით, თქვენი თხზულებაც მინდოდა. მაგრამ... — ენა დაება ჭაბუქს. გაჩერდა, ფერიც დაკარგა.

— შეგეშინდა თუ ნება არ მოგცეს? — თითქოს გაელიმა შოთას. თვალებში კი უნებლიე წყენა ჩაუდგა.

— არ შემშინებია, მაგრამ ტყავი არ მეყო. წინამძღვარს კი ვერ გავუბედე.

— შენ თუ წავიკითხავს?

— ზეპირად ვიცი. გონიოში ყველამ ისწავლა, თუმცა წერა-კითხვა ბევრმა როდი იცოდა?!

— ჩემი მოსვლის უამს თქვენ აქ იყავით?

— აქ ვიყავი. ორი მხლებელი მოგყვათ.

— ისინი გამოჩენილი ადამიანები არიან. ერთი ამირბარია, მეორე უბადლო მეომარი. ამირბარი გონიოდანაა, თქვენებურია.

— ჩემებურია? ნუთუ ვაშლია გოდუთაქ გახლდათ, შოთავ ბატონო!

— სწორედ ის იყო, შვილო. დღედღეზე ისევ ველი. ტაძრის მომხატავი უნდა მომიყვანონ. ჯვარი შელანძღულა, ხელახლა უნდა გავამშვენეიროთ.

— თამარის შემდეგ ხარჯი არ მოგვსვლია საქართველოდან, აბა, თვითონ რა უნდა იღონოს წინამძღვარმა?

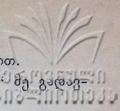
— თუ არ დაიგვიანეს, სხვაც ბევრი რამ უნდა ჩამოიტანონ.

— რახან შეგპირდნენ, სიტყვას არ გატეხენ. ვაშლიას მეუღლეს უქებენ, — ბრძენი და ლამაზი ქალიაო.

— ახლა ისიც ხანში შევიდა. თოთხმეტი შვილის დედაა, ძალზე ლამაზი კი იყო. თამარსაც მოსწონდა.

— მამაჩემისაგან გამიგონია, თვითონაც მართავდა თურმე ხომალდს.

— კი, ნამდვილად მართავდა. ფიცხელ ომებშიაც ყოფილა. ვაჟ-კაცებზე ნაკლებ არ უბრძოლია. ვაშლიას რომ თან მოჰყვება, ისიც გონიოდანაა.

— მომხატველია?

— დიდი მხატვარია. თამარს უყვარდა მისი ნიჭიერებით.

— აბა, თქვენს სურათს დახატავს. „ვეფხისტყაოსანს“ მე გადაე-

წერ, მან თქვენი სახე დახატოს.

— წიგნი თან არ მაქვს — ისე ძნელია.

— სულ ზეპირად ვიცი. თუ შემეშალა, გამისწორე, შოთა, ბატონო.

— გაიხედე, ვილაც მოდის, შვილო.

— წინამძღვარია, თქვენთან მობრძანდება.

*
* * *

— მე მხოლოდ ასოებს ვხატავ, შენ კი -- ადამიანის სახეებს.

— მეტად ზუსტია შენი ხაზი, დიდი ნიჭი გაქვს.

— საღებავის კი არაფერი ვიცი. მხოლოდ ოთხ ფერს ვარჩევ: შავს, თეთრს, წითელს და ლურჯს. მწვანე რომ მწვანეა, ისიც მერევა ლურჯ ფერში.

— მე ფერები მიყვარს. უიმათოდ ცხოვრება არ შემიძლია. გახსოვს, გონიო, ზღვის პირი?! დილით თუ დაღამების ქამს, რამდენი ფერი ღვივის იმ დალოცვილში. სიმღერა მოგინდება, გალობა მოგეწყურვილება.

— ნუ გამახსენებ, თუ ძმა ხარ. რამდენი ხანია მენატრება მისი ველ-მინდორი, მისი ციხის გოდოლებზე პოტიანი.

— არა, ჯერ ვერ წავალთ. ხატების წერას რომ მოვათავებ, წინამძღვარს ვთხოვოთ, დროებით გამოგიშვებს.

— ვაშლია არ ჩამოვა აწი?!

— ვინ იცის, რა ამბავია საქართველოში. ახლა შოთაც ძალზე მოტყდა, გუშინ სენაკიდან გარეთ ვერ გამოვიდა. უცებ მოითენთა, ეტყობა, ამ წელს ვერ გადაიტანს.

— ქართლში წასვლა არ სურს. ვარდიფინაც გაიხსენა. მოიგონა, „ვეფხისტყაოსანი“ შორეული ზღვაოსნობის ქამს თავისი ხელით რომ გადაწერა. თამარს უყვარდა თურმე ძალიან.

— ვარდიფინა სხვა ქალი ყოფილა. თამარის აღზრდილი სხვა-ნაირი არც შეიძლება ყოფილიყო.

— განა რუსუდან დედოფალი თამარის აღზრდილი არ არის?
— ვარდიფინა წმიდანია. ცხრა ვაჟი და ხუთი ქალი გაუზრდია.
კარგი საქმეა. ისეთი ქალ-ვაჟები მტერსაც შეენატრებენ. საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

— ალბათ ამიტომ უყვარს შოთას. ვის არ ეყვარება ასეთი ქარ-
თველი ქალი.

— ყველაზე მეტად ის უნარია ვარდიფინას, შოთამ რომ თქვა
ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვადიანო. მეც ვაჟკაცე-
ბის სწორი ვარ, ასეთი რამ სხვას ჯერ არავის უთქვამს მიწის პირ-
ზეო.

— ქმარი ძლიერ ყვარებია.

— ბევრჯერ თავი გაუწირავს მისთვის. ერთხელ, ფიცხელ ომში
მძიმედ დაჭრეს ვაშლია. თერთმეტი ისარი გაუყარეს გულ-მკერდში.
უთვალავ დაჭრილთა და მოკლულთა შორის თვალმოუხუჭავად ეძია
სამი დღე-ღამე. იბოვა, უმკურნალა და ფეხზე დააყენა. როცა კით-
ხეს, რომ მომკვდარიყო რას იზამდიო? უპასუხა: არაფერს არ ვიზამ-
დი, გვერდით მიუწვებოდი, მასთან ერთად დავიმარხებოდიო!

— ვაშლიასაც ძალზე უყვარს თურმე.

— რა დღესაც მას ვერ ნახავს, იმ დღეს მზე მისთვის აღარ ანა-
თებს.

— აი, ბედნიერები ისინი ყოფილან.

— კი, ბედნიერები არიან. ვაშლია ალბათ მალე ჩამოვა, შოთას
ასე მარტო არ მიატოვებს; ახლა ბოლოკიები?!

— ესენი ვინ არიან?

— ვარდიფინას ძმები. გლეხკაცები, ოდესღაც გეგუთში დაასან-
ლეს თამარის ბრძანებით. ყოველი მათგანი თითო ლომია. მუქს რომ
გაშლიან, მათ ხელის გულზე ლელობურთს ითამაშებს ერთი სო-
ფელი. მიწა უყვართ, შრომის ხალხია. შოთაზე მზე ამოსდით.

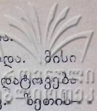
— ალბათ, უზომოდ უყვართ ერთადერთი და.

— ერთი ჰყოლიათ და ისიც ერთი ქვეყნის ფასია. ეყვარებათ,
აბა, რა იქნება.

— ხედავ, შოთას სენაკის კარი გაიღო, ერთი წავიდეთ, ვნახოთ
მეფეთა სწორი.

— წავიდეთ, მგონი სტუმრები მოსულან კიდევც.

— აქედან არავინ ჩანს.

— ნაბადია კართან მიყუდებული. ეტყობა, ჩვენებურია.

ორივენი ზემო სენაკებისაკენ გაემართნენ. მზე ჩადიოდა. მისი სხივები მონასტერს ისე შემოხვეოდა, თითქოს ქვეყნის დატოვებულ ენანებო. აქედან კარგად მოჩანდა გეთსიმანიის ბაღიც. ხეობა ხილის რტოები მზეზე ისე ირხეოდნენ, გეგონებოდათ სხივებს იხვევენ ტანზეო.

სენაკის წინ მართლაც ნაბადი იყო მიყუდებული. კარის ზღურბლს მათი ლანდი დაეცა.

— ვინა ხართ, მოგვეშველეთ, — მოესმათ შიგნიდან უცნობის ხმა. სენაკში შეცვივდნენ და უცებ მენდაკრულივით გაშემდნენ. შოთა სკამ-ლოგინზე იწვა, თვალები დაეხუჭა, მიცვალებულს ჰგავდა. თავით არქიმანდრიტი უჯდა, იქვე უცნობი ვაჟკაცი იდგა.

— ნუთუ ავად არის — წამოცდა ერთს.

არქიმანდრიტმა თვალით ანიშნა, გაჩუმდითო.

შოთამ ამ ხმაზე თვალები გაახილა. ორივეს შეხედა და გაიღიმა.

— აქი ვაშლია მოდისო?! — ჰკითხა ვილაცას მოხუცის მიმქრალი ხმით.

— სულ მალე აქ გაჩნდებიან, მე წინ გამომიშვეს.— უპასუხა უცნობმა ჰაბუკმა.

— ვითომ მომისწრებენ?

— საცაა მოატანენ, — მტკიცედ თქვა უცნობმა და მონასტრის მძიმე ხის კარს გახედა. მართლაც, ვილაცამ ჭიშკრის ზარს ჩამოჰკრა. წყნარად აღლულუნდა პატარა ზარი. მერე კარის ჭრიალს ცხენების თქარა-თქური მოჰყვა.

— ნუთუ მოვიდნენ? — ისევ წყნარად იკითხა შოთამ.

— უთუოდ ისინი არიან.

მონასტრის დიდი ეკლესიის წინ სამი ცხენოსანი გამოჩნდა. ძალზე დაღლილები ჩანდნენ. ტანსაცმელი სულ დამტვერილი ჰქონდათ. მოაღწიეს თუ არა კარიბჭეს, ჩამოქვეითდნენ და ფეხით წამოვიდნენ. ჰაბუკი წინ შეეგება.

— დაიგვიანეთ, — უჩურჩულა მოსულეებს.

სამივეს მუხლი მოეკვეთა, ერთ ადგილას გაიყინენ.

— კიდევ კარგი, ცოცხალს რომ მოუსწარიო, საღამომდე შეიძლება ვერც კი მიაწიოს. სულ თქვენ სახელს ახსენებდა, ამირბა-

რო, წუხს. — ეტყობა, გრძნობს სიკვდილის სიახლოვეს და შენ მოსვლას ელოდება.

ვაშლიას ხმა არ ამოუღია, სენაკისაკენ წავიდნენ.

ფეხის ხმა გაიგონა თუ არა, შოთა ისევ გამოფხიზლდა, შემოსულებს მიაჩერდა და გაიღიმა. საამო იყო მისი ღიმილი, ნათელი და ბედნიერი.

— ვარდიფინა ხომ კარგადაა, ჩემი ნათლულები როგორ არიან? მოსულთაგან ყველაზე ახალგაზრდა შოთას ფეხებთან ჩაემხო.

— აქა ვარ, ნათლია ბატონო, შენთან. დედამ კოცნით მოგიკითხა. — ჩაილულულა ცრემლმორეულმა.

შოთა შეკრთა. ოდნავ წამოიწია. დააჩერდა და იცნო.

— ამ სიშორეს არც უნდა წამოსულიყავი, შვილო. თუმცა... — თუმცა მე მეტად მასიამოვნე. ბედნიერი იყავ შენ ხალხთან ერთად. — ისევ მილულა თვალები. ეტყობა, დაიღალა, მოითენთა. სუნთქვას მოუხშირა. მერე ანაზღად ღონე მოიკრიბა, წამოიწია.

— არ დამიმალოთ, რას იქს მამული ჩვენი. ვაითუ მტერთა სანავარდოდ იქცა ქართლის მიწა-წყალი?!

ამირბარს და მის მსლებლებს თვალები აუგიზგიზდათ.

— მამულს რა უჭირს. ვაი, რომ თქვენ ბრძანდებით სუსტად. წაყვანა გვინდოდა თქვენი, ვარდიფინამ გვიბრძანა, — ვარძია ელის თავის შვილსა და მამასო. — მოკრძალებით უპასუხა ვაშლიამ.

— გვიანდაა. მე თვითონ განვაგე ბედი ჩემი ასეთი ბოლო წუთისათვის. ამ ტაძარში ქართული სურნელოვანი ზედაში და მირონი იშოვნება.

ვარდიფინას ვაჟი, შოთას ნათლული დემნა-ჭაბუკი წინ წამოდგა.

— ჩვენო ნათლია, დედამ ეს ყუთი მოგართვათ, — მოხუცი წელში გაიმართა, ყუთს ხელის კანკალით ახადა თავი. შიგ წიგნად შეკრული „ვეფხისტყაოსანი“ იღო.

— თამარისეული ჩემი წიგნი, — ჩაიჩურჩულა, — გადახსნა და ალმური მოედო, თამარის ხელწერა იცნო. ამ წიგნს ვარდიფინას უტოვებდა, როგორც უძვირფასეს განძს ძვირფასთა შორის.

მიიხედ-მოიხედა, თითქოს შველას სთხოვდა ყველას. მერე ისევ მიეყრდნო სასთუმალს. ღონე გამოეღია. თვალი არ გაუხელია, ისე ჩაილაპარაკა:

— როცა წმიდა მამების სახეებს დაასრულებ, მე, მონა-მოწაფე მუსლმოდრეკით მიმახატე მათ ფერხით. თვალეზი თქვენ დაშრუ-
ჭეთ, გონიოდან ხართ. ბედნიერ კაცს ყოველთვის ახლობელი დაუ-
ხუჭავს თვალეზს. თქვენზე ახლობელი ვინ მყავს ახლა მე?! იბედნიე-
რეთ, როცა იქ ჩახვალთ, ჩემს მიწას ემთხვიეთ. დამილოცნია მართა-
ლი გულით მისი ველ-მინდორი, მისი ბაღ-ვენახი, მისი მიწა-წყალი.
ყველამ დაინახა, როგორ გადმოვარდა დიდ მოხუცს ორი კურ-
ცხალი და სასთუმალს დაეცა.

ს ა რ ჩ ე ბ ა

თქმულება ქუთაისზე	3
აფხაზური თქმულება	14
ამირანის ძმობილი	52
სვანური თქმულება	98
მიაგულის სიყვარული	130
ოქროს და ვერცხლის მარცელის ამბავი	139
როგორ გააჩინა წყლის წვეთმა ნაპერწკალი	168
ყურძნის მტევანი	179
ხალდეს ყვავილები	205
სიტყვის ტაძარი	237
ვეფხისტის ძელქვები	248

რედაქტორი ც. ნიკოლაიშვილი
მხატვარი ი. ქლიბაძე
მხატვ. რედაქტორი შ. დოლიძე
ტექნორედაქტორი ი. კიკნაძე
კორექტორი თ. შინდავორიძე

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 27/XI-65 წ.

ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆

ნაბეჭდი თაბახი 17.

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 13,36

უე 00412

ტირაჟი 20.000

შეკვ. № 3473

ფასი 55 კაპ.

გამომცემლობა „ნაკადული“, მარჯანიშვილის ქ. № 5

Издательство «Накадули», ул. Марджанишвили № 5

სტამბა № 2, „ნაკადული“. თბილისი, ფურცელაძის ქ. № 5

Типография № 2, «Накадули», Тбилиси, ул. Пурцеладзе № 5

Асатиани Мамия Васильевич
ЦВЕТЫ ХАЛДЕ

(На грузинском языке)
Детюниздат Грузинской ССР
«**Н а к а д у л и**»
Тбилиси
1966

5203/34

